

Pravna fakulteta

Nina Volasko

Diplomska naloga

Maribor, november 2003

Pravna fakulteta

Diplomska naloga

**REŠEVANJE MEDNARODNIH INVESTICIJSKIH
SPOROV S PoudARKOM NA ARBITRAŽNEM
REŠEVANJU SPOROV PRED ICSID**

Nina Volasko

Maribor, november 2003 Mentor: prof. dr. Matjaž Tratnik

ZAHVALA

Zahvaljujem se prof. dr. Matjažu Tratniku za strokovno pomoč pri izdelavi diplomske naloge, ter mag. Alešu Ferčiču za pomoč pri zbiranju literature, za vse dragocene strokovne nasvete in zato, da je bil vedno pripravljen odgovarjati na moja številna vprašanja v zvezi z diplomsko nalogo.

Posebna zahvala velja mojemu očetu Francu, ki me je vodil skozi življenje in mi omogočil študij.

Vsebinsko kazalo

1. Uvod	1
1.1 Izhodišča	1
1.2 Predstavitev diplomske naloge	1
2. Mednarodne investicije.....	3
2.1 Pojem mednarodnih investicij	3
2.2 Vrste mednarodnih investicij.....	3
2.2.1 Neposredne tuje investicije.....	3
2.2.2 Posredne tuje investicije	7
2.3 Razlogi za mednarodno investiranje	9
2.4 Tveganja v zvezi z mednarodnimi investicijami s poudarkom na nacionalizaciji	10
2.5 Pravni mehanizmi za zaščito tujih investorjev	13
2.5.1 Pogodba med državo gostiteljico in tujim investorjem	13
2.5.1.1 Arbitražna klavzula.....	14
2.5.1.2 Klavzula o izbiri prava	15
2.5.1.3 Stabilizacijska klavzula	15
2.5.1.4 Internacionalizacijska klavzula.....	16
2.5.1.5 Samomorilska klavzula (suicide clause)	16
2.5.1.6 Hullova formula.....	16
2.5.2 Bilateralne meddržavne pogodbe o varovanju investicij.....	17
2.5.3 Nacionalni sistemi zaščite	18
2.5.3.1 Zaščita v pravu države gostiteljice	18
2.5.3.2 Izvozna zavarovanja v državi investitorja	18
2.5.3.2.1 Splošno o izvoznih zavarovanjih.....	18
2.5.3.2.2 Slovenska izvozna družba (SID)	19
2.5.4 Mednarodni sistemi zaščite	22
2.5.4.1 Multilateralna agencija za zavarovanje investicij (MIGA)	22
3. Načini reševanja mednarodnih investicijskih sporov	24
3.1 Splošno o reševanju mednarodnih gospodarskih sporov.....	24
3.1.1 Mednarodno sodišče v Haagu.....	24
3.1.2 Reševanje sporov v okviru Svetovne trgovinske organizacije	25
3.1.3 Sodišče Evropskih skupnosti	28
3.1.4 Evropsko sodišče za človekove pravice	29
3.2 Reševanje sporov pred mednarodno arbitražo.....	30
3.2.1 Splošno o mednarodni arbitraži	30
3.2.2 Oblike sporazuma o arbitražnem reševanju mednarodnega spora	31
3.2.3 Pravna narava arbitraže	32
3.2.3.1 Pogodbeni element	32
3.2.3.2 Sodni element	32
3.2.4 Institucionalna in ad hoc arbitraža.....	33
3.2.5 Določitev kraja arbitraže	35
3.2.6 Arbitražni postopek	36
3.2.6.1 Arbitražni organ.....	36
3.2.6.2 Formalno pravo	37
3.2.6.3 Materialno pravo.....	38
3.2.6.4 Potek arbitražnega postopka.....	38

3.2.6.5 Arbitražna odločba	40
3.2.7 Prednosti in slabosti arbitraže.....	42
3.3 Alternativno reševanje sporov (ARS)	43
3.3.1 Konciliacija.....	43
3.3.1.1 Pojem in značilnosti konciliacije.....	43
3.3.1.2 Potek postopka konciliacije	45
3.3.2 Hibridne metode alternativnega reševanja sporov.....	46
3.4 Reševanje sporov pred nacionalnimi sodišči.....	47
4. Reševanje mednarodnih investicijskih sporov pred ICSID	51
4.1 Opredelitev ICSID	51
4.1.1 Splošno	51
4.1.2 Težave pri sprejetju Konvencije	53
4.1.3 Cilji sprejetja Konvencije	54
4.1.4 Publikacije ICSID.....	54
4.2 Pristojnost Centra	55
4.2.1 Konvencijska pristojnost	55
4.2.1.1 Objektivne predpostavke za pristojnost Centra.....	55
4.2.1.1.1 Predpostavke racione materiae.....	56
4.2.1.1.2 Predpostavke racione personae	59
4.2.1.2 Sporazum strank o pristojnosti Centra	63
4.2.1.3 Izključna, alternativna in konkurenčna pristojnost Centra	65
4.2.1.3.1 Izključna pristojnost ter competence on competence	65
4.2.1.3.2 Alternativna in konkurenčna pristojnost	67
4.2.2 Nekonvencijska pristojnost.....	68
4.3 Arbitražni postopek pred ICSID.....	69
4.3.1 Splošno o arbitražnem postopku	69
4.3.2 Zahteva za arbitražo.....	70
4.3.3 Arbitri ter oblikovanje arbitražnega sodišča.....	70
4.3.4 Pooblastila in funkcije sodišča ter merodajno pravo	71
4.3.5 Odločba.....	73
4.3.6 Razlaga, revizija in razveljavitev arbitražne odločbe.....	74
4.3.7 Priznanje in izvršitev arbitražne odločbe.....	76
4.3.8 Stroški postopka	76
4.3.9 Kraj postopka.....	77
4.3.10 Jezik postopka	77
5. Primerjava ICSID z drugimi mednarodnimi arbitražami	78
5.1 Pristojnost in zahteva za sprožitev postopka arbitraže	78
5.2 Imenovanje arbitrov.....	80
5.3 Izločitev arbitra.....	81
5.4 Merodajno pravo	82
5.5 Izvršljivost arbitražne odločbe.....	83
5.6 Kraj arbitražnega postopka.....	83
5.7 Stroški arbitraže.....	84
6. Zaključek	87
I. Seznam citiranih arbitražnih odločb ter odločb, izdanih v postopku konciliacije	89
II. Seznam citirane literature	90

III. Seznam virov	91
IV. Seznam spletnih strani.....	92
Priloga 1: Seznam držav pogodbenic in ostalih podpisnic Konvencije ICSID	93
Priloga 2: Seznam strank bilateralnih investicijskih pogodb s Slovenijo.....	98
Priloga 3: Konvencija o reševanju investicijskih sporov med državami in državljani drugih držav	99
Priloga 4: Pravila postopka za conciliacijo in arbitražo (Institucionalna pravila)	121
Priloga 5: Pravila postopka arbitraže (Arbitražna pravila).....	124
Priloga 6: Pregled Administrativnih in finančnih pravil Centra.....	141

Seznam okrajšav

AAA	American Arbitration Association
APEC	Asian-Pacific Economic Cooperation
ARS	alternativno reševanje sporov
BOT	Build-Operate-Transfer
DSU	Dispute Settlement Understanding
EFTA	European Free Trade Association
EGS	Evropska gospodarska skupnost
ES	Evropska skupnost
ESPJ	Evropska skupnost za premog in jeklo
EU	Evropska Unija
EURATOM	Evropska skupnost za atomsko energijo
FIAS	Foreign Investment Advisory Service
GATS	General Agreement on Trade in Services
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade
GZS	Gospodarska zbornica Slovenije
IBRD	International Bank for Reconstruction and Development
ICC	International Chamber of Commerce
ICSID	The International Center for Settlement of Investment Disputes
IDA	International Development Association
IFC	International Financial Corporation
IMF	International Monetary Fund
KVSE	Konferenca o varnosti in sodelovanju v Evropi
LCIA	London Court of International Arbitration
MIGA	The Multilateral Investment Guarantee Agency
MP	mednarodna pogodba
MTZ	Mednarodna trgovinska zbornica
NAFTA	North American Free Trade Agreement
NTI	neposredne tuje investicije
OECD	Organization for Economic Cooperation and Development
OZN	Organizacija Združenih Narodov
PES	Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti
SID	Slovenska izvozna družba
STO	Svetovna trgovinska organizacija
TRIMS	Trade-Related Investment Measures
TRIPS	Agreement on Trade-Related Intellectual Property Rights
UNCITRAL	United Nations Commission on International Trade Law
URS	Ustava Republike Slovenije
WTO	World Trade Organization
ZDA	Združene države Amerike
ZDP	Zakon o deviznem poslovanju
ZMZPP	Zakon o mednarodnem zasebnem pravu in postopku

1. Uvod

1.1 Izhodišča

Gospodarski subjekti so tako na domačem kot na mednarodnem trgu trajno izpostavljeni konkurenci. Tako nenehno iščejo najustreznejšo obliko za izboljšanje, ali vsaj ohranitev svoje tržne pozicije. Na splošno ločimo tri oblike takšnega reagiranja subjektov na izzive doma in v tujini. Prva oblika je klasični izvoz, pri čemer gre za proizvodnjo doma in iz nje oskrbovanje tujega trga, druga oblika je prenos proizvodnje v tujino na temelju pogodbenih sporazumov, tretja oblika pa so premoženjske oblike izvoza, katere najpomembnejša podvrsta so neposredne tuje investicije.¹

Namen moje diplomske naloge je seznanitev z različnimi riziki, s katerimi se srečuje investitor pri investiranju v tujo državo in pa z načini reševanja sporov, ki pri tem utegnejo nastati. Število sporov se povečuje, saj so mednarodni gospodarski odnosi vedno bolj razgibani in prepleteni. Največjo pozornost bom posvetila arbitražnemu reševanju sporov v okviru Mednarodnega centra za reševanje investicijskih sporov.

1.2 Predstavitev diplomske naloge

V diplomski nalogi bom v drugem poglavju opredelila pojem mednarodnih investicij, ki so eden temeljnih instrumentov za povečevanje gospodarske moči posamezne države, kot tudi gospodarskega subjekta, ki se odloči za investiranje. Opozorila bom na tveganja v zvezi z mednarodnimi investicijami in opisala pravne mehanizme za zaščito tujih investorjev.

V tretjem poglavju bodo obravnavani različni načini reševanja sporov med državami in tujimi investitorji. Ker se lahko spori, ki utegnejo nastati, med seboj zelo razlikujejo, je priporočljivo, da stranke, ki so udeležene v mednarodnih gospodarskih odnosih, čim bolje poznajo prednosti in slabosti posameznih načinov za reševanje sporov, ter se po možnosti že v naprej dogovorijo za najustreznejšega. Navadno je bolj praktično, da se ti spori rešujejo preko mednarodnih teles, kot pa preko sodišča katere koli države, saj so mednarodna telesa med drugim tudi bolj neodvisna in nepristranska.²

Največjo pozornost pa bom posvetila četrtemu poglavju, v katerem bom podrobno opisala Mednarodni center za reševanje investicijskih sporov. Velik korak do nevtralizirane in depolitizirane mednarodne arbitraže je bil tako narejen leta 1965, ko je bila sprejeta Konvencija o reševanju investicijskih sporov med državo in državljani drugih držav. V skladu z njenimi določbami je bil ustanovljen Mednarodni center za reševanje investicijskih sporov (v nadaljevanju ICSID ali Center).³ Center nudi ugodnosti za conciliacijo in arbitražo v investicijskih sporih med državami članicami in državljani

¹ Vladimir Kenda, Mednarodno poslovanje, Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta, Maribor, 2001, str. 152 [Vladimir Kenda].

² Eduard Kunštek, Arbitražna nadležnost ICSID (Mednarodni center za reševanje ulagaških sporov izmedu država i državljani drugih država), Pravni fakultet Sveučilišta, Rijeka, 2002, str. 1-2 [Eduard Kunštek].

³ Eduard Kunštek, str 1-2.

ostalih držav članic, njegov cilj pa je vzpodbujanje vzajemnega zaupanja med državami in tujimi investitorji za povečanje pritoka mednarodnih zasebnih investicij.⁴

Konvencijo je bilo potrebno sprejeti zato, da bi se omogočila rast tujih zasebnih investicij na mednarodnem področju in tudi zaradi splošnega gospodarskega napredka. Pri tem se je v prvi vrsti mislilo na manj razvite države, saj zasebni kapital ne bo transferiran v te države, v kolikor se zasebnim investitorjem ne bo omogočila primerna pravna zaščita.

⁴ <http://www.worldbank.org/icsid/>.

2. Mednarodne investicije

2.1 Pojem mednarodnih investicij

Mednarodne investicije bi lahko opredelili kot investiranje, ki ga izvaja subjekt, ki pripada določenemu pravnemu redu, na območju nekega drugega pravnega reda, s ciljem pridobitve določene premoženjske koristi v prihodnosti. Nek subjekt pa lahko pripada določenemu pravnemu redu na podlagi svojega državljanstva, domicila ali sedeža.⁵

Bistvo pri mednarodnih investicijah je torej, da gospodarski subjekt iz ene države, postane ekonomsko aktiven v drugi državi, oziroma na področju, kjer vlada drug pravni red.⁶

Poznamo različne oblike investiranja, in sicer, investira se lahko z denarjem, možno je investiranje v obliki nakupa opreme, strojev, aparatov, surovin in reprodukcijskega materiala. Investiranje pa lahko poteka tudi v obliki odkupa kapitalskega deleža, odstopa raznih pravic industrijske lastnine, tehnične dokumentacije in know-how-a.⁷

2.2 Vrste mednarodnih investicij

2.2.1 Neposredne tuje investicije

Medpodjetniško sodelovanje na mednarodni ravni poteka na tri osnovne načine, in sicer z izvozno-uvoznimi tokovi, z najrazličnejšimi pogodbenimi oblikami sodelovanja, na primer licenčne in franšizne pogodbe, ter z neposrednimi tujimi investicijami (NTI).⁸

Načeloma razumemo z neposredno tujo investicijo lastništvo in nadzor nad nekim opredmetenim premoženjem v tujini, pri čemer gre za aktivno udeležbo in trajen angažma tujega investitorja v državi prejemnici.⁹

Neposredne tuje investicije poleg gospodarskih subjektov zadevajo tudi nacionalne vlade, saj imajo vedno pomembnejšo vlogo v globalnem gospodarstvu.¹⁰

Odločitev tujega investitorja za NTI temelji na ujemanju dolgoročnih strateških konsideracij tujega investitorja z lokacijsko specifičnimi prednostmi države prejemnice NTI.¹¹

⁵ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, Mednarodno gospodarsko pravo, dopolnjena in spremenjena izdaja, Univerza v Mariboru, Pravna fakulteta, Maribor, 2002, str. 123 [Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič].

⁶ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 125.

⁷ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 123.

⁸ Matija Rojec, Elementi za slovensko strategijo in politiko do neposrednih investicij iz tujine (NTI), Strategija ekonomskih odnosov s tujino, Temeljna področja Zunanjeekonomske strategije Slovenije, Ministrstvo za ekonomske odnose in razvoj, Ljubljana, 1996, str. 57 [Matija Rojec].

⁹ Vladimir Kenda, str. 204.

¹⁰ UNCTAD, Investment-related trade measures, UNCTAD series on issues in international investment agreements, United Nations, New York and Geneva, 1999, str. 1 [UNCTAD].

¹¹ Matija Rojec, str. 57.

Investicija v tujini je posebej primerna, kadar ima podjetje številne podružnice v tujini in želi koordinirati njihovo poslovanje, oziroma kadar lahko z nastalo mrežo izrabi sinergijo tehnologije, proizvodnih zmogljivosti in intelektualne lastnine.¹²

Neposredne investicije v tujini so zaželeni, kadar lokalni kupci dajejo prednost domači dobavi, kadar je s tem zagotovljena boljša oskrba tržišča, boljši servis in kadar ta zagotavlja bolj učinkovito komunikacijo med dobavitelji in porabniki.¹³

Glede na izvedbo poznamo tri oblike direktnih investicij v tujini:

- 1) *izgradnja novih obratov na zeleni površini (greenfield facilities)*, kjer gre za nakup ali najem zemljišča, na katerem zgradi investitor objekt povsem na novo, ga nato opremlja, končno pa vanj uvede proizvodnjo ali dejavnost v celoti po lastni zamisli. Pri tem praviloma prenese iz svojega podjetniškega sistema kadre s posebnim znanjem, najame lokalne delavce in začne z dejavnostjo na novo. Prednosti te oblike so številne, saj ima podjetje možnost za izbor najprimernejše lokacije, prav tako ponujajo lokalne oblasti pogosto dodatne spodbude, računajoč na nova delovna mesta, poslovanje podjetja se začne neobremenjeno, torej brez hipotek ali dolgov prejšnjega podjetja, brez obvez za vzdrževanje zastarele opreme ipd. Strategija »zeleni površini« pa ima tudi določene slabosti. Postopki v zvezi s pridobivanjem zemljišča in urejanjem dokumentacije so praviloma dolgotrajni in zapleteni, zemljišča na zeleni lokaciji je težko pridobiti, v času gradnje se investitor sooča s pogosto zapletenimi in zaviralnimi lokalnimi predpisi, investicijo podraži tudi nadzor gradnje iz daljave, težave pa predstavlja tudi privajanje lokalne delovne sile na nove standarde, ki veljajo za investitorja itd.;
- 2) *nakup obstoječega premoženja v tuji državi (brownfield strategy)*, pomeni prevzem nekega obstoječega podjetja, vključno z vsemi njegovimi posebnimi pravicami in hipotekami, s čimer pridobi investitor neposredni nadzor nad podjetjem, to je nad zaposlenimi delavci in upravitelji, nad tehnologijo, blagovno znamko in distribucijsko mrežo. Prednost te strategije predstavlja čas, kajti takoj po prevzemu je možno obstoječe podjetje integrirati v sistem, v primeru uspešne odločitve pa nova družba takoj zagotavlja donose. Poglavitna slabost te strategije pa je ta, da investitor postane s prevzemom odgovoren za vse finančne obveznosti do upnikov, za neplačane pokojninske dajatve delavcem, za ekološko sporno tehnologijo ipd.;
- 3) *udeležba s skupnim vlaganjem (joint venture)* pomeni lastniško udeležbo dveh ali več partnerjev pri nekem, za posebne namene na novo ustanovljenem podjetju, s katerim partnerji zagotavljajo skupne interese. Brez skupnih vlaganj podjetje vsako zase ne bi moglo izrabiti vseh priložnosti, ki so na voljo, zato število teh sporazumov v svetu strmo narašča. S kombinacijo prednosti vsakega od partnerjev je zagotovljena večja verjetnost uspeha, tveganje pa se razprši. Vsak od partnerjev prispeva svoj delež v obliki posebnih veščin, v obliki denarja, v obliki pravic, ali v obliki vrednosti zemljišča. Večina držav pa zahteva tudi določeno domicilno udeležbo, mnoge med njimi tudi več kot polovično. Posebej pomembno vprašanje za uspešnost skupne naložbe je pravilna izbira partnerjev. Partner v tuji državi je lahko vlada oziroma podjetje z večinsko vladno udeležbo, ali pa neodvisno zasebno podjetje. Nasplošni so konflikti in razlike v interesih poglavitna slabost skupnih

¹² Vladimir Kenda, str. 204.

¹³ Vladimir Kenda, str. 205.

vlaganj, ne glede na to, ali gre za partnerstvo z vladnim, ali neodvisnim zasebnim podjetjem. Izkušnje kažejo, da velik del skupnih naložb propade.¹⁴

Z NTI pa je povezano tudi veliko tveganje, saj se tuji investitorji neprenehoma soočajo s problemi upravljanja, vodenja, financiranja družbe in to v tujem političnem, kulturnem in zakonodajnem okolju, o čemer več kasneje.¹⁵

Tabela št. 1: Pomembnejše direktne tuje investicije v Vzhodni Evropi v obdobju med letom 1990 do leta 1997.¹⁶

	<i>INVESTITOR</i>	<i>DRŽAVA GOSTITELJICA</i>	<i>INDUSTRIJA</i>	<i>V MIO ZDA DOLARJEV</i>
1	Fiat (Italija)	Poljska	avtomobili	1.841
2	Telesource (Nizozemska)	Češka	telekomunikacije	1.400
3	Daewoo (Južna Koreja)	Poljska	avtomobili	1.100
4	Ameritech (ZDA) in Deutsche Bundespost Telecom (Nemčija)	Madžarska	telekomunikacije	875
5	PepsiCo (ZDA)	Poljska	pijače	792
6	Asea Brown Boverý (Švica)	Poljska	strojgradnja	540
7	General Motors (ZDA)	Madžarska	avtomobili	500
8	VW/Audi (Nemčija)	Madžarska	avtomobili	420
9	ING (Nizozemska)	Poljska	bančništvo	403
10	International Paper (ZDA)	Poljska	papir	370
11	US West International (ZDA)	Madžarska	telefonija	330
12	Daewoo (Južna Koreja)	Romunija	avtomobili	156
13	Shell (Nizozemska)	Romunija	nafta	91
14	Boeing (ZDA)	Češka	letala	32

V nadaljevanju bom predstavila osnovne značilnosti slovenskega zakonodajnega okvira za neposredne tuje investicije. Ob prelomu stoletja je obstajalo pet glavnih dejavnikov, ki so zavirali priliv NTI v Slovenijo:

- 1) nedokončana tranzicija s posledico nepopolnega pravnega okvira za podjetniško delovanje;
- 2) težave pri zagotavljanju poslovnih prostorov in zemljišč za poslovno in proizvodno aktivnost;
- 3) nedokončano prestrukturiranje podjetij, ki ni spodbujalo k iskanju tujih strateških partnerjev;
- 4) pogosto splošna negativna naravnost do NTI;
- 5) pasivna politika do teh investicij in v primerjavi z drugimi državami v regiji institucionalno neprimerno organizirana.¹⁷

¹⁴ Povzeto po Vladimir Kenda, str. 209-212.

¹⁵ Vladimir Kenda, str. 205-206.

¹⁶ Vladimir Kenda, str. 207.

¹⁷ Vladimir Kenda, str. 212.

V Sloveniji ureja tuje investicije Zakon o deviznem poslovanju.¹⁸ Zakon določa, da so tuje investicije načeloma proste, tuji investitor pa je omejen pri določenih dejavnostih. Tako na primer 1. odstavek 22. člena določa, da so neposredne tuje investicije v Republiki Sloveniji v gospodarske družbe ali druge oblike organiziranja, ki opravljajo dejavnost proizvodnje in prometa z oborožitvenimi sredstvi in vojaško opremo, dovoljene le z dovoljenjem, ki ga izda Vlada Republike Slovenije. Poleg Zakona o deviznem poslovanju pa tujega investitorja omejujejo še nekateri drugi zakoni.¹⁹

Prenos dobička, prenos kupnine zaradi odtujitve in prenos ostanka likvidacijske mase je prost, pod pogojem, da tuji investitor poravnava vse davčne obveznosti iz tega posla v Republiki Sloveniji.²⁰

Pomembno je tudi določilo 24. člena Zakona o deviznem poslovanju, ki določa, da ima tuji investitor ob pogoju vzajemnosti pravico do nadomestila v naravi ali odškodnine v sorazmerju z vloženim kapitalom, ki ga je vložil v družbo ali drugo obliko opravljanja dejavnosti, za škodo ali izgubo, nastalo zaradi razlastitve ali drugih ukrepov države, s podobnimi učinki, če drug zakon ali objavljena ratificirana mednarodna pogodba ne določa drugače, kar je za tujega investitorja, bolj ugodno.

Pravne osebe, ki so ustanovljene in registrirane v Sloveniji, imajo status slovenske pravne osebe, in sicer ne glede na delež tujega kapitala. Tako imajo te pravne osebe enake pravice do nepremičnin kot vsa slovenska podjetja.²¹

Temeljni sodobni trendi na področju mednarodnih tokov NTI in internacionalizacije proizvodnje, ki predstavljajo okvir slovenskega vključevanja v te tokove, so naslednji:

- prehajanje od masovne k fleksibilni proizvodnji in povečevanje relativnega pomena pogodbenih nasproti lastniškim oblikam mednarodnega medpodjetniškega sodelovanja;
- spremenjene oblike mednarodne trgovine, kar pomeni prehod od izvoza in uvoza med nepovezanimi podjetji k novejšim načinom mednarodne menjave, kot so NTI in najrazličnejše pogodbe o sodelovanju;
- spremenjen odnos držav prejemnic NTI, namreč države prejemnice so že konec osemdesetih in na začetku devetdesetih let precej liberalizirale regulativo o NTI in vedno bolj gledajo na NTI kot na način pospeševanja razvoja domačih podjetij;
- spremenjeno obnašanje tujih investitorjev, in sicer tako, da povečajo učinkovitost svojih regionalnih ali globalnih aktivnosti z integriranjem svojih zmogljivosti, proizvodnje in trgov in da investitor prevzame vire in sposobnosti, za katere smatra, da bodo okrepili ali povečali njegovo konkurenčnost na regionalnih trgih, ali pa celo na svetovnem trgu.²²

¹⁸ Ur.l. RS, 23/1999.

¹⁹ Zakon o zavarovalnicah, Zakon o javnih glasilih, Zakon o investicijskih skladih in družbah za upravljanje, Zakon o bankah in hranilnicah, Zakon o trgu vrednostnih papirjev, Zakon ki ureja lastninsko pravico tujcev do nepremičnin, ter Zakon o revidiranju.

²⁰ 23. člen Zakona o deviznem poslovanju.

²¹ Leo Gusel, Vito Bobek, Sistemi in instrumenti mednarodne menjave, Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta, Maribor, 1997, str. 329 [Leo Gusel in Vito Bobek].

²² Povzeto po Matija Rojec, str. 45-46.

V prihodnosti je tako naloga Slovenije, da z ustreznim institucionalnim in zakonskim okvirom ustvari pogoje, ki bodo podjetja vzpodbujala k pospeševanju vhodne ali izhodne internacionalizacije vseh oblik.²³

Glavni namen programa vlade Republike Slovenije za spodbujanje NTI je povečati letni neto priliv NTI iz 1% BDP na 3% v razdobju med letoma 2000 do 2004. Pri tem pa je potrebno čim bolj izrabiti primerjalne prednosti Slovenije, ki so lokacija, komunikacijska infrastruktura, dobro izobražena delovna sila, ter politična in ekonomska stabilnost. Odstraniti pa je potrebno določene pomanjkljivosti, in sicer, potrebno je olajšati dostop do stavbnih zemljišč, investitorjem je potrebno dati finančne spodbude ipd.²⁴

Foreign Investment Advisory Service (FIAS) pa navaja v svojem poročilu za Slovenijo²⁵ vrsto priporočil, kako zmanjšati določene administrativne ovire in s tem napraviti Slovenijo bolj privlačno za tuje investicije. Strokovna služba predlaga izločitev registracije podjetij iz sodnega sistema, priporoča izdelavo negativnega spiska tistih dejavnosti, za katere so potrebna posebna dovoljenja, ki jih izdajajo upravni organi, za ostale pa naj ne bi bilo potrebno tako dovoljenje, nadalje predlagajo različne možnosti za pridobivanje zemljišč, izboljšanje administrativnega procesa glede pridobitve gradbenih in obratovalnih dovoljenj, poenostavitev postopkov za pridobitev delovnih dovoljenj za tujce, ter nazadnje izboljšanje slovenske zakonodaje glede zaposlovanja.²⁶

Kljub bodočemu vstopu Slovenije v Evropsko unijo, ko se bodo prilivi neposrednih tujih investicij predvidoma povečali, pa predstavlja majhnost slovenskega trga omejitve za večje prilive neposrednih tujih investicij.²⁷

Za nove NTI v Sloveniji so ocenjeni kot najprivlačnejši podsektorji proizvodnja kovin, proizvodnja električnih strojev in aparatov, proizvodnja komponent za elektronsko in avtomobilsko industrijo, proizvodnja kemikalij, transportna oprema in turizem.²⁸

2.2.2 Posredne tuje investicije

Razlika med posredno tujo investicijo oziroma portfeljsko investicijo ter neposredno investicijo v tujini ni formalnopravna, marveč je vsebinske narave, četudi gre pri obeh za kapitalsko investicijo. Formalnopravno je lahko tudi neposredna investicija izvedena v obliki obveznic, če zagotavlja s tem lastništvo zadosten vpliv in nadzor nad operativnim poslovanjem investicije. Formalnopravno pa je lahko tudi portfeljska investicija v obliki nakupa delnic tujega podjetja, vendar je v tem primeru udeležba manjšinska (manj kot 10%) in brez težnje po upravljanju podjetja. Praviloma gre za nakup ali prodajo zaradi zagotavljanja kapitalskih donosov ali dividend.²⁹

Portfeljske investicije so praviloma bolj špekulativne narave in hitro reagirajo na višje donose, ki se ponujajo drugje in tudi na višje rizike v državi prejemnici. Portfeljske

²³ Za Slovenijo bi bilo pozitivno, če bi tudi slovenska podjetja v čim večji meri investirala v tujini.

²⁴ Vladimir Kenda, str. 213.

²⁵ Administrative barriers to investment, april 2000.

²⁶ Vladimir Kenda, str. 213-214.

²⁷ Leo Gusel in Vito Bobek, str. 333.

²⁸ Vladimir Kenda, str. 213.

²⁹ Vladimir Kenda, str. 205.

investicije so tako bolj nestabilne kot NTI in hitreje reagirajo na nenadne finančne šoke prehodne narave.³⁰

Za gospodarstvo je pomembno, da ostajata ponudba in povpraševanje po kapitalu v dolgoročnem ravnovesju in da ohranjata dinamiko. Če pretehta težnja po varčevanju, se pojavijo neizrabljene zmogljivosti ter nezaposlenost, če pretehta težnja po porabi, se pojavita inflacija in gospodarska nestabilnost.³¹

Na porabniški strani ločimo v načelu dve obliki, in sicer potrošniško porabo in investicijsko porabo. Napredek in rast gospodarstva sta hitrejša, če se znotraj agregata porabe namenja večji delež investicijam in manjši delež potrošnji.³²

Pomembno je, da ločimo primarni in sekundarni trg kapitala. Vire za realizacijo nekega podjetniškega projekta je možno pridobiti tako, da se pozove zainteresirane investitorje, da prispevajo svoj neposredni vložek v predvideni projekt. Ta del transakcije, ko je prvič realizirana prodaja kapitala, torej ko razpisno mesto zbere potrebna sredstva s prodajo delnic za predvideni projekt, imenujemo primarni trg kapitala.³³

Trg, kjer se kasneje vrednostni papirji prodajajo ali kupujejo, pa se imenuje sekundarni trg kapitala, mesto, kjer prodaja oziroma nakup organizirano poteka, pa se imenuje borza.³⁴

Razvitost sekundarnega trga kapitala je zelo pomembna za razvoj primarnega trga, razvitost primarnega trga pa je pomembna za skladen razvoj nasploh. Če je sekundarni trg živahen,³⁵ se bodo varčevalci lažje odločali za primarno investicijo, saj jo bodo po želji zlahka pretvorili v gotovino. S tem v zvezi sta zelo pomembni dve lastnosti sekundarnega trga kapitala, in sicer likvidnost delnice ter kategorija borzne kotacije. Podjetja lahko želijo ali pa ne želijo visoke uvrstitve v borzno kotacijo. Prednost visoke uvrstitve je varnost naložbe investitorjev in lahkotnost pridobivanja novih kapitalskih investitorjev v primeru potrebe po dokapitalizaciji, slabost pa je zahteva po tekočem javnem objavljanju podatkov o poslovanju družbe. Mnogi imajo namreč raje, da se brez vedenja javnosti dogovarjajo za kapitalsko udeležbo v podjetjih.³⁶

Gospodarstva si želijo razvojni kapital, bojijo pa se dotoka kratkoročnih špekulativnih sredstev, ki skušajo realizirati zlasti kapitalske dobičke. Ta sredstva lahko pritečejo zaradi pričakovanja spremembe deviznega tečaja ipd., iz države pa odtečejo takoj, ko realizirajo pričakovani dobiček. Vse to pa lahko vnaša nezaupanje resnih investitorjev, padec varčevanja in celo beg domačega kapitala v tujino.³⁷

Po Zakonu o deviznem poslovanju³⁸ je v Sloveniji olajšano trgovanje domačih rezidentov s tujimi vrednostnimi papirji. Fizične osebe jih lahko kupujejo ali prodajajo uradno preko pooblaščenih borznih udeležencev, banke in zavarovalnice jih lahko neomejeno kupujejo, investicijski skladi pa v skladu s predpisi, ki urejajo razpršitev naložb investicijskih

³⁰ Matija Rojec, str. 57.

³¹ Vladimir Kenda, str. 216.

³² Ibidem.

³³ Vladimir Kenda, str. 217.

³⁴ Vladimir Kenda, str. 218.

³⁵ To pomeni, da je prenos lastništva varen, preprost, učinkovit in brez posebnih administrativnih procedur.

³⁶ Vladimir Kenda, str. 218.

³⁷ Vladimir Kenda, str. 219.

³⁸ Ur.l. RS, 23/1999.

skladov. Za ostale rezidente so portfeljske investicije deloma sproščene. Investirajo lahko namreč le v vrednostne papirje, ki jih izdajajo države članice OECD, mednarodne finančne institucije in v vrednostne papirje z bonitetno oceno najmanj AA.³⁹

Slovenska podjetja lahko prosto izdajajo svoje vrednostne papirje v tujini, pogoj za to pa je dovoljenje Agencije za trg vrednostnih papirjev. Prav tako se lahko po Zakonu o deviznem poslovanju tuji vrednostni papirji oziroma vrednostni papirji nerezidentov v Republiki Sloveniji izdajajo prosto. Veljajo le omejitve za tuje dolžniške vrednostne papirje, ki potrebujejo dovoljenje ministra za finance, sicer pa veljajo ista pravila kot za izdajo vrednostnih papirjev slovenskih izdajateljev- rezidentov.⁴⁰

2.3 Razlogi za mednarodno investiranje

Investitorji se odločajo za investiranje predvsem zaradi lastnih koristi, ki izhajajo iz investicije. Z investiranjem v tujo državo lahko pridejo do cenejših surovin, cenejše delovne sile, ter energije. Seveda pa lahko tuji investitor koristi tudi davčne ali druge ugodnosti, ki mu jih nudi država gostiteljica. Investitor pa lahko s pomočjo investicij v tujini tudi uspešno prodre na tamkajšnjo tržišče.⁴¹

Seveda pa tuji investitor ni edini, ki lahko ima koristi od investicij. Tudi država gostiteljica lahko ima določene koristi, saj podjetja s tujim kapitalom pogosto poslujejo bolj uspešno kot domača podjetja, izvažajo tudi večji del svoje proizvodnje, dosega višjo stopnjo dobička na investirani kapital ipd., kar pomeni, da lahko takšna podjetja država tudi bolj obdavči. Tuje investicije posledično povzročajo tudi večje možnosti zaposlovanja domače delovne sile, ter bogatejšo ponudbo blaga in storitev, ki bi bili sicer morda domačemu trgu težje dosegljivi.⁴²

Potrebno pa je dodati, da pod vplivom tujih investicij pogosto tudi domača podjetja racionalizirajo svojo proizvodnjo in nekatera od njih se celo prestrukturirajo v bolj donosne gospodarske panoge.

Najpomembnejši razlogi za neposredno investiranje v tujini so tako predvsem naslednji:

- *možnost za povečanje prodaje in donosov;*
- *vstop na hitro rastoče trge, (Vzhodna Evropa, Rusija, Kitajska), ali na novo nastajajoče trge (na primer prenosni računalniki), s čimer podjetje kar najbolje izrabi konjunkturo na danem prostoru in si v dani tržni niši zagotovi ugodno tržno pozicijo;*
- *znižanje stroškov, ki je kot konkurenčna prednost za podjetje zanimivo vselej, kadar lahko proizvaja v tujini ceneje kot doma;*
- *utrjevanje ekonomskih blokov, kot so NAFTA, APEC, EU, EFTA ipd., ki zaradi vzajemnih olajšav in odprave preprek omogočajo pospešeno direktno investiranje;*
- *zaščita domačega trga, ki se nanaša na odločitev investitorja za investicijo na tujem trgu nekega pomembnejšega tekmeca prav z namenom, da bi s tem oslabil njegovo pozicijo na njegovem domačem trgu, s tem preusmeril pozornost tekmeca na njegov domicilni trg in tako zaščitil svoje domače tržišče;*

³⁹ Vladimir Kenda, str. 219.

⁴⁰ Vladimir Kenda, str. 220.

⁴¹ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 124.

⁴² Ibidem.

- pridobivanje tehnološkega in upravljalškega znanja, ter znanja o trženju, pri čemer gre za to, da se nekatera podjetja poleg razvoja in raziskav doma, odločijo za investicijo v tujini z namenom, da bi tako lažje in hitreje pridobila, ali tja prenesla znanja svojih poglavitnih tekmecev.⁴³

2.4 Tveganja v zvezi z mednarodnimi investicijami s poudarkom na nacionalizaciji

Poleg vseh koristi, ki jih prinašajo tuje investicije, pa naj opozorim tudi na njihovo temnejšo plat. Zaradi obstoja različnih tveganj je po eni strani lahko ogroženo investitorjevo premoženje, z druge strani pa obstaja nevarnost tudi za državo gostiteljico.⁴⁴

Država gostiteljica je ogrožena, če na primer pride do investiranja v proizvodnje, ki so ekološko škodljive ali pa celo pomenijo nevarnost raznih katastrof. Zelo škodljivo je tudi, če si tuji investitorji pridobijo monopolni položaj, saj to negativno vpliva na konkurenčnost in torej posledično na ponudbo ter cene proizvodov.⁴⁵

V nadaljevanju pa bom opisala različna tveganja, s katerimi se lahko sooči investitor na tujem trgu. Na splošno delimo tveganja na komercialna⁴⁶ in nekomercialna⁴⁷ oziroma politična tveganja.⁴⁸

Politično ali deželno tveganje pomeni tveganje investitorja, da njegov donos na vloženi kapital ne bo dosežen zaradi gospodarske, finančne ali socialne nestabilnosti neke konkretne tuje dežele. V širšem smislu vključuje deželno tveganje devizni transfer, devalvacijo valute, reprogramiranje dolga, vladno nepriznavanje sklenjenih pogodb, odlog vladnih plačil, nesolventnost zaradi splošne recesije, bančno nestabilnost, oškodovanje premoženja zaradi nemirov, razlastitev premoženja in nestabilnost zakonske regulative.⁴⁹

Politično ali deželno tveganje lahko delimo na makropolitico in mikropolitico tveganje. Makropolitico tveganje velja za vse tujce enako, nanaša pa se na ekspropriacijo, torej odvzem premoženja tujcem brez kompenzacije, ki je bila izvedena po drugi svetovni vojni v vseh vzhodnoevropskih državah, v Rusiji in na Kitajskem, kasneje pa tudi na Kubi in v nekaterih drugih državah. V teh državah so tako velika kot majhna podjetja utrpela škodo zaradi političnih odločitev. Makropolitico tveganje se je po devetdesetem letu zmanjšalo po celem svetu, še zlasti pa to velja za države Vzhodne Evrope, kjer so tuje investicije postale dobrodošle.⁵⁰

Mikropolitico tveganje pa se nanaša na določen sektor gospodarstva ali zgolj na določen posel. Vladni ukrepi, kot je dodatno obdavčenje ali reguliranje poslov, lahko tujega

⁴³ Povzeto po Vladimir Kenda, str. 207-209.

⁴⁴ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 124.

⁴⁵ Ibidem.

⁴⁶ Med komercialna tveganja sodijo na primer rizik neplačila zaradi trajne nesolventnosti ali stečaja kupca, rizik neplačila banke (po garanciji, akreditivu in kreditni pogodbi) in rizik podaljšane zamude plačil.

⁴⁷ Nekomercialna tveganja pa so vsa tista, pri katerih vzroki za neplačilo ali podaljšano zamudo plačila ne izvirajo iz poslovnega obnašanja kupca, temveč so od njega praviloma neodvisni.

⁴⁸ Vladimir Kenda, str. 98.

⁴⁹ Vladimir Kenda, str. 99-100.

⁵⁰ Vladimir Kenda, str. 100.

investitorja posebej prizadenejo, zato zahteva EU od bodočih članic, da vnaprej sprejmejo takšno zakonodajo, ki bo onemogočila podobne spremembe in s tem eliminirala makropolitico in mikropolitico tveganje.⁵¹

Za tujega investitorja je velikega pomena, da je seznanjen z gospodarskimi podatki države, v kateri bo investiral. Sintetični kazalnik deželnega tveganja je državni »rating«, po katerem se razvrščajo dežele sveta. Številne mednarodne institucije objavljajo vrstni red dežel po kriteriju tveganosti in po naročilu pripravljajo tudi specifična primerjalna poročila izbranih parametrov.⁵² Najbolj znani sta Institutional's Investor⁵³ in Euromoney, ki objavljata spremembe polletno. Praviloma se vrednoti gospodarska rast, plačilna sposobnost, zadolženost, reprogramiranje dolgov, dostop do finančnih trgov, izgrajenost kapitalskega trga, konvertibilnost ipd. S točkovanjem ob upoštevanju ponderacije vsakega od parametrov, pa se nato sestavi rang lista tveganosti dežel, iz katere je razvidna kakovost oziroma boniteta državnih poroštev, pa tudi strateška odločitev, ali na posebej tveganem trgu sploh nastopati.⁵⁴

Tujemu investitorju lahko na različne načine povzroči škodo država gostiteljica, lahko pa pride tudi do drugih nekomercialnih škodnih dejanj, pri katerih pa ne moremo takoj določiti subjekta, ki je odgovoren za povzročitev škode. Prav tako ni jasno, če sploh in v kolikšni meri je dopustno zahtevati povračilo za nastalo škodo. Tukaj gre za primere, kot so državljanska vojna, izbruhi nemirov, revolucije, stavke, teroristični napadi, sabotaže, elementarne nesreče ipd.

Če je država ravnala krivdno, ali če je sama z aktivnim ravnanjem povzročila škodo, je odgovorna za vse primere nekomercialnih škodnih dejanj. Njena odgovornost pa je izključena le v primerih elementarnih nesreč in katastrof, če ni bilo možnosti, da bi se preprečile posledice le-teh. V primeru, da pa je država imela možnost preprečiti posledice, pa je odgovorna, če je ščitila le premoženje svojih državljanov, ne pa tudi premoženja tujcev.

Premoženje tujega investitorja pa je lahko ogroženo tudi zaradi nepopolnega sodnega varstva v primeru spora z državo gostiteljico ali drugimi gospodarskimi subjekti.⁵⁵

Najpogostejši način ogrožanja premoženja s strani države gostiteljice pa je nacionalizacija, pri kateri gre za prisilen odvzem sredstev, ki so last zasebnih subjektov, v korist države ali neke javnopravne entitete znotraj države. Za odvzem premoženja pa nekateri avtorji uporabljajo tudi termine razlastitev, zaplemba in pa konfiskacija.⁵⁶

Pri nacionalizaciji se torej zasebnemu subjektu prisilno odvzame lastninska pravica na telesnih stvareh, odvzame ali onemogoči izkoriščanje pravic intelektualne lastnine,

⁵¹ Ibidem.

⁵² Le-ti lahko služijo kot kažipot bankam, zavarovalnicam in podjetjem pri njihovem poslovnem in strateškem odločanju.

⁵³ Institutional's Investor objavlja polletno razvrstitev dežel na temelju informacij, ki jih prejema od vodilnih svetovnih bank. Dežele gradirajo od nič do sto, pri čemer je sto najvišja gradacija in najmanjše tveganje.

⁵⁴ Vladimir Kenda, str. 101.

⁵⁵ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 126.

⁵⁶ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 126-127.

nesporno pa je, da lahko pride do nacionalizacije tudi na tak način, da se zasebnemu subjektu odvzame ali onemogoči izkoriščanje pogodbenih pravic.⁵⁷

Pravica do nacionalizacije izhaja neposredno iz državne suverenosti in je tako v teoriji kot v praksi priznana in uveljavljena.⁵⁸

Nacionalizacija pa mora biti zakonita, kar pomeni, da je potrebno spoštovati mednarodno priznane pogoje za njeno izvedbo, in sicer:

- izvedena mora biti v javnem interesu;
- biti mora nediskriminatorna;
- oškodovancu mora biti ponujeno takojšnje, učinkovito in primerno nadomestilo;
- izvedena mora biti v skladu s predpisanim postopkom, ki daje oškodovancu zadostno pravno zaščito.⁵⁹

Države lahko pridejo do investitorjevega premoženja z uporabo različnih ukrepov.⁶⁰ Lahko se polastijo premoženja tujih investitorjev tako, da spremenijo obstoječe, oziroma sprejmejo nove zakone ali upravne akte, s katerimi se formalno prenese lastninska pravica na državo. V tem primeru govorimo o neposredni nacionalizaciji.⁶¹

Za posredno nacionalizacijo pa gre v primeru, ko država ne sprejme nobene formalne odločitve o odvzemu, ampak ustvari razmere, ki so nevzdržne za normalno poslovanje gospodarskega subjekta, tako da le-ta ne vidi več smisla v opravljanju svoje dejavnosti. Tako država naloži na primer zelo visoke davke, ovira finančno poslovanje, omejuje potrebni pretok ljudi, blaga ter kapitala, ipd.⁶²

Pri posredni nacionalizaciji tako država sploh zanika, da je izvedla nacionalizacijo. V mednarodni praksi pa je sprejeto stališče, da morajo biti za dopustnost te nacionalizacije izpolnjeni enaki pogoji kot pri neposredni nacionalizaciji.⁶³

Na nekaterih, predvsem politično nestabilnih območjih, pa mora investitor upoštevati določena tveganja in je potrebno opozoriti, da ne gre vedno za posredno nacionalizacijo. Tukaj gre na primer za spremembe v ekonomskem in političnem sistemu, nemire, revolucije, stavke.⁶⁴

Temeljna razlika med zakonito in nezakonito nacionalizacijo je v višini zneska, do katerega je upravičen oškodovanec. Ko gre za zakonito nacionalizacijo, je oškodovanec upravičen do ustreznega nadomestila, medtem ko je pri nezakoniti nacionalizaciji upravičen do odškodnine.⁶⁵

Odškodnina pa je praviloma večja od nadomestila pri zakoniti nacionalizaciji, saj vsebuje tudi odškodninski element nezakonitega dejanja. Medtem ko znesek nadomestila

⁵⁷ Tudi v primeru *Southern Pacific* je bilo v odločitvi sodišča poudarjeno, da pojem lastnine zajema tako stvarne kot pogodbene pravice.

⁵⁸ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 136

⁵⁹ Ibidem.

⁶⁰ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 127.

⁶¹ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 129.

⁶² Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 130.

⁶³ Ibidem.

⁶⁴ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 131.

⁶⁵ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 134.

praviloma zajema celotno vrednost premoženja in v nekaterih primerih tudi del izgubljenega dobička, zajema znesek odškodnine celotno vrednost premoženja, ter vedno tudi celotni izgubljeni dobiček.⁶⁶

2.5 Pravni mehanizmi za zaščito tujih investitorjev

Investitorji skušajo tveganja, s katerimi se srečujejo v tujih državah, omejiti z različnimi instrumenti. Tako lahko uporabijo določene »varovalne« klavzule v pogodbah, ki jih sklenejo z državo gostiteljico, lahko si priskrbijo zavarovanje investicije od svoje domače države oziroma kakšne nacionalne ustanove, ki nudi tovrstna zavarovanja, lahko se zavarujejo tudi pri mednarodnih institucijah, ki delujejo na tem področju, varstvo investitorja pa se lahko zagotavlja tudi s sporazumi o varstvu investicij, ki jih domača država investitorja sklepa s potencialnimi državami gostiteljicami.⁶⁷

Na tem mestu pa naj omenim, da lahko tudi države same pomagajo na različne načine omejiti tveganja investitorjev.⁶⁸

2.5.1 Pogodba med državo gostiteljico in tujim investitorjem

Pogodbe med državo in tujim investitorjem se sklepajo precej pogosto in so zelo praktične, saj se nanašajo na konkreten projekt. Tako se lahko zelo natančno določijo rešitve za morebitne težave, ki nastanejo ob izvrševanju investicijskega projekta.

Tipičen primer pogodb med državo gostiteljico in tujim investitorjem so *mednarodni konstrukcijski posli*. Pri teh poslih nastopa kot ena od pogodbenih strank naročnik, ki je praviloma država ali državno podjetje, na drugi strani pa kot izvajalec nastopa zasebni gospodarski subjekt ali konzorcij zasebnih gospodarskih subjektov iz ene ali več tujih držav. Ker gre za posle precejšnje vrednosti in jih naročnik, ki je praviloma manj razvita država, ne more sam financirati, se ti posli pogosto financirajo s strani komercialnih bank, ter raznih mednarodnih bank in finančnih institucij, ki delujejo na tem področju.⁶⁹

UNCITRAL je 1988. leta izdal pravni vodič za sestavljanje mednarodnih pogodb glede konstrukcije industrijskih obratov, izdelal pa je tudi dva modelna zakona, in sicer Modelni zakon o javnih naročilih glede blaga in konstrukcij s spremnim vodičem iz leta 1993, ter Modelni zakon o javnih naročilih glede blaga, konstrukcij in storitev iz leta 1994.⁷⁰

⁶⁶ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 135.

⁶⁷ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 143.

⁶⁸ To lahko storijo na primer tako, da:

- zbirajo in nudijo informacije o možnostih investiranja v tujini;
- navezujejo prve stike s potencialnimi tujimi partnerji;
- izboljšajo zakonodajo za neposredno investiranje v tujini;
- sofinancirajo določene aktivnosti v zvezi s projekti neposrednega investiranja v tujini;
- olajšujejo dostop do komercialnih virov sredstev;
- nudijo pomoč pri izobraževanju ustreznih kadrov;
- zavarujejo investicije v tujini;
- lobirajo za izboljšanje pogojev investiranja v državah prejemnicah;
- nudijo večjo pomoč diplomatsko-konzularnih predstavništev.

⁶⁹ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 26.

⁷⁰ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 27.

Do sklenitve pogodbe glede mednarodnih javnih naročil lahko pride tako, da se povabi več možnih tujih izvajalcev, da dajo svojo ponudbo, nato pa se izbere najbolj ugodna. Obstaja pa tudi druga možnost, pri kateri se izbere določenega izvajalca in se z njim prične pogajati o poslu.⁷¹

Posebna vrsta pogodb med državo in tujim investitorjem so tudi t.i. *BOT-projekti* (Build-Operate-Transfer, oziroma »zgradi-upravljaj-predaj državi«). Pri tem gre za pogodbo, s katero se investitor zaveže, da bo za potrebe izgradnje določenega objekta (na primer avtoceste, pristanišča, letališča, tunela) zagotovil finančna sredstva, torej da bo pridobil kredit, ali pa vložil lastni kapital, po izgradnji objekta pa bo z njim razpolagal toliko časa, dokler se sredstva ne povrnejo in se ne ustvari dogovorjeni dobiček. Po poteku določenega roka se pravice na objektu prenesejo na državo.⁷²

Doba, v kateri investitor objekt izkorišča, je praviloma bistveno krajša od predvidene življenjske dobe objekta. BOT- projekti so zelo kompleksni, saj poleg osnovne pogodbe med državo in zasebnim podjetjem obstoji še cela vrsta pogodb glede financiranja in tehnične izvedbe projekta.⁷³

Tuji investitorji se z namenom utrditve obveznosti države gostiteljice iz investicijske pogodbe in z namenom zagotovitve nepristranskega reševanja sporov, v pogodbah z državo gostiteljico poslužujejo različnih pogodbenih klavzul, ki jih bom na kratko opisala v nadaljevanju.⁷⁴

2.5.1.1 Arbitražna klavzula

Tuji investitor se lahko izogne pristojnosti sodišča v državi gostiteljici tako, da stranki vneseta v investicijsko pogodbo arbitražno klavzulo. Če tega ne storita, bo za spore med tujim investitorjem in državo gostiteljico, v skladu s splošnimi načeli mednarodnega zasebnega prava, najpogosteje pristojno sodišče v državi gostiteljici. Investitor pa seveda ni zainteresiran za reševanje spora pred sodiščem države gostiteljice, saj je le-to v praksi večkrat pristransko. V nekaterih primerih pa je lahko za takšen spor pristojno tudi sodišče v državi investitorja. Izbira sodišča v državi investitorja ali v kakšni tretji državi, pa praviloma ne bo sprejemljiva za državo gostiteljico, saj se kot suverena država ne bo hotela podvreči razsojanju s strani sodišča neke druge države in se bo navadno tudi sklicevala na imuniteto. Potrebno pa je poudariti, da tudi če se bo spor reševal v državi investitorja, lahko investitor spet računa na zaplete, in sicer v zvezi s priznanjem in izvršitvijo arbitražne odločbe v državi gostiteljici.⁷⁵

Tako je seveda zelo priporočljivo, da stranki že v naprej vključita v pogodbo arbitražno klavzulo, s katero določita, katera arbitražna bo pristojna v primeru spora med strankama.

V arbitražnem sporazumu se lahko pogodbeni stranki dogovorita za institucionalno arbitražo, ali pa *ad-hoc* arbitražo.⁷⁶

⁷¹ Ibidem.

⁷² Vladimir Kenda, str. 223.

⁷³ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 28.

⁷⁴ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 144.

⁷⁵ Ibidem.

⁷⁶ V primeru ad hoc arbitraže je potrebno določiti še število, način in postopek imenovanja arbitrov, ter njihovih namestnikov, običajno pa se določijo še nekatere druge sestavine, kot so jezik postopka, kraj postopka, pravila postopka, ipd.

2.5.1.2 Klavzula o izbiri prava

V skladu s kolizijskimi pravili večine držav, se za investicijske pogodbe, ki se praviloma izpolnjujejo na teritoriju države gostiteljice, uporablja notranje pravo te države. Tukaj pa obstoji nevarnost za tuje investitorje, da bo država gostiteljica pred, ali po nastanku spora, spremenila svoje pravo v lastno korist.⁷⁷

Ker pa bo le redko prišlo do uporabe prava investitorjeve države ali prava kakšne tretje države, je rešitev v tem, da stranki vneseta v pogodbo klavzulo o izbiri prava.⁷⁸

Glede prava, ki ga lahko stranki izbereta, pa obstajajo deljena mnenja. Nekateri menijo, da se lahko stranki dogovorita o uporabi mednarodnega prava,⁷⁹ po mnenju nekaterih pa pogodbe ni mogoče podvreči mednarodnemu pravu, ampak le nekemu nacionalnemu pravemu redu, saj tuji investitor ni subjekt mednarodnega prava.⁸⁰

Nekateri avtorji pa sicer priznavajo možnost uporabe mednarodnega prava, vendar razlikujejo med vsebino pogodbe, za katero se lahko uporablja mednarodno pravo in pa med pogoji za veljavnost pogodbe, za katere je potrebno uporabiti pravila nacionalnega pravnega reda neke države. Tako bo po tem mnenju veljavnost pogodbe podvržena nacionalnemu pravemu redu države gostiteljice.⁸¹

2.5.1.3 Stabilizacijska klavzula

Stabilizacijska klavzula je ena najpogosteje uporabljenih klavzul v investicijskih pogodbah med državo in tujim investitorjem. S to klavzulo se država gostiteljica zaveže, da ne bo enostransko razdrila pogodbe, ali s spremembo svojih zakonov spremenila pravic, dogovorjenih v pogodbi z investitorjem. Tukaj gre seveda le za primere, ko je pogodba izrecno, ali pa na podlagi kolizijskih pravil podvržena notranjemu pravu države gostiteljice. V skladu s tem, se bo tudi vprašanje o kršitvi stabilizacijske klavzule presojalo po notranjem pravu te države, kar pa je vsekakor pomanjkljivost te klavzule.⁸²

Stabilizacijska klavzula, ki torej zavezuje državo gostiteljico, da se ne bo enostransko umikala pogodbenim obveznostim, se najpogosteje uporablja v koncesijskih pogodbah in modernih joint-venture pogodbah.

Vključitev te klavzule v pogodbo je koristna predvsem za investitorja, lahko pa je koristna tudi za državo gostiteljico, ki lahko z njo pritegne tuje investitorje. Od vključitve te klavzule v pogodbo pa je odvisna tudi podpora mnogih bank, ki financirajo investicijske projekte.

V nekaterih primerih se pojavi vprašanje, kako vpliva stabilizacijska klavzula na pravico do nacionalizacije. Danes je vsesplošno sprejeto mnenje, da stabilizacijska klavzula ne

⁷⁷ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 147.

⁷⁸ Ibidem.

⁷⁹ In sicer o uporabi splošno priznanih načel mednarodnega prava, ali pa o *lex mercatorii*.

⁸⁰ Tako tudi Mednarodno sodišče v Haagu: «Vsaka pogodba, ki ni pogodba med državami kot subjekti mednarodnega prava, temelji na nacionalnem pravu neke države».

⁸¹ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 147.

⁸² Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 148.

preprečuje morebitne nacionalizacije, preprečuje pa vse ukrepe, ki imajo konfiskacijski učinek.⁸³

V zadevi *Liberian Eastern Timber Corporation v. Republic of Liberia*, je zavzel ICSID zelo pozitivno stališče do stabilizacijskih klavzul.⁸⁴

2.5.1.4 Internacionalizacijska klavzula

Po tej klavzuli je država gostiteljica mednarodnopravno zavezana, da se ne bo enostransko umikala pogodbenim obveznostim. Na tem mestu pa se ponovno pojavi vprašanje, ali sploh lahko obstajajo mednarodnopravne obveznosti med državo gostiteljico in tujim investitorjem, ki ni subjekt mednarodnega prava. Tako nekateri menijo, da gre pri internacionalizacijski klavzuli za priznanje (vsaj omejene) mednarodnopravne subjektivitete investitorja s strani države gostiteljice.⁸⁵

Pri presoji učinkov stabilizacijske in internacionalizacijske klavzule je potrebno upoštevati tudi čas, ki je pretekkel od sklenitve pogodbe. Če je to razdobje dolgo, se prepoved spremembe predpisov v klavzuli ne sme jemati preveč dobesedno.⁸⁶

2.5.1.5 Samomorilska klavzula (suicide clause)

Po tej klavzuli sme tuji investitor, v primeru, da ni zadovoljen s svojim položajem v državi gostiteljici, zahtevati, da se njegovo premoženje nacionalizira, njemu pa se izplača primerno nadomestilo.⁸⁷

2.5.1.6 Hullova formula

Hullova formula pomeni eno izmed najugodnejših možnosti, ki jih ima tuji investitor v primeru nacionalizacije. Za investitorja je namreč zelo pomembno, da je določen nek standard, na podlagi katerega se nato določi nadomestilo. Seveda pa je za investitorja (oškodovanca) bolj ugodno, če se uporabi mednarodni standard, saj ta določa višje nadomestilo in se tudi ne spreminja tako, kot se lahko spreminjajo standardi države, ki izvede nacionalizacijo.

Hullova formula se smatra za mednarodnopravni standard glede nadomestila, ki ga je država pri nacionalizaciji dolžna plačati, in sicer, nadomestilo mora biti takojšnje, zadostno in učinkovito.⁸⁸

Takojšnje nadomestilo pomeni, da mora biti oškodovancu plačano takoj ob izvedbi nacionalizacije, v primeru kasnejšega plačila, pa je potrebno takoj določiti celoten znesek, ki se bo plačal oškodovancu. Za naknadno plačilo mora biti podan tehten vzrok, oškodovancu pa je potrebno dati ustrezne garancije, da bo poplačan v ustreznem obsegu.

⁸³ Marjana Coronna, *Diplomatska zaščita tujega premoženja v primeru nacionalizacije*, Podjetje in delo, 1996, str. 1210 [Marjana Coronna].

⁸⁴ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 148.

⁸⁵ Ibidem.

⁸⁶ Ibidem.

⁸⁷ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 144.

⁸⁸ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 138.

Zadostno nadomestilo pomeni, da nadomestilo zajema celotno vrednost premoženja v trenutku nacionalizacije in obresti do dneva sodne odločbe.

Učinkovito nadomestilo pa pomeni, da mora biti plačano v prosto konvertibilni valuti, ki se jo mora tudi brez težav prenesti izven države, ki je izvedla nacionalizacijo.⁸⁹

2.5.2 Bilateralne meddržavne pogodbe o varovanju investicij

Eden izmed najbolj razširjenih instrumentov za varovanje investicij in tudi najbolj razširjena oblika pomoči, ki jo nudijo lastne države svojim subjektom še pred nastankom spora, so bilateralne pogodbe o varovanju investicij. S temi pogodbami se izboljšujejo pogoji za sodelovanje gospodarskih subjektov teh držav in jih imajo sklenjene praktično vse države, ki imajo intenzivne medsebojne gospodarske odnose.⁹⁰

Te pogodbe so lahko zelo splošna podlaga za nadaljnje sodelovanje, lahko pa gre za pogodbo o konkretnih projektih, ki se izvajajo med gospodarskimi subjekti teh držav. Meddržavne pogodbe pa se pogosto dopolnjujejo in konkretizirajo z že prej omenjenimi pogodbami med državo in tujim investitorjem.

Bilateralne pogodbe o zaščiti investicij so tudi pogosto pogoj za to, da izvozne družbe, ki delujejo pod pokroviteljstvom domače države investitorja, zavarujejo določeno investicijo. Pomembne pa so tudi, kadar investitor išče sofinancerje, saj se v primeru obstoja takšne pogodbe ti počutijo varneje. V primeru nastopa zavarovanega rizika je namreč možnost povračila škode bistveno večja kot bi bila, če takšna bilateralna pogodba ne bi bila sklenjena.⁹¹

V primeru sklenitve meddržavne pogodbe o varovanju investicij, se tujim investitorjem navadno položaj precej izboljša. Država investitorja lahko namreč v primeru spora bolje reagira, saj je podpisnica tega sporazuma in tudi subjekt mednarodnega prava.⁹²

Bilateralne pogodbe o varovanju investicij običajno urejajo štiri sklope vprašanj, in sicer:

- 1) tujim investitorjem zagotavljajo zaščito pred različnimi tveganji;
- 2) zagotavljajo prost transfer dobička in repatriacijo kapitala, kar investitorjem omogoča, da prislužen dohodek uporabijo zunaj države, v kateri se nahaja investicija;
- 3) urejajo vprašanja v zvezi s pogoji za zakonitost nacionalizacije ter obsegom nadomestila, ki pripada oškodovancu v primeru nacionalizacije;
- 4) urejajo vprašanja v zvezi z načelom nacionalnega tretmaja⁹³ tujih gospodarskih subjektov.⁹⁴

Na tem mestu pa naj omenim še *Lump-sum sporazum*, ki predvideva, da mora v primeru nacionalizacije katere od držav, med katerima je sklenjen ta sporazum, država ki izvaja

⁸⁹ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 139.

⁹⁰ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 150.

⁹¹ Ibidem.

⁹² Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 151.

⁹³ Načelo nacionalnega tretmaja izvira iz mednarodnih gospodarskih pogodb in zagotavlja tujim gospodarskim subjektom enak položaj na trgu, kot ga imajo domači subjekti. To je za tujega investitorja ena največjih ugodnosti, ki jih je lahko deležen, saj domačim subjektom praviloma pripada najugodnejši položaj na trgu.

⁹⁴ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 150-151.

nacionalizacijo, plačati v naprej določen znesek drugi državi, ki nato prejeti znesek v skladu s svojimi zakoni razdeli med oškodovance.⁹⁵

Na podlagi tega sporazuma oškodovancu pripada le del celotnega zneska nadomestila. Država dolžnica plača dogovorjeni pavšalni znesek nadomestila domači državi oškodovanca, le-ta pa razdeli prejeti znesek med svoje državljane, ki so bili oškodovani s strani države dolžnice. Država upnica razdeli nadomestilo v skladu s svojim notranjim pravom, pri čemer pa ni zavezana, da prejeti znesek razdeli med oškodovance proporcionalno, torej glede na škodo, ki jim je bila povzročena, temveč lahko pri svoji razdelitvi upošteva tudi določene socialne reforme, ne sme pa prejetega zneska obdržati zase.⁹⁶

Država upnica sme takšen sporazum skleniti tudi brez soglasja ali vednosti posameznega investitorja. Po prejetju nadomestila s strani domače države pa oškodovanec ne more več zahtevati nadomestila pred sodnimi organi tretjih držav.⁹⁷

2.5.3 Nacionalni sistemi zaščite

Investitorju pa lahko nudi določeno varstvo tudi država, kateri pripada, po drugi strani pa tudi država, v kateri investira. Domača država investitorja lahko preko državnih agencij nudi posebna zavarovanja pred nekomercialnimi tveganji. Tovrstna zavarovanja nudijo predvsem tiste države, ki želijo pomagati svojim gospodarskim subjektom pri prodoru na tuje trge. Država, v katero se investira, pa lahko nudi zaščito v obliki svoje notranje zakonodaje.

2.5.3.1 Zaščita v pravu države gostiteljice

Mnoge države skušajo pridobiti tuje investitorje na takšen način, da v svoji notranji zakonodaji obljublajo davčne olajšave in razne carinske ter druge ugodnosti za investitorje.⁹⁸ Nekatere države se tudi zavežejo, da se bodo v primeru spora podredile mednarodni arbitraži. Težave pa nastopijo takrat, ko države ukinejo določene ugodnosti s spremembo svojega notranjega prava, kar storijo po enakem postopku, kot so prej takšne ugodnosti podelile. Tako lahko ostane investitor brez vseh poprej danih ugodnosti.⁹⁹

2.5.3.2 Izvozna zavarovanja v državi investitorja

2.5.3.2.1 Splošno o izvoznih zavarovanjih

Mnoge države pomagajo svojim subjektom pri njihovih investicijah na tujih trgih. Ena izmed metod, ki jo države pogosto uporabljajo, je zavarovanje investitorja, ki investira na tujem trgu.

⁹⁵ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 142.

⁹⁶ Ibidem.

⁹⁷ Ibidem.

⁹⁸ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 143.

⁹⁹ V praksi prevladuje mnenje, da imajo države pravico enostransko spreminjati ugodnosti, ki so jih podelile s svojim notranjim pravom. V kolikor pa so ugodnosti, ki jih je investitor deležen, krite tudi z mednarodno pogodbo, pa teh ugodnosti ni mogoče enostransko ukiniti, saj bi bila država v primeru takšnega ravnanja odgovorna po mednarodnem pravu.

Takšno zavarovanje, ki ga sklepajo posebne (državne) družbe oziroma institucije, ustanovljene v ta namen, je praviloma ugodnejše kot zavarovanje pri komercialnih zavarovalnicah. Najbolj pogosto se sklepa zavarovanje za varstvo domačih neposrednih investicij pred nekomercialnimi tveganji.¹⁰⁰

Izvozna zavarovanja v državi investitorja so koristna iz različnih vidikov. Osnovni namen teh zavarovanj je kritje stroškov investitorja zaradi nastopa katerega od škodnih primerov, kot so nacionalizacija, prepoved transferja dobička iz države gostiteljice, diskriminatorni ukrepi države gostiteljice oz. njenih organov, uničenje ali poškodovanje premoženja zaradi vojn, uporov ali demonstracij, elementarnih nesreč ipd. Poleg tega lahko tisti subjekti, ki imajo investicijo zavarovano, precej lažje pridobijo sredstva za financiranje projekta. Zavarovalne izvozne družbe pa s svojimi informacijami in izkušnjami nudijo tudi učinkovito podporo pri odločanju investitorjev za investicije v tiste države, kjer je možnost uspešnega poslovanja največja.¹⁰¹

Takšna zavarovanja pa so lahko koristna tudi za države, ki pomagajo svojim gospodarskim subjektom pri njihovih investicijah na tujih trgih, saj lahko s tem izboljšajo svojo zunanjetrgovinsko bilanco. In končno, gre tudi za neke vrste ekonomsko pomoč državi prejemnici investicij.¹⁰²

Poslovanje družb, ki nudijo tovrstna zavarovanja, je v različnih državah precej podobno, saj le-te upoštevajo smernice Multilateralne agencije za zavarovanje investicij (MIGA), ki tako kot ICSID, deluje pod okriljem Svetovne banke. Lahko pa se nacionalne zavarovalno izvozne družbe dogovorijo z MIGA tudi za določene sozavarovalne in pozavarovalne posle.¹⁰³

Zavarovanja izvoznih poslov pa lahko poleg javnih zavarovateljev nudijo tudi zasebni zavarovatelji. Javni zavarovatelji delujejo kot vladne institucije za promocijo investicij na nacionalni ravni, upoštevajo pa načelo, da mora pri zavarovanju izvoznih poslov del tveganja vselej prevzeti investitor sam.¹⁰⁴

Zasebni zavarovatelji pa zavarujejo tudi posamične primere, delujejo za posebne primere in pod posebnimi pogoji. Imajo tudi dražje premije, ne zavarujejo vseh tveganj, čas trajanja zavarovanja je krajši, doba čakanja na izplačilo v primeru nastopa škodnega dogodka pa daljša.¹⁰⁵

2.5.3.2.2 Slovenska izvozna družba (SID)

V Sloveniji se z zavarovanjem investicij ukvarja Slovenska izvozna družba, družba za zavarovanje in financiranje izvoza Slovenije d.d. (SID), ki je bila ustanovljena 22.10.1992, na podlagi Zakona o družbi za zavarovanje in financiranje izvoza Slovenije.¹⁰⁶ SID je ustanovljena kot delniška družba z večinskim deležem RS,¹⁰⁷ v drugi emisiji delnic pa

¹⁰⁰ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 151.

¹⁰¹ Ibidem.

¹⁰² Ibidem.

¹⁰³ Ibidem.

¹⁰⁴ Vladimír Kenda, str. 111.

¹⁰⁵ Ibidem.

¹⁰⁶ Ur. l. RS, št. 32/92, 37/95, 34/96, 31/97 in 99/99.

¹⁰⁷ 2. člen Zakona o družbi za zavarovanje in financiranje izvoza Slovenije določa, da delež Republike Slovenije v ustanovitvenem kapitalu družbe znaša najmanj 51%. Republika Slovenija vpiše 30 milijonov

lahko poleg domačih pravnih oseb postanejo njeni delničarji tudi domače fizične osebe in tuje finančne institucije.¹⁰⁸

Osnovni kapital Slovenske izvozne družbe¹⁰⁹ je določen v 7. členu Statuta SID.¹¹⁰

Dejavnosti SID so v zakonu in statutu opredeljene precej široko, zato bom v nadaljevanju na kratko opisala le najpomembnejše dejavnosti, in sicer, Slovenska izvozna družba:

- daje kredite domačim podjetjem, samostojnim podjetnikom, bankam, tujim kupcem ali naročnikom blaga in storitev, tujim bankam ter drugim pravnim osebam, ter sofinancira izvozne posle slovenskega gospodarstva na srednjeročni in dolgoročni osnovi;
- kreditira izvoz opreme, transportnih sredstev, trajnih potrošnih dobrin za posamezne namene, gradbena in investicijska dela v tujini, izgradnjo kompletnih objektov in pogonov, montažo opreme, prodajo licenc, know-howa, svetovanje, posojanje in razne oblike zakupa opreme ter transportnih sredstev;
- subvencionira, kreditira oziroma sofinancira tudi druge aktivnosti, ki bi lahko prispevale k povečanju izvoza, kot na primer kreditiranje vložkov domačih oseb pri njihovih neposrednih vlaganjih v lastna in mešana podjetja, predstavništva in podružnice v tujini, ali pa na primer kreditiranje stroškov sprožitve in vodenja sodnih in izvensodnih postopkov, s katerimi se v tujini ščitijo slovenski interesi;
- subvencionira obresti za izvozne kredite;
- zavaruje, sozavaruje, pozavaruje izvozne posle pred nekomercialnimi tveganji, če je dolžnik država oziroma paradržavna institucija, ter v primeru, da je v dolžnikovi državi prišlo do moratorija prepovedi transferja plačil v tujino;
- zavaruje oziroma pozavaruje srednjeročne in dolgoročne kredite pred komercialnimi tveganji;
- izdaja poročila, garancije, protigarancije, solidarne garancije in supergarancije;
- najema kredite doma in v tujini in izdaja vrednostne papirje, ter zbira sredstva za stimuliranje izvoza doma in v tujini še na druge načine;
- ocenjuje in posreduje bonitete podjetij, kreditne sposobnosti in deželno tveganje;
- izdeluje programe financiranja, investicijske programe ter opravlja ekonomsko, finančno in pravno svetovanje.¹¹¹

Ob spremembah slovenskega gospodarstva v zadnjem desetletju je Slovenski izvozni družbi s široko ponudbo instrumentov zavarovanja in financiranja mednarodnih gospodarskih poslov ter izhodnih investicij, uspelo v razmeroma kratkem času razviti domači trg kreditnih zavarovanj. Pomena storitev SID za uspešno poslovanje se zaveda vse več slovenskih podjetij, ki uporabljajo zavarovalne police SID kot učinkovit instrument

ameriških dolarjev v tolarški protivrednosti ustanovitvenega kapitala družbe. Od tega v letu 1992 vplača 492,9 milijonov tolarjev, ostalo pa se zagotovi iz republiškega proračuna v naslednjih dveh letih.

¹⁰⁸ Leo Gusel in Vito Bobek, str. 305.

¹⁰⁹ V 1. točki 7. člena je določeno, da znaša osnovni kapital družbe 9.323.540.000,00 SIT in je razdeljen na 932.354,00 delnic po nominalni vrednosti 10.000 SIT. 2. točka določa, da je bila emisijska vrednost delnic ob prvi izdaji enaka nominalni vrednosti delnic. V 3. točki pa je določeno, da je del osnovnega kapitala družbe v nominalnem znesku 4.263.300.000,00 SIT stvarni vložek, ki ga je družba pridobila od delničarja Republike Slovenije. Predmet stvarnega vložka so terjatve Republike Slovenije do družbe, ki so nastale na podlagi vplačil iz naslova zakona o uporabi sredstev pridobljenih iz naslova kupnine na podlagi zakona o lastninskem preoblikovanju podjetij (Ur. l. RS, št. 45/95).

¹¹⁰ Statut Slovenske izvozne družbe, družbe za zavarovanje in financiranje izvoza Slovenije, d.d., Ljubljana, z dne 14.06.1999, ter spremembe in dopolnitve z dne 24.06.2003.

¹¹¹ Povzeto po Leo Gusel in Vito Bobek, str. 307-309.

zaščite in upravljanja s tveganji, ki so povezani z njihovo prodajo na kredit oziroma odloženo plačilo-tako na tujih trgih kot tudi doma.¹¹²

Po splošnih navodilih SID se šteje za zavarovalni primer nekomercialnega (političnega) tveganja:

- plačilo dolga šest mesecev po njegovi dospelosti, če je dolžnik država ali vladna institucija;
- politični dogodki, kot so večji nemiri, upori, vstaje, državni udari, revolucije, državljanske vojne;
- splošni de jure in de facto moratorij plačil ali prepoved konverzije oziroma transfera plačil;
- prepoved uvoza blaga in storitev;
- enostransko razdrtje pogodb v imenu države;
- delne ali popolne zaplembe, konfiskacije, nacionalizacije ali ekspropriacije;
- elementarne nesreče – potresi, vulkani, orkani, poplave.¹¹³

Zavarovanje političnega tveganja za investicije slovenskih podjetij v tujini prevzema SID le, če so se nepričakovani politični dogodki zgodili po tem, ko je podjetje že investiralo sredstva v tujo državo. Pri oceni tveganosti se družba osredotoči na oceno okolja, torej na državo in razmere v njej, ter ugotavlja kakšna je verjetnost, da bi se država vmešala v poslovanje podjetij in preprečila retransfer glavnice in dobička. Za te namene se države razvrščajo po veljavnem »ratingu«, pogodba pa se sklene le, če je boniteta sprejemljiva.¹¹⁴ Potrebno pa je tudi poudariti, da SID zavaruje investicije le v tistih državah, s katerimi ima Slovenija sklenjene sporazume o varovanju investicij.¹¹⁵

Pri izdaji zavarovalnega kritja v praksi načeloma ni omejitev glede višine pogodbene vrednosti posla. O poslih zavarovanja pred nekomercialnimi riziki in srednjeročnimi komercialnimi riziki, ki presegajo okoli 7,5 milijona EUR, pa odloča Komisija za pospeševanje izvoza RS.¹¹⁶

Pogoji Slovenske izvozne družbe za zavarovanja izhajajo iz osnovne premijske stopnje, ki znaša 0,5 % dogovorjene osnove na leto, ne glede na trajanje projekta. Premija se vplača v naprej za celo leto. Glede na okoliščine in vrsto investicij, se lahko spremeni do 50 %. Najvišji odstotek kritja je lahko 80 % vrednosti, doba zavarovanja pa ne more biti krajša od treh let. Ti kriteriji so usklajeni s tistimi, ki jih predlaga MIGA.¹¹⁷

Če pride do nezmožnosti prenosa dobička v matično deželo, zavarovanec obvesti SID in začne 12 mesečno čakanje. Če se razmere popravijo, intervencija zavarovalnice ni potrebna, sicer pa izvozna družba zavarovancu izplača pogodbeni znesek.¹¹⁸

Pomanjkljivost zavarovanj s strani državnih izvoznih družb je nezmožnost zavarovanja investicij v vseh državah, predvsem v državah z visoko stopnjo tveganja, ter v državah, ki nimajo sklenjenega bilateralnega sporazuma o varovanju investicij. Pozitivna stran teh

¹¹² Ladislav Artnik, Upravljanje s tveganji in vloga SID, Svetilnik, 2003 [Ladislav Artnik].

¹¹³ Vladimir Kenda, str. 116.

¹¹⁴ Vladimir Kenda, str. 120.

¹¹⁵ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 151.

¹¹⁶ <http://www.sid.si/sidslo.nsf>.

¹¹⁷ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 152.

¹¹⁸ Vladimir Kenda, str. 120.

zavarovanj pa je, da zanje posredno jamči država, kar posledično pomeni, da je investitor tudi boljše zaščiten.

2.5.4 Mednarodni sistemi zaščite

Na področju mednarodnih investicij delujejo razne mednarodne organizacije, ki se ukvarjajo z varovanjem tujih investicij in tudi z reševanjem sporov med državo gostiteljico in tujimi investitorji. Nekatere od teh organizacij so samostojne, nekatere pa delujejo pod okriljem pomembnejših mednarodnih organizacij. Predvsem so pomembne organizacije, ki imajo veliko število držav članic in katerih konvencije so ratificirale tako razvite države, kot tudi države v razvoju. Takšne organizacije namreč zbližajo stranke z različnimi interesi in na takšen način tudi zmanjšajo tveganja.

Bernska unija¹¹⁹ je najbolj uveljavljena mednarodna zveza zavarovateljev izvoznih kreditov in investicij in si že več kot sedem desetletij prizadeva oblikovati zdrava načela in spoštovanje dogovorjenih pogojev financiranja in zavarovanja v mednarodni trgovini. Sestavlja jo 44 izvozno-kreditnih agencij, Multilateralna agencija za zavarovanje investicij, ter štiri opazovalke.¹²⁰

2.5.4.1 Multilateralna agencija za zavarovanje investicij (MIGA)

Najpomembnejša mednarodna organizacija za zavarovanje investicij je Multilateralna agencija za zavarovanje investicij (Multilateral Investment Guarantee Agency-MIGA), ki je bila ustanovljena leta 1988. MIGA ima trenutno 163 držav članic,¹²¹ med njimi pa je tudi Slovenija.¹²²

MIGA skrbi za večjo varnost in spodbujanje neposrednih tujih investicij, predvsem v države v razvoju. Svojim članicam pomaga na dva načina, in sicer zasebnikom zavaruje investicije v tujini pred določenimi političnimi tveganji, kot so razlastitev, vojna, civilni nemiri, rizik transferja in rizik razdrta pogodb, državam, ki potrebujejo trajne vire kapitala, pa ponuja tehnično pomoč pri razvijanju takšnih razmer in zakonodaje, ki bi bili privlačni za tuje neposredne investicije.¹²³

MIGA zavaruje vse investicije v države v razvoju, če investitor ne prihaja iz države, v katero se investira. K investicijam se prištevajo tudi vse širitve, modernizacija in finančna pomoč že obstoječih oblik premoženja. Zavarujejo se lahko tudi posojila in zavarovanja, ki so namenjena državam v razvoju. Isto velja za tehnično pomoč, za pogodbe o franšizingu in licenčne pogodbe, katerih trajanje ni krajše od treh let. Vse te investicije pa morajo biti ekološko ustrezne, ter morajo zadovoljevati nekatere potrebe države gostiteljice, kot so odpiranje delovnih mest, transfer tehnologije ter povečana možnost izvoza.¹²⁴

¹¹⁹ Izvoz držav, katerih izvozne kreditne agencije so članice Bernske unije, pomeni 80 % vsega svetovnega izvoza, kreditne agencije v teh državah pa v povprečju zavarujejo 13 % nacionalnega izvoza.

¹²⁰ Vladimir Kenda, str. 108.

¹²¹ Stanje: november, 2003.

¹²² <http://www.miga.org/screens/about/about.htm>.

¹²³ Vladimir Kenda, str. 108.

¹²⁴ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 153.

Zavarovanja pred tveganji, ki jih krije MIGA, je možno dobiti samostojno, ali v povezavi s katero drugo zavarovalno družbo. Maksimalni znesek, ki ga MIGA krije, je 50 milijonov USD.¹²⁵

Od začetka svojega delovanja, je MIGA podelila več kot 650 garancij za projekte v 85 državah v razvoju. Do junija 2003, je celoten obseg izdaje garancij presegel 12 bilijonov USD.¹²⁶

MIGA predvideva zavarovanja za tri vrste škodnih primerov, ki spadajo v vrsto političnih rizikov:

- 1) riziki, ki se nanašajo na transfer denarja, in sicer gre za primere, ko je tujemu investitorju onemogočena menjava lokalne valute za konvertibilno, ter ko mu je onemogočen prenos dobička iz države gostiteljice. MIGA ponuja kritje za škodo, ki nastane zaradi zamude in nezmožnosti transferjev, medtem ko ne krije škode, ki nastane zaradi devalvacije lokalne valute;
- 2) vse oblike nezakonite nacionalizacije, kjer gre za vsa dejanja s strani vladnih organov države gostiteljice, ki imajo za posledico prenos lastnine, izgubo nadzora nad premoženjem, ali omejevanje pravice do zavarovanja investiranega premoženja, kot tudi posredna nacionalizacija. Oškodovancu se v primeru nastopa škodnega dogodka povrne škoda na podlagi knjižne vrednosti nacionaliziranega premoženja. Zavarovanje pa ne krije primerov zakonite nacionalizacije;
- 3) vojne in vse oblike nemirov. Zavarovanje se nanaša na škodo, ki nastane zaradi uničenja ali izgube premoženja, ki je posledica politično motiviranih spopadov in nemirov, vključno z revolucijo, terorizmom, upori in sabotажami. Povrne pa se tudi škoda, ki nastane zaradi prekinitve delovanja podjetja, kot posledica teh nemirov.¹²⁷

Zavarovanja se običajno sklepajo za dobo 15 let, izjemoma pa se lahko podaljšajo na 20 let, če je to v skladu z naravo investicijskega projekta. Zavarovalne premije se določijo na podlagi že sestavljenih stopenj, ob katerih pa se dodatno upoštevajo individualne okoliščine posameznega projekta. Gre predvsem za oceno ekonomske in politične situacije v državi gostiteljici in naravo investicije. Najvišji odstotek kritja znaša za večino investicij 90 %.¹²⁸

Kot je že bilo omenjeno, skrbi MIGA tudi za unifikacijo pogojev za zavarovanja, ki jih nudijo (državne) izvozne agencije. Te se pri svojem delu povezujejo z agencijo in na podlagi zavarovalnih pogojev, ki jih določa MIGA, določajo tudi svoje zavarovalne pogoje. MIGA sodeluje z nacionalnimi izvoznimi družbami tudi na področju sozavarovanja in pozavarovanja.¹²⁹

MIGA ima predvsem to pomanjkljivost, da nudi zavarovanja le za določene škodne primere, ki spadajo v vrsto političnih tveganj, medtem ko drugih škodnih primerov zavarovanje ne krije. Pomanjkljivost pa je tudi glede omejevanja podeljevanja zavarovanj s strani MIGA glede na državno pripadnost investitorja, ter državo, v katero se investira.

¹²⁵ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 152.

¹²⁶ <http://www.miga.org/screens/about/about.htm>.

¹²⁷ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 152-153.

¹²⁸ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 153.

¹²⁹ Ibidem.

3. Načini reševanja mednarodnih investicijskih sporov

3.1 Splošno o reševanju mednarodnih gospodarskih sporov

V mednarodnih gospodarskih odnosih so spori zaradi dinamičnosti in kompleksnosti tega področja precej pogosti. Kot subjekti v teh sporih lahko nastopajo države, mednarodne organizacije, državna in zasebna podjetja, ter v nekaterih primerih tudi posameznik.

Obstaja več različnih načinov za reševanje mednarodnih gospodarskih sporov, in sicer so na voljo instrumenti mednarodnega javnega prava, mednarodna arbitražna, conciliacija, spori pa se lahko rešujejo tudi pred nacionalnimi sodišči.

V nadaljevanju bom na kratko opisala postopek pred Mednarodnim sodiščem v Haagu, ki je osnovna oblika reševanja sporov med državami, nato postopek reševanja sporov v okviru Svetovne trgovinske organizacije, sledila bo kratka predstavitev Sodišča Evropskih skupnosti v Luksemburgu, ter Evropskega sodišča za človekove pravice v Strassbourgu.

3.1.1 Mednarodno sodišče v Haagu

Mednarodno sodišče v Haagu (v nadaljevanju Sodišče) je bilo ustanovljeno v skladu s XIV. poglavjem Ustanovne listine Združenih Narodov v San Franciscu, leta 1945. V 92. členu Ustanovne listine je zapisano, da je Sodišče glavni organ Združenih Narodov in da mora delovati v skladu s Statutom, ki je sestavni del Ustanovne listine.¹³⁰

Kot stranke pred Sodiščem se lahko pojavijo samo države. Vendar pa vsaka država ne more nastopiti pred Sodiščem kot stranka le zaradi dejstva, da je država. Sodišče je namreč v prvi vrsti pristojno za države, ki so stranke Statuta. Ker pa je Statut sestavni del Ustanovne listine, so torej vse članice Združenih Narodov avtomatično tudi stranke Statuta. S pristopom pa lahko postanejo stranke Statuta tudi države, ki sicer niso članice Združenih Narodov. Pred Sodiščem pa se lahko kot stranke pojavijo tudi države, ki niso stranke Statuta, če podpišejo izjavo, ki jo predpisuje Varnostni svet.

V konkretnem sporu je Sodišče pristojno samo, če so stranke spora sporazumno pristale na njegovo pristojnost.¹³¹

Sodišče ima obvezno jurisdikcijo, kadar so se prizadete stranke zavezale s konvencijo ali s pogodbo, da bo Sodišče pristojno za določene kategorije sporov. Statut pa v 36. členu predvideva tudi možnost podpisa t.i. fakultativne klavzule, s katero se lahko vsaka stranka enostransko zaveže, da bo sprejela pristojnost Sodišča v sporih določene vrste proti vsaki državi, ki bo prav tako podpisala takšno izjavo. Tudi v teh primerih ima Sodišče obvezno jurisdikcijo. Seveda pa izjava zavezuje državo le v mejah, ki jih je ta sama določila. Sporazumni pristanek dveh držav na pristojnost Mednarodnega sodišča v Haagu obsega

¹³⁰ J. G. Starke, *Introduction to International Law*, tenth edition, Butterworths, London, 1989, str. 492 [J. G. Starke].

¹³¹ To pa lahko stranki storita na dva načina, in sicer tako, da Sodišču predložita že nastali spor, ali pa da se dogovorita za pristojnost Sodišča že v naprej, torej za bodoče spore.

izjavi obeh držav, državi pa sta medsebojno zavezani, da se podvržeta pristojnosti Sodišča le v tistem obsegu, ki pokriva obe izjavi.¹³²

3.1.2 Reševanje sporov v okviru Svetovne trgovinske organizacije

Vedno bolj se uveljavlja tudi postopek za reševanje sporov znotraj Svetovne trgovinske organizacije-STO (World Trade Organization-WTO), saj so odločbe kvalitetne, postopki pa zaradi kratkih rokov hitri.¹³³

Svetovna trgovinska organizacija je bila ustanovljena 1. januarja 1995 in je s 146¹³⁴ članicami največja mednarodna gospodarska organizacija.¹³⁵ Od 1. julija 1995 je njena polnopravna članica tudi Slovenija.¹³⁶

STO je naslednica multilateralnega trgovinskega sporazuma GATT (General Agreement on Tariffs and Trade), ki je nastal 1947. leta kot rezultat pogajanj 23 držav o enostranskem zniževanju carin. GATT 1947 ter vsi sporazumi, odločitve in ukrepi, ki so jih države članice sprejele do 1. januarja 1995, so sestavni del novega GATT sporazuma iz leta 1994, le-ta pa je sestavni del sporazuma o Svetovni trgovinski organizaciji. Tako GATT kot mednarodni sporazum še vedno obstaja, čeprav ga je s 1. januarjem 1996 zamenjala STO.¹³⁷

Sedež Svetovne trgovinske organizacije je v Ženevi, njen generalni direktor je sedaj Supachai Panitchpakdi, proračun za leto 2003 pa znaša kar 154 milijonov švicarskih frankov.¹³⁸

Temeljna naloga STO je zagotavljanje splošnega institucionalnega kadra za trgovinske odnose med članicami, v zvezi s sporazumi in z drugimi pravnimi instrumenti, ki jih vključujejo aneksi k STO-sporazumu. STO pa ima tudi pet konkretnije opredeljenih nalog:

- omogočati implementacijo, administracijo in delovanje STO-sporazuma, ter multilateralnih in plurilateralnih sporazumov iz aneksov;
- zagotavljati stalen forum za multilateralna pogajanja med članicami;
- upravljati z mehanizmom za reševanje sporov;
- nadzorovati trgovinsko politiko držav članic;
- sodelovati z IMF in s Svetovno banko.¹³⁹

Osnovna načela, po katerih deluje STO, so sistem največjih ugodnosti, nacionalni tretma, prizadevanje za čim svobodnejšo trgovino, prizadevanje za čim svobodnejšo konkurenco, ter načelo zaupanja.¹⁴⁰

Za delovanje v okviru GATT je bilo značilno več krogov pogajanj, ki so trajali po več let in na katerih so države članice postopoma odstranjevale ovire v mednarodni trgovini.¹⁴¹

¹³² J. G. Starke, str. 497-498.

¹³³ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 110.

¹³⁴ STO ima 146 članic od 4. aprila 2003 dalje; stanje: november, 2003.

¹³⁵ http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/whatis_e.htm.

¹³⁶ Slovenija je sprejela Akt o nasledstvu mednarodnih pogodb, sklenjenih v zvezi s Splošnim sporazumom o carinah in trgovini (GATT), katerih članica je bila nekdanja SFRJ, Ur. l. RS-MP 4/1994.

¹³⁷ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 68.

¹³⁸ http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/whatis_e.htm.

¹³⁹ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 75.

¹⁴⁰ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 76.

Urugvajski krog je bil osmi in tudi zadnji krog multilateralnih pogajanj v okviru GATT, ki se je začel septembra 1986 in se je zaključil decembra 1993. Najpomembnejši rezultat urugvajskega kroga je zagotovo sporazum o ustanovitvi STO. Sprejeti pa so bili tudi drugi sporazumi, med katerimi so najpomembnejši Sporazum o trgovini s storitvami (General Agreement on Trade in Services-GATS), Sporazum o trgovinskih aspektih pravic intelektualne lastnine (Agreement on Trade-Related Intellectual Property Rights-TRIPS), Sporazum o trgovinskih aspektih investicijskih ukrepov (Trade-Related Investment Measures-TRIMS), ter Sporazum o pravilih in postopku za reševanje sporov (Dispute Settlement Understanding-DSU).¹⁴²

Ker je GATT vseskozi ostal utesnjen v svojih prvotnih okvirih, so se vse bolj kazale njegove institucionalne pomanjkljivosti. Ena izmed takšnih pomanjkljivosti je bila tudi neizdelan mehanizem za reševanje sporov.¹⁴³ Med drugimi pomanjkljivostmi pa naj omenim dolgotrajne postopke priprave poročil, čakanje na dejansko izvrševanje ukrepov, ter zmeda zaradi dejstva, da je GATT poznal različne postopke za reševanje sporov.¹⁴⁴

Že prej omenjeni Sporazum o pravilih in postopku za reševanje sporov v okviru STO (Dispute Settlement Understanding-DSU) ureja nov postopek za reševanje sporov, ki se po učinkovitosti bistveno razlikuje od mehanizma GATT. Najpomembnejša novost je obrnjeno načelo soglasnosti, kar pomeni, da je panelna skupina ustanovljena, oziroma, da je njeno poročilo sprejeto, razen če obstaja konsenz proti tej odločitvi, kar pa je seveda praktično nemogoče. Tako ima vsaka država pravico, da zahteva preiskavo s strani panelne skupine, če meni, da druga država krši svoje obveznosti iz sistema STO. Poročilo panelne skupine je zavezujoče, razen v primeru, ko je bila proti njemu vložena pritožba in o sporu odloča drugostopenjski organ.¹⁴⁵

Novi postopek za reševanje sporov je obvezen, kar pomeni, da je članicam prepovedan vsak drug način reševanja spora, kakor tudi vsak enostranski povračilni ukrep. Tudi sama ugotovitev kršitve obveznosti iz sistema STO s strani nacionalnega organa neke države članice ni dopustna, ampak jo je potrebno prepustiti organom STO.¹⁴⁶

Medtem ko je GATT poznal več mehanizmov za reševanje sporov, obstaja v okviru STO le en mehanizem. Prav tako obstaja le en organ za reševanje sporov, in sicer Telo za reševanje sporov (Dispute Settlement Body).¹⁴⁷

Postopek reševanja sporov v STO se prične s konzultacijami med strankami v sporu, saj je najprej potrebno poskusiti rešiti spor na miren način. Zahtevo po konzultacijah je potrebno predložiti Telesu za reševanje sporov v pisni obliki. Vsaka članica v sporu mora v roku

¹⁴¹ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 68.

¹⁴² Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 73.

¹⁴³ Poročilo panelne skupine, ki je reševala spor, se je moralo sprejemati soglasno. Tako je lahko država, ki bi spor izgubila, vedno z vetom blokirala odločitev o sporu. Kljub temu, da se je to v praksi zelo redko zgodilo, je bilo že samo dejstvo, da bi lahko prišlo do tega dovolj, da so države namesto sprožitve postopka, rajši sklenile kompromis, ali pa so uvedle enostranske ukrepe proti kršiteljici.

¹⁴⁴ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 69.

¹⁴⁵ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 84.

¹⁴⁶ Ibidem.

¹⁴⁷ Ibidem.

deset dni odgovoriti na zahtevo po konzultacijah in pričeti z njimi v roku trideset dni od vložitve zahteve.¹⁴⁸

Če tožena stranka v roku deset dni ne odgovori na zahtevo po konzultacijah, oziroma, če konzultacije v šestdesetih dneh ne pripeljejo do rešitve spora, lahko tožeča stranka zahteva od Telesa za reševanje sporov, da ustanovi panelno skupino za reševanje spora. Panelne skupine so sestavljene iz treh, včasih pa petih strokovnjakov iz različnih držav. Naloga teh skupin je pomoč Telesu za reševanje sporov pri sprejemanju priporočil ali odločitev. Poročila panelnih skupin imajo zelo veliko težo, saj jih lahko Telo za reševanje sporov zavrne le s soglasjem vseh držav članic. Panelna skupina mora biti sestavljena v tridesetih dneh od sklepa o njeni ustanovitvi.¹⁴⁹

DSU določa, da od začetka obravnave primera, do predložitve končnega poročila panelne skupine strankam v sporu, načeloma ne sme preteči več kot šest mesecev. V nobenem primeru pa ta čas ne sme biti daljši od devetih mesecev. V nujnih primerih pa je rok celo tri mesece.¹⁵⁰

Telo za reševanje sporov mora sprejeti poročilo panelne skupine¹⁵¹ v šestdesetih dneh od izdaje, razen v dveh primerih, in sicer, če ga ena izmed strank v sporu formalno obvesti, da se namerava zoper poročilo pritožiti, ali če v Telesu obstaja soglasje proti sprejemu poročila.¹⁵²

Novost v postopku reševanja sporov je tudi možnost strank v sporu, da se glede pravnih vprašanj pritožijo zoper poročilo panelne skupine. Posebno pritožbeno telo, ki ga je ustanovilo Telo za reševanje sporov, ima sedem članov, ki so imenovani za dobo štirih let. Z ustanovitvijo Pritožbenega telesa je DSU postal dvostopenjski postopek, kar daje obtoženi stranki več možnosti za pravičnejšo rešitev spora. Vsako posamezno zadevo obravnavajo po trije člani Pritožbenega telesa, ki lahko ugotovitve oziroma sklepe panelne skupine podprejo, spremenijo, ali ovržejo. V roku trideset dni po izdaji poročila Pritožbenega telesa, to poročilo sprejme Telo za reševanje sporov, brezpogojno pa ga morajo sprejeti tudi stranke v sporu. Poročilo Pritožbenega telesa pa se lahko s soglasjem vseh članic zavrne.¹⁵³

DSU določa dve temeljni sankciji, ki sta lahko izrečeni napram članici kršiteljici, in sicer suspenz koncesij ali drugih obveznosti, ter prisilni kompenzacijski ukrepi.¹⁵⁴

Na tem mestu pa naj omenim, da je poleg postopka, ki ga predpisuje DSU, možno tudi arbitražno reševanje sporov med članicami. Arbitražno reševanje sporov je omogočal že GATT sporazum, vendar se je arbitraža v praksi redko uporabljala.¹⁵⁵

¹⁴⁸ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 84 -85.

¹⁴⁹ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 85.

¹⁵⁰ Ibidem.

¹⁵¹ Če imajo članice k poročilu pripombe, jih morajo posredovati v pisni obliki drugim članicam še pred zasedanjem Telesa za posredovanje sporov, na katerem bo poročilo obravnavano.

¹⁵² Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 86.

¹⁵³ Ibidem.

¹⁵⁴ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 87.

¹⁵⁵ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 88.

3.1.3 Sodišče Evropskih skupnosti

Najbolj izdelano mednarodno sodišče, ki rešuje ekonomske spore, pa je Sodišče Evropskih skupnosti v Luksemburgu.¹⁵⁶

Sodišče Evropskih skupnosti (v nadaljevanju Sodišče ES) je bilo prvotno ustanovljeno leta 1952 kot Sodišče Evropske skupnosti za premog in jeklo. Ko sta bili leta 1957 v Rimu ustanovljeni še Evropska gospodarska skupnost (EGS), ter Evropska skupnost za atomsko energijo (EURATOM) je prevladalo prepričanje, da bi bilo smotrno organizirati enotno sodišče za vse tri skupnosti. To naj bi prispevalo tudi k bolj enotni sodni praksi, ter odpravilo dvome glede pristojnosti. Tako je s 1. januarjem 1958 pričelo delovati enotno sodišče v Luksemburgu, pod nazivom Sodišče Evropskih skupnosti.¹⁵⁷

Kljub temu, da je sodišče enotno, črpa svojo pristojnost iz treh različnih ustanovitvenih aktov, to je iz treh različnih poglavij vsake od pogodb, ter iz treh samostojnih statotov, ki so priključeni vsaki pogodbi. Medtem ko sta pogodbi EGS in EURATOM praktično identični, pa obstajajo med njima, ter pogodbo o Evropski skupnosti za premog in jeklo (ESPJ) določene razlike.¹⁵⁸

Sodišče ES ima različne funkcije in pristojnosti, ki jih bom na kratko opisala v nadaljevanju. Evropska komisija ali druga država članica lahko pred Sodiščem ES sproži postopek zaradi neizpolnjevanja obveznosti iz Pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti (PES) s strani držav članic.¹⁵⁹

Pred Sodiščem ES se lahko sprožijo tudi postopki zaradi nezakonitega ravnanja Skupnosti. Sodišče ES nadzira zakonitost aktov Sveta Evropske unije ter Evropske komisije, v kolikor ne gre za priporočila ali mnenja. Tožbo v teh sporih lahko vložijo države članice, Svet EU, Evropska komisija, od leta 1993 Evropski parlament, v določenem obsegu pa tudi posamezniki.

Države članice in organi Skupnosti, imajo pravico vložiti zoper Svet EU in Evropsko komisijo tožbo zaradi opustitve dejanj. Aktivno legitimiran v takšnem postopku je lahko tudi posameznik, vendar le tedaj, kadar je organ ES opustil izdajo akta obvezne narave, ki bi moral biti naslovljen prav nanj.

Sodišče ES je pristojno tudi za spore glede povračila škode, ki jo je Skupnost dolžna povrniti, če so jo povzročili njeni organi ali uslužbenci, pri opravljanju svojih dolžnosti.

Pod pristojnost Sodišča ES spada tudi reševanje predhodnih vprašanj, ki je nepogrešljiv pripomoček za zagotavljanje enotne uporabe prava ES na celotnem ozemlju Skupnosti, saj le-ta združuje države, ki imajo tradicionalno zelo različne pravne sisteme.

¹⁵⁶ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 110.

¹⁵⁷ Mirko Ilešič, Sodišče Evropskih skupnosti v Luksemburgu, Nekaj dejstev in dilem, Pravniki, Ljubljana, 1983/4-6, str. 180 [Mirko Ilešič 1].

¹⁵⁸ Čeprav so spori o pristojnosti izključeni, mora Sodišče ES vendarle v vsakem posameznem primeru ugotoviti, na delovno področje katere od treh skupnosti, se posamezni spor nanaša.

¹⁵⁹ Mirko Ilešič, Pravo evropske skupnosti, Praktikum, Univerza v Mariboru, Pravna fakulteta, 1996, str. A/61-A/63 [Mirko Ilešič 2].

Sodišče ES pa je pristojno še za spore med ES in drugimi subjekti na podlagi klavzule v pogodbi, za spore med državami članicami na podlagi izrecnega sporazuma, ter za dajanje mnenj o predlaganih mednarodnih pogodbah.

Leta 1990 pa je pričelo aktivno delovati novo sodno telo v institucionalnem sistemu ES, in sicer t.i. Sodišče prve stopnje, ki deluje v okviru Sodišča ES v Luksemburgu. Glavna razloga za njegovo ustanovitev sta bila preobremenjenost Sodišča ES, ter težnja po povečanju pravnega varstva v ES.

Sodišče prve stopnje je pristojno za spore med institucijami ES in njihovimi uslužbenci ter funkcionarji, za spore o zahtevah za razveljavitev individualnih aktov organov ES, ki jih vložijo posamezna podjetja ali združenja podjetij v zvezi s tržno regulativo v ES, ter za spore zoper odločitve Evropske komisije s področja konkurenčnega prava, ki jih sprožijo prizadete fizične in pravne osebe.

Zoper odločbo sodišča prve stopnje je mogoča pritožba na Sodišče ES, kar pomeni, da je tudi v pravnem sistemu ES sprejeto načelo dvostopenjskega sodstva. Izjema velja glede odločb proceduralne narave in sklepov o stroških postopka.

Sodišče ES lahko o zadevi odloči samo, lahko pa jo vrne Sodišču prve stopnje v novo odločanje. Pri tem je Sodišče prve stopnje seveda vezano na pravne sklepe Sodišča ES, saj je potrebno zagotoviti enotno uporabo in interpretacijo pravnega sistema ES.

3.1.4 Evropsko sodišče za človekove pravice

Dostop do mednarodnopravnih teles za reševanje sporov je navadno omejen na države in mednarodne organizacije, vendar pa je v skladu z nekaterimi konvencijami, dostop omogočen tudi posameznikom. To velja med drugim tudi za Evropsko konvencijo o človekovih pravicah, ki daje posameznikom¹⁶⁰ možnost, da sprožijo postopek pri Evropskem sodišču za človekove pravice v Strassbourgu.¹⁶¹

Evropsko konvencijo o človekovih pravicah je pripravil Evropski svet, podpisana je bila 4. novembra 1950 v Rimu, veljati pa je začela 3. septembra 1953. Od takrat je bila večkrat spremenjena in dopolnjena s protokoli.¹⁶² Slovenija je ratificirala Konvencijo 31. maja 1994. leta.

Mehanizem varstva človekovih pravic po Evropski konvenciji o človekovih pravicah, tvorijo trije nadzorni organi, in sicer: Evropska komisija za človekove pravice, Evropsko sodišče za človekove pravice, ter Odbor ministrov Sveta Evrope. Možni so trije postopki: sistem poročanja, pritožbe držav in pritožbe posameznikov.¹⁶³

Evropska konvencija o človekovih pravicah torej priznava pravico vložitve pritožbe tudi posamezniku, skupini posameznikov, ali nevladni organizaciji, ki zatrjujejo, da so žrtve kršitve pravic iz Konvencije. Za ta postopek pa mora pogodbenica Konvencije, proti kateri je vložena pritožba podati izjavo, da priznava pristojnost Komisije za obravnavanje takšnih

¹⁶⁰ Možnost sprožitve postopka imajo tako fizične kot pravne osebe.

¹⁶¹ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 110.

¹⁶² Ibidem.

¹⁶³ Bojan Bohte, uredili Marijan Pavčnik, Ada Polajnar-Pavčnik, Dragica Wedam-Lukić, Mednarodno varstvo temeljnih pravic, Temeljne pravice, Cankarjeva založba, Ljubljana, 1997, str. 470 [Bojan Bohte].

pritožb. Pritožba mora biti vložena v šestih mesecih od končne odločitve sodišča ali oblasti države, proti kateri se pritožnik pritožuje.¹⁶⁴

Ker so bili postopki v skladu z Evropsko konvencijo o človekovih pravicah zelo dolgotrajni, nekateri so trajali tudi do deset let, je bilo nujno potrebno sprejeti nekatere spremembe Konvencije. Tako je bil v maju 1994 sprejet Protokol št. 11, ki je začel veljati 1. novembra 1998. Protokol št. 11 pomeni reformo nadzornih mehanizmov Konvencije. Za hitrejše in bolj učinkovito obravnavanje pritožb je bilo predvsem potrebno oblikovati enotno sodišče.¹⁶⁵

Najpomembnejša sprememba je torej združitev Evropske komisije in Evropskega sodišča za človekove pravice v nov, enoten organ, imenovan Evropsko sodišče za človekove pravice. Novo (enotno) Evropsko sodišče za človekove pravice je pričelo delovati 1. novembra 1998, pristojno pa je za odločanje o procesnih predpostavkah in o glavni stvari.

Protokol št. 11 Odboru ministrov Sveta Evrope odreja naravo pravosodnega organa, kar pomeni, da le-ta ni več pristojen za reševanje sporov.

Pomembna novost Protokola št. 11 je tudi, da države članice ne morejo več izključiti pristojnosti Sodišča za obravnavanje individualnih pritožb, kot je to bilo mogoče pred sprejemom Protokola. Možnost individualne pritožbe je torej avtomatična-in ne pogojna.

3.2 Reševanje sporov pred mednarodno arbitražo

3.2.1 Splošno o mednarodni arbitraži

Mednarodna arbitraža, ki jo uvrščamo med pravna sredstva mirnega reševanja sporov, ima vedno pomembnejšo vlogo pri reševanju sporov v mednarodnem gospodarskem prometu. Doktrina uporablja kot najprimernejšo definicijo mednarodne arbitraže, kot je razvidna iz 37. člena Haaške konvencije o mirnem reševanju mednarodnih sporov iz leta 1907. Prvi odstavek tega člena definira arbitražo kot poravnavo sporov med državami s strani sodnikov, ki si jih države same izberejo, in na podlagi spoštovanja prava. Drugi odstavek istega člena vključuje obvezo, da se arbitražna sodbo v dobri veri sprejme.¹⁶⁶

Republika Slovenija je članica vseh najpomembnejših multilateralnih konvencij na področju mednarodne trgovinske arbitraže.¹⁶⁷ V skladu z osmim členom Ustave Republike Slovenije,¹⁶⁸ se ratificirane in objavljene mednarodne pogodbe uporabljajo neposredno.

Na tem mestu je potrebno razlikovati med mednarodno in nacionalno arbitražo. Medtem ko so elementi mednarodne arbitraže povezani z različnimi pravnimi sistemi, se pri nacionalni arbitraži vsi elementi nahajajo znotraj enega pravnega sistema.

¹⁶⁴ Bojan Bohte, str. 472.

¹⁶⁵ Milena Šmit, Enajsti protokol k Evropski konvenciji o človekovih pravicah, Pravna praksa, 11/1994, str. 7 [Milena Šmit].

¹⁶⁶ Miha Pogačnik, Arbitraža kot sredstvo mirnega reševanja mednarodnih sporov, Pravniki, Ljubljana, 1995/4-5, str. 240 [Miha Pogačnik 1].

¹⁶⁷ <http://www.sloarbitration.org/uncitral/uncitral.htm>.

¹⁶⁸ Ur. l. RS / I 33/1991.

Modelni zakon Komisije Združenih Narodov za mednarodno trgovinsko pravo, vsebuje splošno priznan kriterij za opredelitev arbitraže kot mednarodne, in sicer, arbitraža je mednarodna, če:

- so imele njene stranke v času sklepanja arbitražnega sporazuma sedeže v različnih državah;
- se kraj arbitraže, dogovorjen v pogodbi, ali v skladu z arbitražnim sporazumom, nahaja izven države, v kateri imajo stranke sedež;
- se izven države, v kateri imajo stranke sedež, nahaja kateri koli kraj, v katerem je treba izvršiti neki bistveni del obveznosti, ki izhajajo iz dogovorjenega trgovinskega posla, ali kraj, s katerim je predmet spora v najtesnejši povezavi;
- so se takšne stranke izrecno sporazumele, da se predmet arbitražnega sporazuma nanaša na več držav.¹⁶⁹

3.2.2 Oblike sporazuma o arbitražnem reševanju mednarodnega spora

Stranke v sporu lahko svojo voljo glede uporabe arbitraže kot sredstva mirnega reševanja mednarodnih sporov, izrazijo na različne načine. Doktrina navaja s tem v zvezi tri različne oblike, ki jih bom na kratko opisala v nadaljevanju, pri čemer se bom oprla predvsem na države, kot udeleženke v sporu.¹⁷⁰

Stranki v sporu lahko skleneta poseben sporazum (kompromis), s katerim se sporazumeta o predložitvi že nastalega spora v postopek arbitražnega reševanja. Gre za mednarodno pogodbo, za katero veljajo splošna pravila prava mednarodnih pogodb. Veljaven kompromis predstavlja pravo, ki ga morata upoštevati tako stranki, kot tudi arbitražni organ. Ker stranki prosto določata vsebino kompromisa, se širina njegove vsebine razlikuje od vsakega posameznega primera. Seveda pa obstaja minimalna vsebina kompromisa, ki jo pogojuje zahteva učinkovitosti dela arbitražnega organa. Modelna pravila arbitražnega postopka, ki jih je izdelala Komisija za mednarodno pravo OZN, v drugem členu določajo tri elemente, ki predstavljajo minimalno vsebino kompromisa. Ti elementi so: zaveza podvreči konkretni spor arbitraži, vsebina spora, ter število članov in metoda sestavljanja arbitražnega tribunala.¹⁷¹

Druga oblika, s katero se lahko stranke dogovorijo o arbitraži, je t.i. arbitražna klavzula. Gre za klavzulo v mednarodni pogodbi, ki določa arbitražno reševanje vseh bodočih sporov v zvezi z zadevno mednarodno pogodbo, ali pa zgolj sporov v zvezi z razlago ali pa uporabo te pogodbe. Države pogosto vključujejo arbitražno klavzulo v bilateralne in multilateralne pogodbe, ki urejajo najrazličnejša področja.¹⁷²

Tretja možnost, ki jo imajo stranke na voljo pa je, da se v naprej dogovorijo o predložitvi vseh bodočih sporov ali določenih kategorij bodočih sporov na arbitražo, kar storijo z (bilateralno ali multilateralno) mednarodno pogodbo, ki je v celoti posvečena mirnemu reševanju mednarodnih sporov. Takšna pogodba je avtonomna in navadno celovito ureja različna vprašanja arbitražnega reševanja mednarodnih sporov.¹⁷³

¹⁶⁹ Siniša Triva, Arbitražno reševanje mednarodnih trgovaških sporov, Mednarodna trgovačka arbitraža u Hrvatskoj i Sloveniji, Prvo hrvatsko arbitražno svetovanje, Hrvatska gospodarska komora, Zagreb, 1993, str. 9 [Siniša Triva].

¹⁷⁰ Miha Pogačnik 1, str. 241.

¹⁷¹ Ibidem.

¹⁷² Miha Pogačnik 1, str. 242.

¹⁷³ Ibidem.

3.2.3 Pravna narava arbitraže

Arbitraža ima dva elementa: pogodbeni element ter sodni element.¹⁷⁴

3.2.3.1 Pogodbeni element

Pogodbeni element pomeni, da je lahko nek spor podvržen arbitraži samo na podlagi sporazuma strank. Ta določa pristojnost, kot tudi meje pristojnosti arbitraže. Kot sem že omenila, je lahko sporazum o arbitraži sklenjen v obliki klavzule v osnovni pogodbi, lahko pa stranki skleneta tudi poseben sporazum. Ta je lahko sklenjen pred nastankom spora, ali pa naknadno, torej ko spor že nastane.¹⁷⁵

Arbiter lahko sam odloči o svoji pristojnosti, vodi arbitražni postopek in izda odločbo. Res pa je, da če se bo smatral arbiter za pristojnega in bo izdal odločbo, bo v primeru, da ena od strank ugovarja pristojnosti arbitra, ta stranka praviloma zahtevala razveljavitev odločbe pred rednim sodiščem. Tako bo redno sodišče tisto, ki bo zadnje odločilo o tej zadevi.¹⁷⁶

V primeru, da je arbitražna klavzula vsebovana v osnovni pogodbi, je potrebno razlikovati dve situaciji, glede vprašanja, ali lahko arbiter odloči, da je pogodba nična z učinkom *ex tunc*. Če je arbitražna klavzula neločljiv del pogodbe, potem je nična tudi ta klavzula in arbiter ni pristojen. Če pa lahko arbitražno klavzulo štejemo kot ločen dogovor, potem je lahko arbitražna klavzula v skladu s pravili o delni ničnosti veljavna in je arbiter pristojen.¹⁷⁷ V zadnjem času pa je vse bolj uveljavljeno stališče, da se arbitražna klavzula v gospodarskih pogodbah, šteje za posebno pogodbo, če ni izrecno drugače določeno.¹⁷⁸

Za stranki je priporočljivo, da prevzameta tekst klavzul, ki jih oblikujejo različne mednarodne institucije, kot so Komisija ZN za mednarodno trgovinsko pravo, Mednarodna trgovinska zbornica ipd., saj te poleg ostalih pravil, določajo tudi široko pristojnost arbitrov in se stranki tako lahko izogneta številnim težavam.¹⁷⁹

3.2.3.2 Sodni element

Sodni element pa pomeni, da mora biti arbiter nepristranski in mora spoštovati osnovna načela postopka, kot so obojestransko zaslišanje ipd. Nespoštovanje teh pravil pomeni razlog za izpodbijanje odločbe pred rednim sodiščem, kar pomeni, da arbiter pri svojem delu vendarle ni popolnoma svoboden.¹⁸⁰

Arbiter, ki ga izbere ena od strank, mora biti nepristranski in neodvisen in se torej ne sme smatrati za zastopnika stranke, ki ga je izbrala. Arbitri pa morajo vedno obvestiti stranke o vseh dejstvih, ki ogrožajo, oziroma utegnejo ogroziti njihovo neodvisnost in nepristranskost.

¹⁷⁴ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 112.

¹⁷⁵ Ibidem

¹⁷⁶ Ibidem.

¹⁷⁷ Pri tem je potrebno upoštevati voljo strank, ki izhaja iz same pogodbe, oziroma arbitražne klavzule.

¹⁷⁸ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 112.

¹⁷⁹ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 113.

¹⁸⁰ Ibidem.

3.2.4 Institucionalna in ad hoc arbitraža

Glede na način organiziranja, ločimo stalne ali institucionalne arbitraže, ter občasne ali ad hoc arbitraže. Najprej bom namenila pozornost institucionalni arbitraži, ki je kot stalno arbitražno telo posebej ustanovljeno za reševanje sporov med strankami.

Najpomembnejša med številnimi mednarodnimi arbitražnimi institucijami je Mednarodna trgovinska zbornica-MTZ (International Chamber of Commerce-ICC).¹⁸¹

MTZ je nevladna mednarodna organizacija, ki je ustanovljena po francoskem pravu in ima sedež v Parizu. Združuje več tisoč podjetij in poslovnih organizacij iz 110 držav. MTZ ima tudi status svetovalke pri OZN. Sodeluje pa tudi z drugimi medvladnimi in nevladnimi telesi, kot so STO, EU, OECD ipd. MTZ preko svojega sekretariata v Parizu in preko predstavništev v posameznih državah skrbi za to, da se nacionalne vlade seznanjajo z aktualnimi temami v svetovnem gospodarstvu. MTZ pa s svojimi publikacijami tudi precej prispeva k razvoju mednarodnih trgovinskih odnosov.¹⁸²

Arbitražno sodišče MTZ je zaradi svojega mednarodnega značaja zlahka sprejemljivo za stranke. Mednarodna trgovinska zbornica ima lastna pravila arbitražnega postopka. Stranke morajo plačati arbitražnemu sodišču nagrade za arbitre in administrativne stroške že v naprej.

Pomembni mednarodni arbitražni instituciji sta tudi Londonsko mednarodno arbitražno sodišče (London Court of International Arbitration-LCIA), ter Ameriško arbitražno združenje (American Arbitration Association-AAA), ki ima sedež v New Yorku.¹⁸³

Na tem mestu pa naj omenim tudi Konvencijo o conciliaciji in arbitraži v okviru Konference o varnosti in sodelovanju v Evropi (KVSE), ki ureja mirno reševanje mednarodnih sporov na regionalni ravni.¹⁸⁴ Končno besedilo Konvencije je bilo sprejeto na srečanju Sveta ministrov KVSE v Stockholmu, 14. decembra 1992. Že naslednjega dne je Konvencijo podpisalo 29 držav udeleženk KVSE.¹⁸⁵

V Sloveniji je pomembna Stalna arbitraža pri Gospodarski zbornici Slovenije (GZS), ki organizira tri oblike reševanja domačih in mednarodnih sporov:

- arbitražo;
- conciliacijo;
- kombinirani posredovalno-arbitražni postopek¹⁸⁶

Stalna arbitraža pri GZS je svojo ponudbo storitev razširila tudi na področju mednarodnih ad-hoc arbitraž. Sprejeta so bila nova pravila, ki veljajo od 23. aprila 2003 in omogočajo, da se mednarodni spori rešujejo pri Stalni arbitraži v skladu z Arbitražnimi pravili UNCITRAL.¹⁸⁷

¹⁸¹ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 111.

¹⁸² Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 215.

¹⁸³ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 111.

¹⁸⁴ Miha Pogačnik, Mirno reševanje mednarodnih sporov v okviru Konference o varnosti in sodelovanju v Evropi, Pravniki, Ljubljana, 49/1994, 10-12, str. 398 [Miha Pogačnik 2].

¹⁸⁵ Miha Pogačnik 2, str. 404.

¹⁸⁶ <http://www.sloarbitration.org/uvod/stalna-arbitraza-vsebinsa.html>

¹⁸⁷ <http://www.sloarbitration.org/uncitral/uncitral.htm>

Vse te institucije imajo lastna pravila o arbitražnem postopku. Tudi če stranki podvržeta spor eni od navedenih institucij, se morata sami odločiti o številu arbitrov, o jeziku, v katerem bo potekal postopek, ter o kraju, v katerem bo arbitraža zasedala. Kraj zasedanja arbitraže je lahko tudi drugačen od kraja, kjer ima izbrana institucija sedež. Če stranki želita, se lahko dogovorita tudi o materialnem pravu, ki naj se uporabi za reševanje spora.¹⁸⁸

Kot je že bilo omenjeno, lahko stranki izbereta kot sredstvo za reševanje medsebojnega spora tudi občasno ali ad hoc arbitražo. Stranki se pogosto dogovorita za ad hoc arbitražo takrat, ko je spor že nastal in pogodba ne vsebuje arbitražne klavzule. Za stranki, ki se odločita za ad hoc arbitražo je priporočljivo, da se dogovorita za uporabo arbitražnih pravil UNCITRAL, saj se tako lahko izogneta nekaterim težavam v zvezi s samim postopkom ipd.¹⁸⁹

Komisija Združenih Narodov za mednarodno trgovinsko pravo (United Nations Commission on International Trade Law-UNCITRAL), je kljub temu, da nima arbitražnega sodišča, zelo aktivna na področju mednarodne arbitraže.¹⁹⁰

UNCITRAL je medvladna mednarodna organizacija, ki jo je ustanovila Generalna skupščina OZN v letu 1966 in je pričela delovati 1. januarja 1968, njena naloga pa je harmonizacija in unifikacija mednarodnega trgovinskega prava. UNCITRAL sestavlja 36 držav članic,¹⁹¹ ki jih izvoli GS OZN.¹⁹²

Komisija Združenih Narodov za mednarodno trgovinsko pravo je pripravila več pomembnih dokumentov s področja mednarodne trgovinske arbitraže, in sicer:

- Pravila o arbitražnem postopku iz leta 1976, ki se pogosto uporabljajo pri institucionalni, kot tudi pri ad-hoc arbitraži;
- Priporočila za pomoč arbitražnim razsodiščem in drugim zainteresiranim telesom glede arbitraže v skladu z UNCITRAL-ovimi arbitražnimi pravili iz leta 1982;
- UNCITRAL-ove opombe glede organizacije arbitražnih postopkov iz leta 1996;
- Konvencija o priznanju in izvršitvi tujih arbitražnih odločb, podpisana v New Yorku, leta 1958; ter
- Modelni zakon o mednarodni trgovinski arbitraži iz 1985. leta, s katerim so si pomagale številne države pri oblikovanju nacionalnih zakonov.¹⁹³

Pravila o arbitražnem postopku iz 1976. leta so moderen skupek pravil, ki so jih sestavili strokovnjaki iz celega sveta. Vsebujejo zelo podrobna pravila in tako ponujajo rešitve za mnoge težave, ki se lahko pojavijo v arbitražnem postopku. Stranke lahko v skladu s temi pravili imenujejo osebo ali institucijo, ki je odgovorna za določitev arbitrov. Stroški takšne intervencije so precej manjši kot tisti, ki nastanejo pri popolnem nadzoru arbitražnega postopka s strani institucionalne arbitraže.

¹⁸⁸ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 111.

¹⁸⁹ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 113.

¹⁹⁰ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 111.

¹⁹¹ V komisiji so zastopani poglavitni ekonomski in pravni sistemi ter različna geografska območja, tako imajo afriške države 9 predstavnikov, azijske države 7, vzhodnoevropske države 5, latinsko-ameriške države 6, ter zahodnoevropske in druge države 9 predstavnikov.

¹⁹² Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 212.

¹⁹³ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 214.

Stranke, ki se odločijo za ad hoc arbitražo, navadno določijo svoja pravila arbitražnega postopka. Praktično neizvedljivo pa je natančno določanje pravil arbitražnega postopka, ko narava spora sploh še ni znana. Ko pa spor enkrat že nastane, se stranke po navadi težko sporazumejo o pravilih postopka. Tako je priporočljivo, da se stranke omejijo na neke splošne smernice pri sestavljanju arbitražnega sporazuma, medtem ko lahko arbiter še vedno doda podrobnosti naknadno. Včasih celo zadostuje, če stranki določita le kraj zasedanja arbitraže, lokalno arbitražno pravo pa nato po svojih pravilih določi potek postopka pred ad hoc arbitražo.

Sledi kratek pregled prednosti in slabosti institucionalne arbitraže v primerjavi z ad hoc arbitražo. V prid institucionalnim arbitražam se navaja predvsem dejstvo, da le-te nudijo strankam v sporu znatne olajšave preko svojih pravil o oblikovanju arbitražnega sodišča, preko liste arbitrov, iz katere se sestavi sodišče, ter preko lastnih pravil arbitražnega postopka. Institucija opravlja funkcijo pooblaščenca za imenovanje arbitrov, ter njihovih namestnikov.¹⁹⁴

Institucionalna arbitraža ima torej svoja pravila postopka in tudi lastni administrativni aparat, kar olajša in pospeši delo arbitrov.¹⁹⁵ Nekatere institucionalne arbitraže uživajo v poslovnih krogih visok ugled. Tako lahko vplivajo tudi na ekonomske in druge izven pravne sankcije, če se odločba, ki jo je izreklo arbitražno sodišče, ne izvrši. Prednost institucionalnih arbitraž je tudi, da prispevajo k standardizaciji poslovne prakse in kontroli spoštovanja poslovne etike.

Svoje prednosti pa imajo tudi ad hoc arbitraže, ki omogočajo neposredno uveljavitev mednarodno priznanega načela svobodnega dogovarjanja strank pri formiranju arbitraže.¹⁹⁶ Ad hoc arbitraže imajo prednost tudi v odnosu med strankami, ki pripadajo različnim ekonomskim, pravnim ali družbenim sistemom.¹⁹⁷

Menim pa, da je ena največjih prednosti reševanja spora preko ad hoc arbitraže predvsem v tem, da so stroški strank precej nižji kot pri institucionalni arbitraži.¹⁹⁸

3.2.5 Določitev kraja arbitraže

Kraj arbitraže je kraj, v katerem se nahaja sedež arbitražnega sodišča. Določitev nekega kraja kot kraja arbitraže pa še ne pomeni, da se arbitražni postopek fizično na tem kraju tudi odvija. Stranke se lahko namreč sporazumejo, da se bo nek narok, na katerem se bodo na primer zaslišale določene priče, opravil na nekem kraju, ki je različen od tistega, o katerem so se stranke sporazumele kot o kraju arbitraže. Tako vsaka premestitev arbitražnega sodišča še ne pomeni tudi spremembe sedeža arbitraže.

Ločimo torej kraj arbitraže v geografskem ali fizičnem smislu, ter kraj arbitraže v pravnem smislu. Kraj arbitraže v geografskem smislu je kraj, v katerem se odvija posamezen stadij

¹⁹⁴ Aleksandar Goldštajn, Siniša Triva, Međunarodna trgovačka arbitraža, Informator, Zagreb, 1987, str. 19 [Aleksandar Goldštajn in Siniša Triva].

¹⁹⁵ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 114.

¹⁹⁶ Aleksandar Goldštajn in Siniša Triva, str. 19.

¹⁹⁷ Aleksandar Goldštajn in Siniša Triva, str. 21.

¹⁹⁸ Višina stroškov pri ad hoc arbitraži se v primerjavi z institucionalno arbitražo precej razlikuje, saj slednja zaračunava precej visoke stroške administracije.

arbitražnega postopka, medtem ko je kraj arbitraže v pravnem smislu kraj, ki so ga stranke določile v arbitražnem sporazumu.¹⁹⁹

Stranki lahko določita kraj arbitraže izrecno ali molče. Slednje je mogoče tako, da se stranki sklicujeta na pravila določene arbitražne institucije, ali pa na mednarodna pravila, ki vsebujejo določbe o kraju arbitraže.

Arbitraža se lahko organizira v kraju, kjer je ustanovljena arbitražna institucija, lahko pa je organizirana tudi na drugem kraju, ki pa mora imeti vso potrebno infrastrukturo²⁰⁰ za nemoten potek postopka. Najbolje je, da arbitraža zaseda na nevtralnem področju, saj je le tako mogoče dosledno uresničiti načelo enakosti strank. Če namreč arbitraža zaseda v državi ene od strank, ima domača stranka določene psihološke in tudi druge prednosti pred tujo stranko.

Izbira kraja arbitraže je izredno pomembna, saj se na izbrani kraj vežejo številne pravne posledice, in sicer:

- če se stranke ne dogovorijo drugače, je arbitraža podvržena procesnemu sistemu države, na katere teritoriju zaseda, zato prisilne norme tega sistema, ki tvorijo javni red, določajo meje dispozicije strank;
- izbira sedeža arbitraže ima vpliv na izbiro merodajnega materialnega prava;
- izbira vpliva tudi na nacionalnost predsednika arbitraže;
- če ni dogovorjeno drugače, je jezik, v katerem se vodi postopek, uradni jezik sedeža arbitraže; jezik v katerem se postopek vodi, pa seveda vpliva tudi na izbor arbitrov in drugih oseb v postopku;
- arbitražna odločba se sprejme, kjer je pravni sedež arbitraže, od sedeža pa so odvisni tudi pravni učinki arbitražne odločbe;
- pravna veljavnost arbitražne odločbe se ugotavlja po pravu sedeža arbitraže;
- razveljavitev arbitražne odločbe je mogoča samo v državi, kjer je bila ta odločba sprejeta, to pa je po zakonu zmeraj na sedežu arbitraže;
- pristojnost državnega sodišča za nadzor nad delom arbitraže je pogojena s pravom sedeža arbitraže.

Zaradi različnih pravnih posledic, ki jih ima za stranke izbira kraja arbitraže, je priporočljivo, da stranki čim bolj natančno preučita arbitražno pravo tistega kraja, ki ga želita izbrati kot sedež arbitraže.

3.2.6 Arbitražni postopek

3.2.6.1 Arbitražni organ

Arbitražno funkcijo opravlja tretja nepristranska stran, ki je izbrana v skladu z voljo strank. To je lahko arbiter-posameznik, ali pa kolektivno telo-arbitražni tribunal, sestavljen iz lihega²⁰¹ števila arbitrov. Število arbitrov ni omejeno in je prav tako odvisno od volje strank. V mednarodnih pogodbah, ki vsebujejo določila o sestavi arbitražnega tribunala,²⁰²

¹⁹⁹ Največkrat je kraj arbitraže v geografskem smislu enak kraju arbitraže v pravnem smislu.

²⁰⁰ S tem so mišljeni primerni prostori (konferenčne sobe ipd.), dosegljivost prevajalcev, izvedencev itd.

²⁰¹ To pa ni vedno pravilo, saj nekatera nacionalna prava dovoljujejo sestavo tribunala s parnim številom arbitrov.

²⁰² 22. člen Ženevskega splošnega akta o mirnem reševanju mednarodnih sporov iz leta 1928, na primer predvideva pet članski arbitražni tribunal.

je najpogostejše število arbitrov tri, oziroma pet.²⁰³ Vendar pa se bodo stranke v primeru sporov manjšega obsega najbrž odločile za arbitra posameznika. En sam arbiter namreč precej zmanjša stroške arbitraže in pospeši razrešitev spora, kar je pomembno še posebej v mednarodni arbitraži, kjer je tribunal težko sestaviti.

Pri sestavljanju arbitražnega tribunala se pogosto uporablja metoda že obstoječih list arbitrov, iz katerih stranki postavita člane arbitražnega tribunala. Primer takšne metode sestave so določila o Stalnem arbitražnem sodišču (Permanent Court of Arbitration), ki jih vsebuje Haaška konvencija o mirnem reševanju mednarodnih sporov.

Če stranki arbitrov ne imenujeta, lahko pride do tega, da se reševanje spora zavleče, ali pa se celo onemogoči. Iz tega razloga se v mednarodnih pogodbah pojavljajo določila, ki v primerih, ko stranki v določenem času ne imenujeta arbitrov, prenašajo pravico imenovanja arbitrov na neko tretjo stran (appointing authority), ki je lahko država ali ugleden posameznik. 45. člen Haaške konvencije o mirnem reševanju sporov iz leta 1907, predvideva kot subsidiarnega nosilca pravice imenovanja glavnega razsodnika tretjo državo. Po 21. členu Evropske konvencije za mirno reševanje sporov iz leta 1957, pa je kot appointing authority predviden predsednik Meddržavnega sodišča v Haagu.²⁰⁴

3.2.6.2 Formalno pravo

Pravila postopka, po katerih poteka arbitraža v konkretnem sporu, lahko določita stranki že v sporazumu. Nekateri avtorji menijo, da ni potrebno, da stranke izberejo neko nacionalno pravo, ampak lahko pravila postopka določijo tudi same, lahko pa se sklicujejo tudi na splošna načela arbitražnega prava.²⁰⁵

Procesna pravila arbitraže pa so lahko urejena tudi v multilateralni pogodbi o mirnem reševanju mednarodnih sporov, ali v drugi mednarodni pogodbi, katere pogodbenici sta (državi) stranki v sporu. Vendar pa so ta določila navadno dopolnilne narave in se uporabljajo za vprašanja, o katerih se stranki nista drugače sporazumeli. V kolikor pa ne najdemo volje strank glede pravil postopka v kompromisu ali v drugi mednarodni pogodbi, postopek določajo sami arbitri.²⁰⁶

Če spor razsoja institucionalna arbitraža, se za postopek praviloma uporabijo njena lastna pravila. Kadar pa spor rešuje ad hoc arbitraža in se stranki ne dogovorita za uporabo UNCITRAL-ovih pravil, ali pravil kakšne druge arbitražne institucije, pa se za arbitražni postopek uporabljajo različne navezne okoliščine, in sicer:

- pravo, ki sta ga izbrali stranki;
- pravo države, kjer arbitraža zaseda, oziroma kjer je bila odločba izdana;
- pravo države, kjer naj se arbitražna odločba izvrši.²⁰⁷

Nekateri pravni redi dopuščajo popolno svobodo strank glede izbire formalnega prava, medtem, ko jo nekateri pravni redi omejujejo.²⁰⁸ Tako je potrebno upoštevati prisilne predpise, ki predstavljajo javni red države, na ozemlju katere se arbitraža odvija. Zato je

²⁰³ Miha Pogačnik 1, str. 244.

²⁰⁴ Miha Pogačnik 1, str. 244-245.

²⁰⁵ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 114.

²⁰⁶ Miha Pogačnik 1, str. 245.

²⁰⁷ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 114.

²⁰⁸ Ibidem.

pomembna izbira sedeža arbitraže, saj obstajajo znatne razlike v nacionalnem pravu posameznih držav, kot tudi v sodni praksi teh držav.

3.2.6.3 Materialno pravo

Stranki lahko sami izbereta pravo, ki naj se uporabi, če pa tega ne storita, izbere pravo arbiter. Materialno pravo je lahko pravo neke nacionalne države, ali *lex mercatoria*. Če materialno pravo izbira arbiter, se lahko torej odloči za uporabo uporabo *lex mercatorie*, ali pa za neko nacionalno pravo, kjer navadno izbira na podlagi mednarodnega zasebnega prava države kjer arbitražna zaseda, ali na podlagi splošno priznanih načel mednarodnega zasebnega prava. Slednje bo izbral predvsem tedaj, ko kraj arbitraže ne bo v nobeni povezavi s pogodbo.²⁰⁹

Stranki lahko posebej pooblastita tribunal, da odloča *ex aequo et bono*. V nekaterih primerih je arbitražni tribunal izrecno pooblaščen iskati prijateljsko rešitev med strankama.²¹⁰

Ženevski akt o mirnem reševanju sporov iz leta 1949 določa, da se v primerih, ko stranki v arbitražnem sporazumu ne določita merodajnega materialnega prava, uporablja materialno pravo, ki ga določa 38. člen Statuta Meddržavnega sodišča. Kolikor takšnega prava, ki bi bilo uporabno za konkretni spor ni, odloča arbitražni tribunal *ex aequo et bono*.²¹¹

3.2.6.4 Potek arbitražnega postopka

Stranke lahko v veliki meri oblikujejo arbitražni postopek po svoji volji, torej v skladu z lastnimi željami. Ravno to je ena najbolj privlačnih in uporabnih prednosti arbitraže.

Pred začetkom arbitražnega postopka se lahko sestavijo določbe o pristojnosti. Sestavo teh določb zahtevajo tudi nekatera arbitražna pravila, vendar jih kot obvezna določajo samo Arbitražna pravila ICC. Za določbe o pristojnosti se mora sestaviti poseben dokument, ki ga podpišeta obe stranki.

Arbitri lahko s strankami organizirajo pripravljalne sestanke, na katerih razpravljajo o načinu izvedbe postopka. Ti postopki so neformalni in se lahko organizirajo tudi v kasnejših fazah postopka, na primer za organiziranje učinkovitega zaslišanja prič.

Arbitražna pravila in Modelni zakon UNCITRAL-a vsebujeta določbo, da naj arbitri opravijo zaslihanje, če stranke tako zahtevajo. Stranke se lahko zaslišijo tako glede ustnih argumentov, kot glede predstavitve dokazov. Arbitražna pravila in Modelni zakon temeljita na načelu, da mora imeti vsaka stranka priložnost v celoti predstaviti svoj primer.

Stranke pa se lahko odločijo, da ni potrebe po zaslišanju pred arbitri, ampak da morajo arbitri odločiti le na podlagi dokumentov (*»documents only«*), kar je lahko v nekaterih primerih zelo praktično. Kadar ni zaslišanja in razprave, se stranke lažje branijo brez pomoči odvetnikov, s čimer prihranijo čas in denar. Posebej v mednarodnih arbitražah, kjer stranke in arbitri živijo navadno precej narazen in je težko organizirati sestanke, lahko zaslišanja in razprave predstavljajo visoke stroške. Poleg tega arbitražna, ki temelji samo na

²⁰⁹ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 115.

²¹⁰ Miha Pogačnik 1, str. 246.

²¹¹ Ibidem.

dokumentih, ni nujno pogubna za stranko, ki ni uspela predstaviti kakšnega pomembnega argumenta, saj je arbiter dolžan zahtevati pojasnilo v točkah, ki so še nejasne po prvem pregledu dokumentov, ali v točkah, ki zahtevajo nadaljnjo pravno argumentacijo.

Praviloma so zaslišane tudi priče. Stranke pa se lahko tudi glede tega vprašanja dogovorijo, da ne bo zaslišana nobena priča. Tudi izvedence lahko določijo stranke same, ali pa jih določi arbitražno sodišče.²¹²

Stranke lahko dovolijo predsedniku arbitražnega tribunala, da sam zasliši strokovnjake ali priče, sprejme nujne začasne ukrepe in reši procesna vprašanja brez posvetovanja z drugimi arbitri.

Stranke lahko za pomoč arbitrom imenujejo tudi administrativnega tajnika, ki skrbi za administrativne zadeve, organizira zaslišanja, pazi na čas na sestankih, ter skrbi za proračun arbitraže.²¹³ Administrativni tajnik je še posebej primeren v ad hoc arbitražah.

Modelni zakon UNCITRAL-a določa, da pooblastilo za vodenje arbitražnega postopka, ki se prenese na arbitražni tribunal, če ni sporazuma med strankama, vključuje tudi pooblastilo za določanje dopustnosti, ustreznosti, pomembnosti in vrednosti posameznih dokazov. Obseg pooblastila arbitražnega tribunala pa lahko stranki s sporazumom omejita.

V 9. členu vsebuje Modelni zakon tudi določbe glede začasnih ukrepov za zaščito. Tako določa, da ni nezdržljivo z arbitražnim sporazumom, če stranki pred, ali med arbitražnim postopkom zahtevata od sodišča začasne ukrepe za zaščito, ter če sodišče takšne ukrepe odobri.²¹⁴ Stranka se torej ne odreče svoji pravici do arbitraže, s tem ko se obrne na sodišče zaradi začasnih ukrepov in tudi sodišče ni ovirano pri odobritvi takšnih ukrepov zaradi dejstva, da obstaja arbitražni sporazum.

Stranka pa lahko seveda zahteva začasne ukrepe tudi od arbitraže.²¹⁵ Pri izvršitvi začasnih ukrepov, ki jih določijo arbitri, se lahko zahteva pomoč sodišča. Ena izmed možnosti je tudi, da se ukazu arbitrov prizna status arbitražne odločbe. Če pa arbitražno pravo nima določb glede izvrševanja začasnih ukrepov, je odvisno od stranke, na katero se začasni ukrep nanaša, ali bo ukaz prostovoljno izpolnila.

Arbitražni postopek ni javen.²¹⁶ Arbitražna pravila UNCITRAL določajo, da je razprava nejavna, razen če se stranke sporazumejo drugače. Tudi pravilniki institucionalnih arbitraž vsebujejo določbe o nejavnosti postopka. Glede na povedano, tudi dogovor o ad hoc arbitraži redko vsebuje določbo o tem, da je postopek nejavni, saj se to v skladu z mednarodno prakso razume *per se*.²¹⁷

²¹² Modelni zakon UNCITRAL-a vsebuje določbo, da lahko arbitražni tribunal določi enega ali več izvedencev, da mu poroča o specifičnih spornih vprašanjih, o katerih nato odloča tribunal.

²¹³ Pravila Mednarodne trgovinske zbornice določajo, da morajo arbitri zaprositi Arbitražno sodišče za dovoljenje, če želijo določiti administrativnega tajnika, saj arbitražna pravila te funkcije ne urejajo.

²¹⁴ Tukaj gre za primere, ko je predmet spora pokvarljivo blago ipd.

²¹⁵ V tem primeru pa mora biti arbitražni tribunal že konstituiran.

²¹⁶ Razlogov za tajnost postopka je več. Včasih je v interesu strank, da tudi po morebitnem sporu še vedno ohranijo poslovne odnose. Drugi razlog je skrb za to, da se ne bi začel rušiti ugled stranke na tržišču. Poleg tega pa se v arbitražnem postopku nemalokrat obravnavajo pomembni komercialni, tehnološki in drugi posebej zaščiteni podatki, katerih razkritje bi lahko strankam in tretjim povzročilo škodo.

²¹⁷ Aleksandar Goldštajn in Siniša Triva, str. 83.

Temeljne pravice strank v arbitražnem postopku so torej predvsem avtonomija strank, enakopravnost strank, ter pravica strank, da so zaslišane. Za kršenje teh načel se smatra, če arbitražna zaslišuje priče brez prisotnosti strank, če so dokazi pridobljeni samo od ene stranke, če arbiter komunicira z eno stranko brez vednosti druge stranke, če je stranka zaslišana brez prisotnosti druge stranke in če je odločba sprejeta brez zaslišanja druge stranke.

3.2.6.5 Arbitražna odločba

Arbitražni postopek se konča z izdajo arbitražne odločbe v pisni obliki. Le-ta je sestavljena iz izreka (dispozitiva) in obrazložitve. Izdana mora biti z večino glasov arbitrov v tribunalu, ki jo morajo podpisati. Manjšina arbitrov, ki se z razsodbo ne strinja, ima navadno možnost podati ločeno mnenje (dissenting opinion).²¹⁸ Posvetovanje arbitrov je tajno.

Učinki razsodbe mednarodne arbitraže so enaki pravnomočni sodni odločbi (t.j. pravno obvezujoča in končna), razen v pogledu izvršljivosti. Arbitražna odločba je torej pravno obvezujoča, kar izhaja iz sporazuma o arbitraži, za katerega velja načelo pacta sunt servanda. Arbitražna odločba v skladu z načelom relativnega učinkovanja ustvarja učinke le med strankama v sporu in samo glede zadevnega predmeta spora.²¹⁹

Končni značaj arbitražne odločbe pa pomeni, da se z izdajo arbitražne odločbe, arbitražni postopek nepreklicno zaključi. To pa ne pomeni, da stranki nimata več nobenih sredstev, s katerimi bi vplivali na izdano razsodbo. Če se stranki ne strinjata glede vsebine razsodbe, se lahko sproži postopek razlage razsodbe. V dvomu ima splošno kompetenco razlagati razsodbo arbitražni organ, ki je zadevno razsodbo izdal.²²⁰

V zadnjem času se v mednarodnem pravu priznava tudi možnost izpodbijanja arbitražne odločbe v primeru prekoračitve pooblastil tribunala in bistvene napake pri ugotavljanju dejstev ali uporabi prava.²²¹ Podlaga za izpodbijanje pa je lahko tudi na primer neveljaven arbitražni sporazum, zloraba pravic obrambe, ali arbitražna odločba, ki nasprotuje javnemu redu. Postopki za izpodbijanje arbitražne odločbe se lahko vršijo samo pred sodiščem države sedeža arbitraže.²²²

Končno je v mednarodnem pravu predvidena tudi možnost revizije, ki je pogojena s poznejšim odkritjem kakšnega dejstva, ki bi v primeru, da bi bilo znano arbitražnemu organu, bilo odločilno za izrek razsodbe.²²³

Nacionalno pravo posameznih držav dopušča strankam pri določanju pristojnosti arbitraže precej avtonomije in je tudi precej liberalno glede priznavanja in izvršitve tujih arbitražnih odločb.²²⁴ Čeprav je večina arbitražnih odločb prostovoljno izpolnjenih, pa so vendarle prisilni izvršilni postopki včasih neizogibni. Za prisilno izvršitev arbitražne odločbe je

²¹⁸ Miha Pogačnik 1, str. 246.

²¹⁹ Ibidem.

²²⁰ Miha Pogačnik 1, str. 247.

²²¹ Ibidem.

²²² Zato je potrebno ločevati med domačo in tujo arbitražno odločbo, saj na splošno velja pravilo, da so sodišča v neki državi pristojna samo za odločanje o zakonitosti domače arbitražne odločbe, medtem ko se tuje arbitražne odločbe preizkušajo v postopku priznanja in izvršitve.

²²³ Miha Pogačnik 1, str. 247.

²²⁴ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 111.

potrebna intervencija sodišča, saj arbitri kot privatne osebe, nimajo pooblastil za določanje izvršilnih ukrepov.

Priznanje in izvršitev lahko torej zavrne tudi pristojna oblast države, v kateri se zahtevata priznanje in izvršitev arbitražne odločbe; tako tudi slovenski Zakon o mednarodnem zasebnem pravu in postopku²²⁵ določa, v katerih primerih se zavrne priznanje in izvršitev tuje sodne in arbitražne odločbe.²²⁶

Ker številne mednarodne konvencije olajšujejo priznanje in izvršitev tujih arbitražnih odločb, je mogoče arbitražne odločbe navadno lažje in hitreje izvršiti, kot pa sodne odločbe. Od mednarodnih konvencij, ki urejajo priznanje in izvršitev tujih arbitražnih odločb, naj omenim Newyorško konvencijo o priznanju in izvršitvi tujih arbitražnih odločb iz leta 1958, Evropsko konvencijo o mednarodni trgovinski arbitraži iz leta 1961, Ženevsko konvencijo iz leta 1927, ter protokol iz leta 1932.²²⁷

Ženevska konvencija ter protokol sta pomembna v primerih, ko gre za priznanje v državi, ki ni članica Newyorške konvencije, kot predpogoj za priznanje in izvršitev pa zahtevata, da sta država, kjer je bila odločba izdana in država, kjer se zahteva priznanje in izvršitev, sklenili bilateralni sporazum o priznanju in izvršitvi arbitražne odločbe.²²⁸

Newyorška konvencija, katere članica je tudi Slovenija,²²⁹ ureja priznanje in izvršitev odločb, ki so bile izdane v neki državi, njihovo priznanje oziroma izvršitev pa se zahteva v neki drugi državi in odločb, ki jih država, ki jih je izdala, šteje za tuje.²³⁰

Kdor želi doseči priznanje in izvršitev tuje arbitražne odločbe po Newyorški konvenciji, mora predložiti arbitražni sporazum in arbitražno odločbo. Breme dokazovanja leži na obdolžencu, ki mora sam utemeljiti, zakaj naj sodišče ne bi potrdilo arbitražne odločbe.

²²⁵ Ur. l. RS, 56/1999.

²²⁶ Slovenski Zakon o mednarodnem zasebnem pravu in postopku v 1. odstavku 106. člena določa, da se zavrne priznanje in izvršitev tuje sodne in arbitražne odločbe, če sodišče ugotovi:

- da po pravu RS o sporni zadevi ne more razsojati arbitraža;
- da bi bil učinek priznanja ali izvršitve odločbe v nasprotju z javnim redom RS;
- da ni podana vzajemnost;
- da pogodba o arbitraži ni bila sklenjena v pisni obliki oziroma z izmenjavo pisem, telegramov ali teleprinterskih sporočil;
- da katera od strank ni bila sposobna za sklenitev arbitražnega dogovora po pravu, ki se uporablja za presojo njene sposobnosti;
- da pogodba o arbitraži ni veljavna po pravu države, ki sta ga izbrali stranki, če stranki tega nista storili, pa po pravu države, v kateri je bila izdana arbitražna odločba;
- da stranka, zoper katero se zahteva priznanje in izvršitev odločbe, ni bila pravilno obveščena o imenovanju arbitrov ali o arbitražnem postopku, ali ji je bilo zaradi katerega drugega vzroka onemogočeno, da uveljavlja svoje pravice v postopku;
- da sestava arbitražnega sodišča ali arbitražni postopek nista bila v skladu s pogodbo o arbitraži;
- da je arbitražno sodišče prekoračilo svoja pooblastila, določena s pogodbo o arbitraži;
- da odločba še ni postala dokončna in izvršljiva za stranke ali da je to odločbo odpravil ali njeno izvršitev ustavil pristojni organ države, v kateri je bila izdana, ali organ države po pravu katere je bila izdana, in
- če je izrek arbitražne odločbe nerazumljiv ali sam s seboj v nasprotju.

²²⁷ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 115-116.

²²⁸ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 116.

²²⁹ Zakon o ratifikaciji Konvencije o priznavanju in izvrševanju tujih arbitražnih odločb Ur. l. SFRJ- MP, št. 11/81.

²³⁰ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 115.

Konvencija o priznanju in izvršitvi tujih arbitražnih odločb v 5. členu določa, kdaj se lahko priznanje in izvršitev odločbe zavrneta. To se lahko zgodi v naslednjih primerih:

- če so stranke, ki so podpisale sporazum o arbitraži, nesposobne po zakonu, ki se za njih uporabi, ali če ta sporazum ni veljaven po zakonu, kateremu so ga stranke podvrgele, oziroma po zakonu države, v kateri je bila odločba sprejeta;
- če stranka, katero arbitražna odločba zadeva, ni bila redno obveščana o odločanju arbitrov ali o arbitražnem postopku, ali če ji iz kakšnega drugega razloga ni bilo omogočeno uporabiti sredstev, ki ji pripadajo;
- če se odločba nanaša na spor, ki ni bil predviden v sporazumu ali zajet v arbitražni klavzuli, ali če vsebuje določbe, ki presegajo meje kompromisa ali arbitražne klavzule;
- če ustanovitev arbitražnega sodišča ali arbitražni postopek ni bil v skladu s sporazumom strank;
- če odločba še ni postala obvezna za stranke, ali če je bila razveljavljena s strani sodišča v državi, kjer je bila izdana, ali v državi, katere arbitražno pravo je bilo uporabljeno.

3.2.7 Prednosti in slabosti arbitraže

T.i. mednarodno zasebno sodstvo ima naslednje prednosti pred rednimi sodišči:

- sodnike ne določajo državni organi neke države, temveč stranki sami;
- stranki lahko sami določita procesno in materialno pravo, ki naj se uporabi;
- odločitev arbitrov je navadno nevtralna, medtem ko je odločitev sodišča lahko politično obarvana;
- arbitri želijo doseči dokončno praktično rešitev, medtem ko redno sodišče skrbi predvsem za pravilno uporabo pravnih pravil;
- arbitri so praviloma strokovnjaki;
- arbitraža je pogosto precej hitrejša in navadno tudi cenejša od postopka pred rednimi sodišči;
- arbitražni postopek je taje in odločba ni objavljena;
- v sporu med dvema državama oziroma med državo in gospodarskim subjektom, bo država bolj pripravljena na reševanje spora pred arbitražo, kot pa pred sodiščem tuje države.²³¹

Arbitražni postopki imajo torej kar nekaj prednosti v primerjavi s postopki pred rednimi sodišči. Ena izmed pomembnih prednosti arbitraže je tudi ta, da je arbitražna odločbo zaradi sprejetih konvencij na tem področju precej bolj enostavno izvršiti v tujini, kot pa sodno odločbo. Prav tako imajo arbitri pogosto več strokovnega znanja s področja investicij, kot pa sodniki rednih sodišč.

Slabosti arbitraže so v primerjavi s prednostmi zanemarljive. Pomanjkljivost arbitraže je predvsem ta, da je odvisna od nacionalnih pravnih redov. Če namreč stranka, ki v sporu izgubi, zavrne izpolnitev, ali zahteva razveljavitev arbitražne odločbe, bo moralo o tem odločati sodišče.

²³¹ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 110-111.

3.3 Alternativno reševanje sporov (ARS)

Alternativne metode reševanja sporov je mogoče uporabiti za reševanje različnih sporov, ne glede na to, v kateri fazi je spor, oziroma ali je v zvezi z njim že sprožen sodni postopek. V anglosaksonskih državah se mnogi odločajo za alternativno reševanje sporov (v nadaljevanju ARS), saj s tem prihranijo čas in denar.²³²

V angleški teoriji se metode ARS definirajo kot niz različnih postopkov, ki se uporabljajo kot alternativa razsojevalnim postopkom reševanja sporov pred sodiščem in arbitražami. Ti postopki običajno vključujejo posredovanje in sodelovanje nevtralne tretje osebe, ki pomaga pospeševati rešitev spora.²³³

Potrebno je poudariti, da je prvotno med metode ARS spadal tudi arbitražni postopek v smislu postopka, ki je alternativa sodnemu postopku, vendar že nekaj časa prevladuje stališče, da je arbitraža po svojih značilnostih bližje razsojevalnim postopkom kot pa postopkom ARS, ki so pretežno sporazumne narave.²³⁴

Med metode ARS spadajo postopek conciliacije in hibridne metode ARS,²³⁵ katerim bom namenila posebno podpoglavje, arbitražni postopek pa, kot sem že zapisala, ne sodi med metode ARS.

Bistvena prednost postopkov alternativnega reševanja sporov, v primerjavi s sodnimi postopki je njihova fleksibilnost, saj jih je mogoče poljubno prilagajati značilnostim in potrebam posamičnega spora.²³⁶

3.3.1 Conciliacija

3.3.1.1 Pojem in značilnosti conciliacije

Ena najbolj tipičnih metod alternativnega reševanja sporov je conciliacija. To je postopek, v katerem stranke s pogajanjem in posredovanjem tretje nevtralne osebe poskušajo doseči poravnavo glede spornih vprašanj.²³⁷ Posebej usposobljena nevtralna tretja oseba pomaga strankama predstaviti njun položaj, ter najti in raziskati možnosti za rešitev spora med njima.²³⁸ Za takšen postopek se uporabljajo tudi izrazi *mediacija* in *posredovanje*.

Uporaba pojmov *mediacija*, *posredovanje*, ter *conciliacija* je docela nedosledna. Mnogi avtorji uporabljajo izraze kot *sopomenke*, zaslediti pa je mogoče tudi stališča, da gre za izraze, ki opisujejo različne procese, oziroma da gre za različne tehnike pristopa tretje osebe k reševanju spora med strankama.²³⁹ V diplomski nalogi bom uporabljala izraz *conciliacija*.

²³² Martina Šetinc Tekavc, *Mediacija, Sporazumno reševanje sporov v teoriji in praksi*, Učila International, 2002, str. 18 [Martina Šetinc Tekavc].

²³³ Ibidem.

²³⁴ Ibidem.

²³⁵ Ibidem.

²³⁶ Martina Šetinc Tekavc, str. 11.

²³⁷ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 116.

²³⁸ Martina Šetinc Tekavc, str. 19.

²³⁹ Martina Šetinc Tekavc, str. 15.

Konciliacija kot alternativa sodnemu postopku se je na določenih področjih precej razširila, o množičnosti pa še ni mogoče govoriti. Stranke v sporu večinoma ne poznajo druge možnosti kot sodne, a tudi če jo, so nezaupljive do novosti, odvetniki pa na tem področju tudi navadno nimajo potrebnega znanja, da bi lahko strankam svetovali uporabo alternativnih metod, kadar bi bile te primerne.²⁴⁰

Evropske države so v razvoju conciliacije daleč za ZDA in Združenim kraljestvom, čeprav se v nekaterih evropskih državah²⁴¹ conciliacija že pojavlja kot metoda reševanja sporov. Pri nas so se metode ARS v zadnjih nekaj letih začele omenjati predvsem v strokovni literaturi, v manjšem obsegu pa tudi v praksi.²⁴²

Konciliacija je kot metoda ARS konsenzualen proces, ne samo glede začetka postopka (dogovor je namreč potreben tudi pri arbitraži), ampak tudi glede izida, saj conciliator v nasprotju z arbitrom nima moči strankama vsiliti odločitve, ki se glede na okoliščine zdi pravilna in primerna njemu, ampak strankama zgolj pomaga pri medsebojni komunikaciji. Pri conciliaciji stranki prideta skupaj do rešitve in torej ne moremo govoriti o zmagi oziroma porazu stranke. Gre torej za rešitev, ki je v prid obema strankama in lahko pripomore k uspešnemu nadaljevanju odnosa, iz katerega spor izvira. Conciliacija je neformalen in postopkovno fleksibilen proces, arbitražna pa nasprotno formalen proces.²⁴³

Bistvene značilnosti postopka conciliacije so naslednje:

- sodelovanje tretje osebe;
- nevtralnost conciliatorja;
- nepooblaščenost conciliatorja za sprejemanje zavezujočih odločitev;
- sporazumna rešitev;
- pospeševanje pogajanj in ustvarjanje varnega pogajalskega okolja;
- dajanje moči strankam;
- zaupnost postopka;
- nesvetovalni značaj postopka;
- obvladovanje negativnih odnosov med strankama.²⁴⁴

Tudi tukaj lahko stranki izbirata med institucionalno in ad hoc conciliacijo. Institucionalno conciliacijo nudijo vse poglobitve arbitražne institucije (MTZ, LCIA, AAA). UNCITRAL pa je izdelal tudi conciliacijska pravila, ki so namenjena predvsem ad hoc conciliacijam.²⁴⁵

Dogovor, ki ga stranki dosežeta glede spornih vprašanj, je potrebno zapisati čim bolj jasno. Ta dogovor pa je po svoji pravni naravi pogodba, ki pa sama po sebi ni izvršljiva in je tako njena izvršitev odvisna predvsem od dobre volje strank. Tako je potrebno v primeru, da ena od strank noče izvršiti dogovora, izpeljati arbitražni ali sodni postopek, v katerem se ugotovi obstoj obveznosti strank in tako pridobi izvršilni naslov. Nespoštovanje conciliacijskega dogovora je tako lahko razlog za začetek zavezujočih postopkov reševanja spora, kot sta arbitražni ali sodni postopek.²⁴⁶

²⁴⁰ Martina Šetinc Tekavc, str. 12.

²⁴¹ Na primer v Nemčiji.

²⁴² Martina Šetinc Tekavc, str. 12-13.

²⁴³ Martina Šetinc Tekavc, str. 20.

²⁴⁴ Martina Šetinc Tekavc, str. 23.

²⁴⁵ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 116-117.

²⁴⁶ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 117.

Konciliacija v nasprotju s sodnim postopkom poskuša razkriti želje, potrebe, vrednote in skrbi udeležencev v sporu, z razkrivanjem interesov, ki so običajno precej širši od pravnih stališč, pa je mogoče najti kreativno rešitev, ki bo v prid obema strankama.²⁴⁷

Konciliacija bi lahko ob bolj pogosti uporabi precej razbremenila sodišča. Postopek conciliacije ni tako izdelan kot sodni postopek, prav zato pa njegova fleksibilnost, neformalnost in s tem lažja dostopnost za udeležence v sporih, pomenijo prednosti conciliacije.²⁴⁸

3.3.1.2 Potek postopka conciliacije

Tako kot pri arbitraži, je tudi pri conciliaciji potreben poseben dogovor, da se spora ne bo (takoj) predložilo sodišču, ampak neki drugi organizaciji, ki bo spor poskušala rešiti s postopkom conciliacije.²⁴⁹

Dogovor o conciliaciji ima dva vidika. Na eni strani gre za pogodbo med conciliatorjem in strankama, na drugi strani pa za dogovor med strankama o tem, da bosta uporabili proces conciliacije za začetek pogajanj med njima. Postopek conciliacije pa je mogoč tudi brez predhodnega dogovora, kar se večinoma pojavi pri družinski conciliaciji, skoraj nikoli pa pri poslovni oziroma gospodarski conciliaciji.²⁵⁰

Potek postopka conciliacije ni fiksno določen, zato konkretni postopki v praksi med seboj precej variirajo. Konkreten potek postopka conciliacije lahko stranki prilagodita naravi svojega spora tako, da se v celoti dogovorita za lastni postopek.²⁵¹ Običajno pa se stranki dogovorita za enega izmed modelov conciliacijskega postopka, ki jih izdelajo različne organizacije ARS.²⁵²

V fazi predhodnih stikov in priprav, stranki določita kraj in datum conciliacije, zastopnike, maksimalno trajanje postopka conciliacije, pošljeta conciliatorju svoja stališča glede spora in dokumentacijo, ki ta stališča podpira, ipd.²⁵³

Ko pride do srečanja s strankami, je priporočljivo, da conciliator predstavi strankama naravo postopka. Pomembno je, da se takoj na začetku skuša vzpostaviti zaupanje strank do conciliatorja in druge do druge, k temu pa pripomore tudi ustrezna razložitev zaupnosti postopka conciliacije.²⁵⁴

²⁴⁷ Martina Šetinc Tekavc, str. 47.

²⁴⁸ Martina Šetinc Tekavc, str. 13.

²⁴⁹ Možne so tri različne situacije:

- 1) pogodbeni klavzula o reševanju morebitnih sporov iz te pogodbe s conciliacijo, s katero stranki izključita sodno pot reševanja spora, dokler conciliacija ne bo na primeren način izpeljana;
- 2) ko spor nastane, se stranki lahko dogovorita, da ga ne bosta reševali sodno ali pred arbitražo, ampak s conciliacijo;
- 3) stranki, ki sta že začeli sodni ali arbitražni postopek v zvezi s sporom, se dogovorita, ali pa ju napoti sodišče, da bosta poskušali spor rešiti s conciliacijo. To pa je seveda nesmiselno, kadar sta stranki že porabili veliko svojih sredstev v sodnem ali arbitražnem postopku.

²⁵⁰ Martina Šetinc Tekavc, str. 43.

²⁵¹ Najbolje je, da se stranki glede postopka conciliacije dogovorita že v pogodbi, ko do spora še ne pride, saj je ob nastanku spora kakršen koli dogovor ponavadi zelo težko doseči.

²⁵² Martina Šetinc Tekavc, str. 42.

²⁵³ Martina Šetinc Tekavc, str. 44.

²⁵⁴ Martina Šetinc Tekavc, str. 45.

Namen naslednje faze-faze ugotavljanja dejstev je, da obe stranki razpolagata z enakimi informacijami in natančno vesta, katera vprašanja so tista, ki so med njima sporna.²⁵⁵

Osrednja faza conciliacije je faza razreševanja spora med strankama v ožjem smislu, ko stranki poiščeta rešitev za njun konkretni primer. V tej fazi zaporedno ali vzporedno potekajo različne aktivnosti, ki naj pripeljejo do tega, da bosta stranki svoj spor sporazumno rešili. Ko conciliator skupaj s strankama opredeli vse mogoče rešitve njunega spora, je čas za ovrednotenje predstavljenih možnosti. Faza testiranja zbranih možnosti tako že prehaja v fazo pogajanj,²⁵⁶ kjer gre za neposredno interakcijo med strankama.²⁵⁷

Conciliacija se zaključi, ko stranki popolnoma razrešita vsa sporna vprašanja in v celoti ali deloma dosežeta dogovor, ki ga lahko tudi zapišeta in podpišeta. Conciliacija pa se lahko zaključi tudi manj uspešno, v tem primeru se stranki glede vseh, ali dela spornih vprašanj, navadno obrneta na sodišče ali arbitražo, ali pa se odločita poizkusiti kakšno drugo metodo ARS.²⁵⁸

Zgoraj opisane faze postopka conciliacije niso nujno zaporedne, v konkretnem postopku conciliacije pa se lahko zgodi, da do določenih faz postopka sploh ne pride.²⁵⁹

Spekter rešitev glede izvršljivosti sporazuma, doseženega v postopku conciliacije, sega od neskenitve sporazuma pa do sklenitve in podpisa zavezujoče pogodbe.²⁶⁰ Pri conciliaciji je način izvržbe odvisen od same narave in določil sklenjene poravnave.²⁶¹

3.3.2 Hibridne metode alternativnega reševanja sporov

Zlasti v ameriški poslovni praksi so se razvile razne hibridne metode reševanja sporov, kjer gre za kombinacijo posameznih elementov conciliacije, arbitraže in sodnih postopkov.²⁶² Krog metod ARS ni zaprt in tako ves čas nastajajo takšne ali drugačne različice že poznanih metod.²⁶³

Med metode ARS tako spadajo še simulirani postopek, zgodnja nevtralna ocena, sumarna porotna obravnava, varuh človekovih pravic, kombinacija mediacije in arbitraže, zasebni sodnik (Rent-a-Judge), odločitev izvedenca (expert determination), poravnalni sestanki, poravnalni teden in druge, ki se v skladu z odprtostjo metod še razvijajo.²⁶⁴

V nadaljevanju bom na kratko predstavila najpomembnejše hibridne metode reševanja sporov, in sicer postopek razsojanja (adjudication), simulirani postopek (mini-trial), ter kombinacija mediacije in arbitraže (med-arb).²⁶⁵

²⁵⁵ Fazo ugotavljanja dejstev lahko razdelimo na dva dela: ko stranki predstavita svoji poziciji v sporu, ter zbiranje informacij s strani conciliatorja.

²⁵⁶ Če conciliator opazi, da neposredna pogajanja med strankama ne napredujejo več, lahko organizira ločena srečanja s strankama (*caucus*).

²⁵⁷ Povzeto po Martina Šetinc Tekavc, str. 47-49.

²⁵⁸ Martina Šetinc Tekavc, str. 51.

²⁵⁹ Martina Šetinc Tekavc, str. 42.

²⁶⁰ Conciliacijski sporazum naj bi bil pravno zavezujoč v Nemčiji in na Norveškem.

²⁶¹ Martina Šetinc Tekavc, str. 58.

²⁶² Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 117.

²⁶³ Martina Šetinc Tekavc, str. 12.

²⁶⁴ Martina Šetinc Tekavc, str. 18-19.

²⁶⁵ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 117.

Pri postopku razsojanja gre za nekontradiktoren postopek, ki se zaključi z obvezujočo odločitvijo tretje nevtralne osebe, ki mora navadno raziskati določena tehnična dejstva. Ta postopek se uporablja zlasti v sporih glede obsežnih konstrukcijskih poslov, kjer je zelo pomembno, da se nastali spor čim hitreje reši. Z uporabo te metode reševanja sporov je tako mogoče nadaljevati projekt v predvidenih časovnih okvirih, brez zaostankov zaradi morebitnih sporov.²⁶⁶

Pri simuliranemu postopku je bistveno, da si stranki zgodaj izmenjata informacije in tako ustvarita temelje za konstruktivna pogajanja. Gre za formaliziran in strukturiran postopek izmenjave dejstev in pravnih argumentov, ki je podoben argumentiranju strank, oziroma njihovih pravnih zastopnikov. Ti predstavijo svoja stališča nekakšnemu tribunalu, ki ga sestavljajo vodilni managerji obeh strank in ponavadi tudi tretja nevtralna oseba. V tem delu gre za simulacijo sodnega oziroma arbitražnega postopka, saj stranke na kratko predstavijo svoje argumente, kot bi to storile pred arbitražo ali sodiščem.²⁶⁷

Združitev elementov conciliacije oziroma mediacije in arbitraže v enoten sistem reševanja sporov lahko stranki dosežeta z združitvijo funkcij conciliatorja in arbitra v eni osebi, pri čemer postopka potekata ločeno. Šele če v okviru conciliacije ne pride do dogovora, se prične arbitražni postopek, conciliator pa nastopa v novi vlogi arbitra.²⁶⁸ Možno pa je tudi, da oba postopka potekata vzporedno, pri čemer je intenzivnost in oblika prepletanja obeh postopkov v okviru reševanja določenega spora lahko različna, odvisna pa je izključno od volje strank.²⁶⁹

Ta metoda ima v primerjavi s klasično conciliacijo to prednost, da ni bojazni, da bi kakšno vprašanje, o katerem se stranki ne bi mogli dogovoriti, ostalo nerešeno, prav tako pa v celoti izključuje sodno pot, ki je sicer po morebitni neuspešni conciliaciji praktično edina mogoča pot.²⁷⁰

3.4 Reševanje sporov pred nacionalnimi sodišči

Veliko število sporov se, kljub razširjenosti drugih oblik reševanja sporov, rešuje pred nacionalnimi sodišči. Pri tem imajo velik pomen pravila o mednarodni pristojnosti. Tako ta pravila določajo, katero procesno pravo se bo uporabilo, saj sodišča vedno uporabijo svoje lastno procesno pravo (*lex fori*). Prav tako pa pravila o mednarodni pristojnosti posredno določajo, katero materialno pravo se bo uporabilo, saj se sodišča pri določanju relevantnega prava vedno opirajo na pravila lastnega mednarodnega zasebnega prava.²⁷¹

Vsaka država ima lastna pravila o pristojnosti, ki pa se pogosto med seboj precej razlikujejo. Na primer sodišča v Združenih državah Amerike se ne smatrajo za pristojne le glede obdolženca, ki ima svoj sedež v ZDA, ampak tudi glede tuje osebe ali družbe, ki običajno opravlja svoje posle v ZDA. Po drugi strani pa evropska sodišča običajno uporabljajo bolj toga pravila za določanje svoje pristojnosti.

²⁶⁶ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 118.

²⁶⁷ Ibidem.

²⁶⁸ Običajno ista oseba (dotedanji conciliator) odloča o preostalih odprtih vprašanjih med strankama, lahko pa stranki določita tudi drugo osebo, ki reši odprta vprašanja med strankama z zavezujočo odločbo.

²⁶⁹ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 118.

²⁷⁰ Martina Šetinc Tekavc, str. 21-22.

²⁷¹ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 118.

Mednarodno zasebno pravo²⁷² je pravna veja, ki rešuje kolizije med dvema ali več pravnimi redi in ureja torej naslednja pravna vprašanja, ki se pojavljajo pri sporih iz mednarodnih pravnih razmerij:

- v kateri državi je forum, ki je pristojen za reševanje spora (mednarodna pristojnost);
- katero materialno pravo naj se uporabi (kot je že bilo omenjeno, se glede postopka vedno uporabi domače pravo foruma);
- ali se lahko odločba, ki jo je izdalo sodišče v eni državi, prizna in izvrši v neki drugi državi.

Mednarodna pristojnost se določa na podlagi naveznih okoliščin, ki so teritorialne, personalne ali stvarne narave. Navezne okoliščine so na primer sedež pravne osebe, dejstvo, da je bila pravna oseba ustanovljena po pravilih določenega pravnega reda, prebivališče fizične osebe, državljanstvo fizične osebe, kraj izpolnitve pogodbe, kraj, kjer je bilo storjeno škodno dejanje, ter kraj, kjer so nastopile posledice.²⁷³

V 2. členu Uredbe 44/2001 o pristojnosti, priznanju in izvršitvi tujih sodnih odločb,²⁷⁴ je določena kot temeljna navezna okoliščina prebivališče oziroma sedež toženca. Poleg tega uredba določa tudi sistem posebnih naveznih okoliščin, med drugim kraj izpolnitve pogodbene obveznosti, ter glede izven pogodbene odgovornosti kraj, kjer je bilo dejanje storjeno.²⁷⁵

Glede na to, da kolizijska pravila različnih držav poznajo širok spekter naveznih okoliščin, lahko pride do tega, da so za isti primer pristojna sodišča v različnih državah. Takrat lahko nastopi nezaželeni pojav "forum shopping", ko tožnik zaradi tega, ker si obeta najugodnejši rezultat, izbere forum v eni državi, pravno razmerje pa je mnogo bolj povezano s pravnim redom neke druge države.²⁷⁶

Ker sodišča v ZDA zelo privlačijo potencialne tožnike, se je za primere, ko je sicer formalno podana mednarodna pristojnost, vendar pravno razmerje očitno nima nobene povezave z ameriškim pravnim redom, razvila doktrina o "forum non conveniens". Na podlagi te doktrine se lahko sodišče odreče pristojnosti, če je za zadevo pristojno sodišče v kakšni drugi državi.²⁷⁷

Stranki se lahko mnogim negotovostim in težavam izogneta tako, da v pogodbo vključita klavzulo o pristojnosti določenega nacionalnega sodišča, čeprav tukaj ni popolne garancije, da bo spor dejansko razsojalo le želeno sodišče (a). Prav tako pa lahko tudi sami izbereta pravo, ki naj se uporabi za njuno pogodbeno razmerje²⁷⁸ in v tem primeru bo sodišče praviloma upoštevalo njuno izbiro. Če stranki ne izbereta materialnega prava, bo uporabo materialnega prava določilo sodišče, ki bo spor razsojalo.²⁷⁹

²⁷² Mednarodno zasebno pravo je v prvi vrsti nacionalno pravo, zato se navedena vprašanja vedno postavljajo s stališča nekega nacionalnega pravnega reda.

²⁷³ Miroslava Geč-Korošec, Mednarodno zasebno pravo, Prva knjiga, Splošni del, Druga spremenjena in dopolnjena izdaja, Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana, 2001, str. 82-83 [Miroslava Geč-Korošec 1].

²⁷⁴ Bivša Bruseljska konvencija o pristojnosti, priznanju in izvršitvi tujih sodnih odločb iz leta 1968.

²⁷⁵ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 119.

²⁷⁶ Ibidem.

²⁷⁷ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 120.

²⁷⁸ Stranke lahko izberejo nacionalno pravo neke države, lahko pa se dogovorijo tudi za uporabo načel mednarodnega gospodarskega prava (lex mercatoria).

²⁷⁹ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 40-41.

Večina nacionalnih pravnih redov torej dopušča, da lahko stranki sami določita pristojno sodišče, ter pravo, ki naj se uporabi. V primeru, da stranki foruma ne izbereta, določa večina držav, da je pristojno domače sodišče toženca. Ob odsotnosti določb glede uporabe prava, pa se navadno uporabi domače pravo stranke, ki opravi karakteristično izpolnitev.

Države pa se lahko izognejo negotovostim v zvezi z mednarodno pristojnostjo in uporabo materialnega prava tako, da poenotijo svoje konfliktno pravo. Dva pomembna rezultata takšnih prizadevanj držav sta že prej omenjena Uredba 44/2001 o pristojnosti, priznanju in izvršitvi tujih sodnih odločb in Rimska konvencija o pravu, ki naj se uporabi za pogodbene obveznosti iz leta 1980. Obe konvenciji sta omejeni na države članice Evropske skupnosti, Uredba 44/2001 pa je preko Luganske konvencije razširjena na področje EFTE.

Rimska konvencija o pravu, ki naj se uporabi za pogodbene obveznosti v 3. členu načelno dopušča avtonomno izbiro prava. Prav tako dopušča tudi cepitev pravnih redov, onemogoča pa, da bi se stranke izognile kogentnim pravilom pravnega reda, s katerim je razmerje neločljivo povezano.²⁸⁰ V primeru, da pa stranki materialnega prava ne izbereta, se relevantno pravo poišče s pomočjo najtesnejše zveze. Domneva se, da je pogodba najtesneje povezana s pravom države, v kateri ima stranka, ki mora opraviti karakteristično izpolnitev, ob sklenitvi pogodbe običajno bivališče oziroma sedež.²⁸¹

Kljub temu, da države poenotijo svoje konfliktno pravo, pa vendar to še vedno ne preprečuje negotovosti, saj lahko tudi poenotena kolizijska pravila pripeljejo do uporabe prava različnih držav, ki se med seboj seveda tudi razlikujejo. Zato je bolj učinkovito, da države poenotijo svoje materialno pravo. Primer takšnega poenotenega, unificiranega prava predstavlja Dunajska konvencija o mednarodni prodaji blaga iz leta 1980 in pa Enotna haaška zakona o mednarodni kupni pogodbi iz leta 1964.

Dunajska konvencija o mednarodni prodaji blaga se uporablja, če imata obe stranki sedež oziroma prebivališče v državah pogodbenicah in če pravila mednarodnega zasebnega prava napotujejo na uporabo prava države članice. Stranki pa lahko uporabo Dunajske konvencije v celoti, ali glede posameznih delov ali določb izključita. Na tem mestu pa naj omenim, da se lahko Dunajska konvencija uporabi tudi na posreden način, in sicer tako, da se njene določbe ne uporabijo kot konvencija, ampak kot splošna načela in običaji, ki so uveljavljeni v mednarodni trgovinski praksi.

Vsaka država predpisuje samostojno, v svojih notranjih predpisih, predpostavke za priznanje in izvršitev tujih sodnih odločb.²⁸² Tako tudi Republika Slovenija v Zakonu o mednarodnem zasebnem pravu in postopku²⁸³ določa posamezne predpostavke, ki morajo biti izpolnjene za priznanje in izvršitev tujih sodnih odločb.²⁸⁴ Vse predpostavke morajo biti izpolnjene kumulativno.²⁸⁵

²⁸⁰ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 41.

²⁸¹ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 42.

²⁸² V kolikor je ta država sklenila dvostransko pogodbo s kakšno tujo državo, ali pristopila k multilateralni konvenciji, se upoštevajo te predpostavke.

²⁸³ Ur l. RS, št. 56/1999.

²⁸⁴ Po ZMZPP delimo predpostavke na pozitivne in negativne. Pozitivne predpostavke morajo obstajati, da se tuja sodna odločba sploh lahko prizna, negativne pa ne smejo obstajati, ker predstavljajo oviro za priznanje tujih sodnih odločb.

²⁸⁵ Miroslava Geč-Korošec, Mednarodno zasebno pravo, Druga knjiga, Posebni del, Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana, 2002, str. 250 [Miroslava Geč-Korošec 2].

Države na splošno niso preveč naklonjene priznanju in izvršitvi tujih sodnih odločb, kar neredko pomeni, da je potrebno v dotični državi začeti znova. Situacija pa je drugačna, če obstaja obveznost priznanja in izvršitve tuje sodne odločbe na podlagi mednarodne konvencije.

Tako Uredba 44/2001 o pristojnosti, priznanju in izvršitvi tujih sodnih odločb in Luganska konvencija omogočata državam pogodbenicam lažje izvrševanje sodnih odločb drugih držav pogodbenic. Sodišče države pogodbenice mora priznati in izvršiti sodbo druge države pogodbenice, ne da bi to sodbo preverilo. Tujo sodbo mora torej sprejeti kot pravilno. Priznanje in izvršitev se lahko zavrneta le, če tuja sodba ne izpolnjuje določenih specifičnih kriterijev, in sicer:

- če nasprotuje javnemu redu države, v kateri se zahteva izvršitev, ali če niso spoštovane osnovne pravice obrambe;
- če je nezdržljiva s sodbo, ki je bila izrečena v sporu med istima strankama v državi, v kateri se zahteva izvršitev sodbe;
- če je v nasprotju s pravili o pristojnosti glede zavarovalniških pogodb, potrošniških pogodb, ali glede izključne pristojnosti.

Ko je izvršitev priznana, se lahko stranka, proti kateri se zahteva izvršitev sodbe, proti tej odločitvi pritoži. Če stranka v predpisanem roku²⁸⁶ ne vloži pritožbe, postane odločba o izvršitvi nepreklicna. Sodba, ki odloči o pritožbi, pa se lahko izpodbija.

²⁸⁶ Stranka lahko vloži pritožbo v roku enega meseca od vročitve odločbe o izvršitvi. Ta rok pa se lahko podaljša na dva meseca, če stranka, proti kateri se izvršba zahteva, ni domicilirana v državi, v kateri je bila odločba o izvršitvi izdana.

4. Reševanje mednarodnih investicijskih sporov pred ICSID

4.1 Opredelitev ICSID

4.1.1 Splošno

Mednarodni center za reševanje investicijskih sporov (v nadaljevanju ICSID ali Center), je bil ustanovljen s Konvencijo o reševanju investicijskih sporov med državo in državljani drugih držav (v nadaljevanju Konvencija ali Washingtonska konvencija), ki je pričela veljati 14. oktobra 1966. Do sedaj je Konvencijo, katere bistvo je reševanje sporov s conciliacijo oziroma arbitražo ICSID-a, podpisalo 154 držav.²⁸⁷

Konvencija o reševanju investicijskih sporov med državo in državljani drugih držav, je bila odprta za podpis 18. marca 1965. leta, v imenu vseh držav članic Mednarodne banke za obnovo in razvoj. 14. oktobra 1966, trideset dni po depozitu dvajsete ratifikacijske listine, je Konvencija vstopila v veljavo, v skladu z drugim odstavkom 68. člena.²⁸⁸

ICSID je avtonomna mednarodna organizacija, ki je bila ustanovljena na pobudo Svetovne banke. Razlogov za ustanovitev je bilo več. Glavni razlog je bilo prepričanje, da institucija, specialno zasnovana za pospešitev reševanja investicijskih sporov med vladami in tujimi investitorji, lahko pomaga pospeševati povečanje pritoka mednarodnih zasebnih investicij. Na začetku šestdesetih let, so namreč investicije v države v razvoju upadale, kar je bilo posledica velikega števila nacionalizacij v tistem času.²⁸⁹ Ustanovitev Centra 1966. leta, pa je bila delno nameravana tudi zaradi olajšanja predsednika Svetovne banke za breme, da bi postal vpleten v takšne spore.²⁹⁰

V Skupino svetovne banke (World Bank Group),²⁹¹ poleg ICSID, spadajo:

- Mednarodna banka za obnovo in razvoj (IBRD-International Bank for Reconstruction and Development); Slovenija je v letu 2000 izpolnila pogoje za začetek prehoda v skupino razvitih držav, kar pomeni, da pri IBRD ni več upravičena do posojil te banke, ampak zgolj do tehnične pomoči v omejenem obsegu do vstopa v EU;
- Mednarodna finančna korporacija (IFC-International Financial Corporation); poslanstvo IFC je spodbujanje razvoja preko projektnega financiranja zasebnega sektorja;
- Mednarodno združenje za razvoj (IDA-International Development Association); IDA financira socialne, zdravstvene in humanitarne projekte v državah v razvoju,²⁹² po izjemno ugodnih obrestnih merah in z dolgimi odplačilnimi roki, cilji navedenih projektov pa so zmanjšanje revščine, izboljšanje življenjskih razmer in vsesplošni družbeni in gospodarski napredek v najmanj razvitih državah sveta;

²⁸⁷ <http://www.worldbank.org/icsid/constate/c-state-en.htm>.

²⁸⁸ <http://www.worldbank.org/icsid/basicdoc/basicdoc.htm>.

²⁸⁹ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 144.

²⁹⁰ <http://www.worldbank.org/icsid/>.

²⁹¹ Republika Slovenija je članica Skupine svetovne banke.

²⁹² Predvsem v Afriki, Aziji in Južni Ameriki.

- Mednarodna agencija za zavarovanje investicij (MIGA-Multilateral Investment Guarantee Agency); MIGA je specializirana za zavarovanje investicij v državah v razvoju. V zadnjih letih sodeluje s Slovensko izvozno družbo, s ciljem skupnega nastopa na trgih držav jugovzhodne Evrope.²⁹³

Članice ICSID so tiste države, ki so članice Svetovne banke in ki so pristopile h Konvenciji o reševanju investicijskih sporov med državo in državljani drugih držav. Države, ki niso članice Svetovne banke, se lahko prav tako pridružijo Centru, če so stranke Statuta Mednarodnega sodišča in če jih Administrativni svet Centra, z dvotretnjsko večino glasov povabi, da podpišejo Konvencijo.²⁹⁴

Sedež Centra je v glavnih prostorih Svetovne banke. Naslov Centra je: ICSID, 1818 H Street, N.W., Washington, D.C. 20433, U.S.A.

Glavna organa ICSID sta Administrativni svet in Sekretariat. Administrativni svet je sestavljen iz članov, ki so predstavniki vseh držav pogodbenic Konvencije, predsednik Administrativnega sveta pa je vsakokratni predsednik Svetovne banke. Administrativni svet sprejema administrativne in finančne predpise, ter pravila o postopkih conciliacije in arbitraže. Sestaja se vsaj enkrat letno.²⁹⁵

Sekretariat pa ima nalogo zastopati Center in izvrševati odločitve administrativnega sveta.²⁹⁶ Stroški Sekretariata ICSID se financirajo iz proračuna Svetovne banke, stroške posameznega postopka pa nosijo stranke same.²⁹⁷

Center ima za potrebe svojega delovanja priznano pravno sposobnost, ima pa tudi imuniteto, zaradi katere zoper njega in njegovo premoženje ni mogoč sodni postopek, razen če se Center imuniteti odreče. Zaščite so deležni tudi člani Administrativnega sveta, conciliatorji ter arbitri, toda le v zadevah, ki jih izvršujejo kot člani Centra.²⁹⁸

V skladu s Konvencijo, ICSID določa ugodnosti za conciliacijo in arbitražo glede sporov med državami članicami in investitorji, ki se kvalificirajo kot državljani držav članic. Podvrženje postopku conciliacije ali arbitraže ICSID, je popolnoma svobodno. Ko pa stranke enkrat že privolijo na arbitražo v skladu s Konvencijo ICSID, ne more ne ena ne druga stranka enostransko umakniti svojega privoljenja. Še več, Konvencija zahteva od vseh držav članic Mednarodnega centra za reševanje investicijskih sporov, ne glede na to, ali so stranke v sporu, da priznajo in izvršijo arbitražno odločbo Centra.²⁹⁹

Poleg dejavnosti reševanja sporov, ima ICSID tudi posvetovalno in raziskovalno funkcijo, ima pa tudi svoj tisk. Center namreč že od aprila 1986, objavlja polletno revijo z naslovom ICSID Review-Foreign Investment Law Journal, ki je bila nedavno ocenjena kot ena izmed dvajsetih najboljših mednarodnih in primerjalnih pravnih revij v Združenih državah

²⁹³ http://www.sigov.si/mf/slov/medn_fin/medn_sodel.htm#_SKUPINA_SVETOVNE_BANKE.

²⁹⁴ Moshe Hirsch, *The Arbitration Mechanism of the International Centre for the Settlement of Investment Disputes*, Martinus Nijhoff Publishers, The Netherlands, 1993, str. 26 [Moshe Hirsch].

²⁹⁵ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 146.

²⁹⁶ Ibidem.

²⁹⁷ <http://www.worldbank.org/icsid/>.

²⁹⁸ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 146.

²⁹⁹ <http://www.worldbank.org/icsid/>.

Amerike. Center sodeluje tudi z drugimi enotami skupine Svetovne banke na sestankih, ki jih zahteva vlada za nasvet o investicijskem in arbitražnem pravu.³⁰⁰

Washigtonska konvencija za razliko od Newyorške konvencije o priznanju in izvršitvi tujih arbitražnih odločb iz 1958. leta in Evropske konvencije o mednarodni trgovinski arbitraži iz 1961. leta, predpisuje posebni pravni sistem, ločen od nacionalnih prav za reševanje s conciliacijo ali arbitražo investicijskih sporov med državami in državljani drugih držav pogodbenic, če so te stranke privolile v to, da spor predložijo Centru.³⁰¹

Število primerov, ki jih rešuje Center, se je v zadnjih letih pomembno povečalo. To zajema tako primere, ki spadajo pod Konvencijo ICSID, kot tudi primere, ki spadajo pod Dodatna pravila ICSID,³⁰² o čemer več kasneje.

4.1.2 Težave pri sprejetju Konvencije

Nekateri so nasprotovali sami zamisli, da bi bila Konvencija sprejeta, saj naj bi bil Center nepotreben, ker že obstaja možnost reševanja sporov med državami in državljani drugih držav, preko Stalnega sodišča za mednarodno arbitražo. Nekatera razmišljanja so šla tudi v smeri, da je potrebno dati sodiščem države, ki je stranka v sporu, določeno prednost.³⁰³

Poenotenje teksta Konvencije je bilo zelo zahtevno delo, saj se države niso mogle sporazumeti na različnih področjih. V takratnih socialističnih državah in v t.i. državah tretjega sveta, je obstajalo veliko nezaupanje proti tujemu zasebnemu kapitalu. Problem je predstavljalo tudi takratno pojmovanje, da posamezniki in pravne osebe niso polnopravni subjekti mednarodnega prava. To mišljenje pa se je v zadnjih desetletjih spremenilo in tudi Washingtonska konvencija predstavlja pomemben mednarodni instrument, s katerim je posamezniku priznana mednarodnopravna subjektiviteta.³⁰⁴

Problem pri sprejemu Konvencije pa so predstavljale tudi ustavne ureditve nekaterih držav, ki so bile v nasprotju s posameznimi členi Konvencije. Na koncu pa so se vendarle države prilagodile Konvenciji, in ne ona njim.³⁰⁵

Odpor za reševanje sporov pred Centrom je sčasoma vse manjši, sicer pa imajo države pogodbenice tudi možnost omejiti pristojnost Centra. V ta namen lahko uporabijo 4. odstavek 25. člena in določijo, kateri spori pridejo oziroma ne pridejo v poštev za reševanje pred Centrom, lahko pa uporabijo tudi 26. člen, tako da uveljavijo pristojnost Centra s predhodnim izčrpanjem lokalnih pravnih sredstev.³⁰⁶

³⁰⁰ Ibidem.

³⁰¹ Krešimir Sajko, Washingtonska konvencija o reševanju ulagaških sporov izmedu država i državljana drugih država od 1965, Pravo u gospodarstvu, 1/1999, Zagreb, str. 111 [Krešimir Sajko].

³⁰² <http://www.worldbank.org/icsid/>.

³⁰³ Eduard Kunštek, str. 10.

³⁰⁴ Več avtorjev zagovarja stališče, da se lahko tudi zasebnopravnim subjektom v določenih primerih prizna subjektiviteta in ius standi pred mednarodnimi telesi. Nekateri avtorji pa zagovarjajo nasprotno stališče, da torej fizične osebe in drugi zasebnopravni subjekti nimajo mednarodnopravne subjektivitete.

³⁰⁵ Naj navedem primer Nizozemske, ki je s takratno ustavo vsakomur jamčila dostop do nizozemskega sodišča in s tem izključila pristojnost Centra, kot je določena v 26. členu Konvencije. Takšna situacija je trajala od 1966. leta, ko je Washingtonska konvencija pričela veljati za Nizozemsko in do leta 1983, ko so bile z amandmaji spremenjene sporne določbe nizozemske ustave.

³⁰⁶ Eduard Kunštek, str. 2-6.

4.1.3 Cilji sprejetja Konvencije

Konvencija je bila sprejeta za splošno dobro. Zasebnemu kapitalu in osebam, ki so njegovi nosilci, je bilo potrebno dati primerno pravno zaščito v eventuelnih sporih z državami, v katere je kapital vložen. Tako je bilo očitno, da je nujno potrebno ustanoviti telo, v okviru katerega bi se lahko reševali takšni spori.

Eden od ciljev Konvencije je bil, da tuji zasebni investitor lahko neposredno pristopi mednarodnemu sodišču, torej brez obveznega zastopanja njegove matične države. Poleg tega je bil cilj tudi izognitev primerom nujenja diplomatske zaščite, ki so navadno vplivali na poslabšanje odnosov med državama.³⁰⁷ Nudenje diplomatske zaščite namreč postane odvečno in brezsmiselno, če je državljanom neke države zajamčeno, da lahko svoje ogrožene pravice učinkovito zaščitijo, brez da vpletajo državo v spor.³⁰⁸

Konvencija se je želela tudi izogniti primerom, ko sta se država in tuji investitor sporazumela glede arbitražnega postopka, saj so učinki le-tega navadno vprašljivi. Po izdani odločbi pa je bilo tudi težko doseči priznanje in izvršitev v drugih državah. Cilj Konvencije je, da se postopek v sporih med tujimi zasebnimi investitorji in državo odvija hitreje in bolj fleksibilno.³⁰⁹

4.1.4 Publikacije ICSID

Temeljne dokumente ICSID tvorijo Konvencija o reševanju investicijskih sporov med državo in državljani drugih držav,³¹⁰ Administrativna in finančna pravila,³¹¹ Pravila postopka za conciliacijo in arbitražo (Institucionalna pravila),³¹² Arbitražna pravila ICSID (Rules of Procedure for Arbitration Proceedings),³¹³ ter Pravila ICSID o conciliaciji (Rules of Procedure for Conciliation Proceedings).³¹⁴

Pravila o arbitraži in conciliaciji se nanašajo le na primere, ki jih lahko uvrstimo pod Konvencijo, medtem ko je z Dodatnimi pravili ICSID Sekretariat Centra pooblaščen, da vodi določene postopke, ki so izven dometa Konvencije. Temeljni dokumenti ICSID so objavljeni v treh uradnih jezikih Centra.³¹⁵

Najpomembnejše publikacije, ki se nanašajo na ICSID, so torej:

- temeljni dokumenti, ki zajemajo Konvencijo ICSID, Administrativna in finančna pravila, ter institucionalna pravila o conciliaciji in arbitraži v angleščini, francoščini in španščini;
- Dodatna pravila ICSID za administracijo pri conciliaciji, arbitraži in v postopkih o iskanju dejstev. Ta publikacija zajema tekst Dodatnih pravil ICSID, administrativna in finančna pravila, ki se nanašajo na Dodatna pravila ICSID, ter pravila o conciliaciji in arbitraži, ki se nanašajo na Dodatna pravila ICSID;
- seznam držav pogodbenic in ostalih podpisnic Konvencije;

³⁰⁷ Eduard Kunštek, str. 6-8.

³⁰⁸ Eduard Kunštek, str. 11.

³⁰⁹ Eduard Kunštek, str. 8.

³¹⁰ Glej prilogo št. 3.

³¹¹ Glej prilogo št. 6.

³¹² Glej prilogo št. 4.

³¹³ Glej prilogo št. 5.

³¹⁴ <http://www.worldbank.org/icsid/basicdoc/basicdoc.htm>.

³¹⁵ Ibidem.

- seznam primerov v teku;
- seznam zaključenih primerov pred Centrom;
- Letno poročilo Centra (od leta 1967. leta dalje);
- Polletna poročila Centra, ki vsebujejo informacije o tekočih dejavnostih Sekretariata ICSID in o primerih pred Centrom, ki še niso zaključeni;
- države članice in njihov obseg za namene Konvencije;
- člani odbora conciliatorjev in arbitrov;
- Bilateralne investicijske pogodbe 1959-1996;
- zapis honorarjev in stroškov arbitrov Centra, 01.07.2002;
- tabela honorarjev, 01.07.2002;
- Poročilo izvršnih direktorjev Mednarodne banke za obnovo in razvoj;
- Vzorčne klavzule Centra;
- Komentar Konvencije, Christoph H. Schreuer, tiskarna Univerze v Cambridgu, 2001-komentar vsakega posameznega člana, interpretacija, uporaba členov Konvencije v dejanskih primerih, izvajanje aktivnosti mimo Konvencije (additional facility) itd.;
- Dokumenti, ki zadevajo izvor in formulacijo Konvencije;
- Revija ICSID – Foreign Investment Law Journal, ki izhaja polletno.³¹⁶

4.2 Pristojnost Centra

4.2.1 Konvencijska pristojnost

ICSID je pristojen za conciliacijo oziroma arbitražo, če gre za pravni spor, ki je nastal neposredno iz investicij in če sta tako država gostiteljica kot tudi domača država tujega investitorja, ratificirali Konvencijo. Poleg tega je potrebno, da se država pogodbenica in tuji investitor pisno zavežeta, da svoj spor predložita arbitraži ICSID. Ko stranki enkrat privolita na arbitražo Centra, se s tem odrekata vsem drugim oblikam reševanja sporov, razen če je izrecno drugače dogovorjeno. Domača država investitorja ne more več nuditi diplomatske zaščite v zvezi z zadevo, s katero se že ukvarjajo organi ICSID.³¹⁷

Možnost sprožitve postopka pred organi ICSID imajo le države gostiteljice in tuji investitorji v teh državah, ne pa njihovi domači subjekti. Ker države gostiteljice pogosto zahtevajo, da tuji investitor za izvrševanje investicije na njihovem ozemlju ustanovi hčerinsko družbo, določa 25. Člen Konvencije, da se stranki lahko dogovorita, da se bo ta hčerinska družba, ki je sicer subjekt države gostiteljice, glede arbitraže ICSID, štela za tujo družbo.³¹⁸

Da je torej Center pristojen za reševanje nekega spora, je potrebno izpolnjevati določene predpostavke, ki jih bom podrobneje obravnavala v nadaljevanju.

4.2.1.1 Objektivne predpostavke za pristojnost Centra

Pristojnost Centra je odvisna od tega, ali so izpolnjene določene predpostavke, ki se nanašajo na predmet spora (predpostavke *ratione materiae*) in na stranke (predpostavke *ratione personae*). Če te predpostavke niso izpolnjene, stranke ne morejo skleniti

³¹⁶ <http://www.worldbank.org/icsid/pubs/pubs.htm>.

³¹⁷ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 145.

³¹⁸ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 146.

veljavnega sporazuma o predložitvi spora pred Center. Kot določa 1. odstavek 25. člena Konvencije, mora iti za pravni spor, ki je nastal neposredno iz investicij. Poleg tega mora biti ena od strank država članica, oziroma pod določenimi pogoji njena sestavna enota oziroma javna agencija države pogodbenice, medtem ko mora biti druga stranka državljani druge države članice Konvencije, če pa gre za pravno osebo, pa je včasih tudi dovolj, da jo kontrolirajo državljani druge države pogodbenice.³¹⁹

Iz dosedanje prakse Centra je razvidno, da njegovi arbitražni odbori postopajo in favorem jurisdictionis.³²⁰

4.2.1.1.1 Predpostavke ratione materiae

Spor mora biti torej pravne narave in mora izhajati neposredno iz investicij. Ker pa sama Konvencija ne vsebuje definicij, s pomočjo katerih bi lahko določili obstoj teh okoliščin, prihaja tako v teoriji kot v praksi do številnih dvomov in različnih razlag.

Naj pa omenim, da Konvencija omogoča tudi omejitev uporabe teh predpostavk. 4. odstavek 25. člena namreč določa, da lahko vsaka država pogodbenica v času ratifikacije, sprejema ali odobritve te Konvencije, ali kadar koli po tem, obvesti Center o vrsti ali vrstah sporov, ki pridejo ali ne pridejo v poštev, da se podvržejo pristojnosti Centra.³²¹

Če se države poslužijo prve možnosti in določijo spore, za katere je Center po določbah Konvencije pristojen in kateri glede na njih pridejo v poštev, so vse druge vrste sporov izključene. Druga možnost pa je bolj in favorem pristojnosti Centra, ker je v tem primeru Center pristojen za vse spore, za katere je tudi sicer pristojen, razen za tiste, ki so izključeni na temelju izjave države.³²²

Dodatno omejitev pristojnosti Centra v zvezi s predpostavkami ratione materiae pa je mogoče doseči tudi z mednarodnimi sporazumi.³²³

Predpostavke, ki se nanašajo na predmet spora so:

1. Obstoj spora

Za obstoj spora bo v večini primerov zadostovala ugotovitev arbitražnega sodišča, da si izjavi strank nasprotujeta glede pravnih ali dejanskih vprašanj.³²⁴ Obstoj spora pa se lahko ugotovi tudi na drugačen način.

V primeru *AAPL v. Šri Lanka* iz 1987. leta je arbitražno sodišče ugotovilo, da spor obstoji, ker toženec ni odgovoril na zahtevo tožnika v roku treh mesecev, ki je bil predviden za mirno reševanje sporov v dvostranskem dogovoru o spodbujanju in zaščiti investicij.³²⁵

³¹⁹ Eduard Kunštek, str. 23-24.

³²⁰ Eduard Kunštek, str. 25.

³²¹ Npr. omejitev pristojnosti Centra s strani Turčije:

- v pozitivnem smislu: v poštev pridejo le spori, povezani z investicijami, glede katerih je pridobljena ustrezna odobritev turških oblasti in glede katerih se je investiranje dejansko začelo;
- v negativnem smislu: Center ni pristojen za spore, ki se nanašajo na nepremičnine.

³²² Eduard Kunštek, str. 105.

³²³ Eduard Kunštek, str. 106.

³²⁴ Eduard Kunštek, str. 87.

³²⁵ Eduard Kunštek, str. 88.

Sodišče praviloma iz zahteve tožnika ugotavlja tudi, ali obstaja med strankama spor, ki je takšne narave, da bi bila za stranke v sporu smiselna njegova rešitev.³²⁶

2. Pravna narava spora

Spor je pravni, če se nanaša na pravice ali obveznosti strank, ali na ugotovitev dejstev, ki so pomembna za ugotovitev pravic ali obveznosti strank. To je definicija, ki jo vsebuje Osnutek konvencije iz 1964. leta, medtem ko sama Konvencija pravnega spora ne definira.³²⁷

S kvalifikacijo spora kot pravnega, pa bi se bilo mogoče izogniti primerom, v katerih bi stranke sprožile pred Centrom spore, ki so politične ali moralne narave.³²⁸

V primeru *SPP v. Egipt* iz leta 1984 je bilo odločeno, da gre za pravni spor.³²⁹

3. Povezanost z investiranjem

Tretja kumulativna predpostavka je, da spor izhaja neposredno iz investicij.³³⁰ To pa je precej nespretna rešitev, saj lahko namreč v praksi prihaja do številnih dvomov glede okoliščine, ali je neki spor v neposredni ali v posredni zvezi z investicijami. Tudi sam pojem investicij ni definiran, kar še dodatno razširja možnost različnih razlag.³³¹

V primeru *Kaiser Bauxite v. Jamajka* iz 1975. leta, je arbitražno sodišče ugotovilo, da je spor izhajal neposredno iz investicij.³³²

4. Investiranje

V prvem osnutku Konvencije iz leta 1962, pojem investiranje sploh ni bil omenjen, čeprav je bilo jasno, da so njegovi tvorci imeli v mislih investicijske spore. V naslednjem t.i. Preliminarnem osnutku iz leta 1963, je bila pristojnost Centra omejena na kateri koli obstoječi ali bodoči investicijski spor pravnega značaja med državo članico in državljanom druge države članice. Kot sem že omenila, pa končni tekst Konvencije ne vsebuje definicije pojma investiranje, kljub temu, da je od te okoliščine, torej ali gre za investiranje ali ne, odvisna pristojnost Centra.³³³

Ko je potekalo delo na osnutku teksta Konvencije, je bilo več predlogov glede določitve tega pojma.³³⁴

³²⁶ Eduard Kunštek, str. 85.

³²⁷ Eduard Kunštek, str. 91.

³²⁸ Eduard Kunštek, str. 90.

³²⁹ Egipt je s svojimi dejanji povzročil škodo tujemu investitorju in mu onemogočil dokončanje gradbenih del na turističnem kompleksu. Tuji investitor ima v tem primeru pravico do povrnitve škode.

³³⁰ Tudi tukaj gre za objektivno predpostavko, s katero lahko stranke omejeno razpolagajo.

³³¹ Eduard Kunštek, str. 24.

³³² Domača država je namreč v nasprotju s svojo obveznostjo iz pogodbe uvedla novi davek, ki se je nanašal na tujega investitorja. Arbitražno sodišče je odločilo, da gre za spor, ki ima neposredno zvezo s kršitvijo določbe pogodbe, s katero je bilo državi prepovedano uvajanje dodatnih davkov.

³³³ Eduard Kunštek, str. 27.

³³⁴ Brazilski predlog je predpostavljal, da mora biti investiranje izvršeno v neko podjetje in v javnem interesu, delegat iz ZDA pa je na primer zagovarjal stališče, da je investiranje kakršen koli prihodek v denarju ali kakšni drugi dobrini, ki je ustvarjen v nedoločenem času, če pa je čas določen, pa v obdobju, ki ni krajše od petih let, če se stranke ne dogovorijo drugače.

Nekateri izmed delegatov so pod pojmom investiranje razumeli vsako vlaganje kapitala na tak način, da se lahko pričakuje prihodek ali dobiček za investitorja.³³⁵

Kljub temu, da Konvencija v končnem tekstu ne vsebuje pojma investiranje,³³⁶ ne moremo trditi, da gre za pomanjkljivost, saj je pristojnost Centra odvisna od privolitve strank, ki lahko v skladu s svojimi interesi določijo, kaj štejejo za investiranje.³³⁷

Stranke lahko torej same z arbitražnim sporazumom določijo vsebino pojma investiranje, kar je priporočeno tudi z Modelnimi klavzulami Centra. Z njimi se lahko stranke sporazumejo, kdaj se poslovne aktivnosti, na katere se dogovor nanaša in glede katerih je predvidena pristojnost Centra, štejejo za investiranje. Tukaj pravzaprav ne gre za definiranje pojma, ampak za golo soglasje, da spada določena poslovna aktivnost pod pojem investiranja.³³⁸

V primeru, da stranke ne določijo pojma investiranje, lahko arbitražno sodišče upošteva, da gre za tihi sporazum strank o tem, da gre za investiranje, saj stranke ne bi predvidele pristojnost Centra, če ta predpostavka ne bi bila izpolnjena. Tako predstavlja okoliščina, da je stranka pristala na pristojnost Centra brez posebne izjave o predpostavkah, ki se nanašajo na predmet spora, implicitno soglasje na najširšo možno definicijo pojma investiranje.³³⁹

Seveda pa je obstoj investiranja objektivna predpostavka, s katero stranke ne morejo neomejeno razpolagati. Dogovori strank, ki neko aktivnost določajo kot investiranje, pa so brez učinka glede določanja pristojnosti Centra, če generalni tajnik ali arbitražno sodišče ugotovi, da očitno ne gre za investiranje.³⁴⁰

Pojem investiranja skušajo definirati tudi številni mednarodni dogovori, ki predvidevajo pristojnost Centra. Od takšnih večstranskih dogovorov naj omenim North American Free Trade Agreement (NAFTA),³⁴¹ Energy Charter Treaty³⁴² in Mercosur,³⁴³ ki imajo na tem področju največ zaslug.³⁴⁴

Države pa vedno v večjem številu sklepajo tudi dvostranske dogovore o spodbujanju in zaščiti investicij, s katerimi se regulirajo odnosi med državami podpisnicami takšnih dogovorov in se določa pravni položaj njihovih državljanov za primer, da postanejo investitorji v drugi državi. Večina takšnih dvostranskih dogovorov vsebuje podrobno definicijo pojma investiranje, te pa se v posameznih dogovorih med seboj tudi razlikujejo.

³³⁵ Eduard Kunštek, str. 26.

³³⁶ V sami Konvenciji je definicija investiranja izpuščena zaradi težke opredelitve tega pojma.

³³⁷ Eduard Kunštek, str. 30-31.

³³⁸ Eduard Kunštek, str. 34.

³³⁹ Moshe Hirsch, str. 59.

³⁴⁰ Eduard Kunštek, str. 32-33.

³⁴¹ Sporazum NAFTA vsebuje pozitivno in negativno definicijo pojma investiranje.

³⁴² Po tem sporazumu se pojem investiranje nanaša le na energetska področja.

³⁴³ Po tem sporazumu investiranje predstavljajo stvari in pravice, ki služijo namenu pridobivanja gospodarske koristi, delnice in deleži v trgovinskih družbah, družbe v lastništvu ali pod efektivnim nadzorom investitorja, kot tudi katere koli druge pravice, ki se po nacionalni zakonodaji štejejo za investiranje. Iz tega pojma pa so izključene denarne terjatve, ki izhajajo iz komercialnih dogovorov in blagovnih kreditov.

³⁴⁴ Povzeto po Eduard Kunštek, str. 36-38.

V primeru, da pristojnost Centra temelji na določbah dvostranskega dogovora, so definicije, ki jih ti dogovori vsebujejo, lahko v veliko pomoč.³⁴⁵

Tudi v predpisih posameznih držav najdemo različne rešitve glede določitve pojma investiranje.³⁴⁶ V večini primerov pa posveča zakonodajalec večjo pozornost razmejitvi med tujim in domačim investiranjem, kot pa sami definiciji investiranja.³⁴⁷

Do sedaj ni bilo veliko primerov, ko bi bila arbitražna sodišča Centra v dvomih glede definiranja neke aktivnosti kot investiranje.³⁴⁸

V primeru *AMCO v. Indonesia* iz 1981 leta, je šlo za svojevrstno nacionalizacijo s strani indonezijske vojske. Arbitražno sodišče je odločilo, da se vlaganje sredstev v gradnjo hotela, pri čemer je povrnitev sredstev pričakovana, glede na bodoči negotovi prihodek, šteje za investiranje.³⁴⁹

V primeru *Fedax N.V. v. Venezuela* iz 1996 leta, je bilo odločeno, da denarne terjatve predstavljajo investiranje.³⁵⁰

Iz primerov *Holiday Inns S.A. and others v. Morocco* iz 1972. leta, *Klöckner Industrie-Anlagen GmbH and others v. United Republic of Cameroon and Societe Camerounaise des Engrais* iz leta 1981 in *SOABI v. Senegal* iz leta 1982 pa je razvidno, da se predpostavlja obstoj več okoliščin, za kar ni dovolj čvrste podlage. Namreč če obstaja privolitev strank na pristojnost Centra, se predpostavlja obstoj privolitve tudi glede definicije investiranja ipd., kar se opravičuje s tem, da stranke sploh ne bi pristale na pristojnost Centra, če te predpostavke ne bi bile izpolnjene.³⁵¹

4.2.1.1.2 Predpostavke *ratione personae*

Pristojnost Centra pa je odvisna tudi od posebnih lastnosti strank v sporu, in sicer država stranka v sporu in država, katere državljan je tuji investitor, morajo biti članice Konvencije.³⁵²

³⁴⁵ Dvostranski dogovor o spodbujanju in zaščiti investicij med Združenim kraljestvom in Šri Lanko iz 1980. leta, na primer razume pod investiranjem vsako dobrino, ki ima denarno vrednost, a posebej, čeprav ne samo:

- premično in nepremično premoženje, ter druge pravice, kot je hipoteka ali jamstvo;
- delnice, deleži in obveznice trgovinskih družb ali pravice na njihovem premoženju;
- denarne terjatve ali pogodbene pravice za kakršno koli delo, ki ima finančno vrednost;
- avtorske pravice in pravice industrijske lastnine, know-how, trgovinsko ime in goodwill;
- koncesije, pridobljene na temelju zakona ali dogovora, vključujoč koncesije za iskanje, vzgajanje, ločevanje ali izkoriščanje naravnih dobrin.

³⁴⁶ Razvite države vztrajajo na široki definiciji investiranja, da lahko njihovi investitorji rešujejo svoje spore pred Centrom v čim večjem številu, medtem ko želijo manj razvite države ta pojem definirati čim bolj restriktivno.

³⁴⁷ Eduard Kunštek, str. 69.

³⁴⁸ Eduard Kunštek, str. 71.

³⁴⁹ Eduard Kunštek, str. 73-74.

³⁵⁰ Eduard Kunštek, str. 77.

³⁵¹ Takšno prakso Centra mnogi kritizirajo.

³⁵² Glej 25. člen Washingtonske konvencije.

1. Državljan druge države pogodbenice

Glede »državljan druge države pogodbenice« mora biti izpolnjen pozitiven kriterij, to pomeni, da mora biti zasebni investitor državljan države pogodbenice, po drugi strani pa mora biti izpolnjen tudi negativen kriterij, in sicer, da ne sme biti državljan države, ki je stranka v sporu.³⁵³

V arbitražnem postopku pred Centrom torej ne more sodelovati vsak investitor iz tuje države, ampak le državljan druge države pogodbenice. Takšna rešitev je bila sprejeta zato, da bi se zagotovila visoka učinkovitost Konvencije in da bi se preprečile situacije, v katerih bi države uživale koristi, ki izhajajo iz Konvencije, brez da bi bile zavezane z njenimi določbami.³⁵⁴

Fizične osebe:

Po splošno sprejetem stališču se dejstvo državljanstva fizične osebe presoja po pravu države, katere državljanstvo je izkazano v postopku. Merodajno pravo torej predstavljajo predpisi te države v zvezi s pridobitvijo in izgubo državljanstva. Ti predpisi pa se ne uporabijo, v kolikor bi bili v nasprotju z mednarodnim pravom.³⁵⁵

Osebe brez državljanstva ne morejo biti stranke v postopku pred Centrom, ker ne izpolnjujejo pozitivnega kriterija - državljanstvo države članice Konvencije.³⁵⁶

Kadar pa imajo osebe dva ali več državljanstev, pa lahko pride do različnih situacij.³⁵⁷ Če je oseba državljan države, ki ni članica Konvencije in pa hkrati državljan druge države ali drugih držav, ki so članice Konvencije je dovolj, da le eno od teh državljanstev izpolnjuje pozitivno predpostavko.³⁵⁸

V primeru, da ima oseba, ki ima dva ali več državljanstev, tudi državljanstvo države, ki je stranka v sporu, se v postopku pred Centrom šteje, da ima ta oseba samo državljanstvo države, ki je stranka v sporu in ji je torej onemogočen pristop k Centru.³⁵⁹

Fizična oseba mora imeti državljanstvo države članice Konvencije na dan, ko sta se stranki dogovorili o pristojnosti Centra, kot tudi na dan, ko je bila zahteva za conciliacijo ali arbitražo vnesena v register. Na ta dva dni pa mora biti izpolnjen tudi negativen pogoj, torej da takrat fizična oseba nima državljanstva države, ki je stranka v sporu.³⁶⁰

Pravne osebe:

Za pravne osebe Konvencija predvideva manj stroge pogoje kot za fizične osebe. Poleg kriterija državljanstva pravne osebe je dopusten tudi dopolnilni kriterij kontrole, če stranki v to privolita.³⁶¹

³⁵³ Eduard Kunštek, str. 110.

³⁵⁴ Moshe Hirsch, str. 73.

³⁵⁵ Eduard Kunštek, str. 122.

³⁵⁶ Eduard Kunštek, str. 129.

³⁵⁷ Ibidem.

³⁵⁸ Eduard Kunštek, str. 131.

³⁵⁹ Eduard Kunštek, str. 121.

³⁶⁰ Eduard Kunštek, str. 131.

³⁶¹ Eduard Kunštek, str. 133.

V b. točki 2. odstavka 25. člena Konvencije je namreč določeno, da državljan druge države pogodbenice pomeni vsako pravno osebo, ki ima državljanstvo države pogodbenice, razen države stranke v sporu, na dan, ko so stranke privolile, da podvržejo takšen spor conciliaciji ali arbitraži in vsako pravno osebo, ki je tega dne imela državljanstvo države pogodbenice, ki je stranka v sporu in za katero so stranke privolile, da jo je potrebno zaradi kontrole tujcev obravnavati kot državljana druge države pogodbenice za namene te Konvencije.

Sam pristanek držav na pristojnost Centra glede sporov z entitetami, ki nimajo lastnosti pravne osebe nima učinka, saj ni izpolnjena objektivna predpostavka, ker ne gre za pravno osebo.³⁶²

Pravna oseba pripada državi, s katero je v najtesnejši zvezi. Za ugotovitev »najtesnejše zveze« pa se uporabljajo različne navezne okoliščine,³⁶³ kot so:

- ustanovitev oz. registracija;
- sedež (dejanski ali statutarni);
- center tehničnega poslovanja;
- državljanstvo članov upravnega ali nadzornega odbora;
- državljanstvo članov (ustanoviteljev, delničarjev) pravne osebe.³⁶⁴

Konvencija pa ne določa kriterija, na temelju katerega se ugotavlja pripadnost pravne osebe določeni državi, zato to sodišče ugotavlja na temelju prava države, katere državljanstvo oziroma pripadnost je v postopku izkazano. Dejstvo kontrole ne pride v poštev, razen v primeru, da obstaja poseben sporazum med strankama. Ravno zaradi te okoliščine je predvidena izjema, s katero je strankama v arbitražnem sporazumu dopuščeno, da določeno pravno osebo, zaradi kontrole, obravnavajo kot da pripada neki drugi državi, ne pa državi, kateri bi pripadala v primeru uporabe naveznih okoliščin ustanovitve ali sedeža.³⁶⁵ Če pa ni posebnega sporazuma, se arbitražno sodišče drži teh naveznih okoliščin, odvisno od rešitve merodajnega prava.³⁶⁶

Stranke ne morejo s svojim sporazumom kreirati državljanstva, ki po merodajnem pravu ne obstaja, če pa je merodajno pravo domače države, se torej lahko sporazumejo glede kontrole.³⁶⁷

Obstoj privolitve pred arbitražnimi sodišči glede kontrole se običajno predpostavlja, če obstaja arbitražna klavzula v dogovoru med investitorjem in državo stranko v sporu, po kateri bi imel Center pristojnost. Predpostavlanje pa ne pride v poštev, če je pristojnost Centra predvidena na temelju mednarodnega dogovora ali privolitvi države v domačem predpisu.³⁶⁸

³⁶² Eduard Kunštek, str. 134.

³⁶³ Najpogosteje se uporabljata navezni okoliščini ustanovitve, ki je sprejeta v angloameriškem pravnem sistemu, ter navezna okoliščina sedeža, ki je sprejeta v večini evropskih držav.

³⁶⁴ Povzeto po Eduard Kunštek, str. 135-136, 141.

³⁶⁵ V večini primerov se uporabi kriterij za obstoj kontrole neke osebe ali skupine oseb, če ima več kot 50 % deleža ali delnic v neki pravni osebi.

³⁶⁶ Eduard Kunštek, str. 142-143.

³⁶⁷ Eduard Kunštek, str. 144.

³⁶⁸ Eduard Kunštek, str. 148.

Na tem mestu pa naj omenim, da pa se v nobenem primeru ne more pojaviti kot stranka v postopku pred Centrom sama država kot tuji zasebni investitor.³⁶⁹

2. Država prejemnica investicij

V skladu z 1. odstavkom 25. člena Konvencije, mora biti ena od strank v sporu država pogodbenica ali njena sestavna enota oziroma javna agencija države pogodbenice, ki jo je ta država imenovala Centru.

Prvo vprašanje je, katere pogoje mora izpolnjevati država, ki je upravičena biti stranka v arbitražnem postopku pred Centrom. Mednarodno javno pravo postavlja štiri pogoje za obstoj države:

- stalno prebivalstvo;
- bolj ali manj določen teritorij;
- efektivna vlada;
- zmožnost navezovati stike z drugimi državami (nekateri ta četrti pogoj nadomeščajo z neodvisnostjo ali suverenostjo).³⁷⁰

Zahteva za arbitražo mora vsebovati informacije glede identitete strank. Generalni tajnik na temelju svojih pooblastil preveri, če je izpolnjena predpostavka v zvezi z okoliščino, da mora država stranka v sporu biti država, ki je članica Konvencije. Ni dovolj, da je država le podpisala Konvencijo, ampak je potrebno, da jo ratificira, sprejme ali odobri njen pristojni organ in da je od dneva deponiranja ratifikacijske listine, dokumenta sprejema ali odobritve, preteklo 30 dni.³⁷¹

Naj opozorim, da je potrebno pri sprejetju arbitražnega sporazuma z neko državo biti pozoren na to, ali morda obstajajo kakšne ustavne ali zakonske omejitve v smislu sposobnosti države, biti stranka v postopku pred mednarodno arbitražo.³⁷²

V pristojnost Centra spadajo spori, v katerih je država tožena zaradi svojih aktov iure gestionis. Imuniteta države pa je izključena tudi glede aktov iure imperii. Tako se država ne more sklicevati na imuniteto v postopku pred Centrom zaradi nacionalizacije, ekspropriacije ipd.³⁷³

Pod določenimi pogoji lahko imajo lastnost stranke v postopku namesto same države članice Konvencije tudi sestavne enote oziroma javne agencije države pogodbenice. Seveda pa mora Center o tem prejeti notifikacijo s strani države.³⁷⁴ 3. odstavek 25. člena določa, da mora privolitev sestavne enote oziroma javne agencije države pogodbenice odobriti ta država, razen če ta država obvesti Center, da odobritev ni potrebna.

Izjava države, naslovljena na tujega investitorja, da sprejema pristojnost Centra glede neke svoje sestavne enote oziroma javne agencije ni zadostna, saj mora biti takšna izjava v vsakem primeru sporočena Centru.³⁷⁵

³⁶⁹ Eduard Kunštek, str. 172.

³⁷⁰ Moshe Hirsch, str. 62.

³⁷¹ Eduard Kunštek, str. 174.

³⁷² Eduard Kunštek, str. 176.

³⁷³ Razen v primeru, če je bila v tem smislu sporočena notifikacija v skladu s 4. odstavkom 25. člena.

³⁷⁴ Eduard Kunštek, str. 183-184.

³⁷⁵ Eduard Kunštek, str. 187.

Privolitev sestavne enote oziroma javne agencije postane polnopravna z dnem, ko se dostavi imenovanje Centru in z njeno odobritvijo. Imenovanje pa mora obstajati najkasneje na dan, ko je vložena zahteva za arbitražo.³⁷⁶

4.2.1.2 Sporazum strank o pristojnosti Centra

Ne glede na okoliščino ali so predpostavke *ratione personae* in *ratione materiae* glede pristojnosti Centra izpolnjene, Center še vedno ne bo pristojen, če ne obstoji sporazum strank o njegovi pristojnosti.³⁷⁷

Nekateri menijo, da je pristanek strank v arbitražnem sporazumu dvostopenjski. Dejstvo, da sta država stranka v sporu in država investitorja, ki je stranka v sporu sprejela Konvencijo, ne predstavlja prve stopnje privolitve, niti se za stranko v arbitražnem sporazumu ne more smatrati tudi država tujega investitorja. Gre le za predpostavko, da je nato možno veljavno dati privolitev.³⁷⁸ Brez izpolnitve predpostavke, privolitev strank v arbitražnem sporazumu preprosto nima učinkov.³⁷⁹

Privolitev na pristojnost Centra lahko dajo stranke pred ali po nastanku spora. Izjava strank glede pristojnosti Centra mora biti dana izrecno in v pisni obliki, pri čemer je vsaka druga oblika privolitve izključena.³⁸⁰ V praksi pa je že prišlo do primerov, kjer je bilo privoljenje dano s konkludentnim dejanjem, npr z vložitvijo zahteve za arbitražo.³⁸¹

Stranke lahko v arbitražnem sporazumu privolijo v pristojnost Centra na različne načine. Arbitražni sporazum je lahko vsebovan v enem samem dokumentu, lahko pa je vsebovan tudi v ločenih dokumentih, v katerih je izražena volja strank glede pristojnosti Centra.³⁸²

Privolitev strank bo v velikem številu primerov vsebovana v posebnem sporazumu, pri čemer lahko gre za zasebni dogovor, lahko pa se določba glede pristojnosti Centra vnese v samo pogodbo.³⁸³

Privolitev države je lahko izražena v nacionalnem predpisu, ker pa lahko ti predvidevajo več različnih arbitražnih teles za reševanje sporov, je za investitorje priporočljivo, da sklenejo posebni sporazum glede pristojnosti Centra, da tako ne prihaja do nejasnosti in do različnih razlag.³⁸⁴

Nesporno pa je, da lahko države dajo svojo privolitev na pristojnost Centra tudi v dvostranskem ali/in večstranskem mednarodnem dogovoru. Od večstranskih dogovorov naj omenim Mercosur Protokol in Dogovor o svobodni trgovini med Meksikom,

³⁷⁶ V primeru *Klöckner v. Cameroon* iz leta 1981 je bilo imenovanje Centru poslano po vložitvi zahteve in ni jasno, zakaj generalni tajnik na temelju pooblastila iz 3. odstavka 36. člena ni zavrnil vnosa zahteve v register.

³⁷⁷ Eduard Kunštek, str. 199.

³⁷⁸ Okoliščino, da je neka država postala članica Konvencije, je potrebno tolmačiti samo kot izraz njenega načelnega in neobvezujočega sprejema možnosti uporabe Centra za reševanje sporov, ki bi jih lahko imela s tujimi zasebnimi investitorji.

³⁷⁹ Eduard Kunštek, str. 208.

³⁸⁰ Eduard Kunštek, str. 212.

³⁸¹ Tako v primeru *AMT v. Zaire* iz 1993. leta

³⁸² Eduard Kunštek, str. 200.

³⁸³ Eduard Kunštek, str. 217.

³⁸⁴ Eduard Kunštek, str. 222.

Kolumbijo in Venezuelo, oba iz 1994. leta, ki vsebujeta določbe, po katerih so se države obvezale oziroma dale privolitev na pristojnost Centra, Dodatnega telesa in arbitražo, v skladu z Arbitražnimi pravili UNCITRAL-a. Pristojnost arbitraže, utemeljene skladno s pravili UNCITRAL-a pa obstaja le v primeru, da ne more priti do pristojnosti Centra ali Dodatnega telesa.³⁸⁵

Poleg privolitve države, je potrebna še privolitev tujega investitorja, saj Konvencija zahteva obojestransko privolitev. V primeru, da že obstoji privolitev države v nacionalnem predpisu ali mednarodnem dogovoru, je za tuje investitorje najbolje, da dajo svojo privolitev čimprej.³⁸⁶

Privolitev strank pa je lahko pogojevana ali pa omejena z izpolnitvijo oz. neizpolnitvijo raznih okoliščin. Pogoj mora biti pravno dopusten in mogoč in ne sme nasprotovati določbam Konvencije in merodajnemu pravu.³⁸⁷

Države lahko pristojnost Centra dodatno omejijo, saj lahko na temelju 4. odstavka 25. člena Konvencije vsaka država pogodbenica v času ratifikacije, sprejema ali odobritve te Konvencije, ali kadar koli po tem, obvesti Center o vrsti ali vrstah sporov, ki pridejo ali ne pridejo v poštev, da se podvržejo pristojnosti Centra. Vse, kar pa je navedeno glede notifikacije 4. odstavka 25. člena, pa velja tudi za primer, da država pošlje notifikacijo skladno s 70. členom glede izključitve uporabe njenih določb na določenih teritorijih. Država pa lahko postavi tudi druge pogoje. Lahko npr. zahteva, da privolitev tujega investitorja izpolnjuje pogoje za veljavnost po nekem drugem predpisu ali mednarodnem dogovoru, lahko pa od njega zahteva tudi kakšno drugo izjavo, npr. v smeri odreka od pravice na začetek oz. potek nekega drugega postopka itd.³⁸⁸

Od trenutka, ko je arbitražni sporazum sklenjen, ne more nobena od strank svojega privolitve enostransko umakniti. Kakršna koli notifikacija, ki bi jo država poslala Centru po sklenitvi arbitražnega sporazuma in bi se z njo želelo doseči kakršni koli učinek na že sklenjen arbitražni sporazum, ne bi imela učinka.³⁸⁹

Prepoved enostranskega preklica privolitve na pristojnost Centra je zavezujoča samo, kadar sta obe stranki dali svojo privolitev, da podvržeta svoj spor Centru. Če je dala privolitev le ena stranka, v pričakovanju, da bo druga stranka ravnala na enak način, lahko prva stranka prekliče svojo privolitev tako dolgo, dokler druga stranka ne sporoči svoje privolitve.³⁹⁰

Kot sem že zapisala, mora biti sporazum sklenjen v pisni obliki. Glede na to, da Konvencija nima preciznejših določb, se oblika presoja po merodajnem pravu, v kolikor pa ta ne predpisuje pisne oblike, pa po mednarodnem pravu. Oblika arbitražnega sporazuma mora odgovarjati pogojem iz Washingtonske konvencije, z nekaterimi mednarodnimi dogovori pa je določeno, da mora odgovarjati tudi pogojem iz Newyorške ali Panameriške konvencije. V primeru, da se stranki nista dogovorili glede merodajnega prava, se bi lahko

³⁸⁵ Eduard Kunštek, str. 232-233.

³⁸⁶ Eduard Kunštek, str. 257.

³⁸⁷ V praksi gre večinoma za pogojevanje z obveznim postopkom dogovarjanja po mirni poti, ali pa z izčrpanjem lokalnih sredstev. Privolitev pa je lahko na različne načine tudi omejena, in sicer lahko velja le za določene vrste sporov, ali pa le glede določenega teritorija itd.

³⁸⁸ Eduard Kunštek, str. 258.

³⁸⁹ Eduard Kunštek, str. 258.

³⁹⁰ Moshe Hirsch, str. 50.

veljavnost oblike arbitražnega sporazuma dodatno presoja po pravu države, ki je stranka v sporu, vključujoč tudi njene predpise o koliziji zakonov, kot tudi po predpisih mednarodnega prava, ki se lahko uporabijo.³⁹¹

Vprašanja glede same veljavnosti arbitražnega sporazuma se lahko pojavijo tudi, če katera od strank trdi, da je bil dogovor sklenjen pod prisilo, prevaro ali zmoto.³⁹²

Področje uporabe arbitražnega sporazuma je omejeno z določbami Konvencije. Zato dogovori strank, s katerimi bi se razširila pristojnost Centra tudi na spore, za katere Center po Konvenciji nima pristojnosti, ne bi imeli učinka. Dopustne pa so nekatere dispozicije strank, s katerimi se pristojnost Centra dodatno zožuje.³⁹³

Najbolje je, da je privolitev glede pristojnosti Centra nedvoumna, kljub temu, da jo je mogoče v nekaterih mejnih primerih predpostaviti. Ker pa takšni primeri povzročajo nepotrebno izgubo časa, je bolje uporabiti jasne in nedvoumne izraze.³⁹⁴

Arbitražni sporazum je sklenjen na dan, ko so se stranke pismeno sporazumele glede pristojnosti Centra, v primeru, da pa stranki v sporu nista dali svoje privolitve istega dne, se šteje, da je arbitražni sporazum sklenjen na dan, ko je svojo privolitev dala druga stranka.³⁹⁵

Dan sklenitve arbitražnega sporazuma je zelo pomemben, saj od tega trenutka nastopijo razne pravne posledice. Od takrat dalje ni več mogoč enostranski umik privolitve na arbitražo, prav tako nimajo nobenega učinka na pristojnost Centra kakršne koli spremembe v nacionalnih predpisih ali mednarodnih dogovorih, ta čas je pomemben tudi glede obstoja predpostavk *ratione personae* v zvezi z državljanstvom tujega investitorja, ipd.³⁹⁶

4.2.1.3 Izključna, alternativna in konkurenčna pristojnost Centra

4.2.1.3.1 Izključna pristojnost ter competence on competence

Privolitev strank na arbitražo v okviru Centra se po določbi 26. člena Konvencije šteje za privolitev, s katero so se stranke načeloma odrekle pravici na katero koli drugo pravno sredstvo. Prepuščena pa jim je tudi možnost drugačnega dogovora. Lahko pa država pogodbenica tudi zahteva izčrpanje lokalnih administrativnih in sodnih sredstev. Takšna rešitev je sprejeta od samega začetka dela na Konvenciji, pa tudi v njenem osnutku iz leta 1964.³⁹⁷

Izključno pristojnost³⁹⁸ pa lahko stranke na različne načine omejijo, modificirajo ali ukinejo.³⁹⁹

³⁹¹ Eduard Kunštek, str. 262.

³⁹² Eduard Kunštek, str. 263.

³⁹³ Eduard Kunštek, str. 266.

³⁹⁴ Arbitražna telesa Centra navadno tolmačijo arbitražne klavzule zelo ekstenzivno in precej in favorem jurisdictionis.

³⁹⁵ Eduard Kunštek, str. 273.

³⁹⁶ Ibidem.

³⁹⁷ Eduard Kunštek, str. 287.

³⁹⁸ Izključna pristojnost nima učinka samo glede domačih sodišč, ampak tudi glede drugih arbitražnih teles, če ni dogovorjeno drugače.

³⁹⁹ Eduard Kunštek, str. 288.

Pravilo o potrebi izčrpanja lokalnih sredstev za pristop k mednarodni arbitraži je staromodno in nepraktično, saj lahko ima predhodni postopek pred domačimi sodišči negativne učinke za obe stranki v sporu.⁴⁰⁰

Države bi se lahko izognile negativnim učinkom glede uporabe načela izčrpanja lokalnih sredstev na dva načina. Prva možnost je, da privolijo na pristojnost Centra brez potrebe da se vodi predhodni postopek pred njihovimi sodišči ali administrativni telesi. Druga možnost pa je, da se predpostavi, da njihova privolitev na pristojnost nima učinka, v kolikor je postopek že sprožen, ali pa pravnomočno končan pred domačim sodiščem.⁴⁰¹

Od trenutka, ko je arbitražni sporazum sklenjen, je strankama onemogočena uporaba drugih pravnih sredstev, razen če ne obstoji kakšen drugačen dogovor strank. Ta učinek arbitražnega sporazuma se doseže že s samo sklenitvijo sporazuma in ni nujno, da je postopek pred Centrom zares sprožen. Tako ima pravilo o izključni pristojnosti Centra učinek od trenutka, ko je arbitražni sporazum sklenjen, in ne od trenutka, ko je vložena zahteva za arbitražo.⁴⁰²

Pravilo o vzdržanju od postopka (*abstention rule*) bi bilo potrebno dosledno upoštevati, kar pomeni, da bi vsako sodišče države članice Konvencije od tega trenutka dalje, ko se je začelo zavedati obstoja možnosti pristojnosti Centra, moralo prekiniti postopek, ki pred njim teče in napotiti stranke na Center.⁴⁰³

Sodišča držav strank v sporu ne bi smela biti pristojna niti za ugotavljanje dejstev, ki imajo pomen za pristojnost Centra. Takšno možnost bi lahko imela le generalni tajnik in arbitražno sodišče, kar je bila ideja že od samega začetka dela na Konvenciji.⁴⁰⁴

Nekateri delegati so trdili, da je potrebno razlikovati med izrazi pristojnost Centra (*jurisdiction of the Center*) in pristojnost arbitražnega sodišča (*competence of the tribunal*), saj bi se naj postopek o odločevanju glede pristojnosti odvijal v dveh fazah. Najprej generalni tajnik odloči o tem, ali spor sploh spada v pristojnost Centra, kasneje pa tudi arbitražno sodišče odloči o tem, ali ima pristojnost v konkretnem primeru. Ta pravica arbitražnega sodišča je neodvisna od tega, kakšno odločitev je sprejel generalni tajnik. Odločitev generalnega tajnika pa vseeno vpliva na pravico arbitražnega sodišča, da odloči o svoji pristojnosti, kajti če on odkloni vnos zahteve za arbitražo v register, arbitražno sodišče ne bo imelo o čem odločati, niti o svoji pristojnosti. V nekaterih primerih pa je zaobiden tudi generalni tajnik, namreč ko gre za dodatne in vzporedne zahteve ali proti zahteve, je arbitražno sodišče tisto, ki neposredno odloča o tem, ali ima glede teh zahtev pristojnost.⁴⁰⁵

⁴⁰⁰ Tuji investitorji gledajo na postopek, ki lahko traja precej dolgo, kot na izgubo časa. Negativni učinki lahko nastopijo tudi glede države stranke v sporu. Postopek pred njenimi sodišči je javen in lahko vpliva na druge potencialne investitorje glede njihovih eventualnih namenov. Kasneje pa lahko pride tudi do razveljavitve odločbe domačega sodišča pred mednarodnim arbitražnim telesom.

⁴⁰¹ Eduard Kunštek, str. 291.

⁴⁰² Eduard Kunštek, str. 270.

⁴⁰³ Eduard Kunštek, str. 293.

⁴⁰⁴ Eduard Kunštek, str. 297.

⁴⁰⁵ Eduard Kunštek, str. 298.

4.2.1.3.2 Alternativna in konkurenčna pristojnost

Predpisi posameznih držav, določbe mednarodnih dogovorov in tudi sporazumi strank v sporu včasih poleg pristojnosti Centra, predvidevajo tudi pristojnost drugih teles.

Gotovo skoraj vsi večstranski mednarodni dogovori, s katerimi je predvidena pristojnost Centra, napotujejo tudi na možno pristojnost drugih teles. Tako je po NAFTA-i, po šestih mesecih od dneva, ko je spor nastal, investitorju omogočeno, da predloži zahtevo Centru, v kolikor so izpolnjene predpostavke *ratione personae*, oziroma podredno Dodatnemu telesu ICSID, ali *ad hoc* arbitraži, utemeljeni skladno z Arbitražnimi pravili UNCITRAL.⁴⁰⁶ V tem primeru ne gre za konkurenčne arbitražne klavzule, ampak za klavzule, ki alternativno napotujejo na različne arbitraže, izbor pa je prepuščen investitorju.⁴⁰⁷

Dvostranski dogovori o spodbujanju in zaščiti investicij v velikem številu primerov prav tako vsebujejo določbe, ki napotujejo na pristojnost Centra in na pristojnost drugih arbitražnih teles in sodišč. Izčrpanje lokalnih sredstev je neizbežna določba, je pa omejena na določeno časovno razdobje. Ti dogovori redno vsebujejo tudi določbe, s katerimi se stranki naloži obveznost konzultacije, miroljubnega reševanja sporov, pogajanj in podobno.⁴⁰⁸

Tudi nacionalni predpisi pogosto vsebujejo določbe, po katerih lahko poleg pristojnosti Centra obstaja tudi pristojnost drugih teles. Ker pa je njihov tekst pogosto nižje kvalitete kot pri mednarodnih dogovorih, je tudi večja možnost nastajanja kolizije pristojnosti.⁴⁰⁹

Ko obstoji pristojnost dveh neodvisnih in med seboj nepovezanih sodišč glede istega spora, torej kadar gre za konkurenco pristojnosti, ne obstaja niti eno pravilo mednarodnega prava, ki preprečuje vsakemu od njih, da odloči o lastni pristojnosti.⁴¹⁰

Tudi v dogovorih, ki jih sklepajo države in zasebni investitorji, pogosto naletimo na klavzule, ki napotujejo na pristojnost različnih teles. Arbitražna klavzula je lahko koncipirana tako, da po izboru ene od strank v smeri reševanja spora pred domačim sodiščem, imajo stranke še vedno pravico spor naknadno predložiti Centru. Res pa je, da ni smiselno, da se po pravnomočni sodni odločbi v postopku, na katerega sta pristali obe stranki, spor sproži še pred drugim telesom.⁴¹¹

Pristojnost domačega sodišča je splošno mogoča neodvisno od obstoja arbitražnega sporazuma. Navadno se omogoča tudi tiho derogiranje pristojnosti arbitražnega telesa. Kadar pa gre za Center pa to ni mogoče, saj bi v tem primeru šlo za resno zlorabo načela, sprejetega v 26. členu Konvencije. Pravzaprav bi moralo obstojati pravilo, da če obstaja pristojnost katerega koli arbitražnega ali sodnega telesa, ni več mesta za pristojnost še katerega telesa.⁴¹²

⁴⁰⁶ Podobne rešitve najdemo tudi v sporazumih Energy Charter Treaty in v Mercosur Protokolu.

⁴⁰⁷ Eduard Kunštek, str. 300.

⁴⁰⁸ Eduard Kunštek, str. 301.

⁴⁰⁹ Eduard Kunštek, str. 312.

⁴¹⁰ Eduard Kunštek, str. 313-314.

⁴¹¹ Eduard Kunštek, str. 319-320.

⁴¹² Glej Eduard Kunštek, str. 322, 323.

Posebno pozornost je potrebno posvetiti tudi vprašanju začasnih ukrepov, ki jih lahko priporočijo arbitražna telesa Centra, ter tudi vprašanju njihovega izdajanja s strani sodišč, za čas trajanja postopka pred Centrom. Začasni ukrepi, ki se ne izvedejo, pa lahko včasih eno od strank v postopku pripelje do situacije, da njen uspeh v sporu predstavlja Pirovo zmago.⁴¹³

Nekateri argumenti glede izdajanja začasnih ukrepov govorijo v prid izključne pristojnosti Centra,⁴¹⁴ nekateri pa v prid domačih sodišč.⁴¹⁵

Z novelo Arbitražnih pravil iz 1984. leta je načelna izključna pristojnost Centra afirmirana in tako stranke od državnih sodišč ne morejo zahtevati začasnih ukrepov, razen če so v arbitražnem sporazumu takšno možnost predvidele.⁴¹⁶

Na splošno lahko rečemo, da ima Center načelno prednost v primeru konkurence njegove pristojnosti, s pristojnostjo drugih arbitražnih teles. To pravilo, ki ga vsebuje 26. člen Konvencije pa nima nobenega učinka, če obstoji sporazum strank v drugi smeri, kot tudi v primeru, da drugo arbitražno telo ni vezano z določbami Konvencije, npr. če je njegov sedež v državi, ki ni članica Konvencije.⁴¹⁷

4.2.2 Nekonvencijska pristojnost

Poleg določenih ugodnosti za conciliacijo in arbitražo v skladu s Konvencijo, ima Center od leta 1978 zbirko Dodatnih pravil ICSID (a set of Additional Facility Rules), ki pooblaščajo Sekretariat, da upravlja z določenimi vrstami postopkov med državami in tujimi državljanji, ki padejo izven dometa Konvencije.⁴¹⁸

Če torej katera koli od predpostavk, tako na strani države, kot na strani zasebnega investitorja ni izpolnjena, Center v skladu s Konvencijo ni pristojen in strankama ostane možnost, da predložita svoj spor pred Dodatno telo. V skladu z Dodatnimi pravili ICSID je Sekretariat Centra pooblaščen, da izvede postopek med državo (ali njeno sestavno enoto oziroma javno agencijo) in državljanom druge države, če gre za investicijski spor in obstaja napaka glede pristojnosti Centra *ratione personae*.⁴¹⁹ Tukaj gre za postopke conciliacije in arbitraže, kjer država gostiteljica in/ali domača država tujega investitorja, ni članica ICSID.⁴²⁰

Pristojnost Dodatnega telesa pa obstoji tudi v primeru napake za osnovanje pristojnosti Centra *ratione materiae*. V primeru, da ne obstoji neposredna zveza spora z investiranjem, lahko stranke predvidijo možnost, da se spor vodi pred Dodatnim telesom, skladno s točko

⁴¹³ Eduard Kunštek, str. 326.

⁴¹⁴ Sodišča so lahko pogosto pod političnim ali kakšnim drugim vplivom, tako imajo večjo možnost zlorabe pri izdaji začasnih ukrepov. Poleg tega je domača država v bolj ugodnem položaju, saj se premoženje tujega investitorja nahaja na njenem ozemlju.

⁴¹⁵ Eduard Kunštek, str. 331.

⁴¹⁶ Eduard Kunštek, str. 350.

⁴¹⁷ Eduard Kunštek, str. 335.

⁴¹⁸ <http://www.worldbank.org/icsid/>.

⁴¹⁹ Eduard Kunštek, str. 111

⁴²⁰ <http://www.worldbank.org/icsid/>.

b 2. člena Dodatnih pravil ICSID.⁴²¹ V tem primeru, morajo biti izpolnjene predpostavke *ratione personae* ali na strani investitorja, ali pa na strani države, stranke v sporu.⁴²²

Arbitraža v skladu z Dodatnimi pravili ICSID je uporabna tudi v primerih, kjer spor ni investicijski spor, pod pogojem, da se nanaša na transakcijo, ki ima "značilnost, ki jo loči od navadne komercialne transakcije."⁴²³

Dodatna pravila ICSID nadalje dovoljujejo, da Center upravlja z določenimi postopki, ki niso določeni s Konvencijo. To so postopki o iskanju dejstev (*fact-finding*), h katerim se lahko zateče katerakoli država ali tuji državljan, če želi da se opravi preiskava in napiše poročilo o dejstvih.⁴²⁴ Tudi spori glede ugotavljanja dejstev, ki ne pomenijo spora o pravicah ali obveznostih, se lahko pošljejo pred Dodatno telo.⁴²⁵

V mnogih dvostranskih pogodbah zasledimo določbe, ki predvidevajo pristojnost Centra in istočasno privolitev na postopek pred Dodatnim telesom za primer, da spora ni možno predložiti Centru zaradi tega, ker ni izpolnjena katera od predpostavk *ratione materiae* ali *ratione personae*.⁴²⁶

Po 4. členu Dodatnih pravil ICSID potrebuje vsak sporazum, ki predvideva conciliacijo ali arbitražo pred Dodatnim telesom v zvezi z obstoječimi ali bodočimi spori, odobritev generalnega sekretarja Centra. Ta pa ima več možnosti, odvisno od tega, ali je pristojnost tega telesa predvidena zaradi neizpolnjevanja predpostavk *ratione materiae* ali *ratione personae*. V kolikor generalni sekretar meni, da bi moral biti pristojen Center, lahko sprejme odločitev, da so stranke dolžne predhodno vložiti zahtevo za conciliacijo ali arbitražo pred Center.⁴²⁷

4.3 Arbitražni postopek pred ICSID

4.3.1 Splošno o arbitražnem postopku

Po Konvenciji lahko v okviru ICSID potekata postopek conciliacije (3. poglavje Konvencije) in arbitražni postopek (4. poglavje Konvencije). Glede na naslov moje diplomske naloge, se bom v nadaljevanju osredotočila na slednjega.

Po 44. členu Konvencije se arbitražni postopek vodi v skladu z določbami 3. oddelka 4. poglavja Konvencije in če se stranke ne dogovorijo drugače, v skladu z Arbitražnimi pravili Centra, ki veljajo na dan, na katerega so stranke privolile v arbitražo. Če pa se pojavijo vprašanja, ki niso rešena z določbami Konvencije o pooblastilih in funkcijah arbitražnega sodišča, ali z Arbitražnimi pravili, ali s katerimi koli pravili, o katerih so se stranke sporazumele, reši to vprašanje Sodišče. Arbitražna pravila so bila sprejeta 1967. leta, kasneje pa so se spreminjala in dopolnjevala.⁴²⁸

⁴²¹ Eduard Kunštek, str. 96

⁴²² Eduard Kunštek, str. 111

⁴²³ <http://www.worldbank.org/icsid/>.

⁴²⁴ Ibidem.

⁴²⁵ Eduard Kunštek, str. 93

⁴²⁶ Eduard Kunštek, str. 111.

⁴²⁷ Eduard Kunštek, str. 112.

⁴²⁸ Krešimir Sajko, str. 112.

4.3.2 Zahteva za arbitražo

Določbe glede zahteve za sprožitev arbitražnega postopka vsebuje Washingtonska konvencija, podrobnejše določbe pa vsebujejo Institucionalna pravila ICSID.

Vsaka država pogodbenica ali državljan države pogodbenice, ki želi začeti arbitražni postopek, mora za to nasloviti pismeno zahtevo generalnemu sekretarju, ki prepis zahteve pošlje drugi stranki.⁴²⁹

Zahteva mora vsebovati vse potrebne podatke v zvezi s sporom, in sicer podatke, ki zadevajo predmet spora, identiteto strank in njihovo privolitev na arbitražo, skladno s predpisi za sprožitev postopka conciliacije ali arbitraže. Generalni sekretar zahtevo registrira, razen če ugotovi, da je spor očitno izven pristojnosti Centra.⁴³⁰

4.3.3 Arbitri ter oblikovanje arbitražnega sodišča

Po registraciji zahteve se kakor hitro je mogoče, formira arbitražno sodišče, ki ga sestavlja en arbiter ali neparno število arbitrov, ki so imenovani po sporazumu strank. Če se stranke ne sporazumejo o številu arbitrov in o načinu njihovega imenovanja, arbitražno sodišče sestavljajo trije arbitri, s tem da po enega imenuje vsaka stranka, tretjega, ki pa je predsednik arbitražnega sodišča, pa imenujejo stranke sporazumno.⁴³¹

Stranka ne more imenovati za arbitra osebo, ki ima isto državljanstvo kot ta stranka, ali državljana katere koli stranke. V praksi pa se dopušča, da stranka imenuje arbitra, ki ima isto državljanstvo, če druga stranka temu ne nasprotuje. Če arbitre ne imenujejo stranke, jih imenuje Center. V tem primeru so arbitri večinoma državljani držav, katerih državljanstva nimajo stranke, razen če se stranke sporazumejo drugače.⁴³²

Arbitri morajo imeti v skladu s 1. odstavkom 14. člena visoke moralne lastnosti in priznano strokovnost na pravnem področju, na področju trgovine, industrije ali financ in morajo biti takšni, da se lahko računa s tem, da bodo neodvisno odločali. Arbitri na seznamu imajo ta položaj šest let, lahko pa so ponovno imenovani za isto obdobje.

56. člen Konvencije določa, da ko je Sodišče oblikovano in se postopek začne, ostane njegova sestava nespremenjena, s tem da če arbiter umre, postane nesposoben ali da odpoved, se prosto mesto zapolni v skladu z določbami 2. oddelka 4. poglavja, kjer je določeno, kako se oblikuje arbitražno sodišče.

Stranka lahko predlaga Komisiji ali Sodišču, da se kateri koli njen član izloči zaradi katerega koli dejstva, ki kaže na očitno pomanjkanje pogojev, ki so zahtevani v 1. odst. 14. člena. Stranka v arbitražnem postopku pa lahko predlaga izločitev nekega arbitra tudi na podlagi tega, ker ne izpolnjuje pogojev za člana Sodišča, ki so določeni v 2. oddelku 4. poglavja.⁴³³

⁴²⁹ 1. odstavek 36. člena Konvencije.

⁴³⁰ Krešimir Sajko, str. 116.

⁴³¹ Ibidem.

⁴³² Ibidem.

⁴³³ 57. člen Konvencije ICSID.

Večina arbitrov, ki so bili do sedaj izbrani tako s strani strank kot s strani predsednika, prihajajo iz zahodnih razvitih držav. Generalni sekretar navaja dva razloga za ta fenomen:

- 1) mnogo držav v razvoju še ni določilo nobenega arbitra na seznam; in
- 2) mnogo držav v razvoju je določilo na seznam državne uslužbenke, kar občasno prepreči njihovo imenovanje v arbitražni tribunal Centra.⁴³⁴

4.3.4 Pooblastila in funkcije sodišča ter merodajno pravo

Arbitražno sodišče odloča o svoji pristojnosti s posebno odločbo, ugovor glede pristojnosti pa lahko reši kot predhodno vprašanje, ali skupaj s predmetom spora. Stranka mora podati ugovor glede pristojnosti čimprej, in sicer generalnemu sekretarju, ne kasneje od poteka časa, določenega za vložitev odgovora na tožbo, razen če dejstva, na katera se ugovor nanaša, niso v tem času stranki poznana (1. odstavek 41. člena Arbitražnih pravil).⁴³⁵

Za odločbo arbitražnega sodišča, s katero se ugovor sprejme, se uporabljajo vse določbe, ki se nanašajo na arbitražno odločbo, vključno z določbami o razveljavitvi odločbe. Nasprotno pa, če je ugovor o nepristojnosti zavrjen, ni prostora za to pravno sredstvo in se šele po izdani končni odločbi lahko vloži zahteva za razveljavitev takšne odločbe.⁴³⁶

Če se stranke ne dogovorijo drugače, lahko Sodišče, če meni da je to potrebno, v vsaki fazi postopka pozove stranke, da predložijo dokumente ali druge dokaze, lahko pa tudi obišče kraj ki je povezan s sporom in tam izvede tiste poizvedbe, za katere meni da so potrebne.⁴³⁷

Konvencija določa, da se dejstvo, če stranka ne pride ali ne razloži svojega primera, ne šteje kot priznanje trditev druge stranke. Če stranka ne pride ali ne razloži svojega primera v kateri koli fazi postopka, lahko druga stranka zahteva, da Sodišče obravnava sporna vprašanja in da izda odločbo. Preden izda odločbo, Sodišče obvesti stranko, ki ni prišla ali ni razložila svojega primera in ji da dodatni rok da to stori, razen če je zagotovo, da stranka ne namerava tega storiti.⁴³⁸

Če se stranke ne dogovorijo drugače, Sodišče v skladu s 46. členom reši na zahtevo stranke vse vmesne, ali naknadne zahteve ali nasprotne zahteve, ki izhajajo neposredno iz predmeta spora, pod pogojem da so v okviru tistega, v kar so stranke privolile in da tudi sicer spadajo v pristojnost Centra.

Če se stranke ne dogovorijo drugače, lahko Sodišče, če smatra da to zahtevajo okoliščine, priporoči kakršne koli začasne ukrepe zaradi zaščite individualnih pravic ene ali druge stranke (47. člen Konvencije ICSID). Določbo o začasnih ukrepih pa vsebujejo tudi Arbitražna pravila ICSID.⁴³⁹

⁴³⁴ Moshe Hirsch, str. 29-30.

⁴³⁵ Krešimir Sajko, str. 116-117.

⁴³⁶ Krešimir Sajko, str. 117.

⁴³⁷ 43. člen Konvencije.

⁴³⁸ Moshe Hirsch, str. 30.

⁴³⁹ 39. člen Arbitražnih pravil ICSID:

(1) At any time during the proceeding a party may request that provisional measures for the preservation of its rights be recommended by the Tribunal. The request shall specify the rights to be preserved, the measures the recommendation of which is requested, and the circumstances that require such measures.

(2) The Tribunal shall give priority to the consideration of a request made pursuant to paragraph (1).

(3) The Tribunal may also recommend provisional measures on its own initiative or recommend measures other than those specified in a request. It may at any time modify or revoke its recommendations.

Določbe o merodajnem pravu vsebuje 42. člen Konvencije, ki določa, da se za reševanje spora uporabi pravo, ki sta ga stranki sami izbrali. To je lahko notranje pravo neke države, mednarodno pravo ali splošna pravna načela.⁴⁴⁰ Stranke so torej svobodne glede določanja prava, ki naj se uporabi. Tako se lahko stranke sporazumejo, da spor podvržejo ali pod pravo ene države, lahko določijo samo deloma pravila, na osnovi katerih je potrebno spor rešiti, možne pa so tudi druge rešitve.⁴⁴¹

Časovnih omejitev glede sporazumne določitve merodajnega prava ni, kar je v skladu s splošno sprejetimi rešitvami v primerjalnem mednarodnem zasebnem pravu pri določanju pogodbenega statuta ter v mednarodnem arbitražnem pravu. Torej, stranke lahko izberejo pravo v samem arbitražnem sporazumu ali pa tudi kasneje, ko je arbitražni postopek že v teku.⁴⁴²

V večini primerov ki so registrirani pri Centru, so se stranke dogovorile glede merodajnega prava. V glavnem se dogovori uporaba prava države gostiteljice, kar je razumljivo, ker se investicijski dogovori pogosto nanašajo na rudarske koncesije, dogovore o izgradnji naprav, skratka gre za snov, ki je ozko povezana s pravom države, v kateri prihaja do izvršitve karakteristične pogodbene prestacije.⁴⁴³

V primeru *Colt Ind. Operation Corporation, Firearms Div. v. Government of the Republic of Korea (ARB/84/2)* so se stranke dogovorile, da je merodajno pravo v postopku pred Centrom pravo investitorjeve države, kar je bilo upravičeno glede na to, da so bili predmet pogodbe tehnični dogovori in dogovori glede licenc, ki so bili ozko povezani z navedenim pravom.⁴⁴⁴

Včasih se področje uporabe prava države pogodbenice ki je stranka v sporu omejuje, tako da pride do njegove uporabe le za vprašanja, ki niso rešena z glavno pogodbo, pri čemer se lahko napoti na uporabo nacionalnega prava, ki velja v določenem času, na primer v času sklenitve arbitražnega sporazuma.⁴⁴⁵

V določenem številu primerov so se stranke dogovorile za uporabo nacionalnega prava države gostiteljice poleg uporabe mednarodnega prava. Tako je v primeru *ARB/74/3 Bauxite Company v. Jamaica* dogovorjeno, da arbitražno sodišče uporabi pravo Jamajke in tista pravila mednarodnega prava, ki so uporabna.⁴⁴⁶

V primeru *ARB/77/1 AGIP v. Congo* pa je bila dogovorjena uporaba mednarodnega prava, podredno pa uporaba nacionalnega prava države pogodbenice, ki je stranka v sporu.⁴⁴⁷

(4) The Tribunal shall only recommend provisional measures, or modify or revoke its recommendations, after giving each party an opportunity of presenting its observations.

(5) Nothing in this Rule shall prevent the parties, provided that they have so stipulated in the agreement recording their consent, from requesting any judicial or other authority to order provisional measures, prior to the institution of the proceeding, or during the proceeding, for the preservation of their respective rights and interests.

⁴⁴⁰ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 145.

⁴⁴¹ Krešimir Sajko, str. 117.

⁴⁴² Krešimir Sajko, str. 118.

⁴⁴³ Ibidem.

⁴⁴⁴ Ibidem.

⁴⁴⁵ Primera za takšno omejevanje in specificiranje sta *ARB/84/4 MINE v. Guinea* ter *ARB/86/1 Atlantic Trinton v. Guinea*.

⁴⁴⁶ Krešimir Sajko, str. 118.

⁴⁴⁷ Ibidem.

O tem, ali lahko stranke molče dogovorijo merodajno pravo, se Konvencija ne izjasni, v praksi pa se takšna možnost dopušča. Tako je v primeru *ARB/87/2 AAPL v. Sri Lanka* arbitražno sodišče sklepalo iz obnašanja strank v teku postopka o njihovem tihem izboru prava, in sicer o določbah bilateralne konvencije o zaščiti investicij med Šri Lanko in Veliko Britanijo iz 1980. leta.⁴⁴⁸

V manjšem številu primerov pa stranke niso izkoristile možnosti izbire merodajnega prava. Če stranki prava ne izbereta, se uporabi notranje pravo države gostiteljice, vključno z njenim mednarodnim zasebnim pravom. Ker to pravo praviloma ne nudi zadostne zaščite investitorju, določa 42. člen Konvencije, da se poleg notranjega prava države gostiteljice, uporablja tudi mednarodno pravo. Ta določba se najpogosteje interpretira tako, da se notranje pravo države gostiteljice uporablja le, v kolikor je v skladu z mednarodnim pravom.⁴⁴⁹

Vprašanje, katero pravo je merodajno v primeru, kadar stranki prava ne izbereta, se je postavljalo včasih v postopku razveljavitve izdanih arbitražnih odločb po 52. členu Konvencije.⁴⁵⁰ Tako je v primeru *ARB/81/2 ad hoc* komite odločil, da arbitrom ni dovoljeno, da svojo odločitev izdajo izključno na osnovi mednarodnega prava, saj 1. odstavek 42. člena določa, da če stranke ne izberejo merodajnega prava, sodišče uporabi pravo države pogodbenice, ki je stranka v sporu (vključno z njenimi predpisi o koliziji zakonov) in tiste predpise mednarodnega prava, ki so uporabni.⁴⁵¹

Navedena rešitev v Konvenciji daje mednarodnemu pravu dvojno vlogo, in sicer komplementarno, če obstojijo pravne praznine v pravu države pogodbenice, ki je stranka v sporu ter korektivno, če nacionalno pravo ni v skladu z načeli mednarodnega prava.⁴⁵²

Sodišče se ne more razglasiti za *non liquet* zaradi molka ali nejasnosti zakona.⁴⁵³

Stranki pa se lahko tudi dogovorita, da Sodišče njuno razmerje presoja po načelu *ex aequo et bono*, torej po načelu pravičnosti.⁴⁵⁴ Tako je bilo v primeru *CONC/83/1 Tesoro v. Trinidad and Tobago*, ter v primeru *CONC/82/1 Seditex v. Madagascar*, dogovorjeno posredovanje, če pa to ne uspe, pa morajo arbitri rešiti spor po načelu *ex aequo et bono*.⁴⁵⁵

Odločanje po načelu *ex aequo et bono* pa določa med drugim tudi Stockholmska Konvencija o conciliaciji in arbitraži v okviru KVSE iz leta 1992.⁴⁵⁶

4.3.5 Odločba

Sodišče mora izdati odločbo v pisni obliki, podpisati pa jo morajo vsi člani Sodišča, ki so zanjo glasovali. Sodišče odloča o vprašanih z večino glasov vseh svojih članov. Vsak član Sodišča lahko doda odločbi svoje individualno mnenje, ne glede na to ali se strinja z večino ali ne, lahko pa tudi obrazloži, zakaj se z odločbo ne strinja.

⁴⁴⁸ Ibidem.

⁴⁴⁹ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 145.

⁴⁵⁰ Krešimir Sajko, str. 118.

⁴⁵¹ Krešimir Sajko, str. 119.

⁴⁵² Ibidem.

⁴⁵³ 2. odstavek 42. člena Konvencije.

⁴⁵⁴ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 145.

⁴⁵⁵ Krešimir Sajko, str. 118.

⁴⁵⁶ Miha Pogačnik 2, str. 408.

3. odstavek 48. člena določa, da se v odločbi obravnavajo vsa vprašanja, ki so bila podvržena Sodišču in se navedejo razlogi, na katerih odločba temelji. V praksi se je pojavilo vprašanje uporabe tega odstavka. Tako je ad hoc odbor v prvem *Amco* postopku za razveljavitev zavzelo stališče, da to ne zahteva le navedbe razlogov za sprejem odločbe, ampak tudi razpravljanje o vsakem vprašanju, ki se ga poda odboru.⁴⁵⁷

V primeru *MINE v. Guinea* je nosilec zahteve za razveljavitev (Gvineja) navedel, da v arbitražni odločbi niso navedeni razlogi, na katerih odločba temelji, da je odločba sprejeta s prekoračitvijo pooblastil in da je šlo za odstopanje od osnovnih pravil postopka. Ad hoc odbor je v svoji odločbi ugotovil, da je potrebno arbitražno odločbo v delu, ki se nanaša na povračilo škode, razveljaviti, saj niso navedeni razlogi, na katerih ta odločitev temelji. Ta razlog je torej zadostoval za razveljavitev in tako drugih, alternativnih razlogov ki jih je navedla Gvineja, sploh ni bilo potrebno obravnavati.⁴⁵⁸

1. odstavek 49. člena Konvencije določa, da mora generalni sekretar nemudoma razposlati strankam overjene prepise odločbe. Šteje pa se, da je odločba izdana na dan, ko so bili overjeni prepisi odposlani.

Na zahtevo stranke, ki je dana v roku 45 dni od takrat, ko je bila odločba izdana, lahko Sodišče, po tem ko obvesti drugo stranko, reši vsako vprašanje ki je bilo izpuščeno v odločbi in popravi vsako pravopisno, računsko ali podobno napako v odločbi. Rešitev Sodišča sestavlja del odločbe in se pošlje strankam na isti način kot odločba.

Center ne sme objaviti odločbe brez privolitve strank.⁴⁵⁹

4.3.6 Razlaga, revizija in razveljavitev arbitražne odločbe

Če med strankama pride do spora glede pomena ali dometa odločbe, lahko v skladu s 1. odstavkom 50. člena Washingtonske konvencije vsaka od strank naslovi na generalnega sekretarja pismeno prošnjo in zahteva razlago odločbe. Prošnja se dostavi Sodišču, ki je izdalo odločbo, če je to mogoče. Če pa to ni mogoče, se oblikuje novo Sodišče. Sodišče lahko ustavi izvršitev odločbe, dokler ne izda rešitve, če smatra da to zahtevajo okoliščine.

Vsaka od strank lahko zahteva tudi revizijo odločbe s pismeno prošnjo, naslovljeno na generalnega sekretarja, če odkrije neko dejstvo, ki bistveno vpliva na odločbo. Za revizijo morajo biti izpolnjeni pogoji, da Sodišče in prosilec nista vedela za to dejstvo takrat, ko je bila odločba izdana in da to dejstvo ni ostalo nepoznano prosilcu iz njegove malomarnosti.⁴⁶⁰ Subjektivni rok za vložitev sredstva revizije po Konvenciji je 90 dni, ter objektivni rok treh let od dne, ko je bila odločba izdana.

Prošnja za revizijo se dostavi Sodišču, ki je izdalo odločbo, če je to mogoče. Če pa to ni mogoče, se oblikuje novo Sodišče v skladu z določbami o oblikovanju arbitražnega Sodišča. Sodišče lahko ustavi izvršitev odločbe, dokler ne izda rešitve, če smatra da to zahtevajo okoliščine. Če prosilec v prošnji zahteva, da se ustavi izvršitev odločbe, se izvršitev ustavi začasno, dokler Sodišče ne reši te zahteve.

⁴⁵⁷ Krešimir Sajko, str. 120.

⁴⁵⁸ Ibidem.

⁴⁵⁹ Krešimir Sajko, str. 119.

⁴⁶⁰ 1. odstavek 51. člena Konvencije.

Vsaka od strank pa ima možnost tudi zahtevati razveljavitev odločbe s pisмено prošnjo, naslovljeno na generalnega sekretarja na podlagi enega ali več spodaj navedenih razlogov:

- (a) da Sodišče ni bilo pravilno oblikovano;
- (b) da je Sodišče očitno prekoračilo svoja pooblastila;
- (c) da je bil en član Sodišča podkupljen;
- (d) da je prišlo do resnega odmika od osnovnih pravil postopka; ali
- (e) da v odločbi niso izpostavljeni razlogi, na katerih ta temelji.⁴⁶¹

2. odstavek 52. člena Konvencije zahteva vložitev prošnje v roku 120 dni od dne, ko je bila odločba izdana, če pa se razveljavitev zahteva zaradi podkupovanja, pa je potrebno takšno prošnjo vložiti v roku 120 dni od odkritja podkupovanja, najkasneje pa v roku treh let od dne, ko je bila odločba izdana.

Po prejemu zahteve predsednik nemudoma imenuje iz seznama arbitrov *ad hoc* odbor treh oseb. Član odbora ne more biti noben član Sodišča, ki je izdalo odločbo, niti državljan iste države, ki je član tega Sodišča, niti državljan države, ki je stranka v sporu ali države, katere državljan je stranka v sporu, niti oseba, ki jo je katera od teh držav določila na seznam arbitrov, ali oseba, ki je delovala kot konciliator v istem sporu. Odbor je pooblaščen, da razveljavi celotno odločbo ali samo njen del iz katerega koli razloga, zapisanega v 1. odstavku tega člena.⁴⁶²

Določbe členov 41-45, 48, 49, 53 in 54 in določbe 6 in 7 poglavja Konvencije, se uporabljajo *mutatis mutandis*⁴⁶³ v postopku pred odborom.

Tudi kadar je vložena zahteva za razveljavitev odločbe, lahko Sodišče ustavi izvršitev odločbe, dokler ne izda rešitve, če smatra da to zahtevajo okoliščine. Če prosilec zahteva v prošnji, da se ustavi izvršitev odločbe, se izvršitev ustavi začasno, dokler odbor ne reši te zahteve. Takšne zahteve so bile postavljene v primerih *Amco I*⁴⁶⁴ in *MINE*.⁴⁶⁵

Če je odločba razveljavljena, se na zahtevo vsake od strank spor podvrže novemu Sodišču, ki se oblikuje v skladu z 2. oddelkom 4. poglavja Konvencije. Tako se v primeru, da pride do razveljavitve arbitražne odločbe, s tem ne izčrpa pristojnost Centra (6. odstavek 52. člena Konvencije). Podrobnosti pa določajo Arbitražna pravila, ki med drugim vsebujejo določbo, da če je prišlo do delne razveljavitve arbitražne odločbe, novo arbitražno sodišče ne sme obravnavati tistih delov arbitražne odločbe, ki niso razveljavljeni, saj je v tem delu odločba *res iudicata* (3. odstavek 55. člena).⁴⁶⁶

V praksi se razveljavitev rzsodb s strani ICSID-a pogosto kritizira, saj se po mnenju nekaterih ICSID obnaša kot instančni organ, ki ima vlogo kontrolorja hierarhično podrejenih rzsodišč, čeprav mu Konvencija, na podlagi katere deluje, take pristojnosti ne daje.

⁴⁶¹ 1. odstavek 52. člena Konvencije.

⁴⁶² 3. odstavek 52. člena Konvencije.

⁴⁶³ Lat. s potrebnimi spremembami, oziroma v spremenjenih okoliščinah.

⁴⁶⁴ V tem primeru je odbor ugodil zahtevi pod pogojem, da Indonezija da zavarovanje v obliki bančne garancije zaradi plačila na osnovi arbitražne odločbe v primeru, da se zahteva za razveljavitev zavrne.

⁴⁶⁵ Krešimir Sajko, str. 120.

⁴⁶⁶ Ibidem.

4.3.7 Priznanje in izvršitev arbitražne odločbe

Če je odločba sprejeta v skladu s Konvencijo, stranke obvezuje in vsaka stranka jo je dolžna izvršiti.⁴⁶⁷ Odločitev Sodišča je torej obvezna za obe stranki in je ni mogoče odpraviti s pritožbo ali kakšnim drugim pravnim sredstvom, razen z že prej omenjeno zahtevo po razveljavitvi. Stranke morajo spoštovati odločitev Sodišča in jo v praksi izvrševati kot v primeru dokončne odločitve nacionalnega sodišča svoje države. Odločbe tudi ni mogoče razveljaviti pred nacionalnimi sodišči. Izvršitev pa ni potrebna le v primeru, če bi to bilo v nasprotju z notranjim pravom, ki predpisuje imuniteto domače ali neke tuje države. Nekateri pa menijo, da tudi takšna omejitev ni več absolutna.⁴⁶⁸

Države pogodbenice morajo torej priznati in izvršiti arbitražne odločbe Centra na svojem teritoriju, kot da gre za končne odločbe sodišč teh držav, s tem da je za izvršitev teh odločb merodajno pravo tiste države, na katere teritoriju se izvršitev zahteva.⁴⁶⁹

Stranka, ki zahteva priznanje ali izvršitev na teritoriju države pogodbenice, dostavi pristojnemu sodišču ali drugemu organu, ki ga ta država določi za ta namen, prepis odločbe, ki ga je potrdil generalni sekretar. Vsaka država pogodbenica obvesti generalnega sekretarja, katero sodišče ali drug organ je določila za ta namen, kot tudi o naknadnih spremembah v tem pogledu.⁴⁷⁰

55. člen Konvencije določa, da se ne tolmači, da prejšnji (54. člen) derogira veljavno pravo države pogodbenice, ki se nanaša na imuniteto te države ali katere koli tuje države, v pogledu izvršitve.

Vprašanje imunitete glede izvršitve se je postavilo v zvezi z zahtevo tožnika v ZDA v primeru *LETCO v. Liberia*. LETCO je zahteval pred pristojnim ameriškim sodiščem izvršitev arbitražne odločbe z dne 31. marca 1986. Ameriško sodišče je 5. septembra 1986 sprejelo odločbo, s katero je naložilo LETCO-u, da plača stroške, ki so navedeni v arbitražni odločbi, na kar se je Liberija pritožila. Isto ameriško sodišče je na osnovi ameriškega prava in Konvencije sklenilo, da se je v navedenem primeru Liberija odrekla imuniteti. Liberija je ponovno nasprotovala izvršitvi na svojih sredstvih, ker so ta njena sredstva suverena in ne njeno trgovinsko premoženje.⁴⁷¹

4.3.8 Stroški postopka

V primeru arbitražnega postopka Sodišče oceni, razen če se stranke sporazumejo drugače, stroške ki so jih imele stranke v zvezi s postopkom in reši kako in kdo bo plačal te stroške, nagrade in izdatke članov Sodišča, ter nadomestila za uporabo olajšav Centra. Ta rešitev je sestavni del odločbe (2. odstavek 61. člena Konvencije).

Nadomestila, ki jih plačajo stranke za uporabo ugodnosti Centra, določi generalni sekretar v skladu s pravili, ki jih sprejme Administrativni svet.⁴⁷² Vsaka Komisija in vsako Sodišče določi nagrade in izdatke svojih članov v mejah, ki jih vsakega toliko časa določi

⁴⁶⁷ Krešimir Sajko, str. 121.

⁴⁶⁸ Matjaž Tratnik in Aleš Ferčič, str. 145-146.

⁴⁶⁹ Krešimir Sajko, str. 121.

⁴⁷⁰ 2. odstavek 54. člena Konvencije.

⁴⁷¹ Krešimir Sajko, str. 121.

⁴⁷² 59. člen Konvencije.

Administrativni svet, potem ko se posvetuje z generalnim sekretarjem.⁴⁷³ To pa ne preprečuje, da se stranki v naprej sporazumeta s pristojno Komisijo ali Sodiščem o nagradah in izdatkih njihovih članov.⁴⁷⁴

4.3.9 Kraj postopka

Po Konvenciji ICSID ni potrebno, da se vodi postopek na sedežu Centra, v Washingtonu D.C., ampak se lahko stranke postopka pred Centrom dogovorijo, da poteka postopek na drugem kraju.⁴⁷⁵

Arbitražni postopek se lahko vodi, če se stranke tako dogovorijo, na sedežu Stalnega arbitražnega sodišča ali katere koli druge primerne institucije, zasebne ali javne, s katerimi lahko Center sklepa sporazume v ta namen, ali pa na katerem koli drugem kraju, ki ga odobri Komisija ali Sodišče po posvetovanju z generalnim sekretarjem (63. člen Konvencije).

Konvencija ICSID torej vsebuje določbo, da lahko Center sklepa sporazume z zasebnimi ali javnimi institucijami za namen, da se na njihovem sedežu vodijo arbitražni postopki. ICSID mora datirati vstop v takšne dogovore s Stalnim arbitražnim razsodiščem v Haagu, z Regionalnim arbitražnim centrom azijsko-afriškega pravnega posvetovalnega komiteja v Kairu in Kuali Lumpur, z avstralskim Centrom za mednarodno trgovinsko arbitražo v Melbournu, z avstralskim Centrom za trgovinske spore v Sydneyju, s Singapurskim mednarodnim arbitražnim centrom in z GCC Centrom za trgovinsko arbitražo v Bahrainu.⁴⁷⁶

Ti dogovori so dokazali svojo uporabnost v številnih primerih pred Mednarodnim centrom za reševanje investicijskih sporov in so pomagali promovirati sodelovanje med ICSID in temi institucijami v posameznih drugih ozirih.⁴⁷⁷

4.3.10 Jezik postopka

Stranke se lahko sporazumejo za uporabo enega ali dveh jezikov postopka, pod pogojem da, če se sporazumejo za uporabo nekega jezika, ki ni uradni jezik Centra, da Sodišče, po posvetovanju z generalnim sekretarjem, svojo odobritev. Če se stranke ne sporazumejo o kakšnem takšnem jeziku postopka, lahko vsaka izmed njih izbere enega izmed uradnih jezikov (t.j. angleščina, francoščina in španščina) za ta namen.⁴⁷⁸

Če stranki izbereta dva jezika postopka, so lahko vse listine v enem in v drugem jeziku. Oba jezika se lahko uporabita na zaslišanjih in če Sodišče tako zahteva, sta lahko predmet prevoda in interpretacije. Sklepi in odločba Sodišča se izdajo in zapisi shranijo v obeh jezikih postopka, od katerih sta obe verziji enako avtentični.⁴⁷⁹

⁴⁷³ 1. odstavek 60. člena Konvencije.

⁴⁷⁴ 2. odstavek 60. člena Konvencije.

⁴⁷⁵ <http://www.worldbank.org/icsid/>.

⁴⁷⁶ Ibidem.

⁴⁷⁷ Ibidem.

⁴⁷⁸ 1. odstavek 22. pravila Arbitražnih pravil ICSID.

⁴⁷⁹ 2. odstavek 22. pravila Arbitražnih pravil ICSID.

5. Primerjava ICSID z drugimi mednarodnimi arbitražami

V tem poglavju bom podala primerjavo med najpomembnejšimi mednarodnimi arbitražami. Priporočljivo je, da subjekti mednarodnih gospodarskih odnosov čim bolj poznajo možnosti, ki jih imajo na voljo glede reševanja sporov in se tako dogovorijo, da bo reševalo morebitni spor tisto telo, ki najbolj ustreza njihovemu pravnemu razmerju. Kot je že bilo omenjeno, imajo mednarodne arbitraže v primerjavi z drugimi načini reševanja sporov, številne prednosti. Med drugim je mednarodna arbitraža navadno precej manj podvržena političnim vplivom posameznih držav ali političnih skupin, kot pa je to v primeru, ko spor rešujejo sodna telesa posameznih držav.

V nadaljevanju bom primerjala arbitražo, ki jo nudi Mednarodni center za reševanje investicijskih sporov (ICSID) z arbitražo pri Mednarodni trgovinski zbornici v Parizu (ICC), ter Pravili o arbitraži Komisije Združenih Narodov za mednarodno trgovinsko pravo na Dunaju (UNCITRAL).

5.1 Pristojnost in zahteva za sprožitev postopka arbitraže

V skladu z arbitražnimi pravili ICSID in ICC poteka sprožitev arbitražnega postopka na enak način. Stranka, ki želi sprožiti arbitražni postopek, posreduje arbitražnemu sodišču ICSID oziroma ICC zahtevo s predpisano vsebino. Datum prejetja zahteve šteje za začetek arbitražnega postopka.⁴⁸⁰

Zahteva, naslovljena na ICSID, mora vsebovati:

- natančno določitev vsake stranke v sporu, ter navedbo naslova vsake stranke;
- navedbo, če je ena od strank sestavna enota oziroma javne agencija države pogodbenice, ki jo je ta država imenovala Centru, skladno s 1. odstavkom 25. člena Konvencije;
- datum, ko so se stranke pisno sporazumele o predložitvi spora pred ICSID in listine, na katerih je to zapisano, vključno če je ena od strank sestavna enota oziroma javna agencija države pogodbenice, datum odobritve privolitve te države, razen če je ta država sporočila Centru, da takšna odobritev ni potrebna;
- navedbe glede strank, da je imel državljan države pogodbenice njeno državljanstvo na dan, ko je bila dana privolitve in če je stranka fizična oseba, njeno državljanstvo na dan, ko je bila zahteva podana in da ni imel državljanstva države pogodbenice, ki je stranka v sporu, ali na dan privolitve, ali na dan, ko je bila zahteva podana; če pa je stranka pravna oseba, ki je imela na dan privolitve državljanstvo države pogodbenice, ki je stranka v sporu, mora zahteva vsebovati tudi sporazum strank, da jo je potrebno obravnavati kot državljana druge države pogodbenice za namene Konvencije;
- podatke glede spornih vprašanj, ki kažejo na to, da obstaja med strankama pravni spor, ki izhaja neposredno iz investicij.⁴⁸¹

⁴⁸⁰ Bojan Zidarič, Arbitraže ICC, UNCITRAL, ICSID, Primerjava glede na stroške, Pravna praksa, 17/1994, str. 22 [Bojan Zidarič].

⁴⁸¹ 2. člen Institucionalnih pravil ICSID.

ICC pa zahteva naslednjo vsebino zahteve:

- imena, opis in naslovi strank;
- opis tožnikovega zahtevka;
- predložitev arbitražnega sporazuma in dokumentacije ter relevantnih informacij, ki bodo služile za ugotavljanje dejanskega stanja;
- podatki o številu arbitrov in njihovi izbiri v skladu z 2. členom Arbitražnih pravil ICC.⁴⁸²

3. člen Arbitražnih pravil UNCITRAL (1976) določa, da mora stranka, ki sproži arbitražni postopek, drugi stranki poslati obvestilo o arbitraži. Šteje se, da se je arbitražni postopek začel na dan, ko je toženec sprejel obvestilo o arbitraži. Obvestilo o arbitraži mora vsebovati naslednje:

- zahtevo, da se spor predloži arbitraži;
- imena in naslove strank;
- sklicevanje na arbitražno klavzulo ali poseben arbitražni sporazum, ki ga stranka uveljavlja;
- sklicevanje na pogodbo, iz katere ali v zvezi s katero je prišlo do spora;
- splošno naravo tožbe, in če gre za to, tudi označitev zneska;
- tožbeni zahtevki;
- predlog glede števila arbitrov (to je eden ali trije), če se stranki nista o tem poprej dogovorili.

Po prejemu zahteve za uvedbo arbitražnega postopka, ICSID bodisi registrira zahtevo in tako formalizira uvedbo postopka, ali pa zaradi nepristojnosti zahtevo zavrne. Ne glede na dogovor med strankama, je predpogoj za pristojnost ICSID, da gre za investicijski spor med državo pogodbenico Washingtonske konvencije in pravno ali fizično osebo, ki izhaja iz druge države pogodbenice, po izčrpanju vseh drugih dogovorjenih pravnih sredstev. Kot je že bilo omenjeno, se lahko stranke tudi sporazumejo, da se lokalno podjetje v večinski tuji lasti, za potrebe Washingtonske konvencije, šteje za tuje podjetje.⁴⁸³

Podobno je določanje pristojnosti v primeru naslovitve zahteve na Mednarodno arbitražno sodišče ICC, kjer bo zahteva zavrnjena v primeru odsotnosti sporazuma med strankama o arbitražnem reševanju spora, ali v primeru, da se arbitražni sporazum ne sklicuje na ICC arbitražo.⁴⁸⁴ Prav tako se arbitražni postopek ne more začeti, če toženec ne odgovori v roku 30 dni, oziroma če toženec odklanja arbitražo ICC.⁴⁸⁵

Nasprotno UNCITRAL določa svojo pristojnost šele po ustanovitvi arbitražnega senata, ki na svojem prvem sestanku, na ugovor stranke, odloča o svoji pristojnosti.⁴⁸⁶ Ugovor o nepristojnosti arbitraže je treba vložiti najkasneje z odgovorom na tožbo, oziroma v primeru nasprotne tožbe z odgovorom na nasprotno tožbo. Praviloma bi moralo arbitražno sodišče odločiti o ugovoru glede svoje pristojnosti kot o predhodnem vprašanju. Vendar lahko arbitražno sodišče nadaljuje z arbitražnim postopkom in o takem ugovoru odloči s končno arbitražno odločbo.⁴⁸⁷

⁴⁸² 3. člen Arbitražnih pravil ICC.

⁴⁸³ Bojan Zidarič, str. 22.

⁴⁸⁴ Ibidem.

⁴⁸⁵ V tem primeru je potrebno obvestiti tožnika, da se arbitražni postopek ne more začeti.

⁴⁸⁶ Bojan Zidarič, str. 22.

⁴⁸⁷ Glej 21. člen Arbitražnih pravil UNCITRAL.

Na tem mestu naj tudi opozorim na to, da UNCITRAL arbitraža ne pozna sekretarja (kot na primer ICSID in ICC arbitraža), ki bi opravljal funkcijo obveščanja strank, zato je v arbitražni klavzuli dobro določiti način vročanja vseh potrebnih sporočil v zvezi z arbitražnim postopkom.⁴⁸⁸

5.2 Imenovanje arbitrov

Če se stranke niso sporazumele o sestavi arbitražnega senata, določajo tako pravila ICSID, kot pravila ICC ter UNCITRAL, svojo pristojnost imenovanja arbitrov, ki običajno ne izhajajo iz istih držav kot stranke v postopku.⁴⁸⁹

Točka b. drugega odstavka 37. člena Washingtonske konvencije določa: «Če se stranke ne strinjajo glede števila arbitrov in načina njihove določitve, se Sodišče sestoji iz treh arbitrov; vsaka stranka imenuje po enega arbitra, tretjega, ki pa je predsednik Sodišča, pa stranke določijo sporazumno».

Arbitražna pravila UNCITRAL določajo, da če se stranki nista prej sporazumeli o številu arbitrov (to je enim ali trem) in če se v 15 dneh po tem, ko je toženec sprejel obvestilo o arbitraži, stranki nista sporazumeli za arbitra posameznika, je treba imenovati tri arbitre.⁴⁹⁰

Arbitražna pravila ICC pa določajo 30 dnevni rok za dogovor o številu arbitrov, ki se šteje od dneva, ko je druga stranka prejela obvestilo o arbitraži. V primeru, da stranki v tem roku ne predlagata arbitra, bo sodišče imenovalo arbitra-posameznika, razen če meni, daspor opravičuje imenovanje treh arbitrov. Tako se postopek ne more zavleči zaradi pogajanj o številu arbitrov. Mednarodno arbitražno sodišče ICC navadno v praksi določi arbitra posameznika, če vrednost spora ne presega 1 mio USD in tri arbitre, če vrednost spora presega 1 mio USD.⁴⁹¹

Konstituiranje arbitražnega senata je lahko zelo dolgotrajno. Pravila vseh treh obravnavanih arbitražnih režimov določajo roke samo za nekatere korake v postopku, kar pomeni, da ima tožena stranka na voljo dovolj maneverskega prostora za zavlačevanje. Tako je pri vseh treh arbitražnih režimih priporočljivo, da tožnik poizkuša predlagati arbitra posameznika, ali v primeru arbitražnega senata, sestavljenega iz treh arbitrov, tistega arbitra, ki ga ima pravico imenovati, saj na takšen način sproži tek rokov.⁴⁹²

Čeprav je arbiter posameznik cenejši, je za stranke pogosto boljša izbira določitev arbitražnega senata, sestavljenega iz treh arbitrov, od katerih vsaka stranka določi po enega.⁴⁹³

V skladu s 37. členom Washingtonske konvencije se arbitražno sodišče oblikuje kakor hitro je mogoče po vpisu zahteve v register. 38. člen Konvencije pa med drugim določa, da če se Sodišče ne oblikuje v roku 90 dni od dneva, ko je generalni sekretar obvestil stranke o vpisu zahteve v register ali v drugem roku, za katerega so se stranke dogovorile, predsednik na

⁴⁸⁸ Bojan Zidarič, str. 24.

⁴⁸⁹ Bojan Zidarič, str. 22.

⁴⁹⁰ 5. člen Arbitražnih pravil UNCITRAL.

⁴⁹¹ Bojan Zidarič, str. 22.

⁴⁹² Bojan Zidarič, str. 22-23.

⁴⁹³ Bojan Zidarič, str. 24.

zahtevo ene od obeh strank in potem ko se posvetuje z obema strankama, v koliko je to mogoče, določi arbitra ali arbitre, ki še niso bili določeni.⁴⁹⁴

Arbitražna pravila UNCITRAL določajo precej razumljiv časovni okvir in so zaradi tega lahko boljše izbira za tožnika. Po teh pravilih se mora arbitražni senat konstituirati v 90 dneh v primeru arbitra posameznika in 120 dneh v primeru treh arbitrov, roki v praksi pa so skoraj enaki tem rokom.⁴⁹⁵

Pri ICC, kjer pa so roki najbolj ohlapni, se v praksi arbitražno sodišče konstituira precej hitro, in sicer povprečno v roku treh mesecev.⁴⁹⁶

Na tem mestu pa naj tudi omenim, da so določbe ICSID edine, ki določajo lastnosti, ki jih mora imeti arbiter.⁴⁹⁷ Osebe, ki so določene da opravljajo to delo, morajo imeti visoke moralne lastnosti in priznana strokovnost na pravnem področju, na področju trgovine, industrije ali financ in morajo biti takšne, da se lahko računa s tem, da bodo neodvisno odločale. Strokovnost na pravnem področju je posebej pomembna pri osebah, ki so na seznamu arbitrov (1. odstavek 14. člena Konvencije). Arbiter pa je seveda lahko izločen zaradi pomanjkanja omenjenih lastnosti, o čemer več v nadaljevanju.

5.3 Izločitev arbitra

Vsi trije obravnavani arbitražni režimi (arbitraža ICSID, arbitraža ICC in pa tudi Arbitražna pravila UNCITRAL) določajo možnost predlaganja izločitve arbitra, kar pa lahko seveda bistveno zavleče arbitražni postopek.⁴⁹⁸

Pri ICSID lahko stranka v skladu s 57. členom Konvencije zahteva izločitev arbitra zaradi katerega koli dejstva, ki kaže na očitno pomanjkanje pogojev, ki so zahtevani v 1. odstavku 14. člena. Stranka v arbitražnem postopku lahko, poleg tega, predlaga izločitev nekega arbitra na podlagi tega, ker ne izpolnjuje pogojev za člana Sodišča, ki so določeni v 2. oddelku 4. poglavja Konvencije ICSID.

Rešitev o predlogu za izločitev arbitra izdajo ostali člani Komisije ali Sodišča, v primeru da so ti člani enako razdeljeni, v primeru predloga za izločitev posameznega arbitra, ali večine arbitrov, pa sprejme to rešitev predsednik. Če je odločeno, da je predlog utemeljen, je potrebno arbitra, na katerega se rešitev nanaša, zamenjati v skladu z določbami 2. oddelka 4. poglavja Konvencije ICSID.⁴⁹⁹

Tako pri ICSID predlog za izločitev arbitra najprej proučijo arbitri, za katere ni bila vložena zahteva za izločitev. V primeru, da pa obstaja tudi pri njih utemeljen sum o neodvisnosti, ali v primeru zahteve za izločitev arbitra posameznika, bo o zadevi odločal Administrativni svet Centra.⁵⁰⁰ Postopek je začasno ustavljen, dokler ni sprejeta odločitev o izločitvi arbitra (ov).

⁴⁹⁴ Glede oblikovanja arbitražnega sodišča glej tudi določbe 1. poglavja Arbitražnih pravil ICSID.

⁴⁹⁵ Bojan Zidarič, str. 22-23.

⁴⁹⁶ Bojan Zidarič, str. 23.

⁴⁹⁷ Ibidem.

⁴⁹⁸ Ibidem.

⁴⁹⁹ 58. člen Washingtonske konvencije.

⁵⁰⁰ Bojan Zidarič, str. 23.

V primeru zahteve za izločitev arbitra pri ICC arbitraži, odloča o utemeljenosti zahteve Mednarodno arbitražno sodišče, ki sprejme odločitev, ki je dokončna. Osnovna podlaga za odločanje o zahtevi je določba, da mora biti arbiter, ki ga imenujejo stranke, neodvisen. V praksi Mednarodno arbitražno sodišče ICC pošlje potencialnim arbitrom pred imenovanjem v podpis izjavo o njihovi neodvisnosti.⁵⁰¹

Pri UNCITRAL predstavlja podlago za odločanje o izločitvi arbitra določba, da v primeru okoliščin, zaradi katerih je obstajal utemeljen sum o neodvisnosti in nepristranosti, lahko stranka zahteva izločitev, o kateri odloča organ, ki je opravil imenovanje. Tako kot pravila ICC, tudi pravila UNCITRAL zahtevajo od potencialnih arbitrov predložitve obvestila o okoliščinah, ki bi lahko v strankah sprožila utemeljen sum o njihovi neodvisnosti in nepristranosti.⁵⁰²

5.4 Merodajno pravo

Kot je že bilo zapisano, arbitražno sodišče ICSID v primeru odsotnosti dogovora strank o merodajnem materialnem pravu, uporabi pravo države pogodbenice, ki je stranka v sporu (vključno z njenimi predpisi o koliziji zakonov) in tiste predpise mednarodnega prava, ki so uporabni. Sodišče pa lahko reši spor tudi *ex aequo et bono*, če se stranke s tem strinjajo.

Po pravilih UNCITRAL-a mora arbitražno sodišče uporabiti pravo, ki sta ga stranki določili kot veljavno za vsebino spora. Če stranki tega nista določili, mora arbitražno sodišče uporabiti pravo v skladu s tistimi kolizijskimi pravili, ki jih šteje za veljavne. Arbitražno sodišče odloča po načelu pravičnosti samo če sta ga stranki za to izrecno pooblastili in če pravo, ki velja za arbitražni postopek, dopušča tako arbitražo. V vseh primerih mora arbitražno sodišče odločati v skladu s pogodbo in upoštevati poslovne običaje, ki veljajo za določen posel.⁵⁰³

V skladu z arbitražnimi pravili ICC, določa merodajno materialno pravo, v primeru odsotnosti dogovora med strankami, arbitražni senat. V tem primeru je lahko presoja arbitražnega senata predmet ugovorov strank, kar lahko sprejetje odločitve o merodajnem pravu zelo zavleče. Zato je tudi tukaj pomembno, da se že v samem arbitražnem sporazumu določi merodajno pravo.⁵⁰⁴

Za stranki je najbolje, da merodajno pravo določita že v arbitražni klavzuli in se tako izogneta dalj časa trajajočemu in bolj zapletenemu postopku. Stranki naj izbereta tisto pravo ki ga poznata, oziroma ki ga poznajo njuni pravni svetovalci, brez potrebe po dodatnih svetovalcih in stroških.⁵⁰⁵

⁵⁰¹ Ibidem.

⁵⁰² Ibidem.

⁵⁰³ 33. člen Arbitražnih pravil UNCITRAL.

⁵⁰⁴ Bojan Zidarič, str. 23.

⁵⁰⁵ Bojan Zidarič, str. 24.

5.5. Izvršljivost arbitražne odločbe

ICC pravila določajo, da je arbitražna odločba dokončna, stranki pa sta s predložitvijo spora ICC arbitraži zavezani izvršiti arbitražno odločbo in se odpovedujeta drugim pravnim sredstvom.⁵⁰⁶

Arbitražna pravila UNCITRAL pa v 32. členu določajo, da mora biti arbitražna odločba sprejeta v pisni obliki in je dokončna ter zavezuje stranki. Stranki se obvezeta izvršiti arbitražno odločbo brez odlašanja. Arbitražno sodišče mora navesti razloge, na katerih temelji arbitražna odločba, razen če sta se stranki sporazumeli, da se odločba ne obrazloži. Arbitri morajo arbitražno odločbo podpisati in navesti datum in kraj sprejema arbitražne odločbe. Ko odločajo trije arbitri in eden od njih arbitražne odločbe ne podpiše, morajo biti v odločbi navedeni razlogi za to. Arbitražna odločba se lahko objavi samo, če v to privolita obe stranki.

ICC in prav tako UNCITRAL ne razpolagata z mehanizmom za izvršitev arbitražne odločbe, vendar je odločba, sprejeta po režimu držav podpisnic Newyorške konvencije, izvršljiva pred lokalnim sodiščem v vsaki državi podpisnici. Priznanje in izvršitev arbitražne odločbe v skladu s to konvencijo pa lahko sodišče v nekaterih primerih tudi zavrne.⁵⁰⁷ Izvršitev arbitražne odločbe v skladu z Newyorško konvencijo je lahko dolgotrajen in drag proces, če se stranka ki je spor izgubila, sklicuje na obstoj katerega od razlogov za oporekanje izvršljivosti.⁵⁰⁸

ICSID konvencija določa najučinkovitejši in najcenejši mehanizem za izvrševanje arbitražne odločbe. Stranke lahko pred Centrom zahtevajo razveljavitev arbitražne odločbe, o razveljavitvi pa odloča posebna ad-hoc tri članska komisija. Druga pravna sredstva niso dovoljena, države pogodbenice Konvencije ICSID, pa so se s podpisom zavezale izvršiti vsako odločbo, ki je sprejeta v skladu z Arbitražnimi pravili ICSID. Arbitražne odločbe torej ni mogoče izpodbijati pred rednim sodiščem.⁵⁰⁹

Če stranki vključita v arbitražni sporazum oziroma klavzulo določbo, da se odrekata drugim pravnim sredstvom in priznavata arbitražo kot edino sredstvo za reševanje spora, se izogneta možnosti, da bi katera od strank pozneje sprožila spor o isti zadevi tudi pred rednim sodiščem.⁵¹⁰

5.6 Kraj arbitražnega postopka

Kraj arbitražnega postopka je pomemben predvsem zaradi praktičnih razlogov⁵¹¹ in določa tudi obseg potencialnega vmešavanja lokalnih rednih sodišče v arbitražni postopek. Stranke so lahko na takšen način izpostavljene zakonodaji, s katero niso seznanjene, eventualno vmešavanje pa lahko tudi zavleče postopek, s čimer se lahko dodatno povečajo še stroški. Kraj arbitražnega postopka lahko vpliva tudi na izvrševanje arbitražne odločbe.⁵¹²

⁵⁰⁶ Ibidem.

⁵⁰⁷ V podpoglavju 3.2.6.5 diplomske naloge z naslovom Arbitražna odločba so navedeni razlogi, na podlagi katerih lahko sodišče zavrne priznanje in izvršitev arbitražne odločbe v skladu z Newyorško konvencijo.

⁵⁰⁸ Bojan Zidarič, str. 24.

⁵⁰⁹ Ibidem

⁵¹⁰ Ibidem.

⁵¹¹ Na primer službene poti, prevajanje dokumentacije, zaslišanja, ipd.

⁵¹² Bojan Zidarič, str. 23.

Arbitražna pravila UNCITRAL določajo, da v primeru, da se stranki nista sporazumeli o sedežu arbitraže, določi sedež arbitražno sodišče, upoštevaje okoliščine arbitraže. Arbitražno sodišče lahko določi prostor za arbitražo na območju države, za katero sta se stranki sporazumeli. Arbitražno sodišče lahko zaslišuje priče in se sestaja zaradi posvetovanja svojih članov na katerem koli kraju, ki ga šteje za primernega glede na okoliščine arbitraže. Arbitražno sodišče se lahko sestane na katerem koli kraju, ki ga šteje za primernega, zato da bi pregledali blago, druge stvari ali dokumente; stranki morata biti o tem dovolj zgodaj obveščeni, da bi lahko bili navzoči pri teh pregledih. Arbitražno odločbo pa je treba sprejeti na sedežu arbitraže.⁵¹³

Izvrševanje ICC in UNCITRAL arbitražnih odločb je običajno vezano na Newyorško konvencijo o priznavanju in izvrševanju tujih arbitražnih odločb. Zato je pomembno, da se kraj arbitražnega postopka določi že v arbitražni klavzuli, saj v nasprotnem primeru o kraju arbitraže odloča v primeru ICC Mednarodno arbitražno sodišče, v primeru UNCITRAL pa, kot že rečeno, arbitražno sodišče oziroma arbiter posameznik.⁵¹⁴

Edino ICSID v primeru, da se stranke niso dogovorile o kraju arbitražnega postopka, odreja določen kraj arbitražnega postopka, in sicer Washington D.C.⁵¹⁵ V skladu s 63. členom Konvencije, pa se lahko stranke tudi dogovorijo, da poteka postopek arbitraže na sedežu Stalnega arbitražnega sodišča ali katere koli druge primerne institucije, s katerimi lahko Center sklepa sporazume v ta namen, ali pa na katerem koli drugem kraju, ki ga odobri Komisija ali Sodišče po posvetovanju z generalnim sekretarjem.

Kraj arbitraže naj bo vsaj v eni izmed držav podpisnic Newyorške konvencije o priznanju tujih arbitražnih odločb in v takem mestu ali državi, ki v čim manjšem obsegu dovoljuje vmešavanje rednih sodišč v redni postopek.⁵¹⁶

5.7 Stroški arbitraže

Za odločitev strank, kateri arbitraži bodo podvrgle svoj spor, je bistvenega pomena tudi vprašanje, kolikšni so stroški, povezani s posameznim arbitražnim postopkom. Med arbitražnim postopkom pred Centrom, pred ICC in v skladu s pravili UNCITRAL, obstajajo glede stroškov številne razlike.

Nadomestila, ki jih plačajo stranke za uporabo ugodnosti Centra, določi generalni sekretar v skladu s pravili, ki jih sprejme Administrativni svet (59. člen Konvencije ICSID). Vsaka Komisija in vsako Sodišče določi nagrade in izdatke svojih članov v mejah, ki jih vsakega toliko časa določi Administrativni svet, potem ko se posvetuje z generalnim sekretarjem. Stranke pa se lahko tudi vnaprej sporazumejo s pristojno Komisijo ali Sodiščem o nagradah in izdatkih njihovih članov (60. člen Konvencije ICSID). V primeru arbitražnega postopka, Sodišče oceni, razen če se stranke sporazumejo drugače, stroške ki so jih stranke imele v zvezi s postopkom in reši kako in kdo bo plačal te stroške, nagrade in izdatke članov Sodišča in nadomestila za uporabo ugodnosti Centra (2. odstavek 61. člena Konvencije ICSID).

⁵¹³ 16. člen Arbitražnih pravil UNCITRAL.

⁵¹⁴ Bojan Zidarič, str. 23.

⁵¹⁵ 62. člen Konvencije ICSID: «Postopek conciliacije in arbitraže se vodi na sedežu Centra, razen če je tukaj drugače določeno».

⁵¹⁶ Bojan Zidarič, str. 24.

Določbe o stroških arbitražnega postopka vsebujejo tudi Arbitražna pravila ICSID.⁵¹⁷

Pri ICC se arbitražni postopek začne šele po plačilu predujma, ki naj bi zadostoval za pokritje celotnih stroškov arbitražnega postopka. Čeprav naj bi predujem plačali obe stranki v enakem razmerju, v praksi pogosto tožena stranka predujma ne plača. V takem primeru lahko ICC odkloni uvedbo arbitražnega postopka,⁵¹⁸ kar pa seveda ni v interesu tožnika. Plačilo predujma in odklonitev uvedbe arbitražnega postopka predstavlja po stroškovni plati velik minus pri uporabi ICC arbitražnih pravil predvsem za tožnika, ki mora pogosto predujem v celoti poravnati sam.⁵¹⁹

Arbitri v končni odločbi določijo tudi stroške arbitražnega postopka, stranko ki nosi stroške, in razmerje, po katerem se stroški delijo med strankama. Stroški arbitraže ICC vključujejo honorarje arbitrov,⁵²⁰ stroške arbitrov, administrativne stroške, honorarje in stroške izvedencev, ter običajne stroške strank v zvezi s postopkom.⁵²¹

Tabela št. 2: Prikaz stroškov arbitraže po pravilih ICC.⁵²²

vrednost spora v USD	administrativni stroški	honorarji min.% vrednosti	honorarji max.% vrednosti
do 50.000	2.000 USD	2.000 USD	15 %
100.000	3 %	1,5 %	10 %
500.000	1,5 %	0,8 %	5 %
1.000.000	1 %	0,5 %	3 %
2.000.000	0,5 %	0,3 %	2,5 %
5.000.000	0,2 %	0,2 %	0,8 %
10.000.000	0,1 %	0,1 %	0,5 %
itd.			

Ker je ICC arbitraža najdražja, je za stranke s stroškovne plati boljše, da izberejo kakšno drugo arbitražo. Tako je gotovo boljša izbira Londonska, Stockholmska, ali Ameriška arbitraža.⁵²³

⁵¹⁷ 28. člen Arbitražnih pravil ICSID:

(1) Brez škode za dokončno odločbo glede plačila stroškov postopka, lahko Sodišče, razen če se stranke sporazumejo drugače, odloči:

(a) v vsaki fazi postopka delež, ki ga mora vsaka stranka plačati skladno s 14. členom Administrativnih in finančnih pravil, za honorarje in stroške Sodišča in nadomestila za uporabo ugodnosti Centra;

(b) z ozirom na kateri koli del postopka, v zvezi s stroški, (določenimi s strani generalnega sekretarja) lahko nosi celoto ali posamezen del ena izmed strank.

(2) Takoj po tem, ko se postopek zaključi, lahko vsaka stranka predloži Sodišču poročilo o stroških, ki so ji bili utemeljeno naprti ali jih je nosila v postopku in generalni sekretar predloži Sodišču poročilo o vseh zneskih, ki jih je plačala vsaka stranka Centru in o vseh stroških, ki so bili naprti Centru v postopku. Sodišče lahko, preden izda odločbo, zahteva od strank in generalnega sekretarja, da priskrbijo dodatne informacije ki se tičejo stroškov postopka.

⁵¹⁸ Če stranki ne poravnata predujma, lahko sekretariat določi rok, ki ne sme biti krajši od 20 dni. Po izteku tega roka se zahtevki, oziroma nasprotni zahtevki, šteje za umaknjene. To pa še ne pomeni, da stranka ne bi mogla kasneje vložiti istega zahtevka.

⁵¹⁹ Bojan Zidarič, str. 23.

⁵²⁰ Ko Mednarodno arbitražno sodišče na podlagi priloge Pravilnika o arbitraži MTZ določa honorarje arbitrov, upošteva uporabljeni čas, hitrost postopka in težavnost spora, ter tako oblikuje vsoto v okviru tarife. Le izjemoma se lahko določijo zneski izven tarife, če to opravičujejo okoliščine primera.

⁵²¹ Bojan Zidarič, str. 23.

⁵²² Bojan Zidarič, str. 24.

⁵²³ Ibidem.

V skladu z Arbitražnimi pravili UNCITRAL, mora arbitražno sodišče odločiti o arbitražnih stroških v arbitražni odločbi. Stroški vključujejo nagrade za člane arbitražnega sodišča, določene za vsakega arbitra posebej in ki jih določi arbitražno sodišče v skladu z 39. členom, potne in druge stroške arbitrov, izdatke za izvedensko in drugo pomoč, ki jo je arbitražno sodišče zahtevalo, potne in druge stroške prič v takih zneskih, kot jih je odobrilo arbitražno sodišče, izdatke za zastopanje in pomoč stranke, ki je v sporu uspela, če je te stroške zahtevala med arbitražnim postopkom, vendar samo če arbitražno sodišče ugotovi, da so zneski stroškov razumni, vse nagrade in stroške za organ za imenovanje in tudi stroške generalnega sekretarja Stalnega arbitražnega sodišča v Haagu (38. člen . Arbitražnih pravil UNCITRAL).

Honorarji arbitrov se računajo na podlagi porabljenega časa, vrednosti spora in kompleksnosti primera. Stroške arbitražnega postopka, vključno z razumnimi stroški odvetnika stranke, ki je spor dobila, nosi stranka, ki je spor izgubila. Arbitri lahko v določenih primerih odredijo delitev stroškov med strankami.⁵²⁴

41. člen Arbitražnih pravil UNCITRAL določa, da se lahko po tem, ko se je arbitražno sodišče konstituiralo, od vsake stranke zahteva enak znesek pologa kot predjem za stroške. Če zahtevani pologi niso v celoti plačani v 30 dneh po sprejemu zahteve, mora arbitražno sodišče o tem obvestiti stranki, da bi lahko ena ali druga stranka plačala tisto, kar je zahtevano. Če to plačilo ni izvršeno, lahko arbitražno sodišče sklence arbitražni postopek zadržati ali končati. Arbitražno sodišče pa mora seveda po sprejemu arbitražne odločbe dati strankama obračun sprejetih pologov in jima vrniti neporabljeni ostanek.

⁵²⁴ Bojan Zidarič, str. 23.

6. Zaključek

Neposredne tuje investicije so kot najvišje oblike mednarodnih transakcij povezane z zelo visokim tveganjem, zato praviloma pride do NTI šele potem, ko podjetniki ocenijo zadostno stabilnost, varnost in zakonodajno sprejemljivost v konkretni državi. Dotok tujih investicij v neko državo je tako odsev politične in gospodarske varnosti, seveda poleg drugih dejavnikov, ki obetajo donosnost investicije. Šele z dotokom tujega kapitala kot razvojnega dejavnika, lahko v konkretni deželi pričakujemo pospešeno gospodarsko rast in v najboljšem primeru tudi splošen razvoj in družbeni napredek.⁵²⁵

Ker so mednarodne investicije izpostavljene različnim nevarnostim in škodnim dogodkom, ki utegnejo povzročiti zmanjšanje, ali odvzem investorjevega premoženja, je nujno potrebno poskrbeti za čim boljšo zaščito vseh oblik investiranega premoženja.

Poznamo več različnih načinov zmanjšanja ali odvzema premoženja, od katerih je najpogostejši način nacionalizacija, ki jo izvede država gostiteljica. Nacionalizacija je po mednarodnem pravu dopustna, če so izpolnjeni določeni pogoji, in sicer, izvedena mora biti v javnem interesu, biti mora nediskriminatorna, oškodovancu mora biti ponujeno takojšnje, učinkovito in primerno nadomestilo, prav tako pa mora biti izvedena v skladu s predpisanim postopkom, ki daje oškodovancu zadostno pravno zaščito. Za varnost investorjevega premoženja je priporočljivo, da se že v naprej določi formula, po kateri se določa ustreznost nadomestila.

Investitorjem pa so na voljo tudi različni mehanizmi, s pomočjo katerih lahko investirano premoženje zaščitijo. Med njimi so zelo pomembne klavzule, ki jih stranki vnašata v svojo pogodbo, saj je možno z njimi določiti rešitve za vse težave, ki bi utegnile nastati kot posledica individualnih posebnosti določene pogodbe. Zaščitni mehanizem pa predstavljajo tudi meddržavne pogodbe o zaščiti investicij, ker pa so takšni sporazumi pogosto odvisni od političnih odnosov med državama, jih nekatere države nimajo sklenjenih. Investitor pa ima tudi možnost, da investirano premoženje zavaruje bodisi v nacionalnih zavarovalno-izvoznih družbah, bodisi pri Multilateralni agenciji za zavarovanje investicij.

Glede na veliko razgibanost in vedno večjo prepletenost mednarodnih gospodarskih odnosov, narašča tudi število sporov. Priporočljivo je, da subjekti, ki imajo medsebojne gospodarske odnose, že v naprej določijo, katero telo naj bo pristojno za reševanje morebitnega spora in tudi katero materialno pravo naj se uporabi za presojanje njihovega razmerja.

Največ možnosti za reševanje sporov na mednarodni ravni imajo seveda države. Posamezniki so pri tem zelo omejeni, saj jim poleg arbitraže in nacionalnih sodišč, omogoča sprožitev postopka samo Sodišče Evropskih skupnosti, Evropsko sodišče za človekove pravice, ter Mednarodni center za reševanje investicijskih sporov.

Menim da je najbolje, da se stranki dogovorita za pristojnost mednarodne arbitraže, ki ima številne prednosti pred drugimi oblikami reševanja sporov v mednarodnih gospodarskih odnosih.

⁵²⁵ Vladimir Kenda, str. 243.

Najprimernejša institucija za reševanje mednarodnih investicijskih sporov pa je Mednarodni center za reševanje investicijskih sporov. V prvih letih po ustanovitvi Centra, je bilo število sporov, ki jih je reševal Center zelo skromno, kar gre pripisati tudi nepoznavanju vseh možnosti, ki jih to telo nudi. V osemdesetih letih prejšnjega stoletja, pa se je v okviru Centra reševalo že kar nekaj pomembnih sporov. Najbolj pa se je razširila uporaba Centra v devetdesetih letih, ko stranke v sporu niso bile več le manj razvite države, ampak tudi najrazvitejše države na svetu.⁵²⁶

V skladu z Washingtonsko konvencijo, Center določa ugodnosti za conciliacijo in arbitražo glede investicijskih sporov med državami članicami in investitorji, ki se kvalificirajo kot državljani držav članic. Podvrženje postopku arbitraže ICSID, je popolnoma svobodno. Od trenutka, ko pa je arbitražni sporazum že sklenjen, ne more nobena od strank svoje privolitve enostransko umakniti.

Še več, Konvencija zahteva od vseh držav članic Mednarodnega centra za reševanje investicijskih sporov, ne glede na to, ali so stranke v sporu, da priznajo in izvršijo arbitražno odločbo Centra. Menim da je ta določba Konvencije zelo pomembna, saj v praksi nemalokrat pride do težav v zvezi s priznanjem in izvršitvijo odločb.

Prednost tega načina reševanja spora je tudi ta, da lahko tuji zasebni investitor neposredno pristopi k Centru, torej brez obveznega zastopanja njegove matične države. Države pogodbenice so se skladno s 27. členom Konvencije odrekle imuniteti, zato je po mojem mnenju Center atraktivnejši v odnosu do drugih arbitražnih teles.

Seveda pa bi bilo nudenje diplomatske zaščite na tem mestu odvečno in brez smisla, saj imajo državljani držav pogodbenic možnost, da svoje ogrožene pravice učinkovito zaščitijo, brez da vpletajo državo v spor.

Menim da je, glede na učinkoviti mehanizem za priznanje in izvršitev odločb, glede na relativno nizke stroške, ter glede na številne druge prednosti reševanja sporov, najprimernejša arbitraža v okviru ICSID (seveda v okviru svojih pristojnosti). Če pa katera od predpostavk glede pristojnosti ni izpolnjena, pa imajo stranke še vedno možnost, da sprožijo spor pred Dodatnim telesom ICSID.

⁵²⁶ Eduard Kunštek, str. 13-14.

I. Seznam citiranih arbitražnih odločb ter odločb, izdanih v postopku conciliacije

- 1) AGIP S.p.A. v. People's Republic of Congo (Case No. ARB/77/1).
- 2) Amco Asia Corporation and others v. Republic of Indonesia (Case No. ARB/81/1).
- 3) Asian Agricultural Products Limited v. Democratic Socialist Republic of Sri Lanka (Case No. ARB/87/3).
- 4) Atlantic Trinton v. Guinea (Case No. ARB/86/1).
- 5) Colt Industries Operating Corporation v. Republic of Korea (Case No. ARB/84/2).
- 6) Fedax N.V. v. Republic of Venezuela (Case No. ARB/96/3).
- 7) Holiday Inns S.A. and others v. Morocco (Case No. ARB/72/1).
- 8) Kaiser Bauxite Company v. Jamaica (Case No. ARB/74/3).
- 9) Klöckner Industrie-Anlagen GmbH and others v. United Republic of Cameroon and Societe Camerounaise des Engrais (Case No. ARB/81/2).
- 10) Liberian Eastern Timber Corporation v. Republic of Liberia (Case No. ARB/83/2).
- 11) Maritime International Nominees Establishment v. Republic of Guinea (Case No. ARB/84/4).
- 12) SEDITEX Engineering Beratungsgesellschaft für die Textilindustrie G.m.b.H. v. Democratic Republic of Madagascar (Case No. CONC/82/1).
- 13) Societe Ouest Africaine des Betons Industriels v. Senegal (Case No. ARB/82/1).
- 14) Southern Pacific Properties (Middle East) Limited v. Arab Republic of Egypt (Case No. ARB/84/3).
- 15) Tesoro Petroleum Corporation v. Trinidad and Tobago (Case No. CONC/83/1).

II. Seznam citirane literature

- 1) Artnik, L., Upravljanje s tveganji in vloga SID, Svetilnik, 2003.
- 2) Bohte, B., uredili Pavčnik, M., Polajnar-Pavčnik, A., Wedam-Lukić, D., Mednarodno varstvo temeljnih pravic, Temeljne pravice, Cankarjeva založba, Ljubljana, 1997.
- 3) Coronna, M., Diplomatska zaščita tujega premoženja v primeru nacionalizacije, Podjetje in delo, 1996.
- 4) Geč-Korošec, M., Mednarodno zasebno pravo, Druga knjiga, Posebni del, Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana, 2002.
- 5) Geč-Korošec, M., Mednarodno zasebno pravo, Prva knjiga, Splošni del, Druga spremenjena in dopolnjena izdaja, Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana, 2001.
- 6) Goldštajn, A., Triva, S., Mednarodna trgovačka arbitraža, Informator, Zagreb, 1987.
- 7) Gusel, L., Bobek, V., Sistemi in instrumenti mednarodne menjave, Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta, Maribor, 1997.
- 8) Hirsch, M., The Arbitration Mechanism of the International Centre for the Settlement of Investment Disputes, Martinus Nijhoff Publishers, The Netherlands, 1993.
- 9) Ilešič, M., Pravo evropske skupnosti, Praktikum, Univerza v Mariboru, Pravna fakulteta, 1996.
- 10) Ilešič, M., Sodišče Evropskih skupnosti v Luksemburgu, Nekaj dejstev in dilem, Pravnik, Ljubljana, 1983/4-6.
- 11) Kenda, V., Mednarodno poslovanje, Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta, Maribor, 2001.
- 12) Kunštek, E., Arbitražna nadležnost ICSID (Mednarodni centar za reševanje ulagaških sporov između država i državljana drugih država), Pravni fakultet Sveučilišta, Rijeka, 2002.
- 13) Pogačnik, M., Arbitraža kot sredstvo mirnega reševanja mednarodnih sporov, Pravnik, Ljubljana, 1995/4-5.
- 14) Pogačnik, M., Mirno reševanje mednarodnih sporov v okviru konference o varnosti in sodelovanju v Evropi, Pravnik, Ljubljana, 49/1994, 10-12.
- 15) Rojec, M., Elementi za slovensko strategijo in politiko do neposrednih investicij iz tujine (NTI), Strategija ekonomskih odnosov s tujino, Temeljna področja Zunanjeekonomske strategije Slovenije, Ministrstvo za ekonomske odnose in razvoj, Ljubljana, 1996.
- 16) Starke, J. G., Introduction to International Law, tenth edition, Butterworths, London, 1989.
- 17) Šetinc Tekavc, M., Mediacija, Sporazumno reševanje sporov v teoriji in praksi, Učila International, 2002.
- 18) Šmit, M., Enajsti protokol k Evropski konvenciji o človekovih pravicah, Pravna praksa, 11/1994.
- 19) Tratnik, M., Ferčič, A., Mednarodno gospodarsko pravo, dopolnjena in spremenjena izdaja, Univerza v Mariboru, Pravna fakulteta, Maribor, 2002.
- 20) Triva, S., Arbitražno reševanje mednarodnih trgovaških sporov, Mednarodna trgovačka arbitraža u Hrvatskoj i Sloveniji, Prvo hrvatsko arbitražno savjetovanje, Hrvatska gospodarska komora, Zagreb, 1993.
- 21) UNCTAD, Investment-related trade measures, UNCTAD series on issues in international investment agreements, United Nations, New York and Geneva, 1999.
- 22) Zidarič, B., Arbitraže ICC, UNCITRAL, ICSID, Primerjava glede na stroške, Pravna praksa, 17/1994.

III. Seznam virov

- 1) Akt o nasledstvu konvencije o mirnem reševanju mednarodnih sporov, sklenjene v Haagu 29. julija 1899, Ur. l. RS-MP 12/1996.
- 2) Akt o nasledstvu mednarodnih pogodb, sklenjenih v zvezi s Splošnim sporazumom o carinah in trgovini (GATT), katerih članica je bila nekdanja SFRJ, Ur. l. RS-MP 4/1994.
- 3) Dunajska konvencija o mednarodni prodaji blaga, 1980.
- 4) Enotna haaška zakona o mednarodni kupni pogodbi, 1964.
- 5) Evropska konvencija o človekovih pravicah, Rim, 04.11.1950, ratifikacija RS: 31.05.1994.
- 6) Evropska konvencija o mednarodni trgovinski arbitraži, Ženeva, 1961.
- 7) Evropska konvencija za mirno reševanje sporov, 1957.
- 8) Konvencija o conciliaciji in arbitraži v okviru Konference o varnosti in sodelovanju v Evropi, Stockholm, 14.12.1992.
- 9) Konvencija o mirnem reševanju mednarodnih sporov, Haag, 1899.
- 10) Konvencija o mirnem reševanju mednarodnih sporov, Haag, 1907.
- 11) Konvencija o priznanju in izvršitvi tujih arbitražnih odločb, New York, 1958.
- 12) Konvencija o reševanju investicijskih sporov med državami in državljani drugih držav, Ur. l. SFRJ-MP 7/67.
- 13) Modelni zakon o javnih naročilih glede blaga, konstrukcij in storitev, UNCITRAL, 1994.
- 14) Modelni zakon o javnih naročilih glede blaga in konstrukcij s spremnim vodičem, UNCITRAL, 1993.
- 15) Modelni zakon o mednarodni trgovinski arbitraži, UNCITRAL, 1985.
- 16) Pravila o arbitražnem postopku, UNCITRAL, 1976.
- 17) Pravila postopka za conciliacijo in arbitražo (Institucionalna pravila).
- 18) Pravni vodič za sestavljanje mednarodnih pogodb glede konstrukcije industrijskih obratov, UNCITRAL, 1988.
- 19) Rimska konvencija o pravu, ki naj se uporabi za pogodbene obveznosti, 1980.
- 20) Rules of Procedure for Arbitration Proceedings (Arbitražna pravila ICSID), 1967.
- 21) Splošni sporazum o carinah in trgovini (GATT), 1947.
- 22) Sporazum o pravilih in postopku za reševanje sporov v okviru Svetovne trgovinske organizacije, 1995.
- 23) Statut Slovenske izvozne družbe, družbe za zavarovanje in financiranje izvoza Slovenije, d.d., Ljubljana, z dne 14.06.1999, ter spremembe in dopolnitve z dne 24.06.2003.
- 24) Uredba 44/2001 o pristojnosti, priznanju in izvršitvi tujih sodnih odločb.
- 25) Ustanovna listina Organizacije Združenih Narodov, San Francisco, 1945.
- 26) Ustava Republike Slovenije (URS), Ur. l. RS/I 33/1991.
- 27) Zakon o deviznem poslovanju (ZDP), Ur. l. RS, 23/1999.
- 28) Zakon o družbi za zavarovanje in financiranje izvoza Slovenije, Ur. l. RS, 32/92, 37/95, 34/96, 31/97 in 99/99.⁵²⁷
- 29) Zakon o mednarodnem zasebnem pravu in postopku, Ur. l. RS, 56/1999.
- 30) Zakon o ratifikaciji Konvencije o priznavanju in izvrševanju tujih arbitražnih odločb, Ur. l. SFRJ-MP 11/81.

⁵²⁷ Sprejet je bil predlog novega Zakona o zavarovanju in financiranju mednarodnih gospodarskih poslov, ki bo nadomestil Zakon o družbi za zavarovanje in financiranje izvoza Slovenije.

IV. Seznam spletnih strani

- 1) <http://www.miga.org/screens/about/about.htm>.
- 2) <http://www.sid.si/sidslo.nsf>.
- 3) http://www.sigov.si/mf/slov/medn_fin/medn_sodel.htm#_SKUPINA_SVETOVNE_BANKE.
- 4) <http://www.sloarbitration.org/uncitral/uncitral.htm>
- 5) <http://www.sloarbitration.org/uvod/stalna-arbitraza-vsebina.html>
- 6) <http://www.worldbank.org/icsid/>.
- 7) <http://www.worldbank.org/icsid/basicdoc-archive/57.htm>.
- 8) <http://www.worldbank.org/icsid/basicdoc-archive/63.htm>.
- 9) <http://www.worldbank.org/icsid/basicdoc-archive/9.htm>.
- 10) <http://www.worldbank.org/icsid/basicdoc/basicdoc.htm>.
- 11) <http://www.worldbank.org/icsid/constate/c-state-en.htm>.
- 12) <http://www.worldbank.org/icsid/pubs/pubs.htm>.
- 13) <http://www.worldbank.org/icsid/treaties/slovenia.htm>.
- 14) http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/whatis_e.htm.

Priloga 1: Seznam držav pogodbenic in ostalih podpisnic Konvencije ICSID⁵²⁸

154 držav naštetih spodaj, je podpisalo Konvencijo o reševanju investicijskih sporov med državo in državljani drugih držav na navedene datume. Imena 139 držav, ki so depozirala ratifikacijske listine, so poudarjena, navedeni pa so tudi datumi takšnih depozitov in tudi pridobitev statusa za vsako od držav pogodbenic, z dnem, ko je zanje stopila Konvencija v veljavo.⁵²⁹

DRŽAVA	PODPIS	DEPONIRANJE RATIFIKACIJ- SKE LISTINE	KONVENCIJA STOPI V VELJAVO
AFGANISTAN	30.09.1966	25.06.1968	25.07.1968
ALBANIJA	15.10.1991	15.10.1991	14.11.1991
ALŽIRIJA	17.04.1995	21.02.1996	22.03.1996
ARABSKA REPUBLIKA EGIPT	11.02.1972	03.05.1972	02.06.1972
ARGENTINA	21.05.1991	19.10.1994	18.11.1994
ARMENIJA	16.09.1992	16.09.1992	16.10.1992
AVSTRALIJA	24.03.1975	02.05.1991	01.06.1991
AVSTRIJA	17.05.1966	25.05.1971	24.06.1971
AZERBAJDŽAN	18.09.1992	18.09.1992	18.10.1992
BAHAMI	19.10.1995	19.10.1995	18.11.1995
BAHREIN	22.09.1995	14.02.1996	15.03.1996
BANGLADEŠ	20.11.1979	27.03.1980	26.04.1980
BARBADOS	13.05.1981	01.11.1983	01.12.1983
BELGIJA	15.12.1965	27.08.1970	26.09.1970
BELIZE	19.12.1986		
BELORUSIJA	10.07.1992	10.07.1992	09.08.1992
BENIN	10.09.1965	06.09.1966	14.10.1966
BIVŠA JUGOSLAVIJA	21.03.1967	21.03.1967	20.04.1967
BIVŠA JUGOSLOVANSKA REPUBLIKA MAKEDONIJA	16.09.1998	27.10.1998	26.11.1998
BOLGARIJA	21.03.2000	13.04.2001	13.05.2001
BOLIVIJA	03.05.1991	23.06.1995	23.07.1995
BOSNA IN HERCEGOVINA	25.04.1997	14.05.1997	13.06.1997
BOTSVANA	15.01.1970	15.01.1970	14.02.1970
BRUNEI DARUSSALAM	16.09.2002	16.09.2002	16.10.2002
BURKINA FASO	16.09.1965	29.08.1966	14.10.1966
BURUNDI	17.02.1967	05.11.1969	05.12.1969

⁵²⁸ 26.03.2003.

⁵²⁹ <http://www.worldbank.org/icsid/constate/c-states-en.htm>.

CIPER	09.03.1966	25.11.1966	25.12.1966
ČAD	12.05.1966	29.08.1966	14.10.1966
ČEŠKA REPUBLIKA	23.03.1993	23.03.1993	22.04.1993
ČILE	25.01.1991	24.09.1991	24.10.1991
DANSKA	11.10.1965	24.04.1968	24.05.1968
DEMOKRATIČNA REPUBLIKA KONGO	29.10.1968	29.04.1970	29.05.1970
DOMINIKANSKA REPUBLIKA	20.03.2000		
EKVADOR	15.01.1986	15.01.1986	14.02.1986
EL SALVADOR	09.06.1982	06.03.1984	05.04.1984
ESTONIJA	23.06.1992	23.06.1992	23.07.1992
ETIOPIJA	21.09.1965		
FIDŽI	01.07.1977	11.08.1977	10.09.1977
FILIPINI	26.09.1978	17.11.1978	17.12.1978
FINSKA	14.07.1967	09.01.1969	08.02.1969
FRANCIJA	22.12.1965	21.08.1967	20.09.1967
GABON	21.09.1965	04.04.1966	14.10.1966
GAMBIJA	01.10.1974	27.12.1974	26.01.1975
GANA	26.11.1965	13.07.1966	14.10.1966
GRČIJA	16.03.1966	21.04.1969	21.05.1969
GRENADA	24.05.1991	24.05.1991	23.06.1991
GRUZIJA	07.08.1992	07.08.1992	06.09.1992
GVAJANA	03.07.1969	11.07.1969	10.08.1969
GVATEMALA	09.11.1995	21.01.2003	20.02.2003
GVINEJA	27.08.1968	04.11.1968	04.12.1968
GVINEJA BISAU	04.09.1991		
HAITI	30.01.1985		
HONDURAS	28.05.1986	14.02.1989	16.03.1989
HRVAŠKA	16.06.1997	22.09.1998	22.10.1998
INDONEZIJA	16.02.1968	28.09.1968	28.10.1968
IRSKA	30.08.1966	07.04.1981	07.05.1981
ISLANDIJA	25.07.1966	25.07.1966	14.10.1966
ITALIJA	18.11.1965	29.03.1971	28.04.1971
IZRAEL	16.06.1980	22.06.1983	22.07.1983
JAMAJKA	23.06.1965	09.09.1966	14.10.1966
JAPONSKA	23.09.1965	17.08.1967	16.09.1967
JORDAN	14.07.1972	30.10.1972	29.11.1972
KAMBODŽA	05.11.1993		
KAMERUN	23.09.1965	03.01.1967	02.02.1967
KAZAHSTAN	23.07.1992	21.09.2000	21.10.2000
KENIJA	24.05.1966	03.01.1967	02.02.1967
KITAJSKA	09.02.1990	07.01.1993	06.02.1993
KOLUMBIJA	18.05.1993	15.07.1997	14.08.1997

KOMORSKO OTOČJE	26.09.1978	07.11.1978	07.12.1978
KONGO	27.12.1965	23.06.1966	14.10.1966
KOSTA RIKA	29.09.1981	27.04.1993	27.05.1993
KUVAJT	09.02.1978	02.02.1979	04.03.1979
LATVIJA	08.08.1997	08.08.1997	07.09.1997
LESOTO	19.09.1968	08.07.1969	07.08.1969
LIBANON	26.03.2003	26.03.2003	25.04.2003
LIBERIJA	03.09.1965	16.06.1970	16.07.1970
LITVA	06.07.1992	06.07.1992	05.08.1992
LUKSEMBURG	28.09.1965	30.07.1970	29.08.1970
MADAGASKAR	01.06.1966	06.09.1966	14.10.1966
MADŽARSKA	01.10.1986	04.02.1987	06.03.1987
MALAVI	09.06.1966	23.08.1966	14.10.1966
MALEZIJA	22.10.1965	08.08.1966	14.10.1966
MALI	09.04.1976	03.01.1978	02.02.1978
MALTA	24.04.2002		
MAROKO	11.10.1965	11.05.1967	10.06.1967
MAURICIUS	02.06.1969	02.06.1969	02.07.1969
MAVRETANIJA	30.07.1965	11.01.1966	14.10.1966
MIKRONEZIJA	24.06.1993	24.06.1993	24.07.1993
MOLDAVIJA	12.08.1992		
MONGOLIJA	14.06.1991	14.06.1991	14.07.1991
MOZAMBIK	04.04.1995	07.06.1995	07.07.1995
NAMIBIJA	26.10.1998		
NEMČIJA	27.01.1966	18.04.1969	18.05.1969
NEPAL	28.09.1965	07.01.1969	06.02.1969
NIGER	23.08.1965	14.11.1966	14.12.1966
NIGERIJA	13.07.1965	23.08.1965	14.10.1966
NIKARAGVA	04.02.1994	20.03.1995	19.04.1995
NIZOZEMSKA	25.05.1966	14.09.1966	14.10.1966
NORVEŠKA	24.06.1966	16.08.1967	15.09.1967
NOVA ZELANDIJA	02.09.1970	02.04.1980	02.05.1980
OMAN	05.05.1995	24.07.1995	23.08.1995
PAKISTAN	06.07.1965	15.09.1966	15.10.1966
PANAMA	22.11.1995	08.04.1996	08.05.1996
PAPUA NOVA GVINEJA	20.10.1978	20.10.1978	19.11.1978
PARAGVAJ	27.07.1981	07.01.1983	06.02.1983
PERU	04.09.1991	09.08.1993	08.09.1993
PORTUGALSKA	04.08.1983	02.07.1984	01.08.1984
REPUBLIKA JEMEN	28.10.1997		
REPUBLIKA KIRGIZ	09.06.1995		
REPUBLIKA KOREJA	18.04.1966	21.02.1967	23.03.1967
REPUBLIKA SLOVAŠKA	27.09.1993	27.05.1994	26.06.1994
ROMUNIJA	06.09.1974	12.09.1975	12.10.1975

RUANDA	21.04.1978	15.10.1979	14.11.1979
RUSKA FEDERACIJA	16.06.1992		
SAINT VINCENT & THE GRENADINES	07.08.2001	16.12.2002	15.01.2003
SAMOA	03.02.1978	25.04.1978	25.05.1978
SAO TOME & PRINCIPE	01.10.1999		
SAUDSKA ARABIJA	28.09.1979	08.05.1980	07.06.1980
SEJŠELI	16.02.1978	20.03.1978	19.04.1978
SENEGAL	26.09.1966	21.04.1967	21.05.1967
SIERRA LEONE	27.09.1965	02.08.1966	14.10.1966
SINGAPUR	02.02.1968	14.10.1968	13.11.1968
SLONOKOŠČENA OBALA	30.06.1965	16.02.1966	14.10.1966
SLOVENIJA	07.03.1994	07.03.1994	06.04.1994
SOLOMONOSKO OTOČJE	12.11.1979	08.09.1981	08.10.1981
SOMALIJA	27.09.1965	29.02.1968	30.03.1968
SRBIJA IN ČRNA GORA	31.07.2002		
SREDNJE AFRIŠKA REPUBLIKA	26.08.1965	23.02.1966	14.10.1966
ST. KITTS & NEVIS	14.10.1994	04.08.1995	03.09.1995
SUDAN	15.03.1967	09.04.1973	09.05.1973
SVETA LUCIJA	04.06.1984	04.06.1984	04.07.1984
SWAZILAND	03.11.1970	14.06.1971	14.07.1971
ŠPANIJA	21.03.1994	18.08.1994	17.09.1994
ŠRI LANKA	30.08.1967	12.10.1967	11.11.1967
ŠVEDSKA	25.09.1965	29.12.1966	28.01.1967
ŠVICA	22.09.1967	15.05.1968	14.06.1968
TAJSKA	06.12.1985		
TANZANIJA	10.01.1992	18.05.1992	17.06.1992
TOGO	24.01.1966	11.08.1967	10.09.1967
TONGA	01.05.1989	21.03.1990	20.04.1990
TRINIDAD IN TOBAGO	05.10.1966	03.01.1967	02.02.1967
TUNIZIJA	05.05.1965	22.06.1966	14.10.1966
TURČIJA	24.06.1987	03.03.1989	02.04.1989
TURKMENISTAN	26.09.1992	26.09.1992	26.10.1992
UGANDA	07.06.1966	07.06.1966	14.10.1966
UKRAJINA	03.04.1998	07.06.2000	07.07.2000
URUGVAJ	28.05.1992	09.08.2000	08.09.2000
UZBEKISTAN	17.03.1994	26.07.1995	25.08.1995
VENEZUELA	18.08.1993	02.05.1995	01.06.1995
ZAHODNI TIMOR	23.07.2002	23.07.2002	22.08.2002
ZAMBIJA	17.06.1970	17.06.1970	17.07.1970
ZDRUŽENE DRŽAVE AMERIKE	27.08.1965	10.06.1966	14.10.1966
ZDRUŽENI ARABSKI	23.12.1981	23.12.1981	22.01.1982

EMIRATI			
ZDRUŽENO KRALJESTVO VELIKE BRITANIJE IN SEVERNE IRSKE	26.05.1965	19.12.1966	18.01.1967
ZIMBABVE	25.03.1991	20.05.1994	19.06.1994

Priloga 2: Seznam strank bilateralnih investicijskih pogodb s Slovenijo⁵³⁰

	STRANKE	PODPIS	STOPI V VELJAVO
1.	BIVŠA JUGOSLOVANSKA REPUBLICA MAKEDONIJA	05.06.1996	
2.	ČEŠKA REPUBLIKA	04.05.1993	21.05.1994
3.	KITAJSKA	13.09.1993	01.01.1995
4.	NEMČIJA	28.10.1993	
5.	NIZOZEMSKA	24.09.1996	
6.	REPUBLIKA SLOVAŠKA	28.07.1993	28.03.1996
7.	ROMUNIJA	24.01.1996	
8.	RUSKA FEDERACIJA	30.11.1993	
9.	ŠVEDSKA	10.11.1978	21.11.1979
10.	ŠVICA	09.11.1995	

⁵³⁰ <http://www.worldbank.org/icsid/treaties/slovenia.htm>.

Priloga 3: Konvencija o reševanju investicijskih sporov med državami in državljani drugih držav⁵³¹

<p style="text-align: center;">CONVENTION ON THE SETTLEMENT OF INVESTMENT DISPUTES BETWEEN STATES AND NATIONALS OF OTHER STATES⁵³²</p>	<p style="text-align: center;">KONVENCIJA O REŠEVANJU INVESTICIJSKIH SPOROV MED DRŽAVAMI IN DRŽAVLJANI DRUGIH DRŽAV⁵³³</p>
<p style="text-align: center;">PREAMBLE</p>	<p style="text-align: center;">PREAMBULA</p>
<p>The Contracting States</p>	<p>Države pogodbenice</p>
<p>Considering the need for international cooperation for economic development, and the role of private international investment therein;</p>	<p>glede na potrebo po mednarodnem sodelovanju za gospodarski razvoj in glede na vlogo zasebnih mednarodnih investicij v tem oziru;</p>
<p>Bearing in mind the possibility that from time to time disputes may arise in connection with such investment between Contracting States and nationals of other Contracting States;</p>	<p>imajo v mislih možnost, da od časa do časa nastanejo spori v zvezi s temi investicijami med državami pogodbenicami in državljani drugih držav pogodbenic;</p>
<p>Recognizing that while such disputes would usually be subject to national legal processes, international methods of settlement may be appropriate in certain cases;</p>	<p>spoznajo, da čeprav so takšni spori navadno predmet nacionalnih pravnih postopkov, so lahko mednarodne metode reševanja v določenih primerih primernejše;</p>
<p>Attaching particular importance to the availability of facilities for international conciliation or arbitration to which Contracting States and nationals of other Contracting States may submit such disputes if they so desire;</p>	<p>smatrajo za posebno pomembnost uporabnost olajšav za mednarodno conciliacijo ali arbitražo, kateri lahko države pogodbenice in državljani drugih držav podvržejo takšne spore, če tako želijo;</p>
<p>Desiring to establish such facilities under the auspices of the International Bank for Reconstruction and Development;</p>	<p>želijo ustvariti takšne olajšave pod okriljem Mednarodne banke za obnovo in razvoj;</p>
<p>Recognizing that mutual consent by the parties to submit such disputes to conciliation or to arbitration through such facilities constitutes a binding agreement which requires in particular that due consideration be given to any recommendation of conciliators, and that any arbitral award be complied with; and</p>	<p>spoznajo, da vzajemna privolitev strank, da podvržejo takšne spore conciliaciji ali arbitraži s pomočjo teh olajšav, predstavlja obvezujoč sporazum, ki posebno zahteva, da se vsako priporočilo posrednikov zrelo preuči in da se izvrši vsaka arbitražna odločba in</p>
<p>Declaring that no Contracting State shall by the mere fact of its ratification, acceptance or approval of this Convention and without its consent be deemed to be under any obligation to submit any particular dispute to conciliation or arbitration,</p>	<p>izjavijo, da se nobena država pogodbenica ne bo s samim dejstvom ratifikacije, sprejema ali odobritve te Konvencije smatrala brez svojega soglasja za obvezano, da podvrže določeni spor conciliaciji ali arbitraži,</p>
<p>Have agreed as follows:</p>	<p>so se sporazumele o naslednjem:</p>

⁵³¹ Uradni list SFRJ 7/67.

⁵³² <http://www.worldbank.org/icsid/basicdoc-archive/9.htm>.

⁵³³ Prevod: Nina Volasko.

CHAPTER I INTERNATIONAL CENTRE FOR SETTLEMENT OF INVESTMENT DISPUTES	1. POGLAVJE MEDNARODNI CENTER ZA REŠEVANJE INVESTICIJSKIH SPOROV
Section 1 Establishment and Organization	1. Oddelek Ustanovitev in organizacija
Article 1	1. člen
(1) There is hereby established the International Centre for Settlement of Investment Disputes (hereinafter called the Centre).	(1) S tem je ustanovljen Mednarodni center za reševanje investicijskih sporov (v nadaljnjem besedilu: Center).
(2) The purpose of the Centre shall be to provide facilities for conciliation and arbitration of investment disputes between Contracting States and nationals of other Contracting States in accordance with the provisions of this Convention.	(2) Namen Centra je, da priskrbi olajšave za conciliacijo in arbitražo investicijskih sporov med državami pogodbenicami in državljani drugih držav pogodbenic v skladu z določbami te Konvencije.
Article 2	2. člen
The seat of the Centre shall be at the principal office of the International Bank for Reconstruction and Development (hereinafter called the Bank). The seat may be moved to another place by decision of the Administrative Council adopted by a majority of two-thirds of its members.	Sedež Centra bo v glavnih prostorih Mednarodne banke za obnovo in razvoj (v nadaljnjem besedilu: Banka). Sedež se lahko prestavi na drugo mesto z odločitvijo Administrativnega sveta, sprejeto z dvotretinjsko večino članov.
Article 3	3. člen
The Centre shall have an Administrative Council and a Secretariat and shall maintain a Panel of Conciliators and a Panel of Arbitrators.	Center ima Administrativni svet in Sekretariat in skrbi za seznam conciliatorjev in seznam arbitrov.
Section 2 The Administrative Council	2. Oddelek Administrativni svet
Article 4	4. člen
(1) The Administrative Council shall be composed of one representative of each Contracting State. An alternate may act as representative in case of his principal's absence from a meeting or inability to act.	(1) Administrativni svet je sestavljen iz enega predstavnika vsake države pogodbenice. Lahko se določi tudi namestnik predstavnika, ki lahko vrši njegovo dolžnost v primeru odsotnosti ali nezmožnosti opravljanja dolžnosti.
(2) In the absence of a contrary designation, each governor and alternate governor of the Bank appointed by a Contracting State shall be <i>ex officio</i> its representative and its alternate respectively.	(2) Če ni drugače določeno, je vsak guverner in namestnik guvernerja Banke, ki ga je imenovala država pogodbenica, po uradni dolžnosti njen predstavnik oziroma namestnik predstavnika.
Article 5	5. člen
The President of the Bank shall be <i>ex officio</i> Chairman of the Administrative Council (hereinafter called the Chairman) but shall have no vote. During his absence or inability to act and during any vacancy in the office of President of the Bank, the person for the time being acting as President shall act as Chairman	Predsednik Banke je po uradni dolžnosti predsednik Administrativnega sveta (v nadaljnjem besedilu: predsednik), ampak brez pravice do glasovanja. Med njegovo odsotnostjo ali nezmožnostjo opravljanja dolžnosti in medtem ko je mesto predsednika Banke prosto, oseba, ki ta čas opravlja dolžnost

of the Administrative Council.	predsednika, opravlja tudi dolžnosti predsednika Administrativnega sveta.
Article 6	6. člen
<p>(1) Without prejudice to the powers and functions vested in it by other provisions of this Convention, the Administrative Council shall:</p> <p>(a) adopt the administrative and financial regulations of the Centre;</p> <p>(b) adopt the rules of procedure for the institution of conciliation and arbitration proceedings;</p> <p>(c) adopt the rules of procedure for conciliation and arbitration proceedings (hereinafter called the Conciliation Rules and the Arbitration Rules);</p> <p>(d) approve arrangements with the Bank for the use of the Bank's administrative facilities and services;</p> <p>(e) determine the conditions of service of the Secretary-General and of any Deputy Secretary-General;</p> <p>(f) adopt the annual budget of revenues and expenditures of the Centre;</p> <p>(g) approve the annual report on the operation of the Centre.</p> <p>The decisions referred to in sub-paragraphs (a), (b), (c) and (f) above shall be adopted by a majority of two-thirds of the members of the Administrative Council.</p>	<p>(1) Poleg pooblastil in funkcij, dodeljenih z drugimi določbami te Konvencije, Administrativni svet:</p> <p>(a) sprejema administrativne in finančne predpise Centra;</p> <p>(b) sprejema pravila postopka za potek conciliacije in arbitraže;</p> <p>(c) sprejema pravila postopka conciliacije in arbitraže (v nadaljnjem besedilu: Pravilnik conciliacije in Pravilnik arbitraže);</p> <p>(d) odobri sporazume z Banko o uporabi administrativnih olajšav in uslug Banke;</p> <p>(e) določa pogoje dela generalnega sekretarja in namestnika generalnega sekretarja;</p> <p>(f) sprejema letni proračun dohodkov in odhodkov Centra;</p> <p>(g) odobri letno poročilo o delu Centra.</p> <p>Odločitve, ki se nanašajo na točke (a), (b), (c) in (f), se sprejmejo z dvotretinjsko večino članov Administrativnega sveta.</p>
(2) The Administrative Council may appoint such committees as it considers necessary.	(2) Administrativni svet lahko ustanovi odbore, ki se mu zdijo potrebni.
(3) The Administrative Council shall also exercise such other powers and perform such other functions as it shall determine to be necessary for the implementation of the provisions of this Convention.	(3) Administrativni svet izvršuje tudi druga pooblastila in funkcije, ki jih smatra za potrebne, da se izvršijo določbe te Konvencije.
Article 7	7. člen
(1) The Administrative Council shall hold an annual meeting and such other meetings as may be determined by the Council, or convened by the Chairman, or convened by the Secretary-General at the request of not less than five members of the Council.	(1) Administrativni svet ima letni sestanek in druge sestanke, ki jih določi Svet, ali jih skliče predsednik, ali jih skliče generalni sekretar na zahtevo najmanj pet članov Sveta.
(2) Each member of the Administrative Council shall have one vote and, except as otherwise herein provided, all matters before the Council shall be decided by a majority of the votes cast.	(2) Vsak član Administrativnega sveta ima en glas in razen če je tukaj drugače določeno, se vsa vprašanja pred Svetom rešujejo z večino oddanih glasov.
(3) A quorum for any meeting of the Administrative Council shall be a majority of	(3) Kvorum za sestanke Administrativnega sveta sestavlja večina njegovih članov.

its members.	
(4) The Administrative Council may establish, by a majority of two-thirds of its members, a procedure whereby the Chairman may seek a vote of the Council without convening a meeting of the Council. The vote shall be considered valid only if the majority of the members of the Council cast their votes within the time limit fixed by the said procedure.	(4) Z dvotretinjsko večino svojih članov, lahko Administrativni svet uvede postopek, s čimer predsednik zahteva glas Sveta, brez da skliče sestanek Sveta. Glas šteje kot veljaven le, če je večina članov Sveta glasovala v roku, ki je določen s postopkom.
Article 8	8. člen
Members of the Administrative Council and the Chairman shall serve without remuneration from the Centre.	Člani Administrativnega sveta in predsednik za svoje delo ne dobijo nagrade od Centra.
Section 3 The Secretariat	3. Oddelek Sekretariat
Article 9	9. člen
The Secretariat shall consist of a Secretary-General, one or more Deputy Secretaries-General and staff.	Sekretariat sestavljajo generalni sekretar, eden ali več namestnikov sekretarja in osebje.
Article 10	10. člen
(1) The Secretary-General and any Deputy Secretary-General shall be elected by the Administrative Council by a majority of two-thirds of its members upon the nomination of the Chairman for a term of service not exceeding six years and shall be eligible for re-election. After consulting the members of the Administrative Council, the Chairman shall propose one or more candidates for each such office.	(1) Generalnega sekretarja in vsakega namestnika generalnega sekretarja voli Administrativni svet z dvotretinjsko večino svojih članov, na predlog predsednika, največ za šest let, z možnostjo ponovne izvolitve. Po posvetovanju članov Administrativnega sveta, predsednik predlaga enega ali več kandidatov za te položaje.
(2) The offices of Secretary-General and Deputy Secretary-General shall be incompatible with the exercise of any political function. Neither the Secretary-General nor any Deputy Secretary-General may hold any other employment or engage in any other occupation except with the approval of the Administrative Council.	(2) Položaj generalnega sekretarja in namestnika generalnega sekretarja je nezdružljiv z izvrševanjem kakršnekoli politične funkcije. Generalni sekretar in vsak namestnik generalnega sekretarja lahko ima drugo zaposlitev ali opravlja kakšen drug poklic le z odobritvijo Administrativnega sveta.
(3) During the Secretary-General's absence or inability to act, and during any vacancy of the office of Secretary-General, the Deputy Secretary-General shall act as Secretary-General. If there shall be more than one Deputy Secretary-General, the Administrative Council shall determine in advance the order in which they shall act as Secretary-General.	(3) Medtem ko je generalni sekretar odsoten ali nezmožen za opravljanje dolžnosti in medtem ko je njegovo mesto prosto, opravlja dolžnosti generalnega sekretarja namestnik generalnega sekretarja. Če je namestikov generalnega sekretarja več, Administrativni svet vnaprej določi vrstni red, po katerem bodo izvrševali dolžnosti generalnega sekretarja.
Article 11	11. člen
The Secretary-General shall be the legal representative and the principal officer of the Centre and shall be responsible for its administration, including the appointment of	Generalni sekretar je pravni predstavnik in glavni uslužbenec Centra in je odgovoren za njegovo upravljanje, vključno z imenovanjem osebja v skladu z določbami te Konvencije in

staff, in accordance with the provisions of this Convention and the rules adopted by the Administrative Council. He shall perform the function of registrar and shall have the power to authenticate arbitral awards rendered pursuant to this Convention, and to certify copies thereof.	pravili, ki jih sprejme Administrativni svet. On vodi register in je pooblaščen za overitev arbitražnih odločb, ki so izdane v skladu s to Konvencijo in potrditev prepisov odločb.
Section 4 The Panels	4. Oddelek Seznami
Article 12	12. člen
The Panel of Conciliators and the Panel of Arbitrators shall each consist of qualified persons, designated as hereinafter provided, who are willing to serve thereon.	Seznam conciliatorjev in seznam arbitrov se vsak sestoji iz kvalificiranih oseb, določenih na način ki je tukaj predviden in ki so nato voljni, da opravljajo to funkcijo.
Article 13	13. člen
(1) Each Contracting State may designate to each Panel four persons who may but need not be its nationals.	(1) Vsaka država pogodbenica lahko določi štiri osebe za vsak seznam, ki so lahko, ni pa treba da so, njeni državljani.
(2) The Chairman may designate ten persons to each Panel. The persons so designated to a Panel shall each have a different nationality.	(2) Predsednik lahko določi deset oseb za vsak seznam. Vsaka oseba ki jo on določi, mora imeti drugačno državljanstvo.
Article 14	14. člen
(1) Persons designated to serve on the Panels shall be persons of high moral character and recognized competence in the fields of law, commerce, industry or finance, who may be relied upon to exercise independent judgment. Competence in the field of law shall be of particular importance in the case of persons on the Panel of Arbitrators.	(1) Osebe, ki so določene da opravljajo to delo, morajo imeti visoke moralne lastnosti in priznano strokovnost na pravnem področju, na področju trgovine, industrije ali financ in morajo biti takšne, da se lahko računa s tem, da bodo neodvisno odločale. Strokovnost na pravnem področju je posebej pomembna pri osebah, ki so na seznamu arbitrov.
(2) The Chairman, in designating persons to serve on the Panels, shall in addition pay due regard to the importance of assuring representation on the Panels of the principal legal systems of the world and of the main forms of economic activity.	(2) Ko se določajo osebe za posamezne sezname, mora predsednik poleg ostalega posvetiti posebno pozornost da se zagotovi, da so na seznamih zastopani glavni svetovni pravni sistemi in glavne oblike gospodarske dejavnosti.
Article 15	15. člen
(1) Panel members shall serve for renewable periods of six years.	(1) Člani seznama imajo ta položaj šest let, lahko pa so ponovno določeni za isto obdobje.
(2) In case of death or resignation of a member of a Panel, the authority which designated the member shall have the right to designate another person to serve for the remainder of that member's term.	(2) V primeru smrti ali odpovedi določenega arbitra ali conciliatorja, ima oblast, ki je določila to osebo pravico, da določi drugo osebo, ki opravlja to delo do izteka mandata osebe, na katere mesto prihaja.
(3) Panel members shall continue in office until their successors have been designated.	(3) Conciliatorji in arbitri opravljajo dolžnosti, dokler se ne določijo njihovi nasledniki.
Article 16	16. člen
(1) A person may serve on both Panels.	(1) Ena oseba je lahko na obeh seznamih.
(2) If a person shall have been designated to serve on the same Panel by more than one Contracting State, or by one or more	(2) Če več držav pogodbenic ali ena ali več držav pogodbenic in predsednik določijo isto osebo za isti seznam, se domneva, da ga je

Contracting States and the Chairman, he shall be deemed to have been designated by the authority which first designated him or, if one such authority is the State of which he is a national, by that State.	imenovala oblast, ki ga je prva določila, če pa je ena izmed teh oblasti država, katere državljan je on, se domneva, da ga je prva določila ta država.
(3) All designations shall be notified to the Secretary-General and shall take effect from the date on which the notification is received.	(3) Vsa imenovanja se sporočijo generalnemu sekretarju in začnejo učinkovati od dne, ko je sporočilo sprejeto.
Section 5 Financing the Centre	5. Oddelek Financiranje Centra
Article 17	17. člen
If the expenditure of the Centre cannot be met out of charges for the use of its facilities, or out of other receipts, the excess shall be borne by Contracting States which are members of the Bank in proportion to their respective subscriptions to the capital stock of the Bank, and by Contracting States which are not members of the Bank in accordance with rules adopted by the Administrative Council.	Če se odhodki Centra ne morejo pokriti iz nadomestil za uporabo njegovih olajšav ali iz drugih prihodkov, nosijo presežek države pogodbenice ki so članice Banke sorazmerno z njihovim delom v osnovnem kapitalu Banke, države pogodbenice, ki pa niso članice Banke, pa po predpisih, ki jih sprejme Administrativni svet.
Section 6 Status, Immunities and Privileges	6. Oddelek Status, imunitete in privilegiji
Article 18	18. člen
The Centre shall have full international legal personality. The legal capacity of the Centre shall include the capacity: to contract; to acquire and dispose of movable and immovable property; to institute legal proceedings.	Center ima polno mednarodno pravno osebnost. Pravna sposobnost Centra obsega sposobnost: da sklepa dogovore; da pridobiva in razpolaga s premočnim in nepremičnim premoženjem; da sproži pravne postopke.
Article 19	19. člen
To enable the Centre to fulfil its functions, it shall enjoy in the territories of each Contracting State the immunities and privileges set forth in this Section.	Da se omogoči Centru opravljanje njegove funkcije, uživa na teritoriju vsake države pogodbenice zaščito in privilegije, ki so razloženi v tem oddelku.
Article 20	20. člen
The Centre, its property and assets shall enjoy immunity from all legal process, except when the Centre waives this immunity.	Proti Centru, njegovi lasti in premoženju se ne more sprožiti pravni postopek, razen če se Center odreče tej imuniteti.
Article 21	21. člen
The Chairman, the members of the Administrative Council, persons acting as conciliators or arbitrators or members of a Committee appointed pursuant to paragraph (3) of Article 52, and the officers and employees of the Secretariat: shall enjoy immunity from legal process with respect to acts performed by them in the exercise of their functions, except when the Centre waives this immunity; not being local nationals, shall enjoy the same	Proti predsedniku, članom Administrativnega sveta, osebam ki opravljajo delo kot koncilijatorji ali arbitri ali kot člani odbora, ki so določeni v skladu s 3. odst. 52. člena in proti uslužbencem in zaposlenim v Sekretariatu: se ne more sprožiti pravni postopek glede dejanj ki so storjena pri izvrševanju njihovih funkcij, razen če se Center odreče tej imuniteti; tudi če oni niso lokalni državljani, uživajo isto zaščito glede omejevanja imigracije,

immunities from immigration restrictions, alien registration requirements and national service obligations, the same facilities as regards exchange restrictions and the same treatment in respect of travelling facilities as are accorded by Contracting States to the representatives, officials and employees of comparable rank of other Contracting States.	registracije tujcev in državnih službenih obveznosti, iste olajšave ki se tičejo valutnih omejitev in isti tretman glede potnih olajšav, ki jih države pogodbenice nudijo predstavnikom, uslužbencem in zaposlenim primerljivega ranga drugih držav pogodbenic.
Article 22	22. člen
The provisions of Article 21 shall apply to persons appearing in proceedings under this Convention as parties, agents, counsel, advocates, witnesses or experts; provided, however, that sub-paragraph (b) thereof shall apply only in connection with their travel to and from, and their stay at, the place where the proceedings are held.	Določbe 21. člena se nanašajo tudi na osebe, ki se pojavljajo v postopku v skladu s to Konvencijo kot stranke, zastopniki, svetovalci, odvetniki, priče ali strokovnjaki, s tem da se točka (b) nanaša le na njihova potovanja do in od kraja, v katerem teče postopek in njihovega tamkajšnjega postanka.
Article 23	23. člen
(1) The archives of the Centre shall be inviolable, wherever they may be.	(1) Arhivi Centra so nedotakljivi, ne glede na to, kje so.
(2) With regard to its official communications, the Centre shall be accorded by each Contracting State treatment not less favourable than that accorded to other international organizations.	(2) Z ozirom na službeno sporočanje, mora vsaka država pogodbenica zagotoviti Centru tretman, ki ne sme biti manj ugoden od tistega, ki je zagotovljen drugim mednarodnim organizacijam.
Article 24	24. člen
(1) The Centre, its assets, property and income, and its operations and transactions authorized by this Convention shall be exempt from all taxation and customs duties. The Centre shall also be exempt from liability for the collection or payment of any taxes or customs duties.	(1) Center, njegovo premoženje, lastnina in prihodek in njegovo delo in posli, za katere je pooblaščen s to Konvencijo, so izvzeti iz dolžnosti plačevanja davkov in carin. Center je tudi izvzet iz odgovornosti za pobiranje ali plačevanje katerih koli davkov ali carin.
(2) Except in the case of local nationals, no tax shall be levied on or in respect of expense allowances paid by the Centre to the Chairman or members of the Administrative Council, or on or in respect of salaries, expense allowances or other emoluments paid by the Centre to officials or employees of the Secretariat.	(2) Razen v primeru lokalnih državljanov, se davki ne odmerijo glede nadomestil izdatkov, ki jih Center plača predsedniku ali članom Administrativnega sveta in glede plač, nadomestil izdatkov in drugih nagrad, ki jih Ceter daje uslužbencem ali zaposlenim v Sekretariatu.
(3) No tax shall be levied on or in respect of fees or expense allowances received by persons acting as conciliators, or arbitrators, or members of a Committee appointed pursuant to paragraph (3) of Article 52, in proceedings under this Convention, if the sole jurisdictional basis for such tax is the location of the Centre or the place where such proceedings are conducted or the place where such fees or allowances are paid.	(3) Davki se ne odmerijo glede nagrad in nadomestil izdatkov, ki jih prejemajo osebe, ki opravljajo funkcijo conciliatorjev, ali arbitrov, ali so člani odbora, ki so določeni v skladu s 3. odst. 52. člena, v postopkih na podlagi te Konvencije, če je izključni temelj pristojnosti za takšne davke sedež Centra ali kraj, kjer teče takšen postopek, ali kraj, kjer se takšne nagrade in nadomestila izplačujejo.
CHAPTER II	2. POGLAVJE

JURISDICTION OF THE CENTRE	PRISTOJNOST CENTRA
Article 25	25. člen
<p>(1) The jurisdiction of the Centre shall extend to any legal dispute arising directly out of an investment, between a Contracting State (or any constituent subdivision or agency of a Contracting State designated to the Centre by that State) and a national of another Contracting State, which the parties to the dispute consent in writing to submit to the Centre. When the parties have given their consent, no party may withdraw its consent unilaterally.</p>	<p>(1) Pristojnost Centra se razprostira na vsak pravni spor med državo pogodbenico (ali njeno sestavno enoto ali javno agencijo države pogodbenice, o kateri je ta država obvestila Center) in državljanom druge države pogodbenice, ki je nastal neposredno iz investiranja in za katerega stranke v sporu pismeno privolijo, da ga podvržejo Centru. Ko stranke v to privolijo, ne more nobena od strank enostransko umakniti svoje privolitve.</p>
<p>(2) "National of another Contracting State" means: any natural person who had the nationality of a Contracting State other than the State party to the dispute on the date on which the parties consented to submit such dispute to conciliation or arbitration as well as on the date on which the request was registered pursuant to paragraph (3) of Article 28 or paragraph (3) of Article 36, but does not include any person who on either date also had the nationality of the Contracting State party to the dispute; and any juridical person which had the nationality of a Contracting State other than the State party to the dispute on the date on which the parties consented to submit such dispute to conciliation or arbitration and any juridical person which had the nationality of the Contracting State party to the dispute on that date and which, because of foreign control, the parties have agreed should be treated as a national of another Contracting State for the purposes of this Convention.</p>	<p>(2) Državljan druge države pogodbenice pomeni: vsako fizično osebo, ki ima državljanstvo države pogodbenice, razen države stranke v sporu, na dan, ko so stranke privolile, da podvržejo takšen spor conciliaciji ali arbitraži prav tako kakor na dan, ko je bila zahteva registrirana v skladu s 3. odst. 28. člena ali 3. odst. 36. člena, ne vključuje pa oseb, ki imajo na en ali drug dan od teh dveh dni, državljanstvo države pogodbenice, ki je stranka v sporu; in vsako pravno osebo, ki ima državljanstvo države pogodbenice, razen države stranke v sporu, na dan, ko so stranke privolile, da podvržejo takšen spor conciliaciji ali arbitraži in vsako pravno osebo, ki je tega dne imela državljanstvo države pogodbenice, ki je stranka v sporu in za katero so stranke privolile, da jo je potrebno zaradi kontrole tujcev obravnavati kot državljana druge države pogodbenice za namene te Konvencije.</p>
<p>(3) Consent by a constituent subdivision or agency of a Contracting State shall require the approval of that State unless that State notifies the Centre that no such approval is required.</p>	<p>(3) Privoljenje sestavne enote ali javne agencije države pogodbenice mora odobriti ta država, razen če ta država obvesti Center, da odobritev ni potrebna.</p>
<p>(4) Any Contracting State may, at the time of ratification, acceptance or approval of this Convention or at any time thereafter, notify the Centre of the class or classes of disputes which it would or would not consider submitting to the jurisdiction of the Centre. The Secretary-General shall forthwith transmit such notification to all Contracting States. Such notification shall not constitute the consent required by paragraph (1).</p>	<p>(4) Vsaka država pogodbenica lahko v času ratifikacije, sprejema ali odobritve te Konvencije, ali kadar koli po tem, obvesti Center o vrsti ali vrstah sporov, ki pridejo ali ne pridejo v poštev, da se podvržejo pristojnosti Centra. Generalni sekretar takšno obvestilo nemudoma dostavi vsem državam pogodbenicam. Takšno obvestilo pa ne predstavlja privolitve, kot je določena v 1. odstavku.</p>
Article 26	26. člen

Consent of the parties to arbitration under this Convention shall, unless otherwise stated, be deemed consent to such arbitration to the exclusion of any other remedy. A Contracting State may require the exhaustion of local administrative or judicial remedies as a condition of its consent to arbitration under this Convention.	Privolitev strank na arbitražo po tej Konvenciji, se domneva kot privolitev na to arbitražo z izključitvijo vsakega drugega pravnega sredstva, razen če je drugače dogovorjeno. Država pogodbenica lahko zahteva izčrpanje lokalnih administrativnih ali sodnih sredstev kot pogoj svoje privolitve na arbitražo po tej Konvenciji.
Article 27	27. člen
(1) No Contracting State shall give diplomatic protection, or bring an international claim, in respect of a dispute which one of its nationals and another Contracting State shall have consented to submit or shall have submitted to arbitration under this Convention, unless such other Contracting State shall have failed to abide by and comply with the award rendered in such dispute.	(1) Država pogodbenica ne more nuditi diplomatske zaščite ali podati mednarodne zahteve glede spora, za katerega so se eden njenih državljanov in druga država pogodbenica dogovorila, da ga podvržeta ali bi ga naj podvrgla arbitraži po tej Konvenciji, razen če se ta druga država pogodbenica ni uklonila in sprejela odločitve, izrečene v tem sporu.
(2) Diplomatic protection, for the purposes of paragraph (1), shall not include informal diplomatic exchanges for the sole purpose of facilitating a settlement of the dispute.	(2) Diplomatska zaščita za namene iz 1. odstavka, ne vključuje neformalnih diplomatskih izmenjav, ki so namenjene le za olajšanje reševanja spora.
CHAPTER III CONCILIATION	3. POGLAVJE KONCILIACIJA
Section 1 Request for Conciliation	1. Oddelek Zahteva za conciliacijo
Article 28	28. člen
(1) Any Contracting State or any national of a Contracting State wishing to institute conciliation proceedings shall address a request to that effect in writing to the Secretary-General who shall send a copy of the request to the other party.	(1) Vsaka država pogodbenica ali državljan države pogodbenice, ki želi začeti postopek conciliacije, mora za to nasloviti pismeno zahtevo generalnemu sekretarju, ki prepis zahteve pošlje drugi stranki.
(2) The request shall contain information concerning the issues in dispute, the identity of the parties and their consent to conciliation in accordance with the rules of procedure for the institution of conciliation and arbitration proceedings.	(2) Zahteva mora vsebovati podatke, ki zadevajo predmet spora, identiteto strank in njihovo privolitev na conciliacijo, skladno s predpisi za sprožitev postopka conciliacije ali arbitraže.
(3) The Secretary-General shall register the request unless he finds, on the basis of the information contained in the request, that the dispute is manifestly outside the jurisdiction of the Centre. He shall forthwith notify the parties of registration or refusal to register.	(3) Generalni sekretar vpiše zahtevo v register, razen če spozna na podlagi podatkov, ki so vsebovani v zahtevi, da je spor očitno zunaj pristojnosti Centra. On nemudoma obvesti stranke o vpisu ali zavrnitvi vpisa v register.
Section 2 Constitution of the Conciliation Commission	2. Oddelek Oblikovanje komisije za conciliacijo
Article 29	29. člen
(1) The Conciliation Commission (hereinafter called the Commission) shall be constituted as soon as possible after registration of a request	(1) Komisija za conciliacijo (v nadaljnjem besedilu: Komisija) se oblikuje kakor hitro je mogoče po vpisu zahteve v skladu z 28.

pursuant to Article 28.	členom.
(2) (a) The Commission shall consist of a sole conciliator or any uneven number of conciliators appointed as the parties shall agree. (b) Where the parties do not agree upon the number of conciliators and the method of their appointment, the Commission shall consist of three conciliators, one conciliator appointed by each party and the third, who shall be the president of the Commission, appointed by agreement of the parties.	(2) (a) Komisija je sestavljena iz enega conciliatorja ali kakršnega koli neparnega števila conciliatorjev, določenega kakor se strinjajo stranke. (b) Če se stranke ne strinjajo glede števila conciliatorjev in načina njihove določitve, se Komisija sestoji iz treh conciliatorjev; vsaka stranka imenuje po enega conciliatorja, tretjega, ki pa je predsednik Komisije, pa stranke določijo sporazumno.
Article 30	30. člen
If the Commission shall not have been constituted within 90 days after notice of registration of the request has been dispatched by the Secretary-General in accordance with paragraph (3) of Article 28, or such other period as the parties may agree, the Chairman shall, at the request of either party and after consulting both parties as far as possible, appoint the conciliator or conciliators not yet appointed.	Če se Komisija ne oblikuje v roku 90 dni od dneva, ko je generalni sekretar obvestil stranke o vpisu zahteve v register v skladu s 3. odst. 28. člena ali v drugem roku, za katerega so se stranke dogovorile, predsednik na zahtevo ene od obeh strank in potem ko se posvetuje z obema strankama, v koliko je to mogoče, določi conciliatorja ali conciliatorje, ki še niso bili določeni.
Article 31	31. člen
(1) Conciliators may be appointed from outside the Panel of Conciliators, except in the case of appointments by the Chairman pursuant to Article 30.	(1) Conciliatorji se lahko določijo zunaj seznama conciliatorjev, razen v primeru, ko jih določi predsednik v skladu s 30. členom.
(2) Conciliators appointed from outside the Panel of Conciliators shall possess the qualities stated in paragraph (1) of Article 14.	(2) Conciliatorji, ki so določeni izven seznama conciliatorjev, morajo izpolnjevati pogoje, ki so predvideni v 1. odst. 14. člena.
Section 3 Conciliation Proceedings	3. Oddelek Postopek conciliacije
Article 32	32. člen
(1) The Commission shall be the judge of its own competence.	(1) Komisija sama odloča o svoji pristojnosti.
(2) Any objection by a party to the dispute that that dispute is not within the jurisdiction of the Centre, or for other reasons is not within the competence of the Commission, shall be considered by the Commission which shall determine whether to deal with it as a preliminary question or to join it to the merits of the dispute.	(2) Komisija bo pretehtala vsak ugovor stranke v sporu, da ta spor ne spada v pristojnost Centra, ali da iz drugih razlogov ne spada v pristojnost Komisije in bo odločila o tem, ali bo ugovor reševala kot predhodno vprašanje ali skupaj s predmetom spora.
Article 33	33. člen
Any conciliation proceeding shall be conducted in accordance with the provisions of this Section and, except as the parties otherwise agree, in accordance with the Conciliation Rules in effect on the date on which the parties consented to conciliation. If	Vsak postopek conciliacije se vodi v skladu z določbami tega oddelka in če se stranke ne dogovorijo drugače, v skladu s Pravilnikom o conciliaciji, ki je veljal na dan, ko so stranke privolile na conciliacijo. Če se pojavi vprašanje glede postopka, ki ni zajeto v tem

any question of procedure arises which is not covered by this Section or the Conciliation Rules or any rules agreed by the parties, the Commission shall decide the question.	oddelku ali Pravilniku o conciliaciji ali v katerih koli pravilih, o katerih so se stranke sporazumele, reši to vprašanje Komisija.
Article 34	34. člen
(1) It shall be the duty of the Commission to clarify the issues in dispute between the parties and to endeavour to bring about agreement between them upon mutually acceptable terms. To that end, the Commission may at any stage of the proceedings and from time to time recommend terms of settlement to the parties. The parties shall cooperate in good faith with the Commission in order to enable the Commission to carry out its functions, and shall give their most serious consideration to its recommendations.	(1) Dolžnost Komisije je, da razčisti sporna vprašanja med strankama in da si prizadeva doseči sporazum med njima pod pogoji, ki so sprejemljivi za obe stranki. Za dosego tega cilja, lahko Komisija v vsaki fazi postopka in od časa do časa priporoči strankama pogoje pogoditve. Stranke so dolžne v dobri veri sodelovati s Komisijo, zato da ji omogočijo izvrševanje njenih funkcij in morajo najbolj resno upoštevati njena priporočila.
(2) If the parties reach agreement, the Commission shall draw up a report noting the issues in dispute and recording that the parties have reached agreement. If, at any stage of the proceedings, it appears to the Commission that there is no likelihood of agreement between the parties, it shall close the proceedings and shall draw up a report noting the submission of the dispute and recording the failure of the parties to reach agreement. If one party fails to appear or participate in the proceedings, the Commission shall close the proceedings and shall draw up a report noting that party's failure to appear or participate.	(2) Če stranke dosežejo sporazum, napiše Komisija poročilo, v katerem izpostavi sporni predmet in ugotovi, da so stranke dosegle sporazum. Če se v kateri koli fazi postopka Komisiji zdi, da ni verjetno da bodo stranke dosegle sporazum, Komisija zaključi postopek in sestavi poročilo, v katerem izpostavi, da se spor podvrže reševanju in da stranke niso dosegle sporazuma. Če ena stranka ne pride ali ne sodeluje v postopku, Komisija zaključi postopek in napiše poročilo v katerem izpostavi, da ta stranka ni prišla ali ni sodelovala v postopku.
Article 35	35. člen
Except as the parties to the dispute shall otherwise agree, neither party to a conciliation proceeding shall be entitled in any other proceeding, whether before arbitrators or in a court of law or otherwise, to invoke or rely on any views expressed or statements or admissions or offers of settlement made by the other party in the conciliation proceedings, or the report or any recommendations made by the Commission.	Če se stranke v sporu ne dogovorijo drugače, nobena izmed strank v postopku conciliacije nima pravice, da se v katerem koli drugem postopku, pa najsi je to pred arbitri ali pred sodiščem ali kje drugje, sklicuje ali opira na kakršna koli izražena stališča ali izjave ali prizanja, ali ponudbo sporazuma, ki jo je dala nasprotna stranka v postopku conciliacije, ali na poročilo ali kakršno koli priporočilo Komisije.
CHAPTER IV ARBITRATION	4. POGLAVJE ARBITRAŽA
Section I Request for Arbitration	1. Oddelek Zahteva za arbitražo
Article 36	36. člen
(1) Any Contracting State or any national of a Contracting State wishing to institute arbitration proceedings shall address a request to that effect in writing to the Secretary-	(1) Vsaka država pogodbenica ali državljan države pogodbenice, ki želi začeti arbitražni postopek, mora za to nasloviti pismeno zahtevo generalnemu sekretarju, ki prepis zahteve

General who shall send a copy of the request to the other party.	pošlje drugi stranki.
(2) The request shall contain information concerning the issues in dispute, the identity of the parties and their consent to arbitration in accordance with the rules of procedure for the institution of conciliation and arbitration proceedings.	(2) Zahteva mora vsebovati podatke, ki zadevajo predmet spora, identiteto strank in njihovo privolitev na arbitražo, skladno s predpisi za sprožitev postopka conciliacije ali arbitraže.
(3) The Secretary-General shall register the request unless he finds, on the basis of the information contained in the request, that the dispute is manifestly outside the jurisdiction of the Centre. He shall forthwith notify the parties of registration or refusal to register.	(3) Generalni sekretar vpiše zahtevo v register, razen če spozna na podlagi podatkov, ki so vsebovani v zahtevi, da je spor očitno zunaj pristojnosti Centra. On nemudoma obvesti stranke o vpisu ali zavrnitvi vpisa v register.
Section 2 Constitution of the Tribunal	2. Oddelek Oblikovanje arbitražnega sodišča
Article 37	37. člen
(1) The Arbitral Tribunal (hereinafter called the Tribunal) shall be constituted as soon as possible after registration of a request pursuant to Article 36.	(1) Arbitražno sodišče (v nadaljnjem besedilu: Sodišče) se oblikuje kakor hitro je mogoče po vpisu zahteve v skladu s 36. členom.
(2) (a) The Tribunal shall consist of a sole arbitrator or any uneven number of arbitrators appointed as the parties shall agree. (b) Where the parties do not agree upon the number of arbitrators and the method of their appointment, the Tribunal shall consist of three arbitrators, one arbitrator appointed by each party and the third, who shall be the president of the Tribunal, appointed by agreement of the parties.	(2) (a) Sodišče je sestavljeno iz enega arbitra ali kakršnega koli neparnega števila arbitrov, določenega kakor se strinjajo stranke. (b) Če se stranke ne strinjajo glede števila arbitrov in načina njihove določitve, se Sodišče sestoji iz treh arbitrov; vsaka stranka imenuje po enega arbitra, tretjega, ki pa je predsednik Sodišča, pa stranke določijo sporazumno.
Article 38	38. člen
If the Tribunal shall not have been constituted within 90 days after notice of registration of the request has been dispatched by the Secretary-General in accordance with paragraph (3) of Article 36, or such other period as the parties may agree, the Chairman shall, at the request of either party and after consulting both parties as far as possible, appoint the arbitrator or arbitrators not yet appointed. Arbitrators appointed by the Chairman pursuant to this Article shall not be nationals of the Contracting State party to the dispute or of the Contracting State whose national is a party to the dispute.	Če se Sodišče ne oblikuje v roku 90 dni od dneva, ko je generalni sekretar obvestil stranke o vpisu zahteve v register v skladu s 3. odst. 36. člena ali v drugem roku, za katerega so se stranke dogovorile, predsednik na zahtevo ene od obeh strank in potem ko se posvetuje z obema strankama, v koliko je to mogoče, določi arbitra ali arbitre, ki še niso bili določeni. Arbitri, ki jih določi predsednik po tem členu, ne smejo biti državljani države pogodbenice, ki je stranka v sporu ali države pogodbenice, katere državljan je stranka v sporu.
Article 39	39. člen
The majority of the arbitrators shall be nationals of States other than the Contracting State party to the dispute and the Contracting State whose national is a party to the dispute;	Arbitri, ki sestavljajo večino, ne smejo biti državljani države pogodbenice, ki je stranka v sporu ali države pogodbenice, katere državljan je stranka v sporu; kakorkoli je predpisano,

provided, however, that the foregoing provisions of this Article shall not apply if the sole arbitrator or each individual member of the Tribunal has been appointed by agreement of the parties.	zgornje določbe tega člena ne veljajo za edinega arbitra, ali za vsakega posameznega člana Sodišča, ki je bil določen s sporazumom strank.
Article 40	40. člen
(1) Arbitrators may be appointed from outside the Panel of Arbitrators, except in the case of appointments by the Chairman pursuant to Article 38.	(1) Arbitri se lahko določijo izven seznama arbitrov, razen v primeru, ko jih določi predsednik v skladu z 38. členom.
(2) Arbitrators appointed from outside the Panel of Arbitrators shall possess the qualities stated in paragraph (1) of Article 14.	(2) Arbitri, ki so določeni izven seznama arbitrov, morajo izpolnjevati pogoje, ki so predvideni v 1. odst. 14. člena.
Section 3 Powers and Functions of the Tribunal	3. Oddelek Pooblastila in funkcije Sodišča
Article 41	41. člen
(1) The Tribunal shall be the judge of its own competence.	(1) Sodišče samo odloča o svoji pristojnosti.
(2) Any objection by a party to the dispute that that dispute is not within the jurisdiction of the Centre, or for other reasons is not within the competence of the Tribunal, shall be considered by the Tribunal which shall determine whether to deal with it as a preliminary question or to join it to the merits of the dispute.	(2) Sodišče bo pretehtalo vsak ugovor stranke v sporu, da ta spor ne spada v pristojnost Centra, ali da iz drugih razlogov ne spada v pristojnost Sodišča in bo odločilo o tem, ali bo ugovor reševalo kot predhodno vprašanje ali skupaj s predmetom spora.
Article 42	42. člen
(1) The Tribunal shall decide a dispute in accordance with such rules of law as may be agreed by the parties. In the absence of such agreement, the Tribunal shall apply the law of the Contracting State party to the dispute (including its rules on the conflict of laws) and such rules of international law as may be applicable.	(1) Sodišče reši spor po tistih pravnih pravilih, o katerih so se stranke dogovorile. Če se stranke o tem ne dogovorijo, Sodišče uporabi pravo države pogodbenice, ki je stranka v sporu (vključno z njenimi predpisi o koliziji zakonov) in tiste predpise mednarodnega prava, ki so uporabni.
(2) The Tribunal may not bring in a finding of <i>non liquet</i> on the ground of silence or obscurity of the law.	(2) Sodišče se ne more razglasiti za <i>non liquet</i> zaradi molka ali nejasnosti zakona.
(3) The provisions of paragraphs (1) and (2) shall not prejudice the power of the Tribunal to decide a dispute <i>ex aequo et bono</i> if the parties so agree.	(3) Določbe 1. in 2. odstavka ne vplivajo na pooblastila Sodišča, da reši spor <i>ex aequo et bono</i> , če se stranke s tem strinjajo.
Article 43	43. člen
Except as the parties otherwise agree, the Tribunal may, if it deems it necessary at any stage of the proceedings, (a) call upon the parties to produce documents or other evidence, and (b) visit the scene connected with the dispute, and conduct such inquiries there as it may deem appropriate.	Če se stranke ne dogovorijo drugače, lahko Sodišče, če meni da je to potrebno, v vsaki fazi postopka: (a) pozove stranke, da predložijo dokumente ali druge dokaze, in (b) obiše kraj, ki je povezan s sporom in tam izvede tiste poizvedbe, za katere meni, da so potrebne.

Article 44	44. člen
Any arbitration proceeding shall be conducted in accordance with the provisions of this Section and, except as the parties otherwise agree, in accordance with the Arbitration Rules in effect on the date on which the parties consented to arbitration. If any question of procedure arises which is not covered by this Section or the Arbitration Rules or any rules agreed by the parties, the Tribunal shall decide the question.	Vsak arbitražni postopek se vodi v skladu z določbami tega oddelka in če se stranke ne dogovorijo drugače, v skladu Arbitražnimi pravili, ki so veljala na dan, ko so stranke privolile na arbitražo. Če se pojavi vprašanje glede postopka, ki ni zajeto v tem oddelku ali v Arbitražnih pravilih ali v katerih koli pravilih, o katerih so se stranke sporazumele, reši to vprašanje Sodišče.
Article 45	45. člen
(1) Failure of a party to appear or to present his case shall not be deemed an admission of the other party's assertions.	(1) Če stranka ne pride ali ne razloži svojega primera, se to ne domneva kot priznanje trditev druge stranke.
(2) If a party fails to appear or to present his case at any stage of the proceedings the other party may request the Tribunal to deal with the questions submitted to it and to render an award. Before rendering an award, the Tribunal shall notify, and grant a period of grace to, the party failing to appear or to present its case, unless it is satisfied that that party does not intend to do so.	(2) Če stranka ne pride ali ne razloži svojega primera v kateri koli fazi postopka, lahko druga stranka zahteva, da Sodišče obravnava vprašanja, ki so mu podvržena in da izda odločbo. Preden izda odločbo, Sodišče obvesti stranko, ki ni prišla ali ni razložila svojega primera in ji da dodatni rok da to stori, razen če je zagotovo, da stranka ne namerava tega storiti.
Article 46	46. člen
Except as the parties otherwise agree, the Tribunal shall, if requested by a party, determine any incidental or additional claims or counterclaims arising directly out of the subject-matter of the dispute provided that they are within the scope of the consent of the parties and are otherwise within the jurisdiction of the Centre.	Če se stranke ne dogovorijo drugače, Sodišče reši na zahtevo stranke vse vmesne, ali naknadne zahteve ali nasprotno zahteve, ki izhajajo neposredno iz predmeta spora, pod pogojem da so v okviru tistega, v kar so stranke privolile in da tudi sicer spadajo v pristojnost Centra.
Article 47	47. člen
Except as the parties otherwise agree, the Tribunal may, if it considers that the circumstances so require, recommend any provisional measures which should be taken to preserve the respective rights of either party.	Če se stranke ne dogovorijo drugače, lahko Sodišče, če smatra da to zahtevajo okoliščine, priporoči kakršne koli začasne ukrepe zaradi zaščite individualnih pravic ene ali druge stranke.
Section 4 The Award	4. Oddelek Odločba
Article 48	48. člen
(1) The Tribunal shall decide questions by a majority of the votes of all its members.	(1) Sodišče odloča o vprašanjih z večino glasov vseh svojih članov.
(2) The award of the Tribunal shall be in writing and shall be signed by the members of the Tribunal who voted for it.	(2) Odločba Sodišča mora biti v pisni obliki in jo morajo podpisati vsi člani Sodišča, ki so za njo glasovali.
(3) The award shall deal with every question submitted to the Tribunal, and shall state the reasons upon which it is based.	(3) V odločbi se obravnavajo vsa vprašanja, ki so bila podvržena Sodišču in se navedejo razlogi, na katerih odločba temelji.
(4) Any member of the Tribunal may attach his	(4) Vsak član Sodišča lahko doda odločbi svoje

individual opinion to the award, whether he dissents from the majority or not, or a statement of his dissent.	individualno mnenje, ne glede na to ali se strinja z večino ali ne, ali obrazloži svoje nestrinjanje.
(5) The Centre shall not publish the award without the consent of the parties.	(5) Center ne sme objaviti odločbe brez privolitve strank.
Article 49	49. člen
(1) The Secretary-General shall promptly dispatch certified copies of the award to the parties. The award shall be deemed to have been rendered on the date on which the certified copies were dispatched.	(1) Generalni sekretar mora takoj razposlati strankam overjene prepise odločbe. Domneva se, da je odločba izdana na dan, ko so bili overjeni prepisi odposlani.
(2) The Tribunal upon the request of a party made within 45 days after the date on which the award was rendered may after notice to the other party decide any question which it had omitted to decide in the award, and shall rectify any clerical, arithmetical or similar error in the award. Its decision shall become part of the award and shall be notified to the parties in the same manner as the award. The periods of time provided for under paragraph (2) of Article 51 and paragraph (2) of Article 52 shall run from the date on which the decision was rendered.	(2) Na zahtevo stranke, ki je dana v roku 45 dni od takrat, ko je bila odločba izdana, lahko Sodišče, po tem ko obvesti drugo stranko, reši vsako vprašanje ki je bilo izpuščeno v odločbi in popravi vsako pravopisno, računsko ali podobno napako v odločbi. Rešitev Sodišča sestavlja del odločbe in se pošlje strankam na isti način kot odločba. Roki, predvideni v 2. odst. 51. člena in 2. odst. 52. člena začnejo teči od dneva, ko je rešitev izdana.
Section 5 Interpretation, Revision and Annulment of the Award	5. Oddelek Razlaga, revizija in razveljavitev odločbe
Article 50	50. člen
(1) If any dispute shall arise between the parties as to the meaning or scope of an award, either party may request interpretation of the award by an application in writing addressed to the Secretary-General.	(1) Če med strankama pride do spora glede pomena ali dometa odločbe, lahko vsaka od strank naslovi na generalnega sekretarja pismeno prošnjo in zahteva razlago odločbe.
(2) The request shall, if possible, be submitted to the Tribunal which rendered the award. If this shall not be possible, a new Tribunal shall be constituted in accordance with Section 2 of this Chapter. The Tribunal may, if it considers that the circumstances so require, stay enforcement of the award pending its decision.	(2) Prošnja se dostavi Sodišču, ki je izdalo odločbo, če je to mogoče. Če to ni mogoče, se oblikuje novo Sodišče v skladu z 2. oddelkom tega poglavja. Sodišče lahko ustavi izvršitev odločbe, dokler ne izda rešitve, če smatra da to zahtevajo okoliščine.
Article 51	51. člen
(1) Either party may request revision of the award by an application in writing addressed to the Secretary-General on the ground of discovery of some fact of such a nature as decisively to affect the award, provided that when the award was rendered that fact was unknown to the Tribunal and to the applicant and that the applicant's ignorance of that fact was not due to negligence.	(1) Vsaka od strank lahko zahteva revizijo odločbe s pismeno prošnjo, naslovljeno na generalnega sekretarja na podlagi odkritja nekega dejstva, ki bistveno vpliva na odločbo, pod pogojem da Sodišče in prosilec nista vedela za to dejstvo ko je bila odločba izdana in da to dejstvo ni ostalo nepoznano prosilcu iz njegove malomarnosti.
(2) The application shall be made within 90	(2) Prošnjo je potrebno vložiti v roku 90 dni od

days after the discovery of such fact and in any event within three years after the date on which the award was rendered.	odkritja tega dejstva, najkasneje pa v roku treh let od dne, ko je bila odločba izdana.
(3) The request shall, if possible, be submitted to the Tribunal which rendered the award. If this shall not be possible, a new Tribunal shall be constituted in accordance with Section 2 of this Chapter.	(3) Prošnja se dostavi Sodišču, ki je izdalo odločbo, če je to mogoče. Če to ni mogoče, se oblikuje novo Sodišče v skladu z 2. oddelkom tega poglavja.
(4) The Tribunal may, if it considers that the circumstances so require, stay enforcement of the award pending its decision. If the applicant requests a stay of enforcement of the award in his application, enforcement shall be stayed provisionally until the Tribunal rules on such request.	(4) Sodišče lahko ustavi izvršitev odločbe, dokler ne izda rešitve, če smatra da to zahtevajo okoliščine. Če prosilec zahteva v prošnji, da se ustavi izvršitev odločbe, se izvršitev ustavi začasno, dokler Sodišče ne reši te zahteve.
Article 52	52. člen
(1) Either party may request annulment of the award by an application in writing addressed to the Secretary-General on one or more of the following grounds: (a) that the Tribunal was not properly constituted; (b) that the Tribunal has manifestly exceeded its powers; (c) that there was corruption on the part of a member of the Tribunal; (d) that there has been a serious departure from a fundamental rule of procedure; or (e) that the award has failed to state the reasons on which it is based.	(1) Vsaka od strank lahko zahteva razveljavitev odločbe s pismeno prošnjo, naslovljeno na generalnega sekretarja na podlagi enega ali več spodaj navedenih razlogov: (a) da Sodišče ni bilo pravilno oblikovano; (b) da je Sodišče očitno prekoračilo svoja pooblastila; (c) da je bil en član Sodišča podkupljen; (d) da je prišlo do resnega odmika od osnovnih pravil postopka; ali (e) da v odločbi niso izpostavljeni razlogi, na katerih ta temelji.
(2) The application shall be made within 120 days after the date on which the award was rendered except that when annulment is requested on the ground of corruption such application shall be made within 120 days after discovery of the corruption and in any event within three years after the date on which the award was rendered.	(2) Prošnja je potrebno vložiti v roku 120 dni od dne, ko je bila odločba izdana, če pa se razveljavitev zahteva zaradi podkupovanja, pa je potrebno takšno prošnjo vložiti v roku 120 dni od odkritja podkupovanja, najkasneje pa v roku treh let od dne, ko je bila odločba izdana.
(3) On receipt of the request the Chairman shall forthwith appoint from the Panel of Arbitrators an <i>ad hoc</i> Committee of three persons. None of the members of the Committee shall have been a member of the Tribunal which rendered the award, shall be of the same nationality as any such member, shall be a national of the State party to the dispute or of the State whose national is a party to the dispute, shall have been designated to the Panel of Arbitrators by either of those States, or shall have acted as a conciliator in the same dispute. The Committee shall have the	(3) Po prejemu zahteve predsednik nemudoma imenuje iz seznama arbitrov <i>ad hoc</i> odbor treh oseb. Član odbora ne more biti noben član Sodišča, ki je izdalo odločbo, niti državljan iste države, ki je član tega Sodišča, niti državljan države, ki je stranka v sporu ali države, katere državljan je stranka v sporu, niti oseba, ki jo je katera od teh držav določila na seznam arbitrov, ali oseba, ki je delovala kot conciliator v istem sporu. Odbor je pooblaščen da razveljavi odločbo ali njen del iz katerega koli razloga, zapisanega v 1. odstavku tega člena.

authority to annul the award or any part thereof on any of the grounds set forth in paragraph (1).	
(4) The provisions of Articles 41-45, 48, 49, 53 and 54, and of Chapters VI and VII shall apply <i>mutatis mutandis</i> to proceedings before the Committee.	(4) Določbe členov 41-45, 48, 49, 53 in 54 in določbe 6 in 7 poglavja, se uporabljajo <i>mutatis mutandis</i> v postopku pred odborom.
(5) The Committee may, if it considers that the circumstances so require, stay enforcement of the award pending its decision. If the applicant requests a stay of enforcement of the award in his application, enforcement shall be stayed provisionally until the Committee rules on such request.	(5) Odbor lahko ustavi izvršitev odločbe, dokler ne izda rešitve, če smatra da to zahtevajo okoliščine. Če prosilec zahteva v prošnji, da se ustavi izvršitev odločbe, se izvršitev ustavi začasno, dokler odbor ne reši te zahteve.
(6) If the award is annulled the dispute shall, at the request of either party, be submitted to a new Tribunal constituted in accordance with Section 2 of this Chapter.	(6) Če je odločba razveljavljena, se na zahtevo vsake od strank spor podvrže novemu Sodišču, ki se oblikuje v skladu z 2. oddelkom tega poglavja.
Section 6 Recognition and Enforcement of the Award	6. Oddelek Priznanje in izvršitev odločbe
Article 53	53. člen
(1) The award shall be binding on the parties and shall not be subject to any appeal or to any other remedy except those provided for in this Convention. Each party shall abide by and comply with the terms of the award except to the extent that enforcement shall have been stayed pursuant to the relevant provisions of this Convention.	(1) Odločba je obvezna za obe stranki in ne more biti predmet kakršne koli pritožbe ali drugega pravnega sredstva, razen tistih, ki jih predvideva ta Konvencija. Obe stranki sta dolžni, da se uklonita in izvršita kar je z odločbo določeno, razen v kolikor je izvršitev ustavljena na osnovi ustreznih določb te Konvencije.
(2) For the purposes of this Section, "award" shall include any decision interpreting, revising or annulling such award pursuant to Articles 50, 51 or 52.	(2) Za namene tega oddelka, "odločba" zajema vsako rešitev o razlagi, reviziji ali razveljavitvi odločbe iz členov 50, 51 ali 52.
Article 54	54. člen
(1) Each Contracting State shall recognize an award rendered pursuant to this Convention as binding and enforce the pecuniary obligations imposed by that award within its territories as if it were a final judgment of a court in that State. A Contracting State with a federal constitution may enforce such an award in or through its federal courts and may provide that such courts shall treat the award as if it were a final judgment of the courts of a constituent state.	(1) Vsaka država pogodbenica prizna kot obvezno odločbo, izdano v skladu s to Konvencijo in izvrši na svojem teritoriju denarne obveznosti, določene s to odločbo, kot da je to končna sodba sodišča te države. Država pogodbenica, ki ima federalno ureditev, lahko izvrši takšno odločbo preko svojega zveznega sodišča, lahko pa določi, da ta sodišča obravnavajo odločbo, kot da je to končna sodba sodišča države članice.
(2) A party seeking recognition or enforcement in the territories of a Contracting State shall furnish to a competent court or other authority which such State shall have designated for this purpose a copy of the award certified by the Secretary-General. Each Contracting State	(2) Stranka, ki išče priznanje ali izvršitev na teritoriju države pogodbenice, dostavi pristojnemu sodišču ali drugemu organu, ki ga ta država določi za ta namen, prepis odločbe, ki ga je potrdil generalni sekretar. Vsaka država pogodbenica obvesti generalnega sekretarja,

shall notify the Secretary-General of the designation of the competent court or other authority for this purpose and of any subsequent change in such designation.	katero sodišče ali drug organ je določila za ta namen, kot tudi o naknadnih spremembah v tem pogledu.
(3) Execution of the award shall be governed by the laws concerning the execution of judgments in force in the State in whose territories such execution is sought.	(3) Za izvršitev odločbe veljajo predpisi o izvršitvi sodbe, ki imajo pravno moč v državi, na katere teritoriju se išče izvršitev.
Article 55	55. člen
Nothing in Article 54 shall be construed as derogating from the law in force in any Contracting State relating to immunity of that State or of any foreign State from execution.	Ne tolmači se, da 54. člen derogira veljavno pravo države pogodbenice, ki se nanaša na imuniteto te države ali katere koli tuje države, v pogledu izvršitve.
CHAPTER V REPLACEMENT AND DISQUALIFICATION OF CONCILIATORS AND ARBITRATORS	5. POGLAVJE ZAMENJAVA IN IZLOČITEV KONCILIATORJEV IN ARBITROV
Article 56	56. člen
(1) After a Commission or a Tribunal has been constituted and proceedings have begun, its composition shall remain unchanged; provided, however, that if a conciliator or an arbitrator should die, become incapacitated, or resign, the resulting vacancy shall be filled in accordance with the provisions of Section 2 of Chapter III or Section 2 of Chapter IV.	(1) Potem ko je Komisija ali Sodišče oblikovano in se postopki začnejo, njegova sestava ostane nespremenjena; s tem da če conciliator ali arbiter umre, postane nesposoben ali da odpoved, se pristoje mesto zapolni v skladu z določbami 2. oddelka 3. poglavja ali 2. oddelka 4. poglavja.
(2) A member of a Commission or Tribunal shall continue to serve in that capacity notwithstanding that he shall have ceased to be a member of the Panel.	(2) Član Komisije ali Sodišča ostaja na tej dolžnosti, čeprav je izbrisan s seznama.
(3) If a conciliator or arbitrator appointed by a party shall have resigned without the consent of the Commission or Tribunal of which he was a member, the Chairman shall appoint a person from the appropriate Panel to fill the resulting vacancy.	(3) Če conciliator ali arbiter, ki ga je določila stranka, da odpoved brez soglasja Komisije ali Sodišča katerega član je, predsednik določi osebo s primerne seznama, da zapolni prazno mesto.
Article 57	57. člen
A party may propose to a Commission or Tribunal the disqualification of any of its members on account of any fact indicating a manifest lack of the qualities required by paragraph (1) of Article 14. A party to arbitration proceedings may, in addition, propose the disqualification of an arbitrator on the ground that he was ineligible for appointment to the Tribunal under Section 2 of Chapter IV.	Stranka lahko predlaga Komisiji ali Sodišču, da se kateri koli njen član izloči zaradi katerega koli dejstva, ki kaže na očitno pomanjkanje pogojev, ki so zahtevani v 1. odst. 14. člena. Stranka v arbitražnem postopku lahko, poleg tega, predlaga izločitev nekega arbitra na podlagi tega, ker ne izpolnjuje pogojev za člana Sodišča, ki so določeni v 2. oddelku 4. poglavja.
Article 58	58. člen
The decision on any proposal to disqualify a conciliator or arbitrator shall be taken by the other members of the Commission or Tribunal	Rešitev o predlogu za izločitev conciliatorja ali arbitra izdajo ostali člani Komisije ali Sodišča, v primeru, da so ti člani enako razdeljeni, v

as the case may be, provided that where those members are equally divided, or in the case of a proposal to disqualify a sole conciliator or arbitrator, or a majority of the conciliators or arbitrators, the Chairman shall take that decision. If it is decided that the proposal is well-founded the conciliator or arbitrator to whom the decision relates shall be replaced in accordance with the provisions of Section 2 of Chapter III or Section 2 of Chapter IV.	primeru predloga za izločitev posameznega conciliatorja ali arbitra, ali večine conciliatorjev ali arbitrov, pa sprejme to rešitev predsednik. Če je odločeno, da je predlog utemeljen, je potrebno conciliatorja ali arbitra, na katerega se rešitev nanaša, zamenjati v skladu z določbami 2. oddelka 3. poglavja ali 2. oddelka 4. poglavja.
CHAPTER VI COST OF PROCEEDINGS	6. POGLAVJE STROŠKI POSTOPKA
Article 59	59. člen
The charges payable by the parties for the use of the facilities of the Centre shall be determined by the Secretary-General in accordance with the regulations adopted by the Administrative Council.	Nadomestila, ki jih plačajo stranke za uporabo ugodnosti Centra, določi generalni sekretar v skladu s pravili, ki jih sprejme Administrativni svet.
Article 60	60. člen
(1) Each Commission and each Tribunal shall determine the fees and expenses of its members within limits established from time to time by the Administrative Council and after consultation with the Secretary-General.	(1) Vsaka Komisija in vsako Sodišče določi nagrade in izdatke svojih članov v mejah, ki jih vsakega toliko časa določi Administrativni svet, potem ko se posvetuje z generalnim sekretarjem.
(2) Nothing in paragraph (1) of this Article shall preclude the parties from agreeing in advance with the Commission or Tribunal concerned upon the fees and expenses of its members.	(2) 1. odstavek tega člena ne preprečuje strankam, da se vnaprej sporazumejo s pristojno Komisijo ali Sodiščem o nagradah in izdatkih njihovih članov.
Article 61	61. člen
(1) In the case of conciliation proceedings the fees and expenses of members of the Commission as well as the charges for the use of the facilities of the Centre, shall be borne equally by the parties. Each party shall bear any other expenses it incurs in connection with the proceedings.	(1) V primeru postopka conciliacije, nagrade in izdatke članov Komisije, kot tudi nadomestila za uporabo ugodnosti Centra, nosijo stranke enakomerno. Vsaka stranka nosi vse ostale stroške, ki jih je imela v zvezi s postopkom.
(2) In the case of arbitration proceedings the Tribunal shall, except as the parties otherwise agree, assess the expenses incurred by the parties in connection with the proceedings, and shall decide how and by whom those expenses, the fees and expenses of the members of the Tribunal and the charges for the use of the facilities of the Centre shall be paid. Such decision shall form part of the award.	(2) V primeru arbitražnega postopka, Sodišče oceni, razen če se stranke sporazumejo drugače, stroške ki so jih stranke imele v zvezi s postopkom in reši kako in kdo bo plačal te stroške, nagrade in izdatke članov Sodišča in nadomestila za uporabo ugodnosti Centra. Ta rešitev je sestavni del odločbe.
CHAPTER VII PLACE OF PROCEEDINGS	7. POGLAVJE KRAJ POSTOPKA
Article 62	62. člen
Conciliation and arbitration proceedings shall be held at the seat of the Centre except as	Postopek conciliacije in arbitraže se vodi na sedežu Centra, razen če je tukaj drugače

hereinafter provided.	določeno.
Article 63	63. člen
Conciliation and arbitration proceedings may be held, if the parties so agree, (a) at the seat of the Permanent Court of Arbitration or of any other appropriate institution, whether private or public, with which the Centre may make arrangements for that purpose; or (b) at any other place approved by the Commission or Tribunal after consultation with the Secretary-General.	Postopek conciliacije in arbitraže se lahko vodi, če se stranke tako dogovorijo, (a) na sedežu Stalnega arbitražnega sodišča ali katere koli druge primerne institucije, zasebne ali javne, s katerimi lahko Center sklepa sporazume v ta namen; ali (b) na katerem koli drugem kraju, ki ga odobri Komisija ali Sodišče po posvetovanju z generalnim sekretarjem.
CHAPTER VIII Disputes Between Contracting States	8. POGLAVJE SPORI MED DRŽAVAMI POGODBENICAMI
Article 64	64. člen
Any dispute arising between Contracting States concerning the interpretation or application of this Convention which is not settled by negotiation shall be referred to the International Court of Justice by the application of any party to such dispute, unless the States concerned agree to another method of settlement.	Vsi spori med državami pogodbenicami glede razlage ali uporabe te Konvencije, ki niso bili rešeni s posredovanjem, se predložijo Mednarodnemu sodišču, na prošnjo katere koli stranke v sporu, v kolikor se države ne sporazumejo, da spor rešijo na drug način.
CHAPTER IX AMENDMENT	9. POGLAVJE AMANDMA
Article 65	65. člen
Any Contracting State may propose amendment of this Convention. The text of a proposed amendment shall be communicated to the Secretary-General not less than 90 days prior to the meeting of the Administrative Council at which such amendment is to be considered and shall forthwith be transmitted by him to all the members of the Administrative Council.	Vsaka država pogodbenica lahko predlaga amandma h tej Konvenciji. Tekst predlaganega amandmaja se sporoči generalnemu sekretarju najmanj 90 dni pred sestankom Administrativnega sveta, na katerem je potrebno ta amandma preučiti in on ga mora nemudoma sporočiti vsem članom Administrativnega sveta.
Article 66	66. člen
(1) If the Administrative Council shall so decide by a majority of two-thirds of its members, the proposed amendment shall be circulated to all Contracting States for ratification, acceptance or approval. Each amendment shall enter into force 30 days after dispatch by the depositary of this Convention of a notification to Contracting States that all Contracting States have ratified, accepted or approved the amendment.	(1) Če Administrativni svet tako reši z dvotretinjsko večino članov, se predlagani amandma dostavi vsem državam pogodbenicam za ratifikacijo, sprejem ali odobritev. Vsak amandma stopi v veljavo 30 dni po tem, ko depozitar te Konvencije pošlje sporočilo državam pogodbenicam, da so vse države pogodbenice ratificirale, sprejele ali odobrile amandma.
(2) No amendment shall affect the rights and obligations under this Convention of any Contracting State or of any of its constituent subdivisions or agencies, or of any national of	(2) Amandma ne vpliva na pravice in obveznosti katere koli države pogodbenice, ali katere koli njene sestavne enote ali javne agencije, ali državljana takšne države, ki so v

such State arising out of consent to the jurisdiction of the Centre given before the date of entry into force of the amendment.	skladu s to Konvencijo nastale iz privolitve na pristojnost Centra, dane pred dnem, ko je amandma stopil v veljavo.
CHAPTER X FINAL PROVISIONS	10. POGLAVJE KONČNE DOLOČBE
Article 67	67. člen
This Convention shall be open for signature on behalf of States members of the Bank. It shall also be open for signature on behalf of any other State which is a party to the Statute of the International Court of Justice and which the Administrative Council, by a vote of two-thirds of its members, shall have invited to sign the Convention.	To Konvencijo lahko podpišejo države članice Banke. Lahko jo podpiše tudi vsaka druga država, ki je članica Statuta mednarodnega sodišča in ki jo je Administrativni svet z odločitvijo, sprejeto z dvotretnjsko večino članov povabil, da podpiše Konvencijo.
Article 68	68. člen
(1) This Convention shall be subject to ratification, acceptance or approval by the signatory States in accordance with their respective constitutional procedures.	(1) Ta Konvencija je predmet ratifikacije, sprejema ali odobritve držav pogodbenic v skladu z njihovim ustavnim postopkom.
(2) This Convention shall enter into force 30 days after the date of deposit of the twentieth instrument of ratification, acceptance or approval. It shall enter into force for each State which subsequently deposits its instrument of ratification, acceptance or approval 30 days after the date of such deposit.	(2) Ta Konvencija stopi v veljavo 30 dni po deponiranju dvajsete listine o ratifikaciji, sprejemu ali odobritvi. Za vsako državo, ki naknadno deponira listino o ratifikaciji, sprejemu ali odobritvi, stopi Konvencija v veljavo 30 dni po takšnem deponiranju.
Article 69	69. člen
Each Contracting State shall take such legislative or other measures as may be necessary for making the provisions of this Convention effective in its territories.	Vsaka država pogodbenica mora podvzeti takšne zakonodajne ali druge ukrepe, ki so potrebni, da določbe te Konvencije postanejo učinkovite na njenem teritoriju.
Article 70	70. člen
This Convention shall apply to all territories for whose international relations a Contracting State is responsible, except those which are excluded by such State by written notice to the depositary of this Convention either at the time of ratification, acceptance or approval or subsequently.	Ta Konvencija velja za vse teritorije, za katere je država pogodbenica odgovorna glede mednarodnih odnosov, razen za tiste, ki jih ta država izvzame s pismenim obvestilom depozitarju te Konvencije, ali v času ratifikacije, sprejema ali odobritve, ali naknadno.
Article 71	71. člen
Any Contracting State may denounce this Convention by written notice to the depositary of this Convention. The denunciation shall take effect six months after receipt of such notice.	Vsaka država pogodbenica lahko odpove to Konvencijo s pismenim obvestilom depozitarju te Konvencije. Odpoved učinkuje 6 mesecev po prejemu takšnega obvestila.
Article 72	72. člen
Notice by a Contracting State pursuant to Articles 70 or 71 shall not affect the rights or obligations under this Convention of that State or of any of its constituent subdivisions or agencies or of any national of that State arising out of consent to the jurisdiction of the Centre	Obvestilo države pogodbenice iz 70. ali 71. člena ne učinkuje na pravice in obveznosti te države, ali njene sestavne enote ali javne agencije, ali katerega koli državljana te države, ki po tej Konvenciji izhajajo iz privolitve na pristojnost Centra, dane preden je depozitar

given by one of them before such notice was received by the depositary.	prejel takšno obvestilo.
Article 73	73. člen
Instruments of ratification, acceptance or approval of this Convention and of amendments thereto shall be deposited with the Bank which shall act as the depositary of this Convention. The depositary shall transmit certified copies of this Convention to States members of the Bank and to any other State invited to sign the Convention.	Listine o ratifikaciji, sprejemu ali odobritvi te Konvencije in amandmajev h tej Konvenciji, se deponirajo pri Banki, ki je depozitar te Konvencije. Depozitar pošlje overjene prepise te Konvencije državam članicam Banke in vsaki drugi državi ki je bila povabljena, da podpiše Konvencijo.
Article 74	74. člen
The depositary shall register this Convention with the Secretariat of the United Nations in accordance with Article 102 of the Charter of the United Nations and the Regulations thereunder adopted by the General Assembly.	Depozitar registrira to Konvencijo v Sekretariatu Združenih narodov v skladu z 102. členom Ustanovne listine Združenih narodov in predpisi, sprejetimi na njeni osnovi s strani Generalne skupščine.
Article 75	75. člen
The depositary shall notify all signatory States of the following: (a) signatures in accordance with Article 67; (b) deposits of instruments of ratification, acceptance and approval in accordance with Article 73; (c) the date on which this Convention enters into force in accordance with Article 68; (d) exclusions from territorial application pursuant to Article 70; (e) the date on which any amendment of this Convention enters into force in accordance with Article 66; and (f) denunciations in accordance with Article 71. Done at Washington, in the English, French and Spanish languages, all three texts being equally authentic, in a single copy which shall remain deposited in the archives of the International Bank for Reconstruction and Development, which has indicated by its signature below its agreement to fulfil the functions with which it is charged under this Convention.	Depozitar obvesti vse države pogodbenice o sledečem: (a) podpisih skladno s 67. členom; (b) deponiranih listinah o ratifikaciji, sprejemu in odobritvi skladno s 73. členom; (c) datumu, ko stopi ta Konvencija v veljavo skladno z 68. členom; (d) izvzetju iz teritorialne uporabe v skladu s 70. členom; (e) datumu, ko stopi v veljavo kateri koli amandma h tej Konvenciji, skladno s 66. členom; in (f) odpovedi skladno z 71. členom. Narejeno v Washingtonu, v angleškem, francoskem in španskem jeziku, od katerih so vsa tri besedila enako avtentična, v enem prepisu, ki ostaja deponiran v arhivih Mednarodne banke za obnovo in razvoj, ki je s svojim podpisom spodaj pristala na to, da bo izvrševala funkcije, ki so ji naložene s to Konvencijo.

Priloga 4: Pravila postopka za conciliacijo in arbitražo (Institucionalna pravila)⁵³⁴

Rule 1 The Request

- (1) Any Contracting State or any national of a Contracting State wishing to institute conciliation or arbitration proceedings under the Convention shall address a request to that effect in writing to the Secretary-General at the seat of the Centre. The request shall indicate whether it relates to a conciliation or an arbitration proceeding. It shall be drawn up in an official language of the Centre, shall be dated, and shall be signed by the requesting party.
- (2) The request may be made jointly by the parties to the dispute.

Rule 2 Contents of the Request

- (1) The request shall:
- (a) designate precisely each party to the dispute and state the address of each;
 - (b) state, if one of the parties is a constituent subdivision or agency of a Contracting State, that it has been designated to the Centre by that State pursuant to Article 25(1) of the Convention;
 - (c) indicate the date of consent and the instruments in which it is recorded, including, if one party is a constituent subdivision or agency of a Contracting State, similar data on the approval of such consent by that State unless it had notified the Centre that no such approval is required;
 - (d) indicate with respect to the party that is a national of a Contracting State:
 - (i) its nationality on the date of consent; and
 - (ii) if the party is a natural person:
 - (A) his nationality on the date of the request; and
 - (B) that he did not have the nationality of the Contracting State party to the dispute either on the date of consent or on the date of the request; or
 - (iii) if the party is a juridical person which on the date of consent had the nationality of the Contracting State party to the dispute, the agreement of the parties that it should be treated as a national of another Contracting State for the purposes of the Convention; and
 - (e) contain information concerning the issues in dispute indicating that there is, between the parties, a legal dispute arising directly out of an investment.
- (2) The information required by subparagraphs (1)(c) and (1)(d)(iii) shall be supported by documentation.
- (3) "Date of consent" means the date on which the parties to the dispute consented in writing to submit it to the Centre; if both parties did not act on the same day, it means the date on which the second party acted.

⁵³⁴ <http://www.worldbank.org/icsid/basicdoc-archive/57.htm>.

Rule 3
Optional Information in the Request

The request may in addition set forth any provisions agreed by the parties regarding the number of conciliators or arbitrators and the method of their appointment, as well as any other provisions agreed concerning the settlement of the dispute.

Rule 4
Copies of the Request

- (1) The request shall be accompanied by five additional signed copies. The Secretary-General may require such further copies as he may deem necessary.
- (2) Any documentation submitted with the request shall conform to the requirements of Administrative and Financial Regulation 30.

Rule 5
Acknowledgement of the Request

- (1) On receiving a request the Secretary-General shall:
 - (a) send an acknowledgement to the requesting party;
 - (b) take no other action with respect to the request until he has received payment of the prescribed fee.
- (2) As soon as he has received the fee for lodging the request, the Secretary-General shall transmit a copy of the request and of the accompanying documentation to the other party.

Rule 6
Registration of the Request

- (1) The Secretary-General shall, subject to Rule 5(1)(b), as soon as possible, either:
 - (a) register the request in the Conciliation or the Arbitration Register and on the same day notify the parties of the registration; or
 - (b) if he finds, on the basis of the information contained in the request, that the dispute is manifestly outside the jurisdiction of the Centre, notify the parties of his refusal to register the request and of the reasons therefor.
- (2) A proceeding under the Convention shall be deemed to have been instituted on the date of the registration of the request.

Rule 7
Notice of Registration

The notice of registration of a request shall:

- (a) record that the request is registered and indicate the date of the registration and of the dispatch of that notice;
- (b) notify each party that all communications and notices in connection with the proceeding will be sent to the address stated in the request, unless another address is indicated to the Centre;
- (c) unless such information has already been provided, invite the parties to communicate to the Secretary-General any provisions agreed by them regarding the number and the method of appointment of the conciliators or arbitrators;
- (d) invite the parties to proceed, as soon as possible, to constitute a Conciliation Commission in accordance with Articles 29 to 31 of the Convention, or an Arbitral Tribunal in accordance with Articles 37 to 40; and
- (e) be accompanied by a list of the members of the Panel of Conciliators or of Arbitrators of the Centre.

Rule 8
Withdrawal of the Request

The requesting party may, by written notice to the Secretary-General, withdraw the request before it has been registered. The Secretary-General shall promptly notify the other party, unless, pursuant to Rule 5(1)(b), the request had not been transmitted to it.

Rule 9
Final Provisions

- (1) The texts of these Rules in each official language of the Centre shall be equally authentic.
- (2) These Rules may be cited as the “Institution Rules” of the Centre.

Priloga 5: Pravila postopka arbitraže (Arbitražna pravila)⁵³⁵

Chapter I Establishment of the Tribunal

Rule I General Obligations

- (1) Upon notification of the registration of the request for arbitration, the parties shall, with all possible dispatch, proceed to constitute a Tribunal, with due regard to Section 2 of Chapter IV of the Convention.
- (2) Unless such information is provided in the request, the parties shall communicate to the Secretary-General as soon as possible any provisions agreed by them regarding the number of arbitrators and the method of their appointment.
- (3) Except if each member of the Tribunal is appointed by agreement of the parties, nationals of the State party to the dispute or of the State whose national is a party to the dispute may be appointed by a party only if appointment by the other party to the dispute of the same number of arbitrators of either of these nationalities would not result in a majority of arbitrators of these nationalities.
- (4) No person who had previously acted as a conciliator or arbitrator in any proceeding for the settlement of the dispute may be appointed as a member of the Tribunal.

Rule 2 Method of Constituting the Tribunal in the Absence of Previous Agreement

- (1) If the parties, at the time of the registration of the request for arbitration, have not agreed upon the number of arbitrators and the method of their appointment, they shall, unless they agree otherwise, follow the following procedure:
 - (a) the requesting party shall, within 10 days after the registration of the request, propose to the other party the appointment of a sole arbitrator or of a specified uneven number of arbitrators and specify the method proposed for their appointment;
 - (b) within 20 days after receipt of the proposals made by the requesting party, the other party shall:
 - (i) accept such proposals; or
 - (ii) make other proposals regarding the number of arbitrators and the method of their appointment;
 - (c) within 20 days after receipt of the reply containing any such other proposals, the requesting party shall notify the other party whether it accepts or rejects such proposals.
- (2) The communications provided for in paragraph (1) shall be made or promptly confirmed in writing and shall either be transmitted through the Secretary-General or directly between the parties with a copy to the Secretary-General. The parties shall promptly notify the Secretary-General of the contents of any agreement reached.
- (3) At any time 60 days after the registration of the request, if no agreement on another procedure is reached, either party may inform the Secretary-General that it chooses the formula provided for in Article 37(2)(b) of the Convention. The Secretary-General shall thereupon promptly inform the other party that the Tribunal is to be constituted in accordance with that Article.

⁵³⁵ <http://www.worldbank.org/icsid/basicdoc-archive/63.htm>.

Rule 3
Appointment of Arbitrators to a Tribunal Constituted in Accordance with Convention
Article 37(2)(b)

- (1) If the Tribunal is to be constituted in accordance with Article 37(2)(b) of the Convention:
- (a) either party shall in a communication to the other party:
 - (i) name two persons, identifying one of them, who shall not have the same nationality as nor be a national of either party, as the arbitrator appointed by it, and the other as the arbitrator proposed to be the President of the Tribunal; and
 - (ii) invite the other party to concur in the appointment of the arbitrator proposed to be the President of the Tribunal and to appoint another arbitrator;
 - (b) promptly upon receipt of this communication the other party shall, in its reply:
 - (i) name a person as the arbitrator appointed by it, who shall not have the same nationality as nor be a national of either party; and
 - (ii) concur in the appointment of the arbitrator proposed to be the President of the Tribunal or name another person as the arbitrator proposed to be President;
 - (c) promptly upon receipt of the reply containing such a proposal, the initiating party shall notify the other party whether it concurs in the appointment of the arbitrator proposed by that party to be the President of the Tribunal.
- (2) The communications provided for in this Rule shall be made or promptly confirmed in writing and shall either be transmitted through the Secretary-General or directly between the parties with a copy to the Secretary-General.

Rule 4
Appointment of Arbitrators by the Chairman of the Administrative Council

- (1) If the Tribunal is not constituted within 90 days after the dispatch by the Secretary General of the notice of registration, or such other period as the parties may agree, either party may, through the Secretary General, address to the Chairman of the Administrative Council a request in writing to appoint the arbitrator or arbitrators not yet appointed and to designate an arbitrator to be the President of the Tribunal.
- (2) The provision of paragraph (1) shall apply *mutatis mutandis* in the event that the parties have agreed that the arbitrators shall elect the President of the Tribunal and they fail to do so.
- (3) The Secretary-General shall forthwith send a copy of the request to the other party.
- (4) The Chairman shall, with due regard to Articles 38 and 40 (1) of the Convention, and after consulting both parties as far as possible, comply with that request within 30 days after its receipt.
- (5) The Secretary General shall promptly notify the parties of any appointment or designation made by the Chairman.

Rule 5
Acceptance of Appointments

- (1) The party or parties concerned shall notify the Secretary-General of the appointment of each arbitrator and indicate the method of his appointment.
- (2) As soon as the Secretary-General has been informed by a party or the Chairman of the Administrative Council of the appointment of an arbitrator, he shall seek an acceptance from the appointee.

(3) If an arbitrator fails to accept his appointment within 15 days, the Secretary-General shall promptly notify the parties, and if appropriate the Chairman, and invite them to proceed to the appointment of another arbitrator in accordance with the method followed for the previous appointment.

Rule 6
Constitution of the Tribunal

(1) The Tribunal shall be deemed to be constituted and the proceeding to have begun on the date the Secretary-General notifies the parties that all the arbitrators have accepted their appointment.

(2) Before or at the first session of the Tribunal, each arbitrator shall sign a declaration in the following form:

"To the best of my knowledge there is no reason why I should not serve on the Arbitral Tribunal constituted by the International Centre for Settlement of Investment Disputes with respect to a dispute between and"

"I shall keep confidential all information coming to my knowledge as a result of my participation in this proceeding, as well as the contents of any award made by the Tribunal.

"I shall judge fairly as between the parties, according to the applicable law, and shall not accept any instruction or compensation with regard to the proceeding from any source except as provided in the Convention on the Settlement of Investment Disputes and in the Regulations and Rules made pursuant thereto.

"A statement of my past and present professional, business and other relationships (if any) with the parties is attached hereto."

Any arbitrator failing to sign a declaration by the end of the first session of the Tribunal shall be deemed to have resigned.

Rule 7
Replacement of Arbitrators

At any time before the Tribunal is constituted, each party may replace any arbitrator appointed by it and the parties may by common consent agree to replace any arbitrator. The procedure of such replacement shall be in accordance with Rules 1, 5 and 6.

Rule 8
Incapacity or Resignation of Arbitrators

(1) If an arbitrator becomes incapacitated or unable to perform the duties of his office, the procedure in respect of the disqualification of arbitrators set forth in Rule 9 shall apply.

(2) An arbitrator may resign by submitting his resignation to the other members of the Tribunal and the Secretary-General. If the arbitrator was appointed by one of the parties, the Tribunal shall promptly consider the reasons for his resignation and decide whether it consents thereto. The Tribunal shall promptly notify the Secretary-General of its decision.

Rule 9
Disqualification of Arbitrators

(1) A party proposing the disqualification of an arbitrator pursuant to Article 57 of the Convention shall promptly, and in any event before the proceeding is declared closed, file its proposal with the Secretary-General, stating its reasons therefor.

(2) The Secretary-General shall forthwith:

(a) transmit the proposal to the members of the Tribunal and, if it relates to a sole arbitrator or to a majority of the members of the Tribunal, to the Chairman of the Administrative Council; and

(b) notify the other party of the proposal.

- (3) The arbitrator to whom the proposal relates may, without delay, furnish explanations to the Tribunal or the Chairman, as the case may be.
- (4) Unless the proposal relates to a majority of the members of the Tribunal, the other members shall promptly consider and vote on the proposal in the absence of the arbitrator concerned. If those members are equally divided, they shall, through the Secretary General, promptly notify the Chairman of the proposal, of any explanation furnished by the arbitrator concerned and of their failure to reach a decision.
- (5) Whenever the Chairman has to decide on a proposal to disqualify an arbitrator, he shall take that decision within 30 days after he has received the proposal.
- (6) The proceeding shall be suspended until a decision has been taken on the proposal.

Rule 10
Procedure during a Vacancy on the Tribunal

- (1) The Secretary General shall forthwith notify the parties and, if necessary, the Chairman of the Administrative Council of the disqualification, death, incapacity or resignation of an arbitrator and of the consent, if any, of the Tribunal to a resignation.
- (2) Upon the notification by the Secretary-General of a vacancy on the Tribunal, the proceeding shall be or remain suspended until the vacancy has been filled.

Rule 11
Filling Vacancies on the Tribunal

- (1) Except as provided in paragraph (2), a vacancy resulting from the disqualification, death, incapacity or resignation of an arbitrator shall be promptly filled by the same method by which his appointment had been made.
- (2) In addition to filling vacancies relating to arbitrators appointed by him, the Chairman of the Administrative Council shall appoint a person from the Panel of Arbitrators:
 - (a) to fill a vacancy caused by the resignation, without the consent of the Tribunal, of an arbitrator appointed by a party; or
 - (b) at the request of either party, to fill any other vacancy, if no new appointment is made and accepted within 30 days of the notification of the vacancy by the Secretary-General.
- (3) The procedure for filling a vacancy shall be in accordance with Rules 1, 4(4), 4(5), 5 and, *mutatis mutandis*, 6(2).

Rule 12
Resumption of Proceeding after Filling a Vacancy

As soon as a vacancy on the Tribunal has been filled, the proceeding shall continue from the point it had reached at the time the vacancy occurred. The newly appointed arbitrator may, however, require that the oral procedure be recommenced, if this had already been started.

Chapter II
Working of the Tribunal

Rule 13
Sessions of the Tribunal

- (1) The Tribunal shall hold its first session within 60 days after its constitution or such other period as the parties may agree. The dates of that session shall be fixed by the President of the Tribunal after consultation with its members and the Secretary-General. If upon its constitution the Tribunal has no President because the parties have agreed that the President

shall be elected by its members, the Secretary-General shall fix the dates of that session. In both cases, the parties shall be consulted as far as possible.

(2) The dates of subsequent sessions shall be determined by the Tribunal, after consultation with the Secretary General and with the parties as far as possible.

(3) The Tribunal shall meet at the seat of the Centre or at such other place as may have been agreed by the parties in accordance with Article 63 of the Convention. If the parties agree that the proceeding shall be held at a place other than the Centre or an institution with which the Centre has made the necessary arrangements, they shall consult with the Secretary General and request the approval of the Tribunal. Failing such approval, the Tribunal shall meet at the seat of the Centre.

(4) The Secretary General shall notify the members of the Tribunal and the parties of the dates and place of the sessions of the Tribunal in good time.

Rule 14

Sittings of the Tribunal

(1) The President of the Tribunal shall conduct its hearings and preside at its deliberations.

(2) Except as the parties otherwise agree, the presence of a majority of the members of the Tribunal shall be required at its sittings.

(3) The President of the Tribunal shall fix the date and hour of its sittings.

Rule 15

Deliberations of the Tribunal

(1) The deliberations of the Tribunal shall take place in private and remain secret.

(2) Only members of the Tribunal shall take part in its deliberations. No other person shall be admitted unless the Tribunal decides otherwise.

Rule 16

Decisions of the Tribunal

(1) Decisions of the Tribunal shall be taken by a majority of the votes of all its members. Abstention shall count as a negative vote.

(2) Except as otherwise provided by these Rules or decided by the Tribunal, it may take any decision by correspondence among its members, provided that all of them are consulted. Decisions so taken shall be certified by the President of the Tribunal.

Rule 17

Incapacity of the President

If at any time the President of the Tribunal should be unable to act, his functions shall be performed by one of the other members of the Tribunal, acting in the order in which the Secretary-General had received the notice of their acceptance of their appointment to the Tribunal.

Rule 18

Representation of the Parties

(1) Each party may be represented or assisted by agents, counsel or advocates whose names and authority shall be notified by that party to the Secretary-General, who shall promptly inform the Tribunal and the other party.

(2) For the purposes of these Rules, the expression "party" includes, where the context so admits, an agent, counsel or advocate authorized to represent that party.

Chapter III General Procedural Provisions

Rule 19 Procedural Orders

The Tribunal shall make the orders required for the conduct of the proceeding.

Rule 20 Preliminary Procedural Consultation

(1) As early as possible after the constitution of a Tribunal, its President shall endeavor to ascertain the views of the parties regarding questions of procedure. For this purpose he may request the parties to meet him. He shall, in particular, seek their views on the following matters:

- (a) the number of members of the Tribunal required to constitute a quorum at its sittings;
- (b) the language or languages to be used in the proceeding;
- (c) the number and sequence of the pleadings and the time limits within which they are to be filed;
- (d) the number of copies desired by each party of instruments filed by the other;
- (e) dispensing with the written or the oral procedure;
- (f) the manner in which the cost of the proceeding is to be apportioned; and
- (g) the manner in which the record of the hearings shall be kept.

(2) In the conduct of the proceeding the Tribunal shall apply any agreement between the parties on procedural matters, except as otherwise provided in the Convention or the Administrative and Financial Regulations.

Rule 21 Pre Hearing Conference

(1) At the request of the Secretary General or at the discretion of the President of the Tribunal, a pre hearing conference between the Tribunal and the parties may be held to arrange for an exchange of information and the stipulation of uncontested facts in order to expedite the proceeding.

(2) At the request of the parties, a pre hearing conference between the Tribunal and the parties, duly represented by their authorized representatives, may be held to consider the issues in dispute with a view to reaching an amicable settlement.

Rule 22 Procedural Languages

(1) The parties may agree on the use of one or two languages to be used in the proceeding, provided, that, if they agree on any language that is not an official language of the Centre, the Tribunal, after consultation with the Secretary-General, gives its approval. If the parties do not agree on any such procedural language, each of them may select one of the official languages (i.e. English, French and Spanish) for this purpose.

(2) If two procedural languages are selected by the parties, any instruments may be filed in either language. Either language may be used at the hearings, subject, if the Tribunal so requires, to translation and interpretation. The orders and the award of the Tribunal shall be

rendered and the record kept in both procedural languages, both versions being equally authentic.

Rule 23
Copies of Instruments

Except as otherwise provided by the Tribunal after consultation with the parties and the Secretary-General, every request, pleading, application, written observation, supporting documentation, if any, or other instrument shall be filed in the form of a signed original accompanied by the following number of additional copies:

- (a) before the number of members of the Tribunal has been determined: five;
- (b) after the number of members of the Tribunal has been determined: two more than the number of its members.

Rule 24
Supporting Documentation

Supporting documentation shall ordinarily be filed together with the instrument to which it relates, and in any case within the time limit fixed for the filing of such instrument.

Rule 25
Correction of Errors

An accidental error in any instrument or supporting document may, with the consent of the other party or by leave of the Tribunal, be corrected at any time before the award is rendered.

Rule 26
Time Limits

- (1) Where required, time limits shall be fixed by the Tribunal by assigning dates for the completion of the various steps in the proceeding. The Tribunal may delegate this power to its President.
- (2) The Tribunal may extend any time limit that it has fixed. If the Tribunal is not in session, this power shall be exercised by its President.
- (3) Any step taken after expiration of the applicable time limit shall be disregarded unless the Tribunal, in special circumstances and after giving the other party an opportunity of stating its views, decides otherwise.

Rule 27
Waiver

A party which knows or should have known that a provision of the Administrative and Financial Regulations, of these Rules, of any other rules or agreement applicable to the proceeding, or of an order of the Tribunal has not been complied with and which fails to state promptly its objections thereto, shall be deemed—subject to Article 45 of the Convention—to have waived its right to object.

Rule 28
Cost of Proceeding

- (1) Without prejudice to the final decision on the payment of the cost of the proceeding, the Tribunal may, unless otherwise agreed by the parties, decide:

(a) at any stage of the proceeding, the portion which each party shall pay, pursuant to Administrative and Financial Regulation 14, of the fees and expenses of the Tribunal and the charges for the use of the facilities of the Centre;

(b) with respect to any part of the proceeding, that the related costs (as determined by the Secretary-General) shall be borne entirely or in a particular share by one of the parties.

(2) Promptly after the closure of the proceeding, each party shall submit to the Tribunal a statement of costs reasonably incurred or borne by it in the proceeding and the Secretary-General shall submit to the Tribunal an account of all amounts paid by each party to the Centre and of all costs incurred by the Centre for the proceeding. The Tribunal may, before the award has been rendered, request the parties and the Secretary-General to provide additional information concerning the cost of the proceeding.

Chapter IV Written and Oral Procedures

Rule 29 Normal Procedures

Except if the parties otherwise agree, the proceeding shall comprise two distinct phases: a written procedure followed by an oral one.

Rule 30 Transmission of the Request

As soon as the Tribunal is constituted, the Secretary-General shall transmit to each member a copy of the request by which the proceeding was initiated, of the supporting documentation, of the notice of registration and of any communication received from either party in response thereto.

Rule 31 The Written Procedure

(1) In addition to the request for arbitration, the written procedure shall consist of the following pleadings, filed within time limits set by the Tribunal:

(a) a memorial by the requesting party;

(b) a counter-memorial by the other party; and, if the parties so agree or the Tribunal deems it necessary:

(c) a reply by the requesting party; and

(d) a rejoinder by the other party.

(2) If the request was made jointly, each party shall, within the same time limit determined by the Tribunal, file its memorial and, if the parties so agree or the Tribunal deems it necessary, its reply; however, the parties may instead agree that one of them shall, for the purposes of paragraph (1), be considered as the requesting party.

(3) A memorial shall contain: a statement of the relevant facts; a statement of law; and the submissions. A counter-memorial, reply or rejoinder shall contain an admission or denial of the facts stated in the last previous pleading; any additional facts, if necessary; observations concerning the statement of law in the last previous pleading; a statement of law in answer thereto; and the submissions.

Rule 32
The Oral Procedure

- (1) The oral procedure shall consist of the hearing by the Tribunal of the parties, their agents, counsel and advocates, and of witnesses and experts.
- (2) The Tribunal shall decide, with the consent of the parties, which other persons besides the parties, their agents, counsel and advocates, witnesses and experts during their testimony, and officers of the Tribunal may attend the hearings.
- (3) The members of the Tribunal may, during the hearings, put questions to the parties, their agents, counsel and advocates, and ask them for explanations.

Rule 33
Marshalling of Evidence

Without prejudice to the rules concerning the production of documents, each party shall, within time limits fixed by the Tribunal, communicate to the Secretary-General, for transmission to the Tribunal and the other party, precise information regarding the evidence which it intends to produce and that which it intends to request the Tribunal to call for, together with an indication of the points to which such evidence will be directed.

Rule 34
Evidence: General Principles

- (1) The Tribunal shall be the judge of the admissibility of any evidence adduced and of its probative value.
- (2) The Tribunal may, if it deems it necessary at any stage of the proceeding:
 - (a) call upon the parties to produce documents, witnesses and experts; and
 - (b) visit any place connected with the dispute or conduct inquiries there.
- (3) The parties shall cooperate with the Tribunal in the production of the evidence and in the other measures provided for in paragraph (2). The Tribunal shall take formal note of the failure of a party to comply with its obligations under this paragraph and of any reasons given for such failure.
- (4) Expenses incurred in producing evidence and in taking other measures in accordance with paragraph (2) shall be deemed to constitute part of the expenses incurred by the parties within the meaning of Article 61(2) of the Convention.

Rule 35
Examination of Witnesses and Experts

- (1) Witnesses and experts shall be examined before the Tribunal by the parties under the control of its President. Questions may also be put to them by any member of the Tribunal.
- (2) Each witness shall make the following declaration before giving his evidence:
"I solemnly declare upon my honour and conscience that I shall speak the truth, the whole truth and nothing but the truth."
- (3) Each expert shall make the following declaration before making his statement:
"I solemnly declare upon my honour and conscience that my statement will be in accordance with my sincere belief."

Rule 36
Witnesses and Experts: Special Rules

Notwithstanding Rule 35 the Tribunal may:

- (a) admit evidence given by a witness or expert in a written deposition; and

(b) with the consent of both parties, arrange for the examination of a witness or expert otherwise than before the Tribunal itself. The Tribunal shall define the subject of the examination, the time limit, the procedure to be followed and other particulars. The parties may participate in the examination.

Rule 37

Visits and Inquiries

If the Tribunal considers it necessary to visit any place connected with the dispute or to conduct an inquiry there, it shall make an order to this effect. The order shall define the scope of the visit or the subject of the inquiry, the time limit, the procedure to be followed and other particulars. The parties may participate in any visit or inquiry.

Rule 38

Closure of the Proceeding

- (1) When the presentation of the case by the parties is completed, the proceeding shall be declared closed.
- (2) Exceptionally, the Tribunal may, before the award has been rendered, reopen the proceeding on the ground that new evidence is forthcoming of such a nature as to constitute a decisive factor, or that there is a vital need for clarification on certain specific points.

Chapter V

Particular Procedures

Rule 39

Provisional Measures

- (1) At any time during the proceeding a party may request that provisional measures for the preservation of its rights be recommended by the Tribunal. The request shall specify the rights to be preserved, the measures the recommendation of which is requested, and the circumstances that require such measures.
- (2) The Tribunal shall give priority to the consideration of a request made pursuant to paragraph (1).
- (3) The Tribunal may also recommend provisional measures on its own initiative or recommend measures other than those specified in a request. It may at any time modify or revoke its recommendations.
- (4) The Tribunal shall only recommend provisional measures, or modify or revoke its recommendations, after giving each party an opportunity of presenting its observations.
- (5) Nothing in this Rule shall prevent the parties, provided that they have so stipulated in the agreement recording their consent, from requesting any judicial or other authority to order provisional measures, prior to the institution of the proceeding, or during the proceeding, for the preservation of their respective rights and interests.

Rule 40

Ancillary Claims

- (1) Except as the parties otherwise agree, a party may present an incidental or additional claim or counter-claim arising directly out of the subject-matter of the dispute, provided that such ancillary claim is within the scope of the consent of the parties and is otherwise within the jurisdiction of the Centre.
- (2) An incidental or additional claim shall be presented not later than in the reply and a counter-claim no later than in the counter-memorial, unless the Tribunal, upon justification

by the party presenting the ancillary claim and upon considering any objection of the other party, authorizes the presentation of the claim at a later stage in the proceeding.

(3) The Tribunal shall fix a time limit within which the party against which an ancillary claim is presented may file its observations thereon.

Rule 41 **Objections to Jurisdiction**

(1) Any objection that the dispute or any ancillary claim is not within the jurisdiction of the Centre or, for other reasons, is not within the competence of the Tribunal shall be made as early as possible. A party shall file the objection with the Secretary-General no later than the expiration of the time limit fixed for the filing of the counter-memorial, or, if the objection relates to an ancillary claim, for the filing of the rejoinder—unless the facts on which the objection is based are unknown to the party at that time.

(2) The Tribunal may on its own initiative consider, at any stage of the proceeding, whether the dispute or any ancillary claim before it is within the jurisdiction of the Centre and within its own competence.

(3) Upon the formal raising of an objection relating to the dispute, the proceeding on the merits shall be suspended. The President of the Tribunal, after consultation with its other members, shall fix a time limit within which the parties may file observations on the objection.

(4) The Tribunal shall decide whether or not the further procedures relating to the objection shall be oral. It may deal with the objection as a preliminary question or join it to the merits of the dispute. If the

Tribunal overrules the objection or joins it to the merits, it shall once more fix time limits for the further procedures.

(5) If the Tribunal decides that the dispute is not within the jurisdiction of the Centre or not within its own competence, it shall render an award to that effect.

Rule 42 **Default**

(1) If a party (in this Rule called the "defaulting party") fails to appear or to present its case at any stage of the proceeding, the other party may, at any time prior to the discontinuance of the proceeding, request the Tribunal to deal with the questions submitted to it and to render an award.

(2) The Tribunal shall promptly notify the defaulting party of such a request. Unless it is satisfied that that party does not intend to appear or to present its case in the proceeding, it shall, at the same time, grant a period of grace and to this end:

(a) if that party had failed to file a pleading or any other instrument within the time limit fixed therefor, fix a new time limit for its filing; or

(b) if that party had failed to appear or present its case at a hearing, fix a new date for the hearing.

The period of grace shall not, without the consent of the other party, exceed 60 days.

(3) After the expiration of the period of grace or when, in accordance with paragraph (2), no such period is granted, the Tribunal shall resume the consideration of the dispute. Failure of the defaulting party to appear or to present its case shall not be deemed an admission of the assertions made by the other party.

(4) The Tribunal shall examine the jurisdiction of the Centre and its own competence in the dispute and, if it is satisfied, decide whether the submissions made are well-founded in fact and in law. To this end, it may, at any stage of the proceeding, call on the party appearing to file observations, produce evidence or submit oral explanations.

Rule 43
Settlement and Discontinuance

(1) If, before the award is rendered, the parties agree on a settlement of the dispute or otherwise to discontinue the proceeding, the Tribunal, or the Secretary-General if the Tribunal has not yet been constituted, shall, at their written request, in an order take note of the discontinuance of the proceeding.

(2) If the parties file with the Secretary-General the full and signed text of their settlement and in writing request the Tribunal to embody such settlement in an award, the Tribunal may record the settlement in the form of its award.

Rule 44
Discontinuance at Request of a Party

If a party requests the discontinuance of the proceeding, the Tribunal, or the Secretary-General if the Tribunal has not yet been constituted, shall in an order fix a time limit within which the other party may state whether it opposes the discontinuance. If no objection is made in writing within the time limit, the other party shall be deemed to have acquiesced in the discontinuance and the Tribunal, or if appropriate the Secretary-General, shall in an order take note of the discontinuance of the proceeding. If objection is made, the proceeding shall continue.

Rule 45
Discontinuance for Failure of Parties to Act

If the parties fail to take any steps in the proceeding during six consecutive months or such period as they may agree with the approval of the Tribunal, or of the Secretary-General if the Tribunal has not yet been constituted, they shall be deemed to have discontinued the proceeding and the Tribunal, or if appropriate the Secretary-General, shall, after notice to the parties, in an order take note of the discontinuance.

Chapter VI
The Award

Rule 46
Preparation of the Award

The award (including any individual or dissenting opinion) shall be drawn up and signed within 60 days after the closure of the proceeding. The Tribunal may, however, extend this period by a further 30 days if it would otherwise be unable to draw up the award.

Rule 47
The Award

- (1) The award shall be in writing and shall contain:
- (a) a precise designation of each party;
 - (b) a statement that the Tribunal was established under the Convention, and a description of the method of its constitution;
 - (c) the name of each member of the Tribunal, and an identification of the appointing authority of each;
 - (d) the names of the agents, counsel and advocates of the parties;
 - (e) the dates and place of the sittings of the Tribunal;
 - (f) a summary of the proceeding;

- (g) a statement of the facts as found by the Tribunal;
 - (h) the submissions of the parties;
 - (i) the decision of the Tribunal on every question submitted to it, together with the reasons upon which the decision is based; and
 - (j) any decision of the Tribunal regarding the cost of the proceeding.
- (2) The award shall be signed by the members of the Tribunal who voted for it; the date of each signature shall be indicated.
- (3) Any member of the Tribunal may attach his individual opinion to the award, whether he dissents from the majority or not, or a statement of his dissent.

Rule 48

Rendering of the Award

- (1) Upon signature by the last arbitrator to sign, the Secretary-General shall promptly:
- (a) authenticate the original text of the award and deposit it in the archives of the Centre, together with any individual opinions and statements of dissent; and
 - (b) dispatch a certified copy of the award (including individual opinions and statements of dissent) to each party, indicating the date of dispatch on the original text and on all copies.
- (2) The award shall be deemed to have been rendered on the date on which the certified copies were dispatched.
- (3) The Secretary-General shall, upon request, make available to a party additional certified copies of the award.
- (4) The Centre shall not publish the award without the consent of the parties. The Centre may, however, include in its publications excerpts of the legal rules applied by the Tribunal.

Rule 49

Supplementary Decisions and Rectification

- (1) Within 45 days after the date on which the award was rendered, either party may request, pursuant to Article 49(2) of the Convention, a supplementary decision on, or the rectification of, the award. Such a request shall be addressed in writing to the Secretary-General. The request shall:
- (a) identify the award to which it relates;
 - (b) indicate the date of the request;
 - (c) state in detail:
 - (i) any question which, in the opinion of the requesting party, the Tribunal omitted to decide in the award; and
 - (ii) any error in the award which the requesting party seeks to have rectified; and
 - (d) be accompanied by a fee for lodging the request.
- (2) Upon receipt of the request and of the lodging fee, the Secretary-General shall forthwith:
- (a) register the request;
 - (b) notify the parties of the registration;
 - (c) transmit to the other party a copy of the request and of any accompanying documentation; and
 - (d) transmit to each member of the Tribunal a copy of the notice of registration, together with a copy of the request and of any accompanying documentation.
- (3) The President of the Tribunal shall consult the members on whether it is necessary for the Tribunal to meet in order to consider the request. The Tribunal shall fix a time limit for the parties to file their observations on the request and shall determine the procedure for its consideration.

(4) Rules 46 48 shall apply, *mutatis mutandis*, to any decision of the Tribunal pursuant to this Rule.

(5) If a request is received by the Secretary-General more than 45 days after the award was rendered, he shall refuse to register the request and so inform forthwith the requesting party.

Chapter VII **Interpretation, Revision and Annulment of the Award**

Rule 50 **The Application**

(1) An application for the interpretation, revision or annulment of an award shall be addressed in writing to the Secretary-General and shall:

(a) identify the award to which it relates;

(b) indicate the date of the application;

(c) state in detail:

(i) in an application for interpretation, the precise points in dispute;

(ii) in an application for revision, pursuant to Article 51(1) of the Convention, the change sought in the award, the discovery of some fact of such a nature as decisively to affect the award, and evidence that when the award was rendered that fact was unknown to the Tribunal and to the applicant, and that the applicant's ignorance of that fact was not due to negligence;

(iii) in an application for annulment, pursuant to Article 52(1) of the Convention, the grounds on which it is based. These grounds are limited to the following:

- that the Tribunal was not properly constituted;
- that the Tribunal has manifestly exceeded its powers;
- that there was corruption on the part of a member of the Tribunal;
- that there has been a serious departure from a fundamental rule of procedure;
- that the award has failed to state the reasons on which it is based;

(d) be accompanied by the payment of a fee for lodging the application.

(2) Without prejudice to the provisions of paragraph (3), upon receiving an application and the lodging fee, the Secretary-General shall forthwith:

(a) register the application;

(b) notify the parties of the registration; and

(c) transmit to the other party a copy of the application and of any accompanying documentation.

(3) The Secretary General shall refuse to register an application for:

(a) revision, if, in accordance with Article 51(2) of the Convention, it is not made within 90 days after the discovery of the new fact and in any event within three years after the date on which the award was rendered (or any subsequent decision or correction);

(b) annulment, if, in accordance with Article 52(2) of the Convention, it is not made:

(i) within 120 days after the date on which the award was rendered (or any subsequent decision or correction) if the application is based on any of the following grounds:

- the Tribunal was not properly constituted;
- the Tribunal has manifestly exceeded its powers;
- there has been a serious departure from a fundamental rule of procedure;
- the award has failed to state the reasons on which it is based;

(ii) in the case of corruption on the part of a member of the Tribunal, within 120 days after discovery thereof, and in any event within three years after the date on which the award was rendered (or any subsequent decision or correction).

(4) If the Secretary-General refuses to register an application for revision, or annulment, he shall forthwith notify the requesting party of his refusal.

Rule 51

Interpretation or Revision: Further Procedures

(1) Upon registration of an application for the interpretation or revision of an award, the Secretary-General shall forthwith:

(a) transmit to each member of the original Tribunal a copy of the notice of registration, together with a copy of the application and of any accompanying documentation; and

(b) request each member of the Tribunal to inform him within a specified time limit whether that member is willing to take part in the consideration of the application.

(2) If all members of the Tribunal express their willingness to take part in the consideration of the application, the Secretary-General shall so notify the members of the Tribunal and the parties. Upon dispatch of these notices the Tribunal shall be deemed to be reconstituted.

(3) If the Tribunal cannot be reconstituted in accordance with paragraph (2), the Secretary General shall so notify the parties and invite them to proceed, as soon as possible, to constitute a new Tribunal, including the same number of arbitrators, and appointed by the same method, as the original one.

Rule 52

Annulment: Further Procedures

(1) Upon registration of an application for the annulment of an award, the Secretary-General shall forthwith request the Chairman of the Administrative Council to appoint an *ad hoc* Committee in accordance with Article 52(3) of the Convention.

(2) The Committee shall be deemed to be constituted on the date the Secretary-General notifies the parties that all members have accepted their appointment. Before or at the first session of the Committee, each member shall sign a declaration conforming to that set forth in Rule 6(2).

Rule 53

Rules of Procedure

The provisions of these Rules shall apply *mutatis mutandis* to any procedure relating to the interpretation, revision or annulment of an award and to the decision of the Tribunal or Committee.

Rule 54

Stay of Enforcement of the Award

(1) The party applying for the interpretation, revision or annulment of an award may in its application, and either party may at any time before the final disposition of the application, request a stay in the enforcement of part or all of the award to which the application relates. The Tribunal or Committee shall give priority to the consideration of such a request.

(2) If an application for the revision or annulment of an award contains a request for a stay of its enforcement, the Secretary General shall, together with the notice of registration, inform both parties of the provisional stay of the award. As soon as the Tribunal or

Committee is constituted it shall, if either party requests, rule within 30 days on whether such stay should be continued; unless it decides to continue the stay, it shall automatically be terminated.

(3) If a stay of enforcement has been granted pursuant to paragraph (1) or continued pursuant to paragraph (2), the Tribunal or Committee may at any time modify or terminate the stay at the request of either party. All stays shall automatically terminate on the date on which a

final decision is rendered on the application, except that a Committee granting the partial annulment of an award may order the temporary stay of enforcement of the unannulled portion in order to give either party an opportunity to request any new Tribunal constituted pursuant to Article 52(6) of the Convention to grant a stay pursuant to Rule 55(3).

(4) A request pursuant to paragraph (1), (2) (second sentence) or (3) shall specify the circumstances that require the stay or its modification or termination. A request shall only be granted after the Tribunal or Committee has given each party an opportunity of presenting its observations.

(5) The Secretary General shall promptly notify both parties of the stay of enforcement of any award and of the modification or termination of such a stay, which shall become effective on the date on which he dispatches such notification.

Rule 55

Resubmission of Dispute after an Annulment

(1) If a Committee annuls part or all of an award, either party may request the resubmission of the dispute to a new Tribunal. Such a request shall be addressed in writing to the Secretary-General and shall:

- (a) identify the award to which it relates;
- (b) indicate the date of the request;
- (c) explain in detail what aspect of the dispute is to be submitted to the Tribunal; and
- (d) be accompanied by a fee for lodging the request.

(2) Upon receipt of the request and of the lodging fee, the Secretary General shall forthwith:

- (a) register it in the Arbitration Register;
- (b) notify both parties of the registration;
- (c) transmit to the other party a copy of the request and of any accompanying documentation; and
- (d) invite the parties to proceed, as soon as possible, to constitute a new Tribunal, including the same number of arbitrators, and appointed by the same method, as the original one.

(3) If the original award had only been annulled in part, the new Tribunal shall not reconsider any portion of the award not so annulled. It may, however, in accordance with the procedures set forth in Rule 54, stay or continue to stay the enforcement of the unannulled portion of the award until the date its own award is rendered.

(4) Except as otherwise provided in paragraphs (1)-(3), these Rules shall apply to a proceeding on a resubmitted dispute in the same manner as if such dispute had been submitted pursuant to the Institution Rules.

Chapter VIII
General Provisions

Rule 56
Final Provisions

- (1) The texts of these Rules in each official language of the Centre shall be equally authentic.
- (2) These Rules may be cited as the "Arbitration Rules" of the Centre.

Priloga 6: Pregled Administrativnih in finančnih pravil Centra

POGLAVJE	PRAVILO	VSEBINA
I		Postopki Administrativnega sveta
	1	Datum in kraj letnega sestanka
	2	Objava sestankov
	3	Dnevni red sestankov
	4	Predsedujoči uslužbenec
	5	Tajnik sveta
	6	Navzoči na sestankih
	7	Glasovanje
II		Sekretariat
	8	Volitev generalnega sekretarja in njegovih namestnikov
	9	Delovanje generalnega sekretarja
	10	Imenovanje članov osebja
	11	Pogoji zaposlitve
	12	Pooblastila generalnega sekretarja
	13	Nezdružljivost funkcij
III		Finančne določbe
	14	Neposredni stroški individualnih postopkov
	15	Posebne usluge za stranke
	16	Nagrada za vložitev zahteve
	17	Proračun
	18	Ocenitev prispevkov
	19	Pregled računov
IV		Splošne funkcije Sekretariata
	20	Seznam držav pogodbenic
	21	Ustanovitev odborov
	22	Publikacija
V		Funkcije z ozirom na individualne postopke
	23	Registri
	24	Občilo
	25	Tajnik
	26	Kraj postopka
	27	Druga pomoč
	28	Funkcije depozitarja
VI		Posebne določbe, ki se nanašajo na postopke
	29	Časovne omejitve
	30	Podporna dokumentacija
VII		Imunitete in privilegiji
	31	Certifikat uradnega potovanja
	32	Odreki imuniteti
VIII		Drugo
	33	Komuniciranje z državami pogodbenicami
	34	Uradni jeziki